
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕМОГРАФІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ М.В. ПТУХИ

ЕЛЕКТРОННІ РЕЄСТРИ: НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ

КИЇВ — 2021

УДК 303:004.67
Е 50

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту демографії
та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України
(протокол № 24 від 15 грудня 2021 року)

Авторський колектив:

О.М. Гладун (наук. ред.), М.В. Пугачова (наук. ред.), О.В. Макарова, Т.А. Заяць,
В.П. Звонар, О.А. Малиновська, Я.В. Остафійчук, О.І. Цимбал, Л.М. Черенько,
Т.М. Калашнікова, О.В. Позняк, С.В. Полякова, Л.Г. Ткаченко, О.М. Ярош, Г.О. Краєвська,
І.П. Майданік, О.А. Васильєв, Т.О. Гнатюк, О.І. Дяконенко, М.О. Кримова, А.Г. Реут,
С.В. Іващенко, М.В. Откидач, В.В. Хвалинська

Рецензенти:

Лібанова Е.М., академік НАН України, доктор економічних наук, професор,
директор Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
Ковтун Н.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри статистики,
інформаційно-аналітичних систем і демографії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Е 50 **Електронні реєстри: напрями використання: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна та**
М.В. Пугачової; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Пту-
хи. — Київ, 2021. — 364 с. Об'єм даних 2,3 Мб.

ISBN 978-966-02-9843-9 (PDF)

Монографію присвячено дослідженню напрямів використання українських електронних реєстрів для інформаційної підтримки соціальної політики держави. Докладно проаналізовано проблеми сфери соціальної політики, які потребують залучення великих обсягів інформації про населення, визначено реєстри, які мають бути використані, перелік полів цих реєстрів, що слід залучити, та їх взаємозв'язок. Представлено алгоритми використання інформації цих реєстрів, визначено імовірних користувачів серед органів державної влади і місцевого самоврядування, сформульовано рекомендації щодо застосування електронних реєстрів для підтримки ухвалення управлінських рішень.

Для демографів, державних службовців, працівників сфери ІТ, та усіх, хто цікавиться питаннями інформатизації суспільства.

УДК 303:004.67

ISBN 978-966-02-9843-9 (PDF)

- © Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2021
- © О.М. Гладун (наук. ред.), М.В. Пугачова (наук. ред.), О.В. Макарова, Т.А. Заяць, В.П. Звонар, О.А. Малиновська, Я.В. Остафійчук, О.І. Цимбал, Л.М. Черенько, Т.М. Калашнікова, О.В. Позняк, С.В. Полякова, Л.Г. Ткаченко, О.М. Ярош, Г.О. Краєвська, І.П. Майданік, О.А. Васильєв, Т.О. Гнатюк, О.І. Дяконенко, М.О. Кримова, А.Г. Реут, С.В. Іващенко, М.В. Откидач, В.В. Хвалинська, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Інформаційне забезпечення планування самодостатнього розвитку територіальних громад в Україні на базі реєстрів	16
1.1. Визначення податкоспроможності об'єднаних територіальних громад на основі даних державних реєстрів	16
1.2. Модернізація стратегічного планування розвитку територіальних громад з використанням даних державних реєстрів	37
1.3. Детінізація відумерлої спадщини та безхазяйного майна на основі державних реєстрів	55
1.4. Визначення рівня громадської активності та шляхів її стимулювання на основі державних реєстрів	70
РОЗДІЛ 2. Використання реєстрів для дослідження надання послуг населенню	86
2.1. Процедури оцінювання надання послуг населенню на рівні територіальної громади	86
2.2. Система соціальної підтримки населення	105
2.3. Розвиток системи охорони здоров'я на рівні територіальних громад	151
РОЗДІЛ 3. Використання реєстрів для дослідження ринку праці.....	169
3.1. Профілювання професій з точки зору їх актуальності для ринку праці, населення та роботодавців.....	169
3.2. Оцінка територіальної локалізації ринку праці.....	190
РОЗДІЛ 4. Використання реєстрів для дослідження перебігу міграційних процесів.....	198
4.1. Внутрішньодержавна міграція	198
4.2. Визначення реального рівня добробуту ВПО	208
4.3. Неврегульована міграція	213
4.4. Інтеграція іноземців	219
4.5. Зовнішня трудова міграція.....	227

ВИСНОВКИ	235
Перелік джерел посилання	242
ДОДАТКИ	251
Перелік посилань у додатках	362

ВСТУП

В Україні триває активна адміністративно-територіальна реформа. Її суть полягає не стільки у зміні адміністративного поділу країни (2020 року замість 490 утворено 140 районів, у яких на 1 січня 2021 було утворено 1 469 об'єднаних територіальних громад, далі ОТГ), скільки у переданні певних функцій від державного й обласного рівнів на рівень громад. Тобто громади перетворюються на активну соціально-економічну одиницю, перед якою постає низка викликів. Вони пов'язані з необхідністю забезпечити соціальний розвиток території в умовах обмежених фінансових ресурсів. У більшості випадків наявного досвіду недостатньо для системного вирішення нових завдань. Розроблення шляхів і засобів вирішення нагальних проблем потребує, насамперед, певного інформаційного забезпечення.

Зараз в Україні жваво розвивається специфічна сфера збору, зберігання та використання різноманітної інформації — електронні реєстри. Причому реєстрова форма роботи з інформацією застосовується як на державному, так і територіальному рівні. Саме реєстри територіальних громад (РТГ) можуть слугувати тією інформаційною базою, на якій ґрунтується аналіз стану, розроблення стратегій і конкретних планів соціально-економічного розвитку громади. Проте на даний час більшість реєстрів територіальних громад є неповними й неузгодженими. Однак їх можна використати для інформаційного забезпечення вирішення актуальних соціальних проблем частково, а згодом — і в повному обсязі.

Тому найпильнішу увагу у нашій роботі приділено питанням інформаційного забезпечення деяких аспектів планування розвитку територіальних громад (ТГ) в Україні.

Фінансовий потенціал ТГ є основним засобом забезпечення соціального розвитку громад, економічним підґрунтям формування високих соціальних стандартів та збереження їх людського капіталу. Більшість ТГ України характеризуються незначним фінансовим потенціалом та неефективним його використанням. 2020 року дохід територіальних громад¹ у розрахунку на одного мешканця в середньому у 872 ТГ країни

---

¹ Дохід ТГ включає доходи загального фонду (без урахування трансфертів), які мобілізуються до бюджету на території громади, що дає можливість оцінити обсяг фінансових ресурсів, які генеруються на території громади; видатки ТГ — це обсяг видатків загального фонду громади.

становив 5,2 тис. грн, а видатки — 7,0 тис. грн, з яких 1,0 тис. склали видатки на утримання апарату управління [1]. Наслідком такої політики є зниження соціального захисту місцевого населення, його життєвого рівня, якості надання соціальних послуг, руйнування соціальної інфраструктури, що посилює урбанізаційні прагнення мешканців громад та активізувало процеси незворотної міграції населення у високорозвинуті країни світу. Ці прогалини в управлінні громадами можуть бути мінімізовані шляхом нарощування фінансового потенціалу, ефективним його використанням і переходом до впровадження новітніх стратегічних напрямів розвитку відповідно до переваг, які надає фінансова децентралізація як складова адміністративно-територіальної реформи в країні.

В умовах децентралізації управління та формування якісно нової системи місцевого самоврядування актуалізується завдання модернізації системи стратегічного планування розвитку територіальних громад як необхідного етапу зростання їх спроможності, ефективного використання ресурсів і нових можливостей економічного зростання та соціальної інклюзії. У зв'язку з тим, що планування на рівні територіальних спільнот нерідко здійснюється без належного інформаційно-аналітичного забезпечення, набуває значення завдання модернізації цієї системи з використанням даних державних реєстрів. Важливо трансформувати систему планування таким чином, щоб її цілі і завдання були підпорядковані реалізації конкурентних переваг та мінімізували ризики і обмеження розвитку. Ефективне стратегічне і поточне планування, орієнтоване на виявлення і реалізацію соціально-економічних переваг кожної громади, забезпечує досягнення економічного зростання та соціальної інклюзії.

Унаслідок високого рівня та подальшого зростання нерівномірності територіального розвитку країни в напрямі центр — периферія на тлі демографічної кризи в громадах утворюються активи нерухомого майна, які не використовують як резерв самодостатнього розвитку на локальному рівні. Серед них відумерла спадщина та безхазяйне майно посідають особливе місце. Відумерла спадщина — майно, власник якого помер, а спадкоємці за заповітом і за законом відсутні, усунуті від права спадкування або не прийняли спадщину чи відмовилися від її прийняття. Безхазяйне майно — це майно, яке не має власника або власник якого невідомий. Стосовно майна, що не використовується в економічній діяльності, але має власника, громада не має права вчиняти певні

дії як щодо об'єкта приватної власності. Тому серед майнових активів територіальної громади, що не використовуються, важливо виявити ті, на які претендує громада, і які можуть бути за певних умов залучені до економічного обігу. Використання державних реєстрів може допомогти у вирішенні цього стратегічно важливого завдання для прискорення соціально-економічного розвитку локальних спільнот.

Громадська активність і громадська участь у більшості громад України донині залишається низькою. Нерозвиненими є практики спільної діяльності громадян у рамках організацій громадянського суспільства. Водночас відомо, що ці практики дають змогу місцевим жителям системно та довгостроково реагувати на соціальні виклики, легітимно захищати свої права й адвокатувати інтереси, реалізовувати суспільно значущі локальні проекти. Це дуже важливо в контексті поглиблення реформи децентралізації, метою якої є формування самоврядувальних і самодостатніх територіальних співтовариств. Тому використання державних реєстрів для сприяння розвитку громадянського суспільства та громадського активізму на місцевому рівні видається перспективним напрямом дослідження й управлінської діяльності, якому нині приділяється недостатньо уваги.

Одним із головних напрямів діяльності ТГ є надання послуг населенню.

Конституція України визнає право жителів України на місцеве самоврядування як право самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Органам місцевого самоврядування закон надає певні повноваження органів виконавчої влади, зокрема щодо надання публічних послуг. Конституцією України заборонена дискримінація за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, а також гарантована рівність прав жінки та чоловіка [2].

Українське законодавство з питань публічних послуг є недосконалим і складається з ряду нормативно-правових актів, які не містять узагальненого терміну «публічні послуги». Зокрема, зазначено, що сферу публічних послуг становлять послуги, які надають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, що перебувають в їхньому управлінні. Такі послуги надаються за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету. Разом із тим, не

наведено перелік таких послуг чи інші їхні ключові ознаки [3]. Близьким до визначення публічних послуг є термін «суспільно значущі послуги», наведений у Законі України «Про державно-приватне партнерство» [4]. Суспільно значущі послуги — послуги, спрямовані на забезпечення суспільних інтересів і потреб, що надаються необмеженому колу користувачів (споживачів) та/або надання яких має забезпечуватися органами державної влади, органами місцевого самоврядування або державними, комунальними підприємствами, установами, організаціями, господарськими товариствами, 50 % і більше акцій (часток) яких належать державі, територіальній громаді чи Автономній Республіці Крим.

До послуг, які можна вважати соціально значущими, можна віднести всі житлово-комунальні послуги, постачання та розподіл електроенергії та природного газу, транспортні послуги всіх видів, медичні, освітні, соціальні, адміністративні, культурні, спортивні послуги, створення та утримання транспортної інфраструктури, благоустрій (включаючи створення та утримання громадських просторів), забезпечення житлом певних категорій населення, судочинство, дотримання громадського порядку, подолання надзвичайних ситуацій, захист від зовнішньої агресії, нормотворення, управління спільною власністю територіальних громад, охорону навколишнього середовища та багато іншого. Разом із тим, у різних країнах до публічної сфери відносять різний перелік послуг. Такий перелік залежить від обставин, які історично склались у кожній країні, і закріплений у нормативно-правових актах. Звичайно публічними визнають суспільно значущі послуги, надання яких приватним сектором вважається неефективним чи несправедливим. Тобто послуга може бути визнана публічною як через об'єктивні економічні фактори (неспроможність ринку надавати таку послугу), так і через суб'єктивні упередження чи інтереси осіб, які формують державну політику. Таким чином, публічними можна вважати суспільно значущі послуги, обов'язок із надання яких згідно із законодавством покладено на органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Надання публічних послуг фінансується за рахунок бюджетних коштів, а самі послуги можуть бути платними для кінцевих споживачів. Як правило, надання публічних послуг не має на меті отримання прибутку. Одержувачами таких послуг є всі жителі держави без винятку. У зв'язку із цим необхідно забезпечити доступність публічних послуг для всіх категорій споживачів.

Надавачами публічних послуг можуть бути органи державної влади та органи місцевого самоврядування, державні, комунальні та приватні підприємства, установи та організації, громадські організації й окремі громадяни.

Ключовим законодавчим актом, необхідним для розуміння обсягу сфери публічних послуг в Україні, є Бюджетний кодекс України [5]. Ним визначено чіткий перелік видатків бюджетів усіх рівнів і встановлено, що бюджетні кошти можуть використовуватись тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями. Якщо видатки на організацію надання послуг не можуть фінансуватися за рахунок бюджету, такі послуги не можуть бути надані органами державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно, публічними в Україні можна вважати тільки ті послуги, організація надання чи надання яких згідно з Бюджетним кодексом України можна фінансувати за рахунок бюджетних коштів.

Це твердження стосується й платних публічних послуг, оскільки плата за їх надання спрямовується до бюджету відповідного рівня. Крім того, відповідно до Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень і в спосіб, що передбачені законодавством. Ця вимога поширюється й на сферу публічних послуг, повноваження з надання яких мають бути передбачені Конституцією та законами України. Напрями вдосконалення муніципальних публічних послуг в Україні визначено Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України [6]. Цей документ заклав основи для реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, ширше відомого як «реформа децентралізації». Завдання реформи:

- забезпечення доступності та якості публічних послуг;
- досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади для забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами;

— створення належних матеріальних, фінансових і організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

Нормативно-правова база у сфері публічних послуг складається з Конституції України, законів і підзаконних актів. У Конституції України та інших нормативно-правових актах немає чіткого визначення публічних послуг і загальних засад їх надання.

З початку 2020 року змінився розподіл повноважень центральних і місцевих органів влади, а також встановлена система соціальних послуг та її учасників, етапи визначення потреб, планування, організації та фінансування соціальних послуг. Для їх реалізації у громадах мають бути створені відповідні структурні підрозділи. Кожна громада зобов'язана надавати базові соціальні послуги. Водночас, кожна соціальна послуга надаватиметься за відповідним соціальним стандартом, який затверджує Міністерство соціальної політики.

Процес передачі повноважень з надання соціальних послуг на місце не є простим і швидким, зокрема, є потреба у розробці інструментарію для обліку надавачів та отримувачів послуг, визначення потреб у соціальних послугах на рівні громади, а також організація оцінювання та моніторингу надання соціальних послуг.

У межах щорічного моніторингу надання соціальних послуг структурний підрозділ з питань соціального захисту населення територіальної громади має здійснювати збір та оброблення інформації про надані жителям громади соціальні послуги, виконувати аналіз узагальненої інформації, їх порівняльний аналіз і планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг. Оцінка якості соціальних послуг, наданих жителям громади, є процесом, відмінним від моніторингу. Його метою є встановлення рівня відповідності наданих жителям громади соціальних послуг затвердженим державним стандартам соціальних послуг. Оцінка якості соціальних послуг може базуватися на даних внутрішньої або зовнішньої оцінки.

Одним із інструментів повноцінного здійснення повноважень місцевої влади щодо надання соціальних послуг населенню, моніторингу й оцінювання (що передбачено Законом), є Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг (далі РНОСП). РНОСП — автоматизована

інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, використання, знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Важливим напрямом діяльності є забезпечення соціальної підтримки населення, в зв'язку з ним стає актуальною проблема забезпечення адресності. Використання даних із різних реєстрів і залучення даних статистичних спостережень дасть можливість підвищити адресність системи державної соціальної підтримки населення та збільшити охоплення нужденних верств соціальними програмами, надати пропозиції щодо вдосконалення системи оцінювання ефективності програм соціальної підтримки для обґрунтування напрямів соціальної політики.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити два завдання.

1. Покращити моніторинг соціальних програм, а саме:

— охопити всі програми (зараз можна оцінити лише 4—5 програм за даними вибіркового обстеження);

— поглибити аналіз за меншими цільовими групами, насамперед, щодо складу сім'ї / домогосподарства та наявності соціально вразливих груп у їхньому складі;

— поширити оцінки на регіональний та субрегіональний рівні (наскільки дають змогу модельні значення).

2. Виявити вразливі контингенти, які раніше не були охоплені соціальною підтримкою.

Розв'язання цих завдань забезпечить:

— суттєве покращення моніторингу соціальної підтримки: охоплення моніторингом усіх програм, поглиблене дослідження впливів на різні малочисельні контингенти; можливість «зійти» на регіональний і субрегіональний рівень;

— можливість адресно виявити вразливі контингенти, не охоплені соціальними програмами, у розрізі цільових груп кожної програми та кожної території, що сприятиме збільшенню охоплення бідних соціальною підтримкою та зменшенню помилок «виключення» з соціальних програм.

Однією з важливих послуг, надання яких повинна забезпечити територіальна громада, є послуги у сфері охорони здоров'я. Реалізація цієї послуги здійснюється шляхом розроблення Плану стратегічного розвитку охорони здоров'я. Громади самі можуть обирати різні рівні розроблення цього плану залежно від готовності та зовнішніх обставин [7]:

- у вигляді напряму загальної Стратегії ОТГ;
- Стратегії розвитку охорони здоров'я та покращення здоров'я населення;
- стратегії розвитку закладу, який надає медичні послуги.

Отже, на територіальні громади покладено відповідальне завдання забезпечувати у межах власних повноважень розвиток системи охорони здоров'я мешканців громади. Для виконання цього завдання і територіальні громади, і Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) України зобов'язані забезпечувати жителів необхідною медичною допомогою, покращувати якість медичного обслуговування, визначати кількість лікарів певної кваліфікації, середнього та молодшого медичного персоналу, а також забезпечувати медичні заклади необхідним медичним обладнанням і знаходити для цього джерела фінансування.

Об'єктом дослідження є певні електронні інформаційні ресурси України й можливості їх використання для розвитку системи охорони здоров'я на рівні територіальних громад.

Комплексне використання інформації електронних реєстрів територіальних громад, системи охорони здоров'я та Єдиного державного демографічного реєстру дасть можливість визначити потреби територіальних громад у забезпеченні медичними послугами.

Важливим напрямом діяльності ОТГ є не тільки надання соціальних послуг, але й сприяння зайнятості та створенню робочих місць.

У сучасних реаліях інформаційне наповнення щодо поточного стану ринку праці здійснюється на основі інформації, переважно отриманої за допомогою реалізації спеціалізованих спостережень Державної служби статистики України або збору офіційних статистичних показників звітності. Попри широке коло показників і регулярність оприлюднення, ця інформація обмежується ретроспективними даними загального характеру, покликаними показати загальний стан справ без можливості ши-

рокого використання інформаційної бази для розв'язання спеціалізованих предметних задач. Зокрема, поглянути на показники ринку праці не як на констатацію кількісних та якісних характеристик зайнятості й безробіття, а як на інформаційний інструмент для вирішення цілого комплексу проблем та запобігання ризикам у сфері соціального та економічного розвитку країни.

Одним із способів, який допомагає вирішити це завдання та розширити інформаційну базу дослідження поточного та перспективного стану ринку праці, є розроблення та впровадження методики використання даних, що містяться у державних реєстрах, за допомогою їх інтеграції. Використання інтегрованих даних сприятиме вирішенню комплексу завдань, які стоять на сьогодні перед органами державної влади та місцевого самоврядування, міністерствами та відомствами, дослідниками, роботодавцями й верствами населення, в сфері удосконалення політики регулювання зайнятості населення, скорочення безробіття, професійної орієнтації населення, прогнозування потреб у робочій силі та структури підготовки кадрів, територіальної локалізації робочої сили, запобігання ризикам недонаповнення пенсійного фонду тощо.

Особливо корисною та унікальною інтегрована інформація стосовно показників поточного, ретроспективного та прогнозного стану ринку праці може бути у розрізі професій і територіальних громад. Саме ці сегментарні ознаки ринку праці є водночас найменш інформаційно наповненими та найбільш актуальними в сучасних умовах.

Необхідність дослідження територіальної локалізації ринку праці обумовлена браком релевантної інформації на місцевому рівні щодо зайнятості населення, рівня безробіття, вікової структури працездатного населення, неповнотою даних стосовно фонду оплати праці на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на території ТГ, й інших показників ринку праці в розрізі населених пунктів, що перешкоджає якісній організації процесів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад, доходів і видатків місцевих бюджетів і спричиняє виникнення диспропорції бюджетного забезпечення ТГ.

Використання інтегрованих даних професійного розрізу оцінки структури основних показників ринку праці дає змогу побудувати інструмент профілізації професій, здатний на практиці продемонструвати усі кількісні та якісні характеристики професійних груп залежно від поточних і

перспективних завдань споживача інформації. Наявність розгалуженої інформаційної бази за професійними ознаками допомагає вирішувати цілий комплекс завдань, що лежать у площині прогнозних оцінок стану розвитку ринку праці, планування потреби у кадрах і ліцензійних обсягів їх підготовки, планування наповненості пенсійного фонду, здійснення профілізації безробітного населення, реалізації програм професійної орієнтації населення, надання допомоги в професійному самовизначенні, побудова соціально-економічного портрету професії.

Саме тому, враховуючи інформаційну обмеженість деяких аспектів оцінки стану ринку праці, актуальність використання інтегрованих даних для України та доведену доцільність світових практик інтеграції та управління інформацією на основі технології великих даних (*Big Data*), доцільною є побудова комплексного, гнучкого інструментарію дослідження забезпечення поточного та перспективного попиту та пропозиції робочої сили з використанням модульної системи профілювання професій і територіальної локалізації ринку праці залежно від поточних спектральних задач і споживачів результатів дослідження.

Міграція є процесом, який безпосередньо впливає на проблему надання соціальних послуг і стан ринку праці, а міграційна статистика становить одну з найпроблемніших складових соціальної статистики. Наявні джерела інформації на жаль, надають менш достовірні дані про міграції, ніж про інші соціально-економічні процеси. Причому вказане стосується не лише України, але й держав з високорозвиненою статистикою. За умов браку достовірної інформації відбувається поширення у суспільстві гіпертрофованих оцінок обсягів різних міграційних процесів (наприклад, щодо 7 млн зовнішніх трудових мігрантів, щодо мільйонів мігрантів із неурегульованим статусом в країні тощо), які дезорієнтують владу та суспільство, заважають ухваленню зважених рішень, формують негативне ставлення до мігрантів та міграції, а також скептицизм щодо ефективності зусиль держави з регулювання міграційної сфери.

Наявність точної та оперативної інформації про обсяги та інтенсивність переміщень населення, структуру міграційних потоків, є необхідною умовою для оцінювання впливу міграції на розвиток держави, прогнозування перспектив на майбутнє, удосконалення управління міграціями, визначення необхідних для управлінської діяльності обсягів коштів. Розширення інформаційної бази аналітичних досліджень мігра-

ційних процесів цілком реально здійснити шляхом використання інформації державних реєстрів і баз даних, які містять відомості про міграцію в Україні.

Монографія підготовлена під керівництвом і за редакцією члена-кореспондента НАН України, д-ра екон. наук О. Гладуна (вступ, підрозд. 2.3, висновки) та д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. М. Пугачової (вступ, підрозд. 2.3, висновки) авторським колективом у складі: члена-кореспондента НАН України, д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. О. Макарової (підрозд. 2.1), д-ра екон. наук, проф. Т. Заяць (підрозд. 1.2), д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. В. Звонаря (підрозд. 1.4), д-ра наук держ. упр., старш. наук. співроб. О. Малиновської (підрозд. 4.4), д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. Я. Остафійчука (підрозд. 3.2), д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. О. Цимбала (підрозд. 3.2), д-ра екон. наук, старш. наук. співроб. Л. Черенько (підрозд. 2.2), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. Т. Калашнікової (підрозд. 2.1), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. О. Позняка (розд. 4), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. С. Полякової (підрозд. 2.2), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. Г. Краєвської (підрозд. 1.3), канд. соц. наук, старш. наук. співроб. І. Майданік (підрозд. 4.5), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. Л. Ткаченко (підрозд. 3.1), канд. екон. наук, старш. наук. співроб. О. Яроша (підрозд. 3.1), канд. екон. наук О. Васильєва (підрозд. 2.2), канд. політ. наук Т. Гнатюк (підрозд. 4.1, 4.2), канд. екон. наук О. Дяконенко (підрозд. 1.1), канд. екон. наук М. Кримої (підрозд. 3.1), канд. екон. наук А. Реут (підрозд. 2.2), С. Іващенко (підрозд. 2.1), М. Откидача (підрозд. 2.1), В. Хвалинської (вступ, підрозд. 2.3).

РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ САМОДОСТАТНЬОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ НА БАЗІ РЕЄСТРІВ

1.1. Визначення податкоспроможності об'єднаних територіальних громад на основі даних державних реєстрів

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження обумовлена потребою обґрунтування можливостей і рекомендацій щодо використання інформаційних баз даних національних реєстрів у ході оцінювання податкоспроможності бюджетів ОТГ, рівень якої нині для забезпечення соціальних видатків громади є критично низьким.

Одним із основних показників податкоспроможності ОТГ є величина податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розрахунку на одного мешканця громади. Цей показник є базовим для визначення індексу відносної податкоспроможності бюджетів ОТГ — коефіцієнта, що є критерієм визначення дотаційності місцевого бюджету. Застосування цього показника дає можливість органам місцевого самоврядування моніторити формування дохідної частини місцевого бюджету та нарощувати фінансовий потенціал громади, залучаючи такі заходи як введення / скасування місцевих податків і зборів і податкових пільг, стимулювання реєстрації суб'єктів господарювання на території громади, зниження обсягу тіньової економіки тощо. Застосування індексу податкоспроможності є актуальним з огляду на критично високий рівень дотаційності бюджетів ОТГ: 2020 року серед 872 громад країни дотаційними були 71,8 %; найбільша дотаційність спостерігалась у Космацькій та Рожнівській ОТГ Івано-Франківської області (рівень дотаційності — 64,0 та 61,5 % відповідно), найменша — у ОТГ — містах обласного значення.

Фінансова спроможність ОТГ реалізовувати соціальну політику визначена переважно ефективністю управління (формування, використання,

розподіл) фінансовими ресурсами за використання інформаційної бази реєстрів, сформованих відповідно до програми реалізації державної інформаційної політики. Конвергенція та узгодження даних реєстрів у процесі дослідження податкоспроможності ОТГ сприятиме:

- оптимізації діяльності органів місцевого самоврядування в сфері бюджетного забезпечення соціальної політики, моніторингу бюджетного фінансування, контролю за цільовим використанням бюджетних коштів і виконанням завдань бюджетної програми, оперативному визначенню бюджетних потреб для забезпечення соціального захисту населення, нівелюванню можливості помилкового призначення соціальної допомоги та компенсаційних виплат;

- підвищенню оперативності надання адміністративних послуг і соціальної допомоги та їхньої якості, доступності, прозорості; мінімізації матеріальних та часових витрат для користувача адміністративних послуг соціального характеру й отримувача соціальної допомоги чи компенсаційних виплат; заміні практики фінансування за принципом утримання бюджетних установ на практикування оптимального співвідношення бюджетних видатків з досягнутими результатами;

- застосуванню системного підходу для розроблення програм розвитку ОТГ, паспортів бюджетних програм, прогнозування витратної та дохідної частин місцевого бюджету, зміні, за необхідності, напрямів спрямування бюджетних коштів.

Статистичну інформацію про фінансовий потенціал громади відображено у соціальному паспорті та Паспорті бюджетної програми — документах, які розкривають наявність і використання бюджетних коштів місцевого бюджету. Застосування цих документів, разом чи по одному, запроваджено у багатьох країнах світу, зокрема у Франції, Польщі, Австралії, Великій Британії тощо. В Україні застосування цих паспортів регулюють Бюджетний кодекс України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів України тощо [8—14]. Визначено воно наявністю достовірної оперативної інформації про ресурсний потенціал громади, що надзвичайно важливо в умовах обмеженості інформаційних даних офіційної відомчої статистики, браком інформації про фінансовий, економічний, природно-ресурсний, рекреаційний, культурний та інші види потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Використання інформаційної бази реєстрів, сформованих відповідно до про-

грами реалізації державної інформаційної політики, дасть можливість органам місцевого самоврядування оперативно та систематично оцінювати реальну фінансову спроможність громади та виконання бюджетної програми, підвищить точність отриманих розрахунків та оперативне використання їх для корегування ситуації, відслідковування відхилень від планових показників, прогнозування подальшого розвитку ОТГ. Запровадження такого підходу є особливо актуальним в умовах критично високого рівня дотаційності бюджетів громад і поширення тіньової економіки та неформальної зайнятості, які суттєво б знизились за умови покращення інформаційного забезпечення, зокрема шляхом оприлюднення інформації про фінансові надходження у формі відкритих даних.

Таким чином, головна ідея дослідження — за допомогою даних державних реєстрів наблизитись до реальних оцінок податкоспроможності громад, від яких залежать обсяги базової та реверсної дотацій.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою дослідження є дані реєстрів та паспорти розвитку територіальних громад (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Інформаційна база дослідження податкоспроможності ОТГ

Показник	Реєстр
Адміністративно-територіальні дані ОТГ (назва; адміністративно-територіальні одиниці (найменування), що входять до ОТГ)	Реєстр територіальної громади
Персональні дані громадян територіальної громади (ПІБ; тип і реквізити документа, що посвідчує особу громадянина; адреса зареєстрованого місця проживання, місце фактичного проживання чи перебування; дата та підстави реєстрації місця проживання / перебування; дата та підстави зняття реєстрації місця проживання / перебування)	Реєстр територіальної громади, Єдиний державний демографічний реєстр
Обсяг доходів ОТГ загального та спеціального фонду з урахуванням трансфертів	Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади (дод. А)

Продовження табл. 1.1

Показник	Реєстр
Обсяг доходів ОТГ загального та спеціального фонду без урахування трансфертів	Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Обсяг ПДФО ОТГ	Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади
Джерела отримання доходів	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків
Об'єкти оподаткування	
Сума нарахованих та/або отриманих доходів	
Сума нарахованих та/або сплачених податків	
Інформація про податкову знижку та податкові пільги платника податків	
Офіційні трансферти: базова дотація; субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (субвенція на здійснення природоохоронних заходів на об'єкти комунальної власності, субвенція на формування інфраструктури ОТГ, освітня субвенція, медична субвенція, субвенція на соціально-економічний розвиток територій); дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам (дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету); субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам (субвенція на здійснення переданих видатків у сфері освіти; субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми; субвенція на забезпечення якісної, сучасної освіти «Нова українська школа»;	Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади

Продовження табл. 1.1

Показник	Реєстр
<p>субвенція на здійснення переданих видатків у сфері охорони здоров'я; субвенція на відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань; субвенція на проведення виборів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів; субвенція на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»</p>	
<p>Субвенції: на формування інфраструктури ОТГ; на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій; за рахунок залишку коштів освітньої субвенції; на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, що вироблялась, транспортувалась та постачалась населенню, яка виникла в зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії, послуг з водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувались або погоджувались органами державної влади чи органами місцевого самоврядування</p>	
<p>Обсяг видатків ОТГ</p>	<p>Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади; Паспорти бюджетних програм; Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань; Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Державний реєстр фізичних осіб — платників податків</p>

Продовження табл. 1.1

Показник	Реєстр
Видатки на освіту (видатки споживання, заробітна плата, оплата комунальних послуг та видатки розвитку, спрямовані на забезпечення діяльності закладів дошкільної освіти, загальноосвітніх навчальних закладів, позашкільних закладів освіти, шкіл естетичного виховання (музичні, художні, хореографічні, театральні, хорові), інклюзивно-ресурсних центрів, реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» та ін.)	Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади
Видатки на охорону здоров'я	
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення	
Видатки на житлово-комунальне господарство	
Видатки на культуру і мистецтво	
Видатки на фізичну культуру і спорт	
Обсяги міжбюджетних трансфертів: субвенція на здійснення переданих видатків у сфері охорони здоров'я; дотація на здійснення видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я;	Реєстр бюджетних зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів; Реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Субвенція на співфінансування інвестиційних проектів; субвенція на виконання програм на соціально-економічного розвитку ОТГ	
Допомога сім'ям з дітьми: у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, звільненням у зв'язку з ліквідацією підприємства; у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, зареєстрованим в центрі зайнятості як безробітні; у зв'язку з вагітністю та пологами аспіранткам, докторанткам, студенткам;	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України; Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги

Продовження табл. 1.1

Показник	Реєстр
у зв'язку з вагітністю та пологами непрацюючим жінкам; у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, зареєстрованим як СПД; при народженні дитини; на дітей, над якими встановлено опіку чи піклуванням на дітей одиноким матерям; при усиновленні дитини; особі, яка доглядає за хворою дитиною	
Допомога: особам, які не мають право на пенсію, та особам з інвалідністю; особам з інвалідністю I групи; жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня»; особам з інвалідністю II групи; особам з інвалідністю III групи; священнослужителям, церковнослужителям; особам, які досягли віку, що дає право на призначення допомоги; на догляд малозабезпеченим особам з інвалідністю підгрупи А та Б I групи; на догляд одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК закладу охорони здоров'я потребують постійного стороннього догляду (крім осіб з інвалідністю I групи); дитині померлого годувальника; на догляд одиноким особам, які досягли 80-річного віку та за висновком ЛКК закладу охорони здоров'я потребують постійного стороннього догляду (крім осіб з інвалідністю внаслідок війни)	
Допомога особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України
Допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме: тимчасова державна допомога, коли місце проживання матері (батька) невідоме; тимчасова державна допомога, коли мати (батько) ухиляються	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України; Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги

Продовження табл. 1.1

Показник	Реєстр
від сплати аліментів; тимчасова державна допомога, коли мати (батько) не мають можливості утримувати дитину	
Компенсація вартості продуктів харчування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: компенсація 50 % вартості продуктів харчування за медичними (фізіологічними) нормами, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, громадянам, які віднесені до 1 категорії; компенсація 25 % вартості продуктів харчування за медичними (фізіологічними) нормами, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, громадянам, які віднесені до 2 категорії; грошова компенсація на дітей віком від 6 до 10 років за дні, в які не відвідували навчальний заклад; грошова компенсація на дітей віком від 11 до 14 років за дні, в які не відвідували навчальний заклад; грошова компенсація на дітей віком від 15 до 18 років за дні, в які не відвідували навчальний заклад	
Допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком ЛКМЗ потребує постійного стороннього догляду, і здійснює догляд за нею	
Допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною», оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків	

Показник	Реєстр
Компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: особам з інвалідністю I групи; громадянам похилого віку, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і не здатні до самообслуговування, особам з інвалідністю II групи та дітям з інвалідністю; особам з інвалідністю III групи та хворим, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і не здатні до самообслуговування; з догляду на непрофесійній основі особам з інвалідністю I групи; з догляду на непрофесійній основі дітям з інвалідністю; з догляду на непрофесійній основі громадянам похилого віку з когнітивними порушеннями; з догляду на непрофесійній основі невиліковно хворим; з догляду на непрофесійній основі дітям, яким не встановлено інвалідність	
Винагорода жінці, якій присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»	
Допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми (одноразова матеріальна допомога особі, яка постраждала від торгівлі людьми)	
Допомога на поховання	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України
Допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату (тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату)	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України; Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги

Закінчення табл. 1.1

Показник	Реєстр
Допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя (грошове забезпечення та соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя)	
Допомога військовослужбовцям, звільненим зі строкової служби	
Допомога в разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера	
Допомога внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання	
Допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях	
Грошова компенсація замість санаторно-курортного лікування: санаторно-курортної путівки особі з інвалідністю I, II, III груп (ст. 6 (2)); за путівки особам з інвалідністю ВВВ I, II, III груп; потерпілим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС 1 категорії; дітям, потерпілим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС; особам з інвалідністю I, II, III груп (ст. 2)	
Компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування: УБД (ст. 1); учасникам війни (ст. 1); особам, на яких поширюється чинна ст. 15; колишнім неповнолітнім в'язням (ст. 6 (1)); колишнім в'язням (ст. 6 (3)); дружинам жертв нацистських переслідувань (ст. 6 (4)); ветеранам праці (ст. 7)	

Джерело: авторська розробка.

Зв'язок реєстрів для формування бази даних забезпечує система ключів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2. Взаємодія реєстрів, обраних для дослідження податкоспроможності ОТГ

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Реєстр територіальних громад	Єдиний державний демографічний реєстр	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу громадянина — адреса зареєстрованого місця проживання чи перебування — номер ОТГ
Реєстр відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади	Реєстр місцевих запозичень та місцевих гарантій (дод. Б)	Номер ОТГ — код ЄДРПОУ
	Реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість (дод. В)	Номер ОТГ — реквізити документа, що посвідчує особу — код ЄДРПОУ
Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу громадянина, яка має право на пільги

Джерело: авторська розробка.

Формування інформаційної бази дослідження фінансової спроможності територіальних громад насамперед потребує заповнення паспорта ОТГ на основі відомостей із реєстрів, збір яких здійснюється відповідно до розділів соціального паспорта (географічний, демографічний, соціальний, економічний, політичний, освітньо-культурний) (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Структура соціального паспорта ОТГ

Джерело: [15, с. 43].

Джерелами інформації для інформаційного наповнення структурних підрозділів паспорта ОТГ можуть слугувати різні реєстри. Приклади наведено на рис. 1.2.

Отримана з реєстрів інформація дасть чітке розуміння особливостей ресурсного потенціалу ОТГ, його продуктивних і деструктивних сторін. На основі їх оцінки мають бути сформовані бюджетна програма громади і визначені напрями підвищення ефективності використання бюджетних коштів, виявлені чинники, що перешкоджають реалізації програми, спрогнозовані соціально-економічні наслідки реалізації бюджетної програми.

Основним індикатором фінансового потенціалу громади та джерелом забезпечення її соціального розвитку є податкоспроможність бюджету ОТГ, визначена переважно ефективністю використання інформаційної бази реєстрів, які забезпечать можливість оцінювати реальну ситуацію в

частині фінансової спроможності громади та виконання бюджетної програми оперативно і систематично. Алгоритм формування інформаційної бази визначення податкоспроможності ОТГ передбачає здійснення певних кроків і розрахунків, описаних нижче і проілюстрованих рис. 1.3.

Географічний	Державний земельний кадастр Реєстри територіальних громад
Демографічний	Реєстри територіальних громад Єдиний державний демографічний реєстр Державний реєстр актів цивільного стану громадян Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
Економічний	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних
Соціальний	Реєстри територіальних громад Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб Єдиний державний реєстр ветеранів війни Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
Політичний	Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
Освітньо-культурний	Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування Реєстр сертифікатів педагогічних працівників Реєстр сертифікатів ЗНО Єдина державна електронна база з питань освіти Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань

Рис. 1.2. Реєстри — джерела інформації для заповнення паспорта ОТГ

Джерело: авторська розробка.

Визначення податкоспроможності бюджету конкретної територіальної громади:

1. З'ясування чисельності населення ОТГ станом на 1 січня відповідного року. На цьому етапі інформаційна база дослідження формується з даних Реєстру територіальних громад. Інформацію можна порівняти з даними Єдиного державного демографічного реєстру.

2. Визначення обсягу ПДФО, що надійшов від платників ОТГ. Інформаційна база цього етапу формується з даних Державного реєстру фізичних осіб — платників податків, а також Реєстру відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади. Інформацію можна порівнювати та доповнювати даними з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги; Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість. Визначається 60 % надходжень ПДФО.

3. Визначення величини ПДФО ОТГ у розрахунку на одного мешканця громади.

Розрахунок середньої в країні податкоспроможності громад:

1. З'ясування чисельності населення в Україні станом на 1 січня відповідного року. На цьому етапі інформаційна база дослідження формується з даних Єдиного державного демографічного реєстру. Інформація може бути доповнена чи відкорегована за даними з Реєстру територіальних громад.

2. Визначення обсягу надходжень ПДФО з усіх адміністративно-територіальних одиниць України. Інформаційна база цього етапу формується з даних Державного реєстру фізичних осіб — платників податків. Інформацію можна порівнювати та доповнювати даними з Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань; Реєстру відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади. На цьому етапі визначається 60 % надходжень ПДФО.

3. Визначення величини ПДФО України у розрахунку на одну особу.

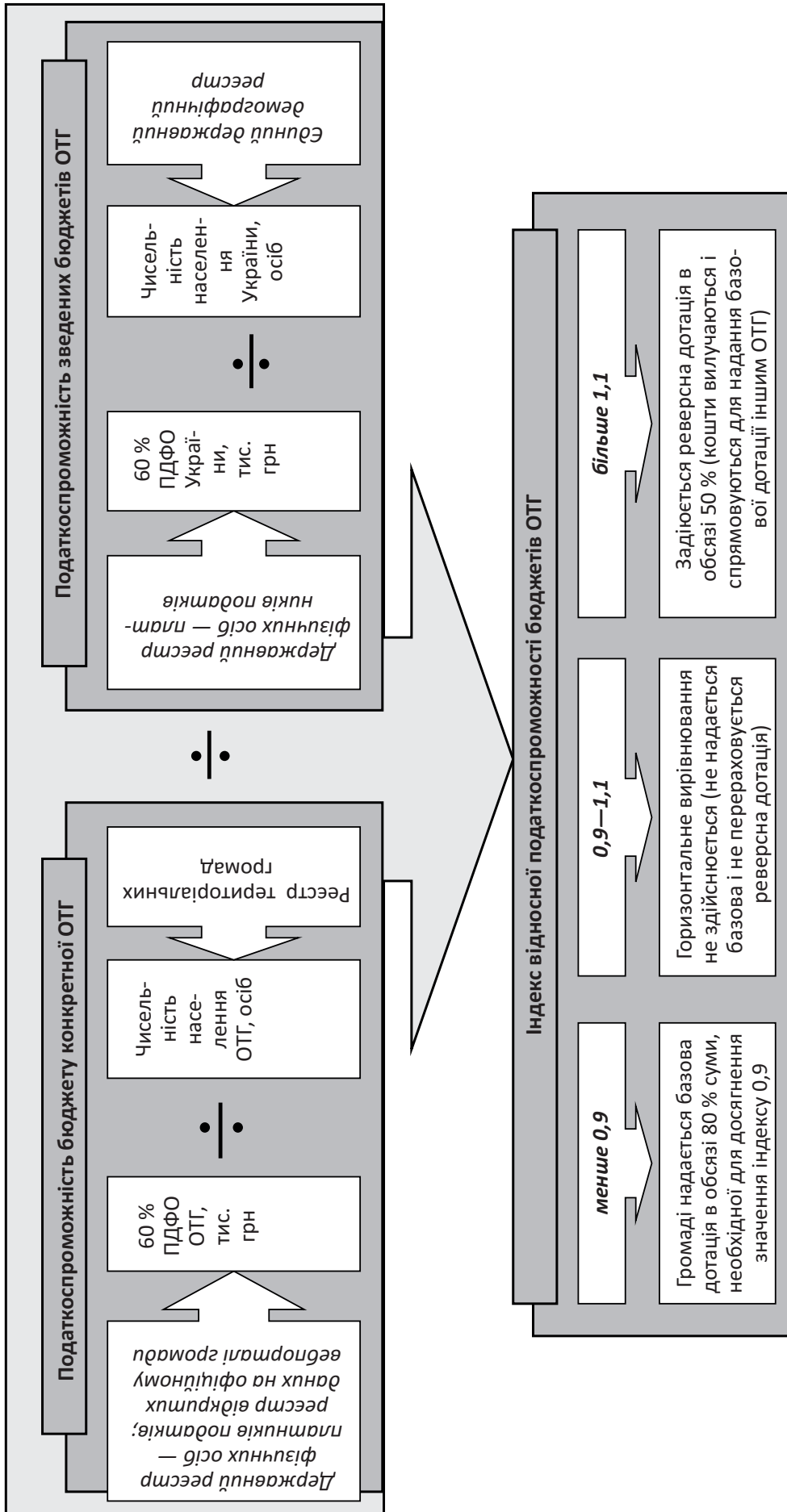

Рис. 1.3. Алгоритм формування інформаційної бази визначення податкоспроможності ОТГ

Джерело: авторська розробка.

Визначення Індексу відносної податкоспроможності як засобу горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів громад країни: на основі отриманих значень податкоспроможності конкретної ОТГ та середнього в Україні розраховується індекс відносної податкоспроможності ОТГ, що є критерієм визначення міри дотаційності місцевого бюджету.

Результати розрахунків щодо конкретних ОТГ доцільно унаочнити у таблицях, макети та приклади яких наведено у дод. Г.

Податкоспроможність бюджету ОТГ розраховується як відношення обсягу 60 % ПДФО, що надійшов від платників ОТГ, до чисельності мешканців громади (1.1):

$$P_{отг} = ПДФО_{отг} / N_{отг}, \quad (1.1)$$

де $P_{отг}$ — податкоспроможність бюджету ОТГ, грн на одну особу; $ПДФО_{отг}$ — 60 % ПДФО ОТГ, грн; $N_{отг}$ — чисельність населення ОТГ, осіб.

Загальна податкоспроможність в країні розраховується як відношення обсягу 60 % ПДФО України до чисельності її населення (1.2):

$$P_y = ПДФО_y / N_y, \quad (1.2)$$

де P_y — податкоспроможність місцевих бюджетів в Україні, грн на одну особу; $ПДФО_y$ — 60 % ПДФО в Україні, грн; N_y — чисельність населення в Україні, осіб.

Індекс відносної податкоспроможності ОТГ — коефіцієнт, який визначає рівень податкоспроможності бюджету конкретної громади порівняно з аналогічним середнім показником всіх бюджетів ОТГ країни у розрахунку на одну особу (1.3):

$$I_{Потг} = P_{отг} / P_y, \quad (1.3)$$

де $I_{Потг}$ — індекс відносної податкоспроможності ОТГ, грн; $P_{отг}$ — податкоспроможність бюджету конкретної ОТГ, грн на одну особу; P_y — податкоспроможність бюджетів ОТГ в Україні, грн на одну особу.

Цей індекс показує, наскільки рівень надходжень доходів у конкретній ОТГ в розрахунку на одного мешканця відрізняється від середнього в країні. Застосування індексу дає змогу здійснити перерозподіл фінансових ресурсів усередині бюджетної системи з використанням формульного підходу. За результатами розрахунків індексу відносної податкоспроможності ОТГ визначається дотаційність місцевого бюд-

жету. Механізм вирівнювання передбачає, що у випадку, коли рівень індексу податкоспроможності відповідного місцевого бюджету є нижчим за значення 0,9 середнього показника в країні, то органам місцевого самоврядування надають базову дотацію з держбюджету у розмірі 80 % суми, якої не вистачає до досягнення значення індексу 0,9. Якщо ж значення індексу є більшим за 1,1, то застосовують реверсну дотацію: із бюджетів таких громад вилучають кошти до державного бюджету в обсязі 50 % від суми, що перевищує значення індексу податкоспроможності 1,1. Для бюджетів ОТГ з індексом податкоспроможності від 0,9 до 1,1 середньоукраїнського значення вирівнювання не здійснюють, тобто не надають їм базову і не перераховують реверсну дотацію.

Формування інформаційної бази дослідження фінансової спроможності територіальних громад шляхом заповнення паспорта ОТГ на основі відомостей із реєстрів посилить достовірність оперативної інформації про ресурсний потенціал громади, що особливо актуально в умовах обмеженості інформаційних даних офіційної відомчої статистики, дасть можливість органам місцевого самоврядування оперативно й систематично оцінювати реальну ситуацію щодо фінансової спроможності громади та виконання бюджетної програми, підвищить точність отриманих розрахунків та оперативне використання їх у процесі корегування розвитку ОТГ. Застосування такого підходу є надзвичайно важливим в умовах критично низького рівня податкоспроможності ОТГ. Використання реєстрів з метою визначення податкоспроможності ОТГ забезпечить точність отриманих розрахунків і підстави для оцінювання фінансового потенціалу громади як необхідного ресурсу для забезпечення бюджетних витрат, а також людський потенціал ОТГ, кількісний вимір якого на місцевому рівні є точнішим за дані офіційної державної статистики.

Також розрахунок показника податкоспроможності ОТГ допоможе оцінити фінансову спроможність громад у країні загалом і кожної громади окремо. За результатами розрахунку індексу податкоспроможності громада може претендувати на отримання базової чи застосування реверсної дотації, що є загальнонаціональним регулятором фінансової спроможності, запобіжником загострення асиметрії соціально-економічного розвитку ОТГ, а також зубожіння населення депресивних територій. Застосування формульного підходу уможлиблює автоматизацію зведення результатів оцінювання податкоспроможності громад країни і використання їх у процесі прогнозування розвитку територій.

Основним недоліком обраних реєстрів є обмеженість інформаційних даних щодо фінансового, економічного, природно-ресурсного, рекреаційного, культурного та інших видів потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Викликає сумніви також повнота інформації «Реєстру відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі громади» в частині бюджетних надходжень, які б суттєво зросли за умови легалізації неформального сектору економіки в громадах та зниження прихованої зайнятості.

Напрями використання. Потенційними користувачами оцінки податкоспроможності ОТГ є: головні розпорядники бюджету громад — установа в особі її керівника — в межах своїх повноважень; органи місцевого самоврядування ОТГ; відповідальні виконавці бюджетних програм місцевих бюджетів, зокрема у ході виконання паспортів бюджетної програми місцевого бюджету, укладанні угод про міжмуніципальне співробітництво між територіальними громадами тощо; державні органи, що опікуються процесами бюджетування та фінансового регулювання в країні.

Рекомендації для органів влади полягають у активному використанні реєстрів територіальних громад та необхідності їх доповнення інформаційними даними про фінансовий потенціал громади. Такий підхід дасть можливість органам місцевого самоврядування в оперативному режимі та на систематичній основі оцінювати реальну фінансову спроможність громади та виконання бюджетної програми, автоматизувати зведення результатів оцінювання податкоспроможності громади, звузити інформаційну залежність від офіційної відомчої статистики, підвищити точність отриманих розрахунків та оперативно використовувати їх для корегування ситуації, відслідковування відхилень від планових показників, прогнозування подальшого розвитку ОТГ, обґрунтування заходів з виконання бюджетної програми. Застосування такого підходу є особливо актуальним в умовах критично високого рівня дотаційності бюджетів громад і поширення тіньової економіки з неформальною зайнятістю, які могли б суттєво знизитись за умови поліпшення інформаційного забезпечення, зокрема оприлюднення інформації про фінансові надходження як відкритих даних, посилення громадянської свідомості та соціальної відповідальності мешканців ОТГ.

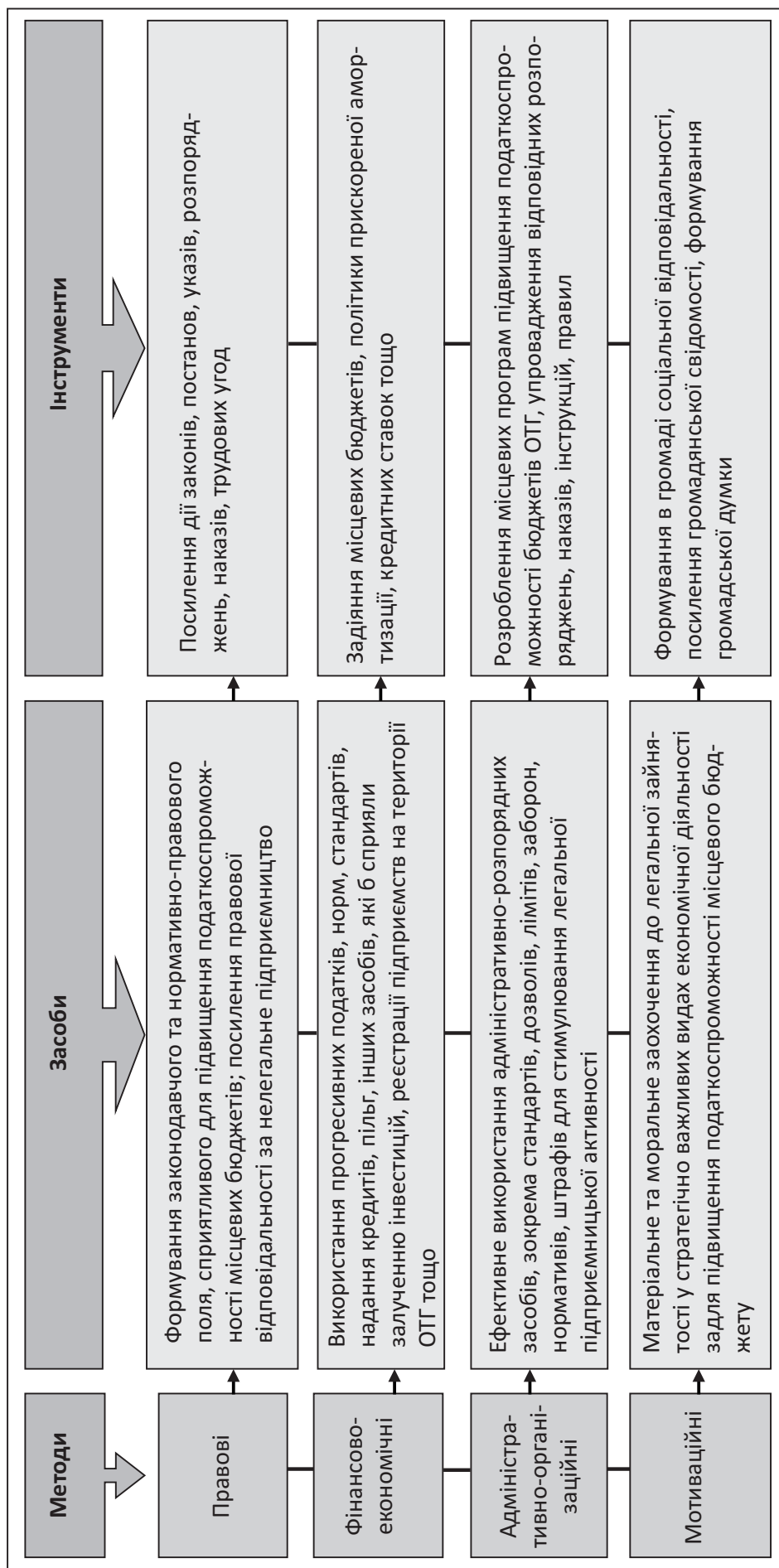
Запропонований алгоритм застосування реєстрів для визначення податкоспроможності ОТГ як інструмент горизонтального вирівнюван-

ня податкоспроможності бюджетів ОТГ і забезпечення бюджетних витрат громади буде ефективнішим за умови ґрунтовного дослідження проблематики нарахування ПДФО та усунення деструктивних аспектів його впливу. Серед основних дискусійних питань нарахування ПДФО в Україні перебуває сплата цього податку до бюджетів ОТГ за місцем реєстрації підприємств. Сплата основного бюджетотвірного податку з працівників часто утримується і перераховується за місцем реєстрації юридичних осіб, а не за місцем розташування виробничих потужностей (цехів, дільниць, бригад, лабораторій тощо). Це перешкоджає подоланню бюджетного дефіциту громади і негативно позначається на фінансовому забезпеченні соціальних видатків на сферу освіти, охорони здоров'я, культури, благоустрою ОТГ, послугами яких користуються працівники цих підприємств. На думку Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування, зарахування ПДФО не за місцем фактичного розташування таких об'єктів має бути усунене шляхом нормативно-правового редагування підпункту 168.4.3 п. 168.4 ст. 168 Податкового кодексу України, який пропонується викласти у новій редакції² [16].

Виваженого підходу у корегуванні потребує механізм горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів ОТГ. На думку провідних українських експертів з адміністративно-територіальної реформи, перехід від практики вирівнювання місцевих бюджетів за видатками до вирівнювання за доходами є оптимальнішим для України, оскільки формує рівні стартові бюджетні можливості для громад, стимулює їх підвищувати місцевий економічний потенціал, знижувати рівень тіньової економіки та неформальної зайнятості [17]. Натомість представники Асоціації ОТГ вважають цей механізм неефективним, вимагаючи: збільшення з 60 до 80 % ПДФО, що зараховується до загального фонду бюджету ОТГ, оскільки збільшився обсяг делегованих повноважень ОТГ за відсутності необхідного фінансового ресурсу; підняття нижньої межі

---

² 168.4.3. суми податку на доходи, нараховані відокремленим підрозділом на користь фізичних осіб, за звітний період перераховуються до відповідного бюджету за місцезнаходженням такого власного чи орендованого майна підприємств, установ, організацій та/або здійснення своєї діяльності на відповідній території. У разі, якщо відокремлений підрозділ не уповноважений нараховувати (сплачувати) податок на доходи фізичних осіб за такий відокремлений підрозділ, усі обов'язки податкового агента виконує юридична особа. Податок на доходи, нарахований працівникам відокремленого підрозділу, перераховується до відповідного бюджету за місцезнаходженням такого власного чи орендованого майна підприємств, установ, організацій та, або здійснення своєї діяльності на відповідній території.

Рис. 1.4. Основні методи, засоби та інструменти підвищення податкоспроможності бюджетів ОТГ

Джерело: авторська розробка.

індексу податкоспроможності з 0,9 до 1,0; збільшення базової дотації з 80 до 100 % суми, необхідної для досягнення значення індексу 1,0; зменшення реверсної дотації до держбюджету з 50 до 20 % суми, що перевищує індекс 1,1 [18].

Забезпечення підвищення рівня податкоспроможності бюджетів ОТГ залежить від ефективності реалізації комплексу методів, засобів та інструментів впливу правового, фінансово-економічного, адміністративно-організаційного, мотиваційного спрямування (рис. 1.4). Оскільки основою зростання податкових надходжень від ПДФО є заробітна плата, одним із головних напрямів підвищення податкоспроможності громади є забезпечення зростання реальної і номінальної заробітної плати, підвищення частки заробітної плати в сукупному доході населення (щонайменше до 70 %), зниження диспропорцій між рівнем інфляції та індексацією доходів, прожитковим мінімумом і мінімальною заробітною платою.

Отже, розроблення методичного інструментарію та обґрунтування особливостей використання інформації з реєстрів для оцінювання податкоспроможності ОТГ як основного індикатора фінансового потенціалу громади та джерела забезпечення її соціального розвитку, дають підстави стверджувати, що застосування інформаційної бази реєстрів дасть можливість оцінювати реальне бюджетне забезпечення соціальних видатків оперативно і на систематичній основі, здійснювати розрахунки на основі точніших вихідних даних і використовувати їх для корегування планових показників. Застосування реєстрів для оцінювання податкоспроможності ОТГ стане ефективнішим за умови розширення бази даних реєстрів і формування її на принципах об'єктивності та достовірності.

1.2. Модернізація стратегічного планування розвитку територіальних громад з використанням даних державних реєстрів

Актуальність проблеми. Децентралізація влади в Україні стала основою формування якісно нової системи місцевого самоврядування та розвитку територіальних громад. Планування самодостатнього розвитку ТГ є необхідним етапом зростання їхньої спроможності, ефективного використання наявних ресурсів і активів задля економічного зростання та соціальної інклюзії. Громади, які планомірно розвивають власну внутрішню спроможність та поліпшують умови залучення інвестицій, стають успішними у розв'язанні соціально значущих проблем. Проте сучасне планування на рівні територіальних спільнот набуває формального характеру, здійснюється за типовими шаблонами без належного інформаційно-аналітичного забезпечення. Нерідко, як показує аналіз практики планування, специфіка соціально-економічного і екологічного розвитку громади залишається поза увагою. Більшість спільнот не вдається до чіткої ідентифікації власних переваг, можливостей та обмежень розвитку, необхідних для визначення вектора майбутнього розвитку. І лише ефективне стратегічне і поточне планування, орієнтоване на виявлення та реалізацію соціально-економічних переваг кожної громади, забезпечує зростання й сприяє залученню коштів державного фонду регіонального розвитку. Надходження з ДФРР мають бути використані за перспективними напрямками розвитку громад і створювати умови для зростання доходів місцевих бюджетів. Державна служба статистики (Держстат) України надає необхідну інформацію у режимі вільного доступу лише у розрізі міст державного / обласного значення та районів. Асоціацією міст України створено Автоматизовану систему муніципальної статистики (АСМС), яка передбачає електронну систему збору, збереження та обробки інформації щодо діяльності територіальних громад. Сформована на основі звітів міст, вона уміщує 800 показників, охоплюючи 15 сфер життєдіяльності громад [19]. Поки що ця система не працює ефективно: на рівні територіальних громад є значні проблеми з інформаційним забезпеченням.

По-перше, документи стратегічного значення нерідко розробляють формально шляхом механічного набору певних показників, які є недо-

статньо інформативними в аспекті визначення специфіки розвитку конкретної ТГ та визначення її реального потенціалу. Часто відсутній глибокий аналіз соціально-економічної ситуації в громаді, на основі якого можна виявити тенденції розвитку, переваги та слабкі місця, а також зовнішні фактори впливу. Дається ознаки специфіка муніципальної статистики, яка, на жаль, формується не на постійній основі, а лише епізодично на замовлення певних структур. Через це планові документи неспроможні охопити широкий спектр природо-ресурсних, соціально-економічних, гуманітарних та екологічних проблем розвитку, тому визначення реальних потреб громади у публічних послугах і робочих місцях відбувається за неповної інформації. Так можна втратити їх головну функцію як інструменту передбачення перспектив соціально-економічного розвитку територіальних спільнот.

По-друге, у процесі планування та розроблення відповідних документів усупереч вимогам нормативно-правової бази не завжди враховують думку місцевих мешканців та громадського активу щодо пріоритетності вирішення тих чи інших проблем місцевого розвитку. Суб'єктивний підхід обмежує можливості планування розвитку територіальних спільнот і нерідко є причиною конфліктів та непорозумінь між сторонами взаємодії. Зміна посадових осіб місцевого самоврядування та пасивність громадського активу лише погіршують ситуацію. Проте документи стратегічного значення не мають бути переліком певних заходів як зобов'язань місцевої влади перед громадою. Вони є результатом плідної партнерської взаємодії представників державної влади, місцевого самоврядування, місцевого бізнесу та членів територіальної громади, яка дає змогу зміцнити імідж території як привабливої для потенційних інвесторів.

По-третє, відсутність єдиного механізму узгодження цільових завдань та індикаторів планових документів істотно ускладнює організацію виконання та контролювання цих завдань. Нерідко під час планування порушуються принципи публічності й ефективності, що може спричинити появу недовіри між сторонами та загалом негативно вплинути на життєдіяльність громади. Не меншого значення набуває розроблення механізмів моніторингу реалізації планових завдань, на основі яких можна оцінювати хід та корегувати їх виконання у разі потреби. Більше того, стратегічне і поточне планування розвитку ТГ слід розглядати як інстру-

мент, що дає змогу презентувати і захищати інтереси громади на національному і регіональному рівнях.

Таким чином, головна ідея дослідження полягає в тому, щоб виявити реальні можливості використання даних державних реєстрів для підвищення ефективності територіального планування самодостатнього розвитку громад, його цільового спрямування, а також прискорення у розробці стратегічно значущих документів.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою є дані реєстрів територіальних громад, державних реєстрів та електронних систем (табл. 1.3).

Таблиця 1.3. Інформаційне забезпечення стратегічного планування розвитку громад

Показник	Реєстр
ПІБ; дата народження; реквізити документа, що посвідчує особу; номер ОТГ	Реєстр територіальної громади
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; адреса фактичного місця проживання	Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я
Код ЄДРПОУ; місцезнаходження юрособи; місце провадження діяльності, телефони та інша додаткова інформація для зв'язку з фізичною особою — підприємцем; контактні дані (номер телефону, адреса електронної пошти); відомості про установчий документ, на підставі якого діє юридична особа; відомості про заборону діяльності	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
ІПН; реквізити документа, що посвідчує особу; джерела отримання доходу; сума нарахованих та/або сплачених податків; інформація про податкову знижку (податкові пільги) платника податків	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; дані про місце проживання та місце перебування; відомості про зайнятість (код підприємства, місце роботи, посада)	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; дані про фактичне місце проживання особи на дату звернення; відомості про працевлаштування (посада, найменування підприємства, установи, організації)	Єдиний реєстр внутрішньопереміщених осіб

Джерело: авторська розробка.

Інформаційна база паспортизації громад. Початковим етапом формування інформаційної бази має бути завершення паспортизації громад. Паспорт громади є основним джерелом інформації для планування самодостатнього розвитку ОТГ, зокрема заповнення реєстрів. Паспортизація як своєрідний процес «інвентаризації» локальних спільнот, ресурсної бази їх розвитку (чисельності населення, території громади, кількості об'єднаних поселень) має охопити усі напрями планування самодостатнього розвитку — соціально-демографічні, соціально-економічні, екологічні. Проте паспортизацію громад ще не завершено.

Варто згадати, що паспортизацію українських сільських територіальних громад було заплановано здійснити ще 1992 року (типовий паспорт був затверджений лише 2011 р.). Нормативно-правовими документами було визначено, що фінансування соціальних витрат здійснюється лише за умови паспортизації.

Інформація щодо соціально-економічного становища громад, наведена у паспортах, здебільшого є неповною, почасти й такою, що втратила актуальність або просто застаріла. Як показує аналіз, більшість паспортів ОТГ містить детальну інформацію лише щодо об'єктів соціальної інфраструктури, які утримуються за кошти органів місцевого самоврядування (лікарні, амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти, швидка медична допомога; навчальні заклади дошкільні та загальноосвітні, заклади позашкільної освіти, культури, спорту). Є інформація про центри надання адміністративних і соціальних послуг, зокрема реєстрацію актів цивільного стану та майнових прав, пенсійне забезпечення, соціальний захист, правоохоронну діяльність тощо. У паспортах найчастіше відсутня інформація, на основі якої можна скласти уявлення про економічний профіль громади, специфіку природно-ресурсного потенціалу та рівень його освоєння, а також ефективність використання у місцевій економіці. На жаль, не наведено й вичерпної інформації про екологічну ситуацію на території громади, рівень її забруднення та основні природоохоронні заходи.

Для отримання повної інформації про соціально-економічний потенціал громади й специфіку її поточного розвитку, треба доповнити паспорти такими вихідними даними:

— природно-ресурсний потенціал громади у розрізі основних груп ресурсів (мінерально-сировинні, земельні, водні, рекреаційні), рівень їх

використання, зокрема на потреби місцевого підприємництва та населення;

— перелік суб'єктів підприємництва, які здійснюють економічну діяльність на території громади за її основними видами, обсяги виробництва / надання послуг, чисельність зайнятих працівників, зокрема за наймом;

— структура зайнятості населення територіальної громади, з викремленням частки осіб, які працюють за місцем проживання;

— екологічний стан території громади, обсяги утворення вторинних відходів і практики поводження з ними.

Інформаційна база місцевих Стратегій розвитку об'єднаних територіальних громад. Стратегії є ключовим елементом системи планування їх самодостатнього розвитку на перспективу. Як інструмент управління вони ґрунтуються на результатах аналізування внутрішнього потенціалу громади і зовнішнього середовища з метою визначення алгоритму дій на перспективу та сфер концентрації ресурсів. Для розроблення стратегії потрібний значний масив економіко-статистичної інформації, а також інформації, одержаної на основі узагальнення думок усіх сторін, залучених до стратегування (держави, жителів територіальної громади, місцевої влади, суб'єктів підприємництва, представників місцевої науки та інших) стосовно пріоритетних напрямів розвитку громади.

Розроблення стратегій нерідко здійснюється формально, за типовим зразком, без урахування встановлених нормативно-правовими документами вимог, передовсім чіткого визначення головного параметру — бачення місії громади у регіональному просторі та чітких перспектив її соціально-економічного розвитку. З-поміж причин такої ситуації слід вказати відсутність повної інформаційної бази, необхідної для розроблення проекту стратегії, та належної організації усіх етапів процесу планування з тим, щоб узгодити основні планові документи та підпорядкувати їх виконанням головної місії громади. На жаль, стратегії не завжди орієнтовані на перспективні соціально значущі цілі територіального розвитку. Нерідко вони обмежені вирішенням поточних проблем (передовсім це стосується сільських ТГ), пов'язаних лише із поліпшенням благоустрою та розвитком інфраструктури. Увагу здебільшого акцентовано на розвитку соціально-гуманітарної сфери територіальної громади

— освіти, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, культури та мистецтва. Завдання можуть так і залишитись на папері через те, що не визначено основні джерела надходження коштів для розвитку, тобто не визначено перспективи розвитку підприємницького сектору місцевої економіки, її стимулювання шляхом залучення інвестицій, розширення можливостей зайнятості мешканців громади за місцем проживання.

У зв'язку з цим необхідно змінити традиційні формальні підходи та розглядати стратегію та власне процес її розроблення як своєрідний запит з боку місцевих жителів на проєкт, спрямований на нову якість життєдіяльності на території громади. Ядром такого проєкту має бути механізм реалізації конкурентних переваг громади в економічній сфері. Пріоритетного значення набувають зміни у структурі місцевої економіки на користь «точок зростання» (окремі види діяльності у переробних галузях промисловості, туризм, переробна ланка АПК тощо), додаткові інвестиції для створення нових робочих місць. Такий підхід до розроблення стратегії розвитку громади потребує деталізованої інформаційно-аналітичної бази. Важливо розуміти, що самодостатній розвиток громади має ґрунтуватись на високій економічній і громадській активності населення (потенціал зайнятості за місцем проживання, мінімізація неповної зайнятості, незареєстрованої праці та різних форм безробіття).

Стрижнем стратегії є визначення місії громади, тобто її головної функції в економічному, соціальному та екологічному розрізах. Важливо, щоб вона у концентрованому вигляді відображала думку місцевих мешканців про те, як саме має розвиватись спільнота — за якими напрями, на основі яких ресурсів і механізмів, а головне — якими мають бути основні параметри якості життя населення. Сформована для стратегічного планування інформаційна база та основні індикатори ретро- і перспективного розвитку мають бути узгоджені між собою та з показниками інших документів, насамперед програм соціально-економічного розвитку. На жаль, кореляція між основними плановими документами здебільшого відсутня.

Інформаційна база програм соціально-економічного розвитку територіальних громад. Програми мають містити вичерпну інформацію про тенденції економічного і соціального розвитку громади, ключові стратегічні та операційні цілі, завдання, конкретні заходи та їх фінансове забезпечення. Будь-яка програма повинна охопити щонайменше три

основні структурні блоки, кожний із яких має чітке цільове спрямування на виконання певних завдань. Перший блок передбачає аналізування ретроспективної та діагностику поточної ситуації в громаді, опис параметрів демографічної ситуації, ділової активності та рівня життя населення, а також виробничої, інженерної та соціальної інфраструктури. Другий — бачення перспектив розвитку та головної місії територіальної громади. Третій охоплює фінансові джерела та алгоритм моніторингу реалізації програмних завдань.

Ефективність програмних розробок, точність ретроспективних і планових показників істотно залежать від повноти та достовірності вихідної інформації, від організації процесу планування. Розроблення та реалізація програм нерідко здійснюється декларативно, з домінуванням галузевого підходу в умовах неповного інформаційно-аналітичного забезпечення. Прикро, що визначені програмами соціальні пріоритети розвитку громад не завжди пов'язані з трансформаційними змінами у місцевій економіці, через що часто залишаються недофінансованими попри невичерпані можливості стимулювання розвитку громади на тлі відсутності інформації про потенціал партнерської взаємодії з іншими громадами. Також недоліками програм є: нечіткість визначення або відсутність кількісних параметрів цілей і завдань розвитку, слабкість їх підтримки відповідним механізмом, недостатня комплементарність програм (комплексних і галузевих), що діють на території певної громади. Найгірше те, що нерідко програмні заходи фінансово належно не забезпечені.

Інформаційна база статутів територіальних громад. Україна перебуває на етапі впорядкування базових організаційно-економічних основ функціонування територіальної громади, з чітким визначенням її меж, розробленням і затвердженням статуту, а також проєктів соціально-економічного розвитку на перспективу.

Розроблення статуту громади є необхідним елементом планування їхнього самодостатнього розвитку, яким визначено процедуру створення органів самоорганізації населення і принципи міжмуніципальної взаємодії, проведення місцевих виборів, опрацьовано механізм взаємодії членів територіальних громад з місцевою владою. Більшість питань громадівської взаємодії та місцевих ініціатив законодавчо закріплено, наприклад право на об'єднання й участь громадян у вирішенні

проблем локального розвитку, норми взаємодії у конфліктних ситуаціях через подання скарг і встановлення термінів їх розгляду, а також широка публічність місцевого самоврядування й право громадян на ознайомлення з усіма питаннями, що розглядають органи місцевого самоврядування, та відповідними рішеннями.

Унормування статутів ТГ забезпечує імплементацію принципів соціальної відповідальності у суспільні відносини локального рівні. Статуту можуть містити положення та конкретні заходи, спрямовані на протидію корупції шляхом запобігання таким явищам як поширеність родинних зв'язків у керівництві територіальною громадою (за досвідом європейських країн).

Взаємодію цих державних реєстрів, за якими може бути зв'язана необхідна інформація, наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4. Взаємодія обраних реєстрів для розроблення планових документів територіальної громади

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Єдиний державний демографічний реєстр	Реєстр територіальної громади	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу — номер ТГ
Реєстр територіальних громад	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу
	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	
	Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я	
Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний реєстр внутрішньопереміщених осіб	

Джерело: авторська розробка.

Необхідну інформаційну базу має формувати колектив професійно підготовлених фахівців (представників науки, місцевої влади, бізнесу, громадських організацій), які здійснюватимуть підготовчий етап інформаційно-аналітичної роботи, від якого залежить подальший успіх розроблення програмних документів соціально-економічного розвитку громади.

Алгоритм формування інформаційної бази. Треба сформувати інформаційну базу щодо специфіки спеціалізації місцевої економіки у межах певної ТГ, оцінити темпи її розвитку у розрізі видів економічної діяльності та їх спроможність наповнювати місцевий бюджет. На особливу увагу заслуговує профіль підприємства із залученням іноземного капіталу.

Формуючи об'єктивну повну інформаційну базу, слід мати на увазі, що суб'єкт підприємства (юридична особа) може вести економічну діяльність на території однієї громади, але бути фактично зареєстрованим у поселенні іншої громади чи працювати за схемою оподаткування, прийнятою для фізичних осіб — підприємців. На основі зіставлення інформації з різних джерел доцільно з'ясувати чисельність і профіль діяльності саме таких суб'єктів. Потрібну інформацію можна одержати з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, реєстру застрахованих осіб, податкового реєстру тощо. Для планування перспектив розвитку економіки на рівні громади важливо сформувати інформаційну базу щодо її інвестиційного потенціалу, принаймні в аспекті реалізації інвестиційних проєктів протягом останніх трьох років, зокрема із залученням іноземного капіталу, виділити інформацію про сільськогосподарських товаровиробників, фермерські господарства та особисті селянські господарства (обсяги виробництва, чисельність зайнятих, ринки збуту). У центрі уваги мають бути підприємці, які працюють на потреби локального товарного ринку, створюють додаткові робочі місця для місцевого населення.

Далі необхідно визначити у складі громад реальну чисельність зайнятого і незайнятого населення працездатного віку (зокрема за місцем проживання), його вікову та професійну структуру, сферу зайнятості та можливості її зростання у межах території громади. Важливо з'ясувати чисельність працевлаштованих за місцем проживання, оскільки це реальний мотивований до участі в житті громади трудовий потенціал, який створює цінності доданої вартості, сплачує податки у місцевий

бюджет та користується послугами інфраструктури. З цією метою на основі персональних даних Реєстру територіальної громади та Державного реєстру фізичних осіб — платників податків, а також опитувань визначають чисельність працюючих за місцем проживання за видами економічної діяльності та статусом зайнятості. У випадку браку інформації можна залучати дані Реєстру пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я, Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб, Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних.

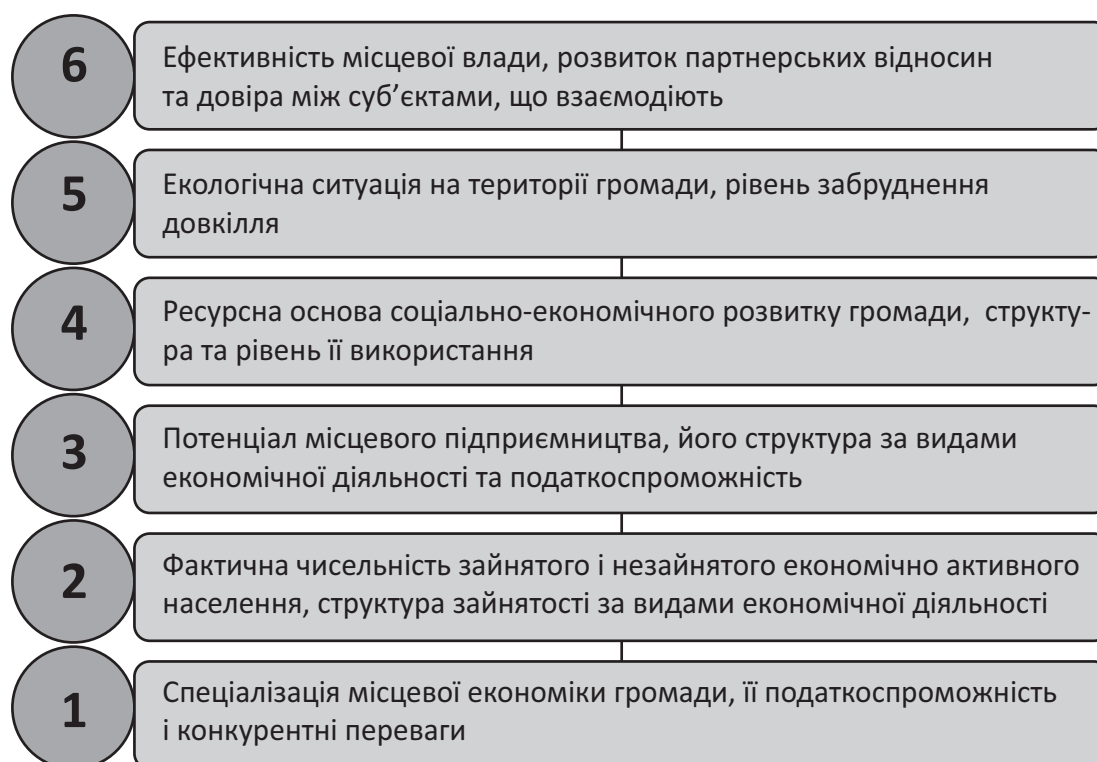
Потім треба оцінити реальний рівень розвитку місцевого підприємництва у кожній ТГ на основі зіставлення даних Реєстру територіальної громади й Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань. Важливо з'ясувати рівень його продуктивності, середню чисельність зайнятих і рівень оплати праці (для власників бізнесу та працюючих за наймом). Нерідко виникає потреба уточнити профіль економічної діяльності (відповідність ліцензії, дозволу тощо), її обсяги та основних споживачів товарів і послуг. Одержана інформація є основою планування підприємництва у громаді на перспективу.

Інформаційна база має формувати повне уявлення про природно-ресурсний потенціал, сконцентрований на території громади. Ця інформація переважно відсутня в документах стратегічного планування. Інформація про наявні мінерально-сировинні, земельні, водні, лісові та рекреаційні ресурси, рівень їх використання дасть змогу оцінити перспективи нарощування чи зменшення ресурсної бази місцевої економіки. Додатковим джерелом необхідної інформації можуть слугувати дані Державного інформаційного геологічного фонду України. З погляду потреб економічного розвитку громади необхідно з'ясувати структуру земельного фонду за цільовим використанням земель і землекористувачами для того, щоб виявити наявність вільних ділянок для розміщення нових виробничих або невиробничих об'єктів, оцінити ефективність використання земельного фонду в цілому. Інший аспект — визначення можливостей збільшення надходження коштів від продажу ділянок комунальної власності до бюджетів ТГ і збільшення податків та зборів від продажу приватних земельних ділянок. Інформація цього блоку ілюструватиме можливості чи обмеження розвитку туризму, сільського господарства, галузей добувної та переробної промисловості. З огляду на

сучасні проблеми ресурсозбереження важливо оцінити обсяги споживання питної води та її втрати, а також можливості розвитку нетрадиційних джерел енергії.

Інформація щодо екологічної ситуації на території громади доповнюватиме оцінку використання природно-ресурсного потенціалу та його впливу на навколишнє середовище. Актуальною є інформація щодо підприємств-забруднювачів та утворення вторинних відходів (зокрема обсяг відходів на одного мешканця громади), засобів їх збереження та утилізації, а також обсягів викидів шкідливих речовин у повітря. Доповнити наявну інформацію на місцях можна з відповідей на запити до регіональних управлінь охорони навколишнього середовища.

Також важливо з'ясувати, наскільки ефективно працює місцева влада, насамперед у сфері стратегічного і поточного планування. Інформаційне забезпечення має бути спрямоване на пошук резервів модернізації системи місцевого управління, тобто виявлення зайвих чи неефективних ланок.

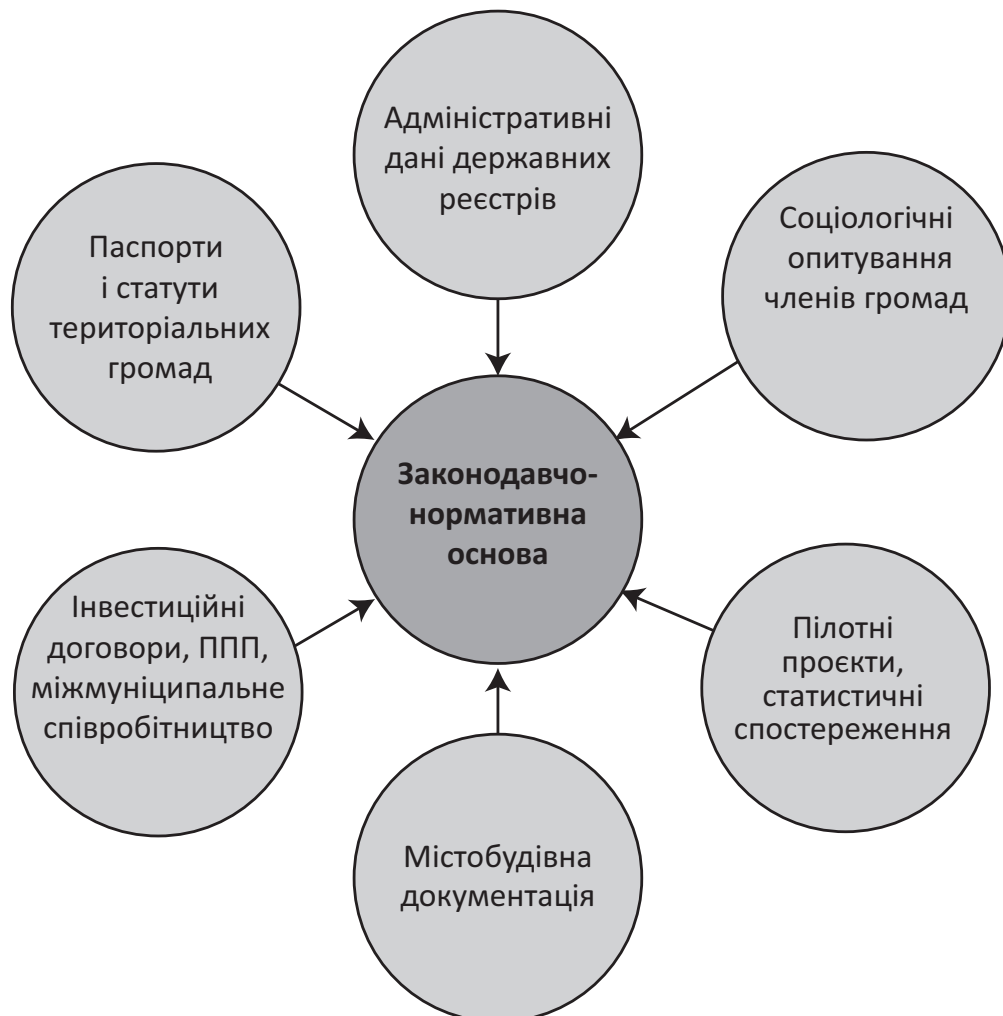
Рис. 1.5. Загальний алгоритм формування інформаційної бази дослідження

Джерело: авторська розробка.

Для цього варто використати інформацію щодо професійного складу виконавчого комітету відповідної ради, наповнюваності і використання місцевого бюджету (рівень дотаційності, основні джерела бюджету розвитку), ефективності реалізації місцевих програм. Участь у міжмуніципальному співробітництві (партнери, спільні проєкти, їх ефективність) дасть змогу оцінити ефективність місцевої влади в аспекті відкритості до співпраці на локальному рівні (рис. 1.5).

Запропонована модель імплементації алгоритму дослідження передбачає істотне розширення наявних джерел інформації, їх комплементарне порівняння задля наближення до визначення реальних параметрів соціально-економічного розвитку територіальної громади (рис. 1.6).

За необхідності формування в країні самодостатніх територіальних громад у центрі уваги розробників мають перебувати проблеми

Рис. 1.6. Розширення джерел інформації щодо планування самодостатнього розвитку ОТГ

Джерело: авторська розробка.

визначення конкурентних переваг територіальної спільноти у різних сферах її життєдіяльності, насамперед економічній. Для успішної імплементації запропонованого алгоритму необхідно визначити провідні точки економічного зростання, пріоритетні для певної територіальної громади (насамперед, високопродуктивні сфери малого та середнього підприємництва), на основі яких можуть бути досягнуті позитивні зрушення в якості життя мешканців громади. Такий підхід цілком відповідає головним завданням Державної стратегії регіонального розвитку України до 2027 року [20].

Поєднуючи і зіставляючи різні інформаційні джерела (державні реєстри, локальні пілотні обстеження, анкетування) можна з'ясувати основні пропорції між групами населення, що проживає чи працює у громаді, стосовно мотивації участі у стратегічному плануванні. Ці відносини можуть бути різними залежно від типу громади. Для невеликих за людністю громад, на території яких бракує робочих місць, типовою є ситуація, коли значна частина населення працює не за місцем проживання (рис. 1.7), хоча саме це населення найбільш зацікавлене в місцевому розвитку.

Рис. 1.7. Мотивація населення до участі у стратегічному плануванні відповідно до місця проживання і працевлаштування

Джерело: авторська розробка.

Як видно з рис. 1.7, мотивованим до участі у стратегічному плануванні є насамперед населення, яке постійно проживає в певній ОТГ і працює за місцем проживання. Вичерпна інформація дає змогу оцінити реалізований трудовий потенціал та його нереалізовану складову (приховане і офіційно зареєстроване безробіття, неповна зайнятість і поширеність незареєстрованої праці), планувати на цій основі потребу у додаткових робочих місцях (за наймом чи підприємництвом) у перспективних конкурентних сферах місцевої економіки.

На рівні ОТГ необхідно оцінити напрями (прогресивність, регресивність) структурних зрушень (S) у досліджуваних процесах за основними видами діяльності, які визначають її «обличчя» в спеціалізації регіону [21] на основі таких залежностей:

$$S = Ert - (Ent / Eno) \times Ero, \quad (1.4)$$

де: Ert — показник економічної діяльності громади у період часу t ; Ent — показник аналогічного виду економічної діяльності в регіоні (район, область) на період часу t ; Eno — показник аналогічного виду економічної діяльності в регіоні (район, область) на період часу t ; Ero — показник економічної діяльності r громади на період часу t ; o, t — період часу.

На основі такого порівняльного аналізу можна дійти висновку про напрями і темпи розвитку профільних галузей порівняно з аналогічними видами діяльності з територіально близькими громадами чи цілим регіоном. Уповільнення розвитку характеризуватимуть від'ємні значення показника, прискорення — позитивні.

Необхідно знати, що методи оцінювання структурних зрушень прийнятні для використання в оцінці різних за природою соціально-економічних явищ на рівні ОТГ — зрушень у спеціалізації місцевої економіки, структурі населення та його зайнятості за місцем проживання, структурі місцевого підприємництва з виробництва товарів чи надання послуг, в окремих кадрових структурах, використанні природо-ресурсного потенціала та його екологічності тощо. З'являється можливість оцінити не лише напрями змін, але й вплив різних структурних параметрів розвитку громади на досліджувані процеси і явища локального рівня. За потреби можна залучати індекси структурних зрушень, побудовані на основі відмінностей у темпах зростання / зниження певних показників розвитку громад, що увійшли до складу ОТГ. За необхідності врахування багатьох чинників впливу прийнятні моделі множинної регресії.

Визначити нерівномірність розвитку різних спільнот у складі ОТГ можна шляхом застосування індексу Тейла [22—24]:

$$T_t = 1/N \sum_{i=1}^N x_i / x^* L_n(x_i/x), \quad (1.5)$$

де: x_i — параметр розвитку громади i ; x — середнє значення параметру в ОТГ; N — кількість поселень, що увійшли до складу ОТГ.

Його переваги порівняно з іншими аналогічними індикаторами, зокрема властивість адитивності (сумарна нерівномірність розвитку дорівнює сумі нерівностей, визначених за складовими), дають змогу сформувати об'єктивне уявлення про природу структурних змін. Зростання значення індексу Тейла характеризуватиме збільшення нерівномірності за досліджуваним параметром розвитку громади.

За умови відповідного кадрового забезпечення тривалого процесу розроблення зазначених документів результати дослідження можуть допомогти вирішити складні проблеми їх інформаційно-аналітичного супроводу. Успішність використання результатів дослідження залежить від намірів і відповідальності самих розробників планових документів, їхньої орієнтації на потреби громади та намагань втілити ці запити у програмні документи, а надалі — в усі сфери життєдіяльності територіальної громади. Безумовно, глибокий аналітичний підхід істотно збільшить трудомісткість виконуваних робіт з планування розвитку громади. Крім того, він вимагає відповідної фахової підготовки чи практичного досвіду розроблення такої документації. Поки що головна проблема полягає в тому, що деякі реєстри не містять вичерпної інформації чи мають обмежений доступ до неї. На рівні громад не завжди є розуміння значущості усіх етапів процесу планування, цільового спрямування на досягнення визначених цілей, а також громадської експертизи. Використання реєстрів дасть змогу наблизити поточне і стратегічне планування до реальних потреб різних сфер життєдіяльності об'єднаної територіальної громади, і, відповідно, допоможе підвищити ефективність місцевого управління в інтересах мешканців різних типів поселень.

Для успішного планування перспектив розвитку територіальних громад необхідним є доволі значний масив економіко-статистичної інформації з різних аспектів: природо-ресурсних, демографічних, економіч-

них, соціальних, екологічних, історико-культурних. Інформація щодо кожного важлива для передбачення перспектив розвитку громади. РТГ містять лише обмежені персональні дані про місцевих жителів. Поза увагою залишається проблема інформаційного забезпечення розвитку місцевої економіки, успішної господарської діяльності та залучення до неї членів громади. Задля цього громада має створити Реєстр власників, до якого долучити інформацію про мешканців, які володіють будь-якою власністю — житлом, землею, а також інформацію про наявне комунальне майно. Періодична інвентаризація комунального майна дасть змогу оцінити ефективність його використання та визначити сферу подальшого застосування.

Напрями використання. Потенційними користувачами результатів дослідження можуть бути регіональні органи влади й органи місцевого самоврядування, а також громадський сектор територіальних громад, залучений для розроблення планових документів їх самодостатнього соціально-економічного розвитку. Вони будуть корисними для відповідних підрозділів районних та обласних державних адміністрацій під час опрацювання вихідного масиву аналітичної інформації, необхідної для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Основні документи в чинній системі стратегічного планування самодостатнього розвитку територіальних громад різних типів треба розробляти відповідно до запиту місцевих жителів на успішний соціально-економічний проєкт розвитку, орієнтований на якісні параметри життєдіяльності територіальних спільнот. У площині практичних дій таке планування слід розглядати як один із напрямів територіальної соціалізації, реалізація завдань якого відбувається через поінформованість членів громади, їх активну взаємодію з місцевою владою, участь в ухваленні управлінських рішень з застосуванням механізмів організації місцевих референдумів, громадських слухань, конференцій. Це шлях до партнерської взаємодії між усіма учасниками, залученими до поточного і стратегічного планування, тобто до ефективної організації власне самого процесу стратегічного планування з чітко визначеними пріоритетами, цільовими орієнтирами і завданнями.

Важливо усвідомити, що планування самодостатнього розвитку територіальних громад в умовах їх укрупнення є важливим інструментом сталого соціально-економічного розвитку, спроможного активізувати різні

сфери життєдіяльності цих спільнот. Головна рекомендація для владних структур — не вдаватись до економії часу і коштів на опрацюванні стратегічно важливих для громади документів, і тим більше не нехтувати її думкою про пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку та шляхи вирішення конкретних місцевих проблем. Необхідно забезпечити публічність і прозорість процесу стратегічного планування розвитку громади на основі ефективної комунікації з усіма її членами.

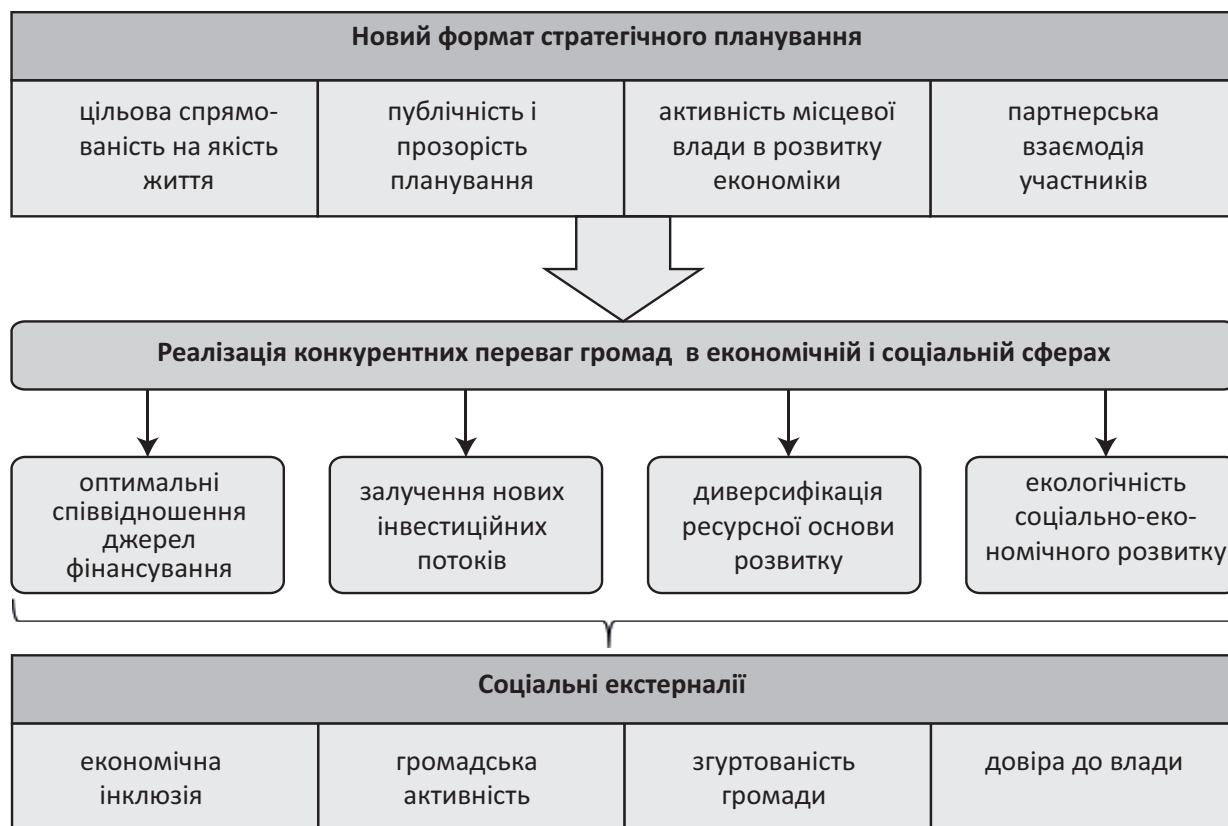
Процес стратегічного планування, заснований на відповідальному ставленні з боку місцевої влади та дійсно демократичних засадах, може генерувати позитивні соціальні екстерналії, насамперед сприяти згуртуванню мешканців, активності в усіх сферах життєдіяльності, довірі до органів місцевої влади. Натомість ігнорування інтересів місцевих жителів обертається тотальною недовірою, конфліктними ситуаціями, частою зміною керівників, передовсім у випадках лобювання інтересів бізнесу, які суперечать громадським (незаконне будівництво, погіршення екологічної ситуації, порушення цілісності ландшафту тощо). В умовах соціально-економічної нестабільності планові документи потрібно своєчасно корегувати відповідно до змін як у макроекономічній ситуації, так і в ситуації на рівні громади. Вибір періоду, на який розробляється стратегія розвитку чи інший документ, має визначати сама територіальна спільнота, зважаючи на власні потреби і можливості вирішення різних завдань. У зв'язку з поглибленням кризових явищ у різних сферах життєдіяльності доцільно орієнтуватися на короткостроковий період.

На жаль, органи місцевої влади основні свої функції та повноваження вбачають здебільшого у дозвільній чи заборонній діяльності щодо малого підприємництва на території громади, та у своєчасному здійсненні соціальних виплат. Тому низькою залишається активність місцевої влади у сфері впливу на структурну трансформацію економіки та практику стимулювання місцевого підприємництва через мікропроекти з їх підтримки, систему місцевих податків і зборів, практику залучення до інвестиційних проєктів. Не використано можливості збільшення податкової бази за рахунок місцевих податків і зборів; механізм самооподаткування громад, що використовується у європейських країнах, не набув поширення в Україні.

Важливо надати стратегічному плануванню високої цільової спрямованості на розв'язання дійсно значущих проблем розвитку (структурні

зрушення у місцевій економіці на користь продуктивних сфер, нові робочі місця, зростання інвестиційної привабливості місцевої економіки тощо), що дасть змогу поступово змінити ситуацію на краще на рівні територіальних громад. Визначення та обґрунтування пріоритетів їх соціально-економічного розвитку, як і в європейських країнах, має бути компетенцією самих спільнот. Досвід США, Німеччини, Чехії, Польщі [25] показує, що лише реалізація конкурентних переваг, обумовлених процесами залучення інвестицій і розвитком підприємництва зі створенням нових робочих місць, може забезпечити якісні зрушення у житті громади. Виходячи з аналізу програм розвитку окремих ОТГ України змішаного типу (шляхом приєднання сільських громад до міст і селищ міського типу), можна висувати, що актуальними нині є такі пріоритети стратегічного планування:

— визначення оптимальних співвідношень між основними джерелами фінансування проєктів місцевого розвитку, тобто власними

Рис. 1.8. Переваги стратегічного планування, орієнтованого на поліпшення якості життя в громаді

Джерело: авторська розробка.

доходами місцевого бюджету, надходженнями з ДФРР, коштами державної інфраструктурної субвенції та міжнародної технічної допомоги;

— пошук джерел надходження інвестицій для сталого розвитку малого і середнього бізнесу, орієнтованого на створення нових високопродуктивних робочих місць чи модернізації наявних;

— обґрунтування напрямів диверсифікації ресурсної бази розвитку території громади та структури зайнятості місцевого населення.

Переваги реалізації такого підходу в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад наведено на рис. 1.8.

Важливо, щоб стратегічне планування забезпечило зростання активності органів самоорганізації населення (ОСН) з широким спектром представницьких, організаційних, інформаційних і розпорядно-виконавчих функцій. Їхня діяльність завдяки налагодженню взаємодії на місцевому рівні сприятиме розвитку системи мережевих соціальних контактів, яка охопить громадських активістів, представників місцевої влади, бізнесу та інших суб'єктів. За таких умов можна розраховувати на ефективне використання потенціалу самоорганізації населення як одного з інструментів розвитку територіальної громади.

1.3. Детінізація відумерлої спадщини та безхазяйного майна на основі державних реєстрів

Актуальність проблеми. Узагальненої офіційної статистичної інформації щодо обсягів відумерлої спадщини загалом стосовно країни немає, але є дані Держгеокадастру щодо земельних ділянок відумерлої спадщини. Разом 2017 року в Україні їх було зафіксовано 6 723 загальною площею 25 448 га. Майже 49 % площі таких земель передано в оренду. Протягом 2015—2017 рр. кількість земельних ділянок відумерлої спадщини збільшилася на 748 (або на 13 %), а площа — на 2 939 га (або на 13 %). Найбільше їх за кількістю у Сумській, Черкаській та Полтавській областях, за площею — у Кіровоградській, Херсонській та Сумській областях. У Закарпатській області земельні ділянки відумерлої спадщини відсутні. У Кіровоградській області майже 79 % таких земель передано

в оренду, у Полтавській — 76 % [26, с. 24]. Оцінки експертів на порядок відрізняються від даних офіційної статистики. Так, експерт Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» Р. Граб оцінює обсяги такої землі в 1,8 млн га [27]. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України [28], «в тіні» перебуває 9 млн га земель, тож відумерла спадщина (за експертними оцінками) становить 20 %.

На жаль, місцева влада не має повного переліку даних щодо таких об'єктів, розміщених на території громади. Ця інформація відсутня у Земельному кадастрі. Через існування таких тіньових активів громада втрачає вигоду, бо недоотримує податкові надходження або не збільшує комунальне майно, що можна було б використати для соціального розвитку. Оскільки реформа децентралізації управління передбачає значне розширення повноважень органів місцевого самоврядування, потреба в достатній кількості ендогенних ресурсів для їх реалізації зростає. Це актуалізує завдання детінізації активів громади задля зростання її ендогенного потенціалу самодостатності. Суміщення даних державних реєстрів є ефективним інструментом спрощення процедури детінізації активів громади та розширення економічної основи для її соціального розвитку.

Інформаційне забезпечення процесу детінізації відумерлої спадщини та безхазяйного майна ми пропонуємо формувати з використанням п'яти державних реєстрів (Реєстр територіальних громад, Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Спадковий реєстр, Державний земельний кадастр) та дев'яти показників (ПІБ, адреса зареєстрованого місця проживання, відомості про: документи, що підтверджують факт смерті; зареєстровані речові права на нерухоме майно; реквізити спадкової справи; видачу свідоцтва про право на спадщину; спадкоємця / спадкоємців, *Grantee* — інформація про особу, яка набула або набуває право власності на земельну ділянку, *ParcelAddress* — місцезнаходження земельної ділянки), що показано в табл. 1.4. Отже, головна ідея дослідження полягає в тому, щоб визначити на основі даних державних реєстрів можливі обсяги відумерлої спадщини та безхазяйного майна як ресурсів, що належать громаді і можуть бути використані в економічному обігу в її інтересах.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою є дані реєстрів територіальних громад і чотири державних реєстри (табл. 1.5).

Взаємодія обраних реєстрів, за якими зв'язується інформація щодо виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна, наведена у табл. 1.6.

Таблиця 1.5. Інформаційне забезпечення детінізації відумерлої спадщини та безхазяйного майна

Показник	Реєстр
ПІБ; адреса зареєстрованого місця проживання	Реєстри територіальних громад
Відомості про документи, що підтверджують факт смерті (назва документа, номер, ким виданий, дата видачі)	Державний реєстр актів цивільного стану громадян
Відомості про зареєстровані речові права на нерухоме майно за вказаною адресою	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
Відомості про: реквізити спадкової справи; видачу свідоцтва про право на спадщину; спадкоємця / спадкоємців (фізичних або юридичних осіб)	Спадковий реєстр
<i>Grantee</i> — інформація про особу, яка набула або набуває право власності на земельну ділянку; <i>ParcelAddress</i> — місцезнаходження земельної ділянки	Державний земельний кадастр

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1.6. Взаємодія обраних реєстрів для детінізації відумерлої спадщини та безхазяйного майна

Реєстр 1	Реєстр 2	Реєстр 3	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Реєстри територіальних громад	Державний реєстр актів цивільного стану громадян	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно	ПІБ – реквізити документа, що посвідчує особу
	Державний земельний кадастр	Спадковий реєстр	ПІБ – реквізити документа, що посвідчує особу

Джерело: авторська розробка.

Алгоритм формування інформаційної бази дослідження передбачає такі кроки:

1. Виявлення, облік, розпорядження відумерлою спадщиною та безхазяйним майном здійснюється відповідно до локального акту у вигляді рішення органу місцевого самоврядування. На його основі створюється комісія з посадових осіб апарату ради для інвентаризації майна громади, зокрема того, що потенційно може бути відумерлою спадщиною або безхазяйним майном. Здійснюється формування переліку таких об'єктів і перевірка їх на наявність власника. На цьому етапі використовують дані Реєстру територіальних громад та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

2. Послідовність опрацювання інформації з держаних реєстрів для реалізації запропонованого алгоритму наведена на рис. 1.9. На основі інформації про адреси з'ясовують власників цього майна й місце його перебування та формують відповідний перелік. За умови відсутності власника таке майно вважають безхазяйним і розпочинають процедуру набуття ним комунальної форми власності. З цією метою подається оголошення у друкованих засобах масової інформації про взяття безхазяйного нерухомого майна на облік. Через рік після подання оголошення і наявності рішення суду воно може бути передано у комунальну власність і використано на розсуд членів територіальної громади.

Рис. 1.9. Послідовність опрацювання інформації з реєстрів

Джерело: авторська розробка.

3. Конкретизується перелік через перевірку даних шляхом опитування сусідів, родичів на місці. За умов відсутності необхідної інформації про власника покинутого нерухомого майна потрібно зіставити дані зі сформованого списку власників із даними Державного реєстру актів цивільного стану громадянина стосовно наявності відомостей про документи, що підтверджують факт смерті власника (назва документа, номер, ким виданий, дата видачі). На цій основі здійснюється ідентифікація осіб, які мають таке свідоцтво, та збереження цієї інформації, оскільки вона може бути затребувана через певний час. Водночас здійснюють роботу з виявлення осіб, які володіють свідоцтвом, виданим більше ніж один рік тому. Відповідно до Цивільного кодексу України, громада має право подавати до суду позовну заяву тільки після того, як минув рік від дня відкриття спадщини.

4. На основі переліку майна, власники якого померли понад один рік тому, проводиться подальша робота зі Спадковим реєстром. На цьому етапі подається запит до Спадкового реєстру щодо відомостей про реквізити спадкової справи, про видачу свідоцтва про право на спадщину та відомості про спадкоємця / спадкоємців (фізичних або юридичних осіб). Якщо видача свідоцтва про право на спадщину відбулась, то майно виключають із переліку можливої відумерлої спадщини. Якщо ж через рік по смерті власника майна таке свідоцтво не видано, то існують всі підстави для подання заяви до суду на визнання майна відумерлою спадщиною. Але для ефективності процедури потрібно скористатися даними про спадкоємців та з'ясувати, чи не будуть вони претендувати на майно. У разі відмови такі дані будуть стати у пригоді для судової справи, в якій обов'язково треба вказувати відомі зацікавлені сторони.

5. Існує ще один аспект ідентифікації та детінізації відумерлої спадщини. Якщо питання стосується житлових масивів чи земельних ділянок під забудову, то виявлення таких об'єктів є візуально простим. Якщо йдеться про земельну ділянку сільськогосподарського призначення, яка перебуває в загальному земельному масиві, то ситуація складніша. Також ускладнює ідентифікацію перспективних об'єктів, які можуть набути статусу відумерлої спадщини обставина, за якої населений пункт проживання власника, що помер, не співпадає з населеним пунктом розташування його земельної ділянки. За Цивільним кодексом України спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність те-

риторіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно — за його місцезнаходженням. Якщо власник проживав у місті, то громада міста займається тим майном, яке буде корисно їй, а громада, на території якої розташована земельна ділянка, може і не знати про існування такого перспективного активу. Тому є необхідність унормувати питання перевірки спадкового майна із подальшим інформуванням іншої зацікавленої громади. Без розроблення такого механізму детінізація земельних ділянок значно ускладнюється.

6. За умов, коли власник проживав у сільській громаді, комісія, утворена органом місцевого самоврядування, продовжує працювати вже із даними земельного кадастру. Вона надсилає запит на інформацію про місцезнаходження земельної ділянки та особу, яка набула або набуває право на неї, а також про власників сусідніх земельних ділянок, оскільки за законом вони можуть претендувати на цю ділянку на рівні із територіальною громадою [29]. Крім них, рівні права з територіальною громадою мають користувачі цієї земельною ділянкою. Слід зазначити, що така норма закону є дискримінаційною по відношенню до громад, має вибірковий характер (оскільки по відношенню до будинків сусіди такого права не мають) та містить певні корупційні ризики. Необхідно вирішити це питання в нормативно-правовій площині. Якщо особа проживала в місті, бажано перевірити наявність у неї земельної ділянки. За її наявності повідомити про це громаду, до території якої ця ділянка належить. На основі отриманих даних громада готує позов до суду на визнання спадщини відумерлою та переходу її в комунальну власність громади з подальшим використанням. Алгоритм виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна на рівні територіальних громад ілюструє рис. 1.10.

Узагальнену інформацію стосовно ОТГ доцільно звести у аналітичні таблиці (дод. Д).

Попередньо до застосування алгоритму можна оцінити потенційну вигоду від виявлення відумерлої спадщини. Вона залежить від багатьох чинників: вартості майна на певній території, його стану, наявності ресурсів у бюджеті громади для переведення відумерлої спадщини до комунальної власності тощо. Загальне оцінювання балансу вигод і витрат від виявлення відумерлої спадщини можна здійснити за допомогою критерію відношення вигод до витрат (*BenefitstoCostsRatio* — *B/C ratio*) за формулою (1.6):

$$B/Cratio = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{1+r}}, \quad (1.6)$$

де B_t — вигоди за рік t ; C_t — витрати за рік t ; r — норма дисконту; t — рік перебування майна на балансі.

Детальніше для конкретного випадку оцінити вигоди від виявлення відумерлої спадщини можна за допомогою формули (1.7):

$$V = P - (O + S), \quad (1.7)$$

де V — вигода від виявлення відумерлої спадщини; P — сума мобілізованих коштів від використання відумерлої спадщини для потреб громади; O — витрати на оцінку майна, S — сума судового збору.

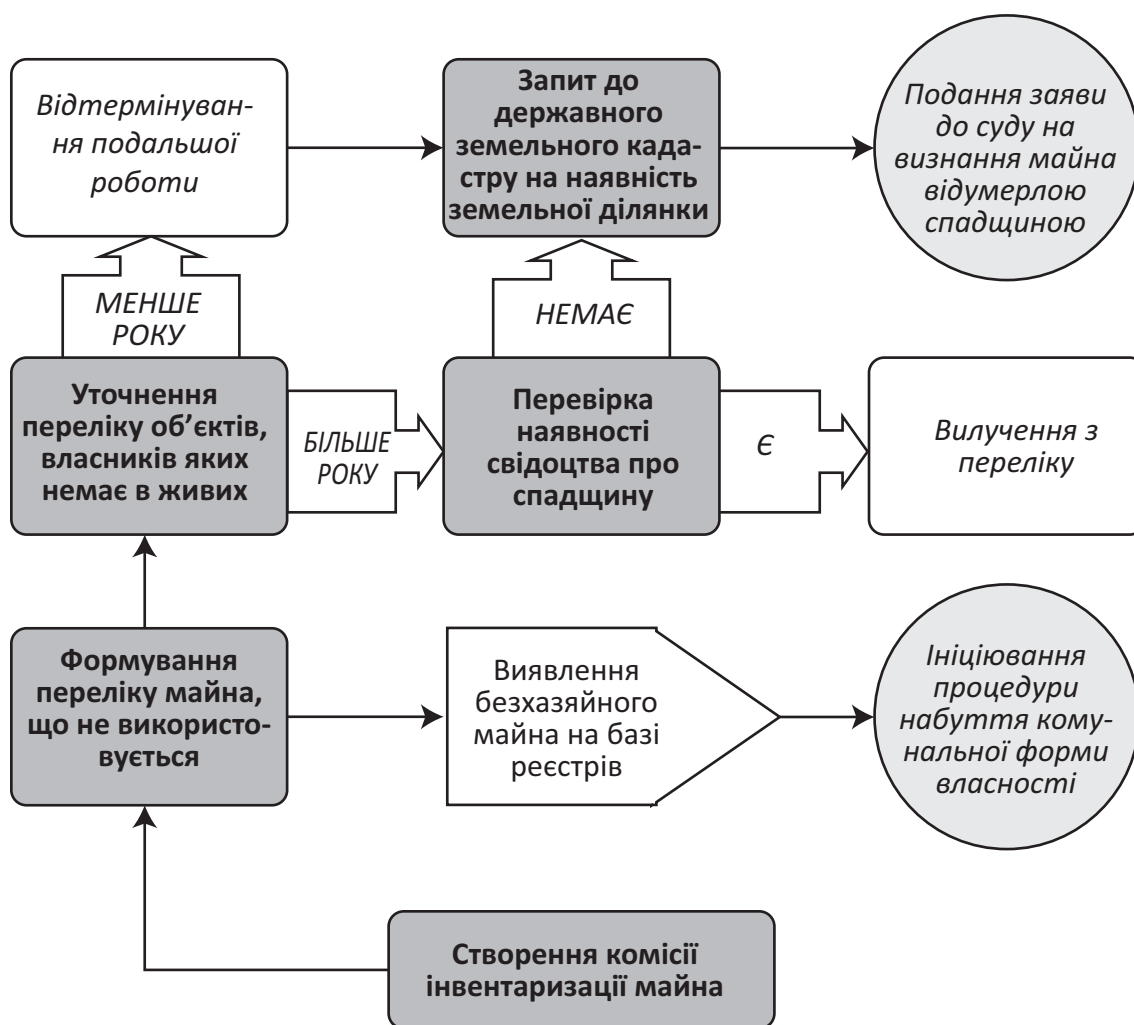

Рис. 1.10. Алгоритм виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна

Джерело: авторська розробка.

Вигода від виявлення відумерлої спадщини може бути не очевидною або взагалі відсутньою. В такому разі алгоритм можна не застосовувати. Однак існує непряма вигода від унормування прозорості прав власності в громаді та розширення майнової основи органів місцевого самоврядування. Тому навіть за відсутності фінансової вигоди, яку можна розрахувати за формулою (1.6) або (1.7), роботу з виявлення відумерлої спадщини потрібно виконувати.

На жаль, поки що не існує повного розуміння важливості інвентаризації майна, яке знаходиться на території певної громади, на тлі дефіциту ресурсів, необхідних для її самодостатнього розвитку. В юридичній площині існує опис етапності роботи із документами, які потрібно підготувати до суду на отримання статусу відумерлої спадщини, але немає механізму актуалізації даних та їх перспективної ідентифікації. Це надзвичайно важливо для великих територіальних громад і тих сільських громад, в яких із різних причин нагромаджено безхазяйне майно та відумерла спадщина, інвентаризація якої не здійснювалась взагалі. Використання даних державних реєстрів дасть змогу прояснити основну частину питань, забезпечивши організаційно-економічне та правове підґрунтя практичної реалізації цього процесу для кожної громади.

На сучасному етапі формування реєстрів в Україні використання їх даних для розвитку територіальних громад обмежено з технічних причин (відсутність доступу для суміщення даних із різних реєстрів; обмеження, пов'язані із використанням різного програмного забезпечення; відсутність управлінських рішень щодо інформаційно-аналітичного супроводу розвитку ОТГ відповідно до її потреб). Важливі також технічні можливості реєстру щодо обробки інформації для певного рівня використання.

Якщо на індивідуальному рівні надання адміністративної послуги інформація за прізвищем жителя є достатньою, то інформація для цілей управління на рівні громади має бути в розрізі домогосподарств, соціально-демографічних груп, соціального статусу, а тому реєстри мають передбачати такі технічні можливості обробки інформації. Зокрема, програмне забезпечення не орієнтовано на формування звітів, які потрібно регулярно надавати до територіальних органів Державної міграційної служби, органів ведення Державного реєстру виборців, органів статистики, військкоматів. Тому багато міст змушені були створити свою

програму, яка б задовольняла потреби і органів місцевого самоврядування, і самих жителів [30, с. 74].

Для удосконалення реєстрів територіальних громад важливо врахувати профіль інформації, зокрема її просторовий і структурний компоненти. У Реєстрі територіальної громади діє індивідуальний профіль жителя — муніципальна картка. Однак доцільно об'єднувати інформацію про жителів на рівні домогосподарств, що дасть змогу в автоматичному режимі одержати інформацію про склад сім'ї і відповідно спростить процедуру пошуку претендентів на спадщину.

Важливо залишити інформаційну прив'язку щодо місця проживання в населеному пункті, а не тільки до ОТГ, що допоможе оперувати інформацією у розрізі поселень та, за необхідності, корегувати відповідний напрям політики.

Універсалізація інформації є важливим напрямом мінімізації обмежень щодо використання даних реєстрів. Крім локального інформаційного забезпечення, для планування та стратегування громади не менш важливим є вільний обмін інформацією між громадами про потенційні ресурси відумерлої спадщини. Також збір та оприлюднення даних є інструментом обмеження корупції, створення прозорих відносин між суб'єктами розвитку територіальної громади, що стимулює офіційне оформлення прав власності, забезпечуючи прозорість їх використання.

Унормування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку громади з використанням даних державних реєстрів є необхідним кроком для зростання якості місцевого управління в державі. Використання реєстру територіальних громад виключно як інструменту надання адміністративних послуг населенню є одностороннім і обмеженим підходом у практиці управління. Потрібно змінювати концептуальні підходи до його наповнення, розширяти його можливості в інформаційному, структурному та технологічному планах. Доцільно застосовувати ІТ технології для спрощення його наповнюваності та оновлення інформації.

Напрями використання. Результати дослідження будуть корисними для органів місцевого самоврядування ОТГ, утворених у результаті реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також районних і обласних державних адміністрацій, орієнтованих на сприяння комплексній та систематичній інвентаризації майна громад,

що входять в їхні межі, з метою зростання прозорості діяльності органів державної влади та доходів місцевих бюджетів.

Загальною рекомендацією для органів влади є використання запропонованого алгоритму дій, що значно полегшить детінізацію активів і забезпечить правову основу змін у цій сфері. З власниками майна слід проводити інформаційну роботу щодо реєстрації зміни статусу власності (дарування, спадкування, розподіл тощо). В умовах утворення нових адміністративно-територіальних одиниць важливо здійснити повну інвентаризацію нерухомого і рухомого майна громади, зокрема стосовно належності активів до безхазяйного та відумерлого майна. Наявність такої інформації спростила б використання запропонованого алгоритму в перспективі.

Важливо акцентувати, що відумерла спадщина є одним із можливих джерел формування комунального майна. Разом із землею, бюджетом та ефективними управлінськими кадрами вона є основою самодостатності ОТГ, що дає змогу органам місцевого самоврядування повноцінно вирішувати питання місцевого значення. Комунальне майно можна використовувати як заставу для отримання кредитів; податок на прибуток підприємств комунальної форми власності зараховується до місцевих бюджетів. Крім того, об'єкти комунальної власності є основою державного забезпечення надання послуг соціальної сфери та впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток громад. На жаль, на сучасному етапі розвитку громад значення комунального майна недооцінено.

В Україні існують істотні обмеження щодо ініціювання процедури виявлення та оцінювання відумерлого майна, які обумовлені:

- відсутністю фахових знань у переважній більшості представників органів місцевого самоврядування зі складання і подання заяв про визнання спадщини відумерлою;

- неунормованістю питань, пов'язаних із обов'язковим поданням громадою заяви про визнання спадщини відумерлою та відсутністю наслідків за її неподання;

- обмеженими фінансовими ресурсами, які громада повинна сплатити за оцінку майна та як судовий збір.

Необхідно додати, що не врегульовано в нормативно-правовій площині і питання захисту законних майнових прав та інтересів територіальної громади, пов'язаних із використанням земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які не мають спадкоємців, але ще не визнані судом відумерлою спадщиною. Реагуючи на недосконалість законодавчого забезпечення, деякі органи місцевого самоврядування на підставі положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» ухвалюють нормативні акти локальної дії (постанови, рішення) з оренди нерозподілених (невитребуваних) земельних ділянок власників земельних часток (паїв) сільськогосподарського призначення, які можуть бути визнані відумерлою спадщиною.

Недосконалість нормативно-правових умов визнання відумерлої спадщини та переходу її до комунальної власності (корупційні ризики, ненастання наслідків за невиконання обов'язків щодо цього питання для органів місцевого самоврядування, відсутність дієвої інформації у вигляді реєстрів майна територіальної громади) порушує права не тільки її жителів, але й кредиторів, яких таким чином позбавляють можливості задовольнити свої вимоги за рахунок спадкового майна. Виникає і триває роками ситуація, за якої кошти (насамперед, за використання ділянок сільськогосподарського призначення) не надходять до бюджету. Передумови для її зміни можуть сформуватись тільки із переобранням керівництва органів місцевого самоврядування під час чергових виборів.

Державні реєстри формують як ресурс для спрощення процедури надання послуг громадянам (економія часу на отримання довідок або матеріальної допомоги). Інформацію збирають та обробляють Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), яких за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України станом на 01.01.2020 існувало 797, а також 51 територіальний підрозділ, 161 від. роб. місце та вісім мобільних ЦНАП [31]. Уряд країни планує за 2—3 роки збільшити кількість ЦНАП до кількості ОТГ. Акценти у планах розвитку інформаційного забезпечення громад зміщують до інтеграції публічних послуг, по які найчастіше звертаються споживачі, та впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій для удосконалення діяльності ЦНАП. Сервісна функція держави є важливою, але не єдиною. Розвиток інформаційного забезпечення територіальних громад пови-

нен здійснюватись із урахуванням таких функцій держави як стратегування, проектування та планування соціально-економічного розвитку, зокрема й на місцевому рівні.

Аналіз інформації на сайтах територіальних громад свідчить, що їхні реєстри органи управління сприймають як інструмент реєстрації місця проживання мешканців. І хоча це важлива інформація, її недостатньо для повноцінного інформаційного забезпечення розвитку територіальної громади. Потенціал розвитку громади — це не лише населення, але й ресурси (земля, комунальна власність, суб'єкти підприємництва, транспортна, соціальна та туристична інфраструктури), а також потреба в робочих місцях, соціальних послугах, матеріальній допомозі або кредитних ресурсах. Баланс ресурсів і потреб громади визначає рівень самодостатності її розвитку та обумовлює вибір відповідної стратегії соціально-економічного розвитку. Розуміючи необхідність у такій інформації, деякі територіальні громади беруть участь у проєкті «Е-рішення для громад», реалізованому Центром розвитку інновацій за підтримки програми «*U-LEAD* з Європою».

Метою проєкту є допомога територіальним громадам у переході до управління 2.0 [32], в якому брало участь 50 громад. Реєстри в цьому проєкті є одним із компонентів інформаційного забезпечення розвитку громади. Єдина система даних формується як з інформації, одержаної на рівні територіальних громад, так і з інших джерел (відкритих даних, державних реєстрів, підприємств-операторів). Для інформаційного забезпечення використовують ГІС-аналітику й економічний профайл на платформі *Vkursi.Pro*, де є понад 100 офіційних джерел даних, які актуалізуються автоматично [33]. Зокрема, для Славутицької (Київська область) і Смілянської міських рад (Черкаська область) було впроваджено геоінформаційну систему управління майном комунальної власності. Ця система створює інформаційну основу ефективного управління активами територіальної громади: земельними ресурсами, нерухомими майном та транспортними засобами. Достатньо зазначити, що збір, систематизація та аналіз інформації щодо стану розвитку територіальної громади потрібні не лише для розроблення поточних інформаційно-аналітичних документів, а й для ефективного місцевого управління.

У методиці формування спроможних територіальних громад затверджені базові показники паспорта громади [34]. Кабінет Міністрів

України рекомендував також розробляти й оприлюднювати інвестиційні паспорти. Окремо розробляють соціальний паспорт громади, пов'язаний з оцінюванням потреб в соціальних послугах, що регламентовано Наказом Міністерства соціальної політики України [35]. Стратегії розвитку громад мають бути розроблені відповідно до «Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» й обов'язково оприлюднені на сайтах громад [36]. Варто зазначити, що методики розроблення інформаційно-аналітичних документів територіальної громади формували різні міністерства в різний час. Вони потребують взаємоузгодження, запровадження єдиних вимог до переліку показників, порядку оприлюднення та черговості оновлення інформації. Очевидно, що інвестиційні та соціальні питання є аспектами розроблення паспорта територіальної громади з розширеним переліком інформації. Тому реєстр територіальних громад має бути поступово розширений інформаційно задля вирішення цих завдань. Наявність власної інформаційної бази, не обмеженої лише демографічними даними та інформацією щодо реєстрації місця проживання, є необхідною умовою спрощення процедур отримання інформації та скорочення часу на вирішення низки проблем у громаді.

Автоматизація обігу інформації значно спростила б процедуру виявлення відумерлої спадщини. Так, згідно з Наказом Міністерства юстиції України [37], щомісяця не пізніше 10 числа, відділи реєстрації актів цивільного стану подають інформацію про померлих громадян до державних податкових інспекцій, органів праці та соціального захисту населення, а протягом десяти робочих днів з дня реєстрації смерті — до територіальних органів Пенсійного фонду України. Доцільно аналогічну інформацію доводити до відома органів місцевого самоврядування, які б накопичували таку інформацію.

У великих територіальних громадах, як-то міста-мільйонники чи міста обласного значення, без інвентаризації майна та необхідних інструментів для отримання інформації органами місцевого самоврядування діяльність комісії, яка створюється для виявлення відумерлої спадщини, істотно ускладнена. Тому керівництво таких громад застосовує різні механізми полегшення отримання інформації. Наприклад, у м. Одеса за надання інформації про майно, яке може бути визнано відумерлою спадщиною, громадяни можуть отримати винагороду в розмірі 1 % від вартості майна після визнання його в цьому статусі [38, с. 89].

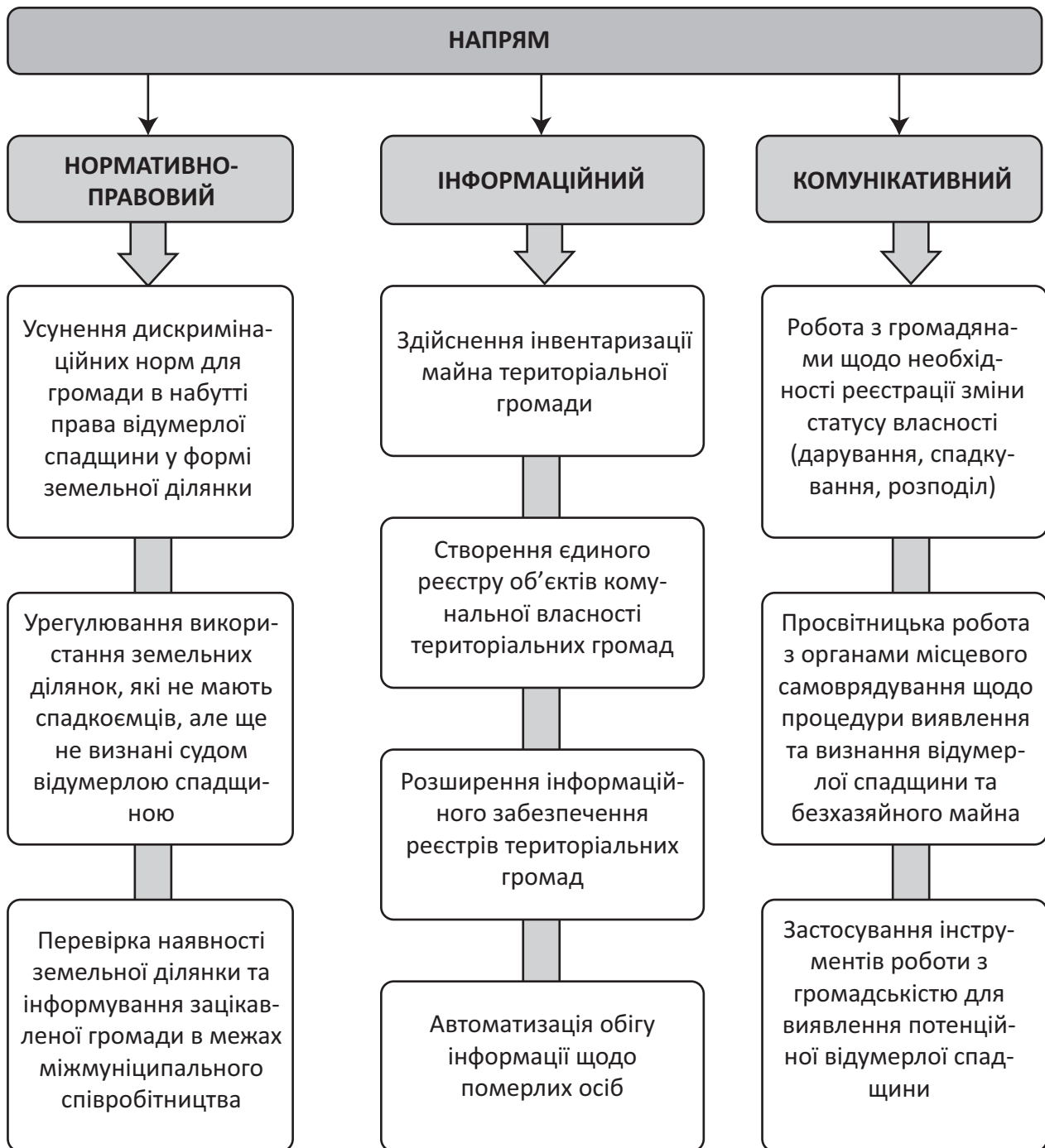
Питання прозорості та ефективності використання комунального майна в громадах країни навряд чи вдасться вирішити без створення Єдиного реєстру об'єктів комунальної власності у вигляді автоматизованої системи збору, зберігання, обробки, захисту та надання інформації про майно, зокрема і способу його використання (лізинг, концесія, оренда, застава). Нині через існування законодавчих норм, які суперечать інтересам громад, у посадових осіб органів місцевого самоврядування є широке поле для зловживань. Необхідність збору та полегшення доступу до інформації про ресурси громади є однією з основних передумов для залучення інвесторів та якісного надання послуг населенню. Крім удосконалення структури державних реєстрів важливо впроваджувати систему електронного врядування, що підвишуватиме прозорість, ефективність та оперативність управління майном громади.

Мобілізація внутрішніх ресурсів громади через зростання ефективної роботи комунальної власності потребує удосконалення механізму інформаційного забезпечення виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна в територіальних громадах задля:

- отримання достовірної інформації через суцільну інвентаризацію майна та земель територіальної громади;
- створення єдиного реєстру даних про всі об'єкти комунальної власності, розміщені на території громади;
- удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту майнових прав територіальної громади та інтересів її жителів;
- визначення потреби суб'єктів ринкових відносин у об'єктах комунальної власності.

Напрямами подальшого освоєння запропонованого алгоритму в діяльності органів влади є:

- детінізація активів відумерлої спадщини з використанням запропонованого алгоритму може бути додатковим джерелом інвестицій та основою для розроблення відповідних напрямів стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад (рис. 1.11). Кошти від відумерлої спадщини доцільно було б спрямувати на розширення соціальних витрат (благоустрій, соціальний захист, створення робочих місць). Житло, прийнятне для проживання, може бути використано для залучення необхідних громаді спеціалістів або застосовано як стимул для багатодітних сімей (у випадку стрімкого скорочення постійного населення громади);

Рис. 1.11. Головні напрями детінізації відумерлої спадщини та безхазяйного майна територіальних громад

Джерело: авторська розробка.

— алгоритм працюватиме ефективніше, якщо органи місцевого самоврядування звернуться із підтримкою до депутатів щодо усунення дискримінаційних норм для громади в набутті права на відумерлу спадщину саме у формі земель сільськогосподарського призначення.

Урівняння прав громади із правами власника, земля якого розташована поруч, або користувача земельною ділянкою, стимулює тінізацію власності й корупційні ризики, отже ігнорує інтереси жителів громади;

— у межах міжмуніципального співробітництва громадам слід звернути увагу на процедуру перевірки майна не тільки в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (якщо це місто), але й в Земельному кадастрі, з обов'язковим інформуванням зацікавленої громади у випадку виявлення корисної для неї інформації.

У територіальних громадах існує нагальна потреба в інформації для комунікації з інвесторами, підготовки звітів до державних органів влади, розроблення інформаційно-аналітичної документації для створення проєктів та стратегій розвитку громади. На державному та регіональному рівні управління уніфікована інформація, яка регулярно оновлюється у паспорті громади, дає змогу здійснювати моніторинг змін у соціально-економічній ситуації на рівні громади, виявляти проблеми та здійснювати ухвалення ефективних управлінських рішень. Усе це спрямовано на забезпечення самодостатності розвитку громади та зростання життєвого рівня її громадян.

1.4. Визначення рівня громадської активності та шляхів її стимулювання на основі державних реєстрів

Актуальність проблеми. Проблема низької громадської активності в громадах зумовлена загальним незадовільним станом інституційного розвитку сектору громадянського суспільства на локальному рівні, зокрема відсутністю стабільного залучення професійних кадрів, фінансових і матеріальних ресурсів, сталих практик партнерства з органами влади та бізнесом. Одним із можливих способів поліпшення ситуації може стати запровадження механізму відсоткової філантропії (трансферу податку). Його суть полягає в тому, що пересічний платник податку на доходи фізичних осіб отримує право переадресувати певний установлений законом відсоток суми цього податку до організації, яка декларує соціальні цілі або реалізує суспільний інтерес [39].

Оскільки такий податок відіграє провідну роль у забезпеченні функціонування ОТГ, реформа децентралізації актуалізує перспективи ви-

користання запропонованого механізму. Використання податкових інструментів з метою підтримки організацій громадянського суспільства передбачено також проєктом Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021—2026 роки [40].

Історичним прототипом відсоткової філантропії хрестоматійно вважають спроби вирішити проблему фінансування інституту церкви після секуляризації європейських суспільств, що тривала до середини ХХ ст. Для цього деякі країни (наприклад, Німеччина й Австрія) запровадили спеціальний церковний податок, який сплачують члени релігійної громади й адмініструє держава на користь відповідної конфесії. Інші країни (Італія й Іспанія) передбачили можливість для платників звичних прямих податків (зокрема, прибуткового) сплачувати частину суми податку не до бюджету, а на рахунок католицької релігійної громади. Згодом в Італії до потенційних бенефіціарів було включено громади інших релігійних конфесій, державні установи й організації громадянського суспільства. Хоча на практиці зберігався пріоритет саме католицьких парафій.

До італійського досвіду звернулися країни Центральної та Східної Європи після розраду соціалістичного табору та відродження релігійних свобод і демократичних традицій. Першою у цьому питанні стала Угорщина в середині 1990-х рр. Дискусія, що розпочалась з окреслення проблеми фінансування інституту церкви у цій країні, завершилась визнанням не тільки необхідності широкого спектра отримувачів коштів, а й пріоритетності саме світських бенефіціарів в особі громадських організацій, що надають населенню соціальні послуги. На початку 2000-х рр. позитивні результати дій угорського уряду зумовили поширення відсоткової філантропії для світських цілей у Польщі, Словаччині, Румунії, Литві тощо. Цей спосіб мобілізації коштів сьогодні активно обговорюють і планують до впровадження законотворці у Молдові, Чехії, Македонії, Швейцарії, навіть у Японії.

В Україні дискусія з цього приводу триває з 2009 р., відколи громадські активісти презентували у Львові законопроект, спрямований на регулювання механізму відсоткової філантропії (офіційно — трансферу податку). 2010 року цей документ було зареєстровано у Верховній Раді України, але невдовзі знято з розгляду через ухвалення Податкового Кодексу України. 2012 року зацікавлені громадські організації відновили роботу у цьому напрямі, тож було напрацьовано новий рамковий зако-

нопроект. За активної позиції громадськості у 2015 р. ініційовано його розгляд у парламенті [41].

У законопроекті, зокрема, було передбачено право платника податку з доходів фізичних осіб доручити відповідним органам перерахувати на користь однієї з неприбуткових організацій 2 % від суми податку, сплаченого за звітний рік. Отримати кошти могла організація, яка функціонувала на території України в статусі неприбуткової не менше одного року. При цьому неприбутковими організаціями вважалися установи та організації, включені до відповідного державного реєстру згідно з ознакою неприбутковості (громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації, бюджетні установи тощо). Водночас законопроект уточнював, що бенефіціарами не могли бути органи державної влади, органи місцевого самоврядування, житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, політичні партії, пенсійні фонди та фонди соціального страхування, кредитні та професійні спілки, об'єднання юридичних осіб. Судячи з тексту законопроекту, перелік цих винятків був вичерпним. Процедурно трансфер податку виглядав як перерахування казначейством коштів з бюджетного рахунку на поточний банківський рахунок відповідної неприбуткової організації — на основі розрахунків податкового органу, здійснених на підставі даних, вказаних у податкових деклараціях громадян [42].

Експерти прогнозували, що запровадження відсоткової філантропії не зменшуватиме базу надходжень до державного бюджету [43]. Натомість воно стимулюватиме неприбуткові організації активно популяризувати свою діяльність серед населення та завойовувати його довіру, створюватиме для них фінансову базу для нарощення обсягів і покращення якості соціальних послуг, сприятиме цільовому фінансуванню місцевих потреб (культури, освіти, охорони здоров'я).

Отже, головна ідея дослідження полягає в тому, щоб на місцевому рівні з використанням даних державних реєстрів визначити загальну чисельність платників податків, які можуть бути залучені до механізму трансферу податку, спрямованого на підтримку соціально орієнтованих організацій, а також можливої суми надходжень від них за певний період.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою є дані реєстрів територіальних громад, державних реєстрів та електронних систем (табл. 1.7).

Таблиця 1.7. Інформаційна база визначення рівня громадської активності

Показник	Реєстр
Код ЄДРПОУ; місцезнаходження юрособи; місце провадження діяльності, телефони та інша додаткова інформація для зв'язку з фізичною особою — підприємцем чи особою, яка здійснює незалежну професійну діяльність; контактні дані (номер телефону, адреса електронної пошти у разі надання); вид громадського формування; дані про статус громадського формування; мета діяльності громадського формування; відомості про установчий документ, на підставі якого діє громадське формування, у разі створення юридичної особи на підставі установчого документа іншого громадського формування; відомості про заборону діяльності громадського формування: анулювання реєстрації або заборона діяльності політичної партії, заборона діяльності громадського об'єднання; відомості про громадські об'єднання, організації профспілки, що не мають статусу юридичної особи	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Адреса зареєстрованого місця проживання; ПІБ; дата народження; реквізити документа, що посвідчує особу	Реєстри територіальних громад
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; адреса фактичного місця проживання	Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; дані про фактичне місце проживання особи на дату звернення; відомості про працевлаштування (посада, найменування підприємства, установи, організації)	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб
ПІБ; реквізити документа, що посвідчує особу; дані про місце проживання та місце перебування; відомості про зайнятість (код підприємства, місце роботи, посада)	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних
ІПН; сума нарахованих та/або сплачених податків; джерела отримання доходу (фізична або юридична особа, яка виплатила (нарахувала) дохід); інформація про податкову знижку та податкові пільги платника податків; реквізити документа, що посвідчує особу	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1.8. Взаємодія обраних реєстрів
для визначення рівня громадської активності

Реєстр 1	Реєстр 2	Реєстр 3	Реєстр 4	Реєстр 5	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	Реєстри територіальних громад				ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу — адреса зареєстрованого місця проживання
Те саме	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань				Код ЄДРПОУ
Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних			ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу — ІПН — адреса фактичного місця проживання
Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	Реєстр пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних		ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу — ІПН
Те саме	Те саме	Те саме	Те саме	Реєстри територіальних громад	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу

Джерело: авторська розробка.

Інформація з різних реєстрів зв'язується шляхом застосування системи ключів (табл. 1.8).

Опис алгоритму формування інформаційної бази. 1. З'ясування потенційних бенефіціарів запропонованого механізму у межах конкретної громади: хто ними може бути, який мають статус та якими є організаційно-правові форми місцевих громадських інституцій.

На цьому етапі робота ведеться із даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань. Отримана інформація має давати чітке розуміння можливого спектра організацій, які отримуватимуть кошти, забезпечити їхні актуальні контакти та інші релевантні дані. На цій основі подальша комунікація відповідальних осіб місцевих органів влади із потенційними бенефіціарами передбачає виявлення зацікавлених місцевих громадських організацій, сприяння органами влади формуванню портфоліо цих організацій з метою поширення відповідної інформації серед місцевого населення (соціальна реклама, промоція).

2. На цьому етапі робота ведеться із даними Державного реєстру фізичних осіб — платників податків, а також даними Реєстру територіальної громади. Певна інформація порівнюється із даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань. На основі даних про зареєстроване місце проживання та іншу персональну інформацію визначається перелік релевантних для громади платників податку. Потім визначаються джерела отримання ними доходів: юридичні особи та ФОП у громаді, які виплатили чи нарахували платнику його дохід. Дані про джерела зіставляються із інформацією щодо місця знаходження юрособи-роботодавця, місця провадження діяльності ФОП-роботодавця із Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань. Якщо місце реєстрації та місце працевлаштування платників податку збігається для конкретної громади, то сума сплачених ними податків калькулюється як загальний потенційний базис для розрахунку трансферу податку на користь організацій громадянського суспільства у цій громаді.

3. Формування органами місцевого самоврядування персональних пропозицій для кожного працевлаштованого у громаді платника податку з місцем реєстрації у ній же. Ці пропозиції окреслюватимуть можливі

напрями скерування частини суми сплаченого податку (перелік локальних громадських інституцій та специфіка їхньої діяльності) в рамках реалізації права на відсоткову філантропію. Сформована оферта розміщуватиметься в електронному кабінеті платника податків (<https://cabinet.tax.gov.ua/login>), а також враховуватиме географію проживання платника та потенційний інтерес щодо допомоги конкретній громадській організації за зареєстрованим місцем його мешкання у громаді.

На цьому етапі продовжується робота із даними Реєстру територіальної громади та даними Державного реєстру фізичних осіб — платників податків (в частині визначення і підтвердження зареєстрованого місця проживання платника у громаді).

4. Ідентифікація та підрахунок осіб, працевлаштованих або непрацевлаштованих, а також незареєстрованих у громаді, але таких, що фактично проживають у ній.

На цьому етапі робота ведеться із даними Реєстру пацієнтів Електронної системи охорони здоров'я, Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб, Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних (в частині визначення і підтвердження фактичного місця проживання у громаді). Отримані дані співвідносяться з інформацією щодо виявлених осіб у Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків. Сума нарахованих і/або сплачених ними податків визначається як можливий додатковий резерв фінансових ресурсів, що можуть бути залучені громадою для підтримки місцевих організацій громадянського суспільства (сума корегується на ставку 2 %).

5. Ідентифікація та підрахунок непрацевлаштованих, але зареєстрованих у громаді осіб.

На цьому етапі робота ведеться із даними Державного реєстру фізичних осіб — платників податків, Реєстру територіальної громади, що уточнюватимуться даними Реєстру виборців щодо вибуття із зареєстрованого місця проживання.

Сума нарахованих і/або сплачених податків для цієї категорії осіб додається до можливого резерву фінансових ресурсів, що можуть бути залучені громадою для підтримки локальних організацій громадянського суспільства (сума також коригується на ставку 2 %).

6. Формування органами місцевого самоврядування персональних пропозицій для кожного платника податку, який працевлаштований

поза громадою, але має місце реєстрації чи фактичного проживання у громаді. Пропозиції розміщуватимуться в електронному кабінеті платника та враховуватимуть його потенційний інтерес щодо допомоги конкретній громадській організації за фактичним чи зареєстрованим місцем проживання у громаді.

Відомо, що податковим агентом особи, працевлаштованої в іншій громаді, є роботодавець з цієї громади (відповідно, податок скеровується до її бюджету). Проте сам платник має право самостійно вирішувати, куди сплачувати частину податку, призначену для відсоткової філантропії.

7. Створення єдиної бази даних для конкретної територіальної громади стосовно потенційних і резервних джерел відсоткової філантропії з метою фінансового сприяння місцевим громадським ініціативам. Цей етап передбачає калькуляцію усіх фінансових ресурсів, на які може розраховувати громада в ході запровадження механізму трансферу податку.

На цьому етапі продовжується робота з даними усіх названих реєстрів із метою уточнення та фіналізації розрахунків. Алгоритм візуалізовано на рис. 1.12.

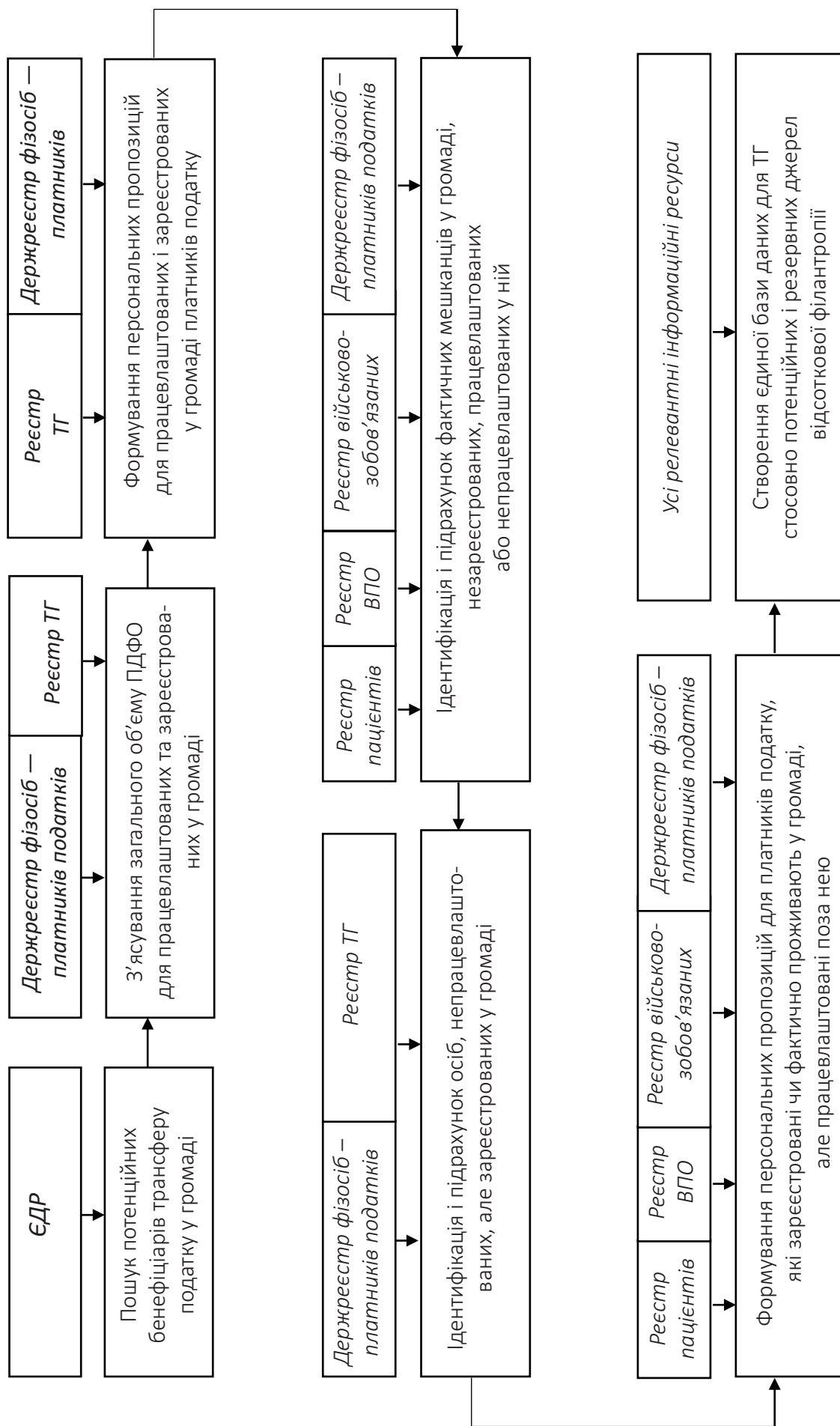
Результати розрахунків щодо конкретних ОТГ узагальнені в аналітичних таблицях (дод. Е).

Існує декілька способів розрахунку потенційної вигоди від запровадження трансферу податку на основі реальних даних [44]. Загальну модель отримання практичних результатів застосування запропонованого алгоритму можна зобразити формулою (1.8):

$$M = Tax \times r, \quad (1.8)$$

де M — сума мобілізованих коштів для потреб місцевих громадських ініціатив у конкретній громаді; Tax — сума податку на доходи фізичних осіб, мобілізована у громаді; r — ставка, за якою здійснюється трансфер податку (передбачається у розмірі — 2 %).

Указана формула спирається на припущення, що всі платники податку скористаються правом на відсоткову філантропію. Очевидно, це є малоімовірним. Міжнародна практика свідчить, що переадресувати частину сплаченого податку воліють не більше 30—40 % громадян. Зважаючи на це, пропонуємо скоригувати суму потенційної вигоди від трансферу податку на рівень довіри населення України до громадських

Рис. 1.12. Послідовність застосування інформаційних ресурсів у процесі реалізації трансферу податку

Джерело: авторська розробка.

об'єднань і благодійних фондів. Цей рівень регулярно відстежується в рамках національного соціологічного моніторингу Інститутом соціології НАН України. Отже, більш реалістичним є розрахунок за формулою (1.9):

$$M = Tax \times r \times Confidence, \quad (1.9)$$

де *Confidence* — частка респондентів, які довіряють зазначеним інститутам на національному рівні.

Своєю чергою, параметр *Tax* можна подати як функцію (1.10):

$$Tax = f(a, b, c), \quad (1.10)$$

де *a* — фізособи, працевлаштовані та зареєстровані у конкретній громаді; *b* — фізособи, працевлаштовані або непрацевлаштовані, водночас незареєстровані у громаді, але такі, що фактично проживають у ній; *c* — фізособи, які непрацевлаштовані, але зареєстровані у громаді.

Натепер не напрацьовано практичних підходів щодо імплементації механізму відсоткової філантропії (трансферу податку), немає чіткого розуміння, яким чином громади оцінюватимуть обсяги потенційного фінансування потреб локальних організацій, як відбуватиметься пріоритизація цих потреб, як комунікувати з платниками податків з цього приводу тощо. Проте робота з національними реєстрами дасть змогу прояснити основну частину питань, забезпечивши наукове підґрунтя практичної реалізації цієї новації для кожної конкретної громади.

Основним недоліком є те, що реєстри територіальних громад містять інформацію лише про громадян. Водночас у них не локалізована інформація про місцеві підприємства та організації. На часі — розширення функціоналу таких реєстрів. Адже учасники процесів об'єднання громад, очільники новостворених громад не завжди мають інформацію про соціальну та господарську специфіку сусідніх громад, а тому не розуміють доцільність і переваги співпраці з ними для вироблення спільної моделі вирішення проблем соціального розвитку, зокрема із залученням організацій громадянського суспільства.

Ще один недолік стосується визначення фактичного місця проживання. Цієї інформації може не бути у Реєстрі пацієнтів через те, що її не обов'язково подавати, з одного боку, а з іншого — не усі мешканці країни уклали декларації з сімейними лікарями / терапевтами / педіатрами і не всі звертались по безоплатну медичну допомогу. У Реєстрі військовозобов'язаних інформація також неповна, оскільки не усі мешкан-

ці громад є військовозобов'язаними. Це стосується і Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб. У Реєстрах територіальних громад є можливість вказувати місце фактичного проживання. У будь-якому випадку повну інформацію зараз отримати неможливо.

Інший недолік системи державних реєстрів стосується прозорості діяльності територіальних громад, яка є наріжною передумовою громадської активності на місцях. Мова йде про відсутність уніфікованого реєстру статутів територіальних громад, що їх реєструють районні та міськрайонні управління юстиції. Відповідно, кожен орган формує власний реєстр. Це перешкоджає формуванню єдиного інформаційного простору як основи для відкритості у діяльності громад, зокрема у процесі розроблення та ухвалення статутів — базових документів, які визначають правила взаємодії місцевої влади та мешканців. Назріла необхідність створення спеціалізованого реєстру для обліку статутів у системі Мінюсту (Департамент нотаріату та державної реєстрації).

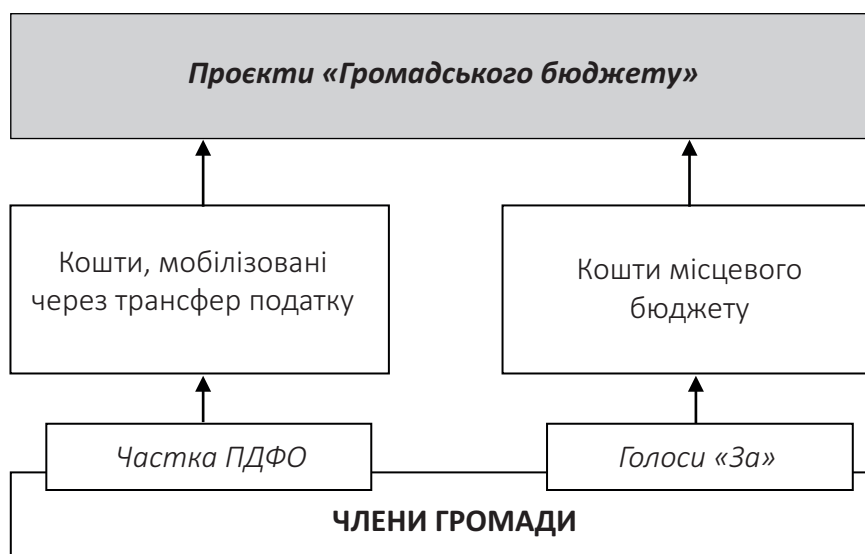
Напрями використання. Результати дослідження становлять цінність передусім для органів місцевого самоврядування, зокрема органів ТГ, утворених у ході реформи децентралізації влади.

Загальна рекомендація для органів влади — уникнути перетворення запропонованого алгоритму у фіскальний інструмент вирішення місцевих соціальних проблем. З місцевими платниками податку слід вести діалог і роз'яснювальну роботу, вказуючи на переваги застосування механізму трансферу податку як права і привілею члена громади, а також як засобу довгострокового впливу на її соціальний розвиток.

Напрями подальшого перспективного освоєння запропонованого алгоритму в діяльності органів влади:

— механізм трансферу податку на основі запропонованого алгоритму може бути інтегрований у процедури та технології громадського бюджету (бюджету участі, бюджету міських ініціатив) — демократичного інструменту, який уможлиблює участь пересічних громадян у розподілі коштів місцевого бюджету шляхом голосування за певний соціальний проєкт. Так, кошти, які мобілізовано через трансфер податку, можуть збільшити фінансовий ресурс для підтримки проєктів громадського бюджету. Цими проєктами можна доповнити опції в персональних пропозиціях для платників податків як напрями реалізації права на

Рис. 1.13. Співвідношення механізму трансферу податку та громадського бюджету (бюджету участі)

Джерело: авторська розробка.

трансфер податку. Зазначене не суперечитиме ні ідеології, ні технічній специфіці жодного із цих двох механізмів. Навпаки, це дасть змогу посилити демократизм розподілу місцевих ресурсів і додатково активізує громадську участь: громадяни обиратимуть проекти та організації не лише голосом, а й гривнею (рис. 1.13);

— запропонований алгоритм може бути використаний також для налагодження діалогу та співробітництва територіальних громад. За умови, коли платники податку мешкають в одній громаді, а працюють в іншій, громадам, можливо, буде доцільно створити єдиний фінансовий пул із надходжень від відсоткової філантропії з метою стимулювання громадської активності населення. Це буде особливо актуально, коли громади є сусідніми та мають схожі соціальні проблеми, подолання яких потребує участі організацій громадянського суспільства.

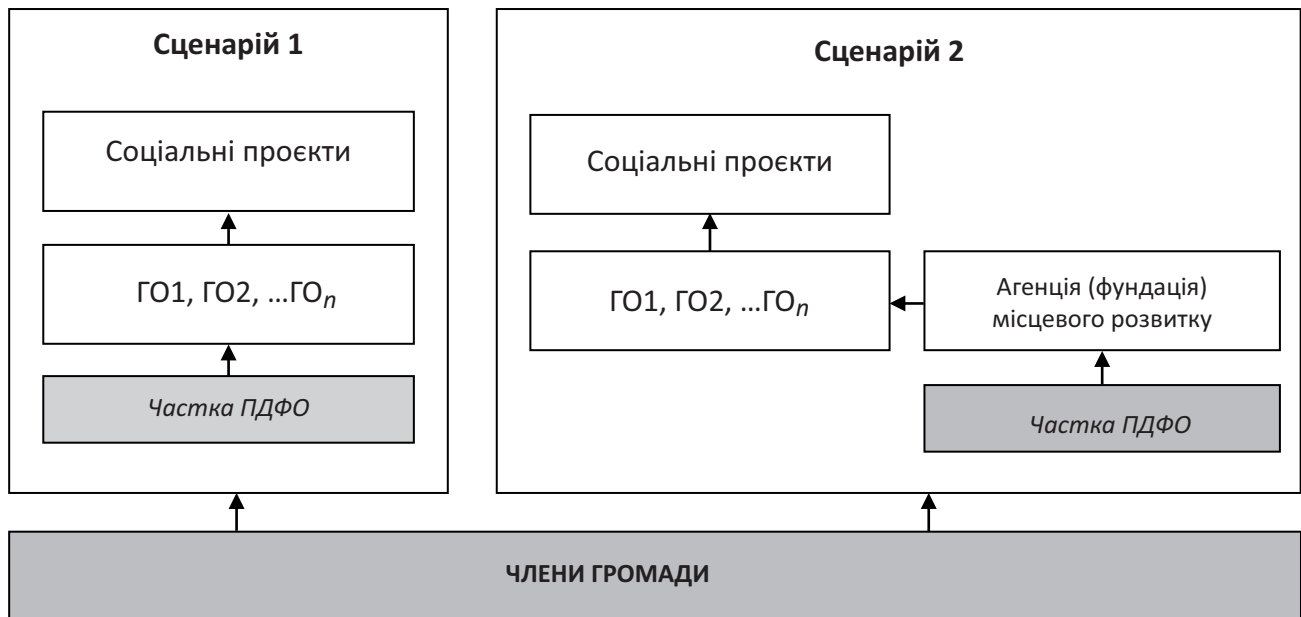
Кожній конкретній громаді варто мати на увазі осіб, працевлаштованих у ній, але таких, що не мають ні фактичного, ні зареєстрованого місця проживання у її межах. Очевидно, розраховувати на суми сплаченого ними податку повною мірою не можна, адже це можуть бути кошти, на які справедливо покладають надію громади проживання цих платників. Водночас повністю відмовлятися від цього ресурсу не варто: дилема

може бути вирішена власне через діалог і співробітництво зацікавлених територіальних громад.

Пропонуємо також не обмежувати сферу застосування трансферу податку у громадах завданнями утримання конкретної неприбуткової організації (нехай навіть найпрогресивнішої і дійсно вартої підтримки). Натомість цей податковий інструмент треба орієнтувати на досягнення визначеного соціально-економічного результату, робота над яким може потребувати зусиль не однієї організації, а залежати від злагодженого співробітництва кількох зацікавлених установ. З цих міркувань пріоритетним об'єктом відсоткової філантропії має стати певна програма дій або соціальний проєкт із визначеними цілями, строками, виконавцями, територією реалізації. Як відомо, проєктна діяльність відрізняється від будь-якої іншої громадської ініціативи та процесу її втілення тим, що фокусується передусім на суспільно значущій проблемі, яка потребує вирішення, та зосереджує увагу на продуктивному використанні наявних ресурсів. При цьому господарські та функціональні запити зацікавленої установи є вторинними і повністю підпорядковані очікуваному результату вирішення проблеми.

Пропоноване уточнення об'єкта трансферу податку не тільки має сенс з огляду на забезпечення ефективності освоєння мобілізованих коштів. Воно цілковито узгоджується, зокрема, з тенденцією набуття пріоритетності програмно-цільового методу у здійсненні бюджетних видатків, яка актуалізувалась з 2002 р. на рівні державного бюджету і від 2007 р. — на місцевому рівні (на протигагу відомчому / функціональному фінансуванню, що звичним чином ураховує переважно потребу бюджетних установ у коштах і значно меншою мірою зважає на результати їхньої діяльності) [45].

Програмне (проєктне) спрямування коштів відсоткової філантропії очевидно потребуватиме і певних змін технічної процедури її здійснення. Звісно, пересічний платник податків не входить у технічні нюанси проєктної діяльності неприбуткової організації, ухвалюючи рішення про її підтримку. Він очікувано керуватиметься суб'єктивними симпатіями. З огляду на це пропонуємо два сценарії організації трансферу податку у громаді (рис. 1.14).

Рис. 1.14. Можливі організаційні сценарії реалізації трансферу податку у громаді

Джерело: авторська розробка.

Перший сценарій передбачає, що організації, які бачать себе потенційними реципієнтами трансферу податку, мають публічно засвідчити свою прихильність і готовність до проєктного способу використання мобілізованих коштів (презентувати населенню проєкт, для виконання якого вони потребують коштів). Громадяни, симпатизуючи комусь, все ж оцінюватимуть не організації як такі, а громадські проєктні ініціативи. Про результати освоєння отриманих коштів організації зобов'язуються звітувати публічно. Наявність і змістовність звіту стане умовою допуску організацій до розподілу трансферу податку у черговому фіскальному періоді.

Другий сценарій передбачає спрямування відповідними податковими органами і казначейством мобілізованих сум податку на рахунки обмеженого переліку обраних організацій, які, своєю чергою, зобов'язані здійснити селекцію та профінансувати громадські проєкти і програми. На нашу думку, такими організаціями можуть бути фундації або агенції місцевого розвитку, фонди розвитку громади, хаби соціальної активності тощо, особливим напрямом роботи яких має стати грантування локальних ініціатив, оформлених як програми / проєкти. За такого сценарію платник податків у податковій декларації указуватиме не організацію,

яку він хотів би підтримати, а бажаний проблемний (проектний) напрям роботи, що видається йому вартим фінансової участі.

Умови запровадження механізму трансферу податку в Україні та використання державних реєстрів для сприяння розвитку громадянського суспільства такі:

1. Розроблення та реалізація соціальної рекламної кампанії з метою інформування населення і популяризації зазначеного механізму на національному та місцевому рівнях. Необхідно чітко і послідовно роз'яснювати громадянам призначення трансферу податку, його потенційну користь і важливість у контексті посилення соціально-економічної ролі громад і підвищення якості життя в країні. Комунікації з населенням мають залучати цілеспрямовані зусилля з боку і держави, і місцевого самоврядування, і громадянського суспільства. Важливими є узгодженість і взаємодоповнюваність цих зусиль.

2. Розвиток податкової освіти та культури населення. Необхідно зміцнювати усвідомлення громадянами важливості власної ролі у фінансуванні функцій держави. Треба поглиблювати розуміння того факту, що саме відсторонення від контролю за бюджетними коштами на особистісному рівні веде до зловживань з боку чиновницького апарату, масової корупції та хронічного недофінансування соціально важливих сфер діяльності держави і суспільства. Знання про те, за рахунок чого функціонують поліція, дитячі садочки і школи, або будуються автошляхи, мають стати затребуваними і відкритими. Найпомітнішим тут є внесок власне суспільства та активістів.

3. Подальше поглиблення процесів цифровізації державних послуг, зростання масштабів і напрямів реалізації концепції «Держава в смартфоні». Інструмент трансферу податку передбачає активне використання електронного кабінету платника. Доступ до кабінету має стати максимально спрощеним і водночас достатньо захищеним від потенційних кіберзагроз. Система має бути здатною гарантувати ефективність комунікації та належний рівень конфіденційності. Треба унеможливити ризик впливу працедавців чи фіскальних органів на вибір платника податку у ході здійснення трансферу податку. У цьому напрямі Україна має суттєві досягнення, ставши першою державою у світі, що легалізувала електронні паспорти та ототожнила їх за юридичним статусом з паперовими. Водночас вагомим викликом залишається незадовільна якість

покриття мережею Інтернет території країни, особливо у віддалених, периферійних територіальних громадах. Крім того, в деяких категорій громадян виникають складнощі під час оформлення та використання цифрового електронного підпису як обов'язкового елемента доступу до е-кабінету платника. Необхідно активізувати зусилля у напрямі масової безкоштовної цифрової освіти населення.

4. Напрацювання алгоритму оцінювання потреб локальних організацій як бенефіціарів трансферу податку. Залишається відкритим питання пріоритетів у діяльності локальних організацій з огляду на їхню інституційну спроможність і здатність ефективно освоїти фінансовий ресурс. Тому надалі варто розглянути можливість запровадження процедури сертифікації організацій за підсумками незалежного аудиту.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ РЕЄСТРІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

2.1. Процедура оцінювання надання послуг населенню на рівні територіальної громади

Актуальність проблеми. У ході децентралізації повноваження з надання соціальних послуг населенню передають від центрального рівня на місцевий, тобто — територіальним громадам. З 1 січня 2020 року набула чинності нова редакція Закону України «Про соціальні послуги». Отже, з початку 2020 року змінився розподіл повноважень центральних і місцевих органів влади, а також установа система соціальних послуг та її учасників, етапи визначення потреб, планування, організації та фінансування соціальних послуг.

Повноваження у сфері соціальних послуг передають громадам — максимально близько до отримувачів цих послуг. Такі повноваження визначені новою редакцією Закону України «Про соціальні послуги» як власні повноваження громад [46]. Для їх реалізації у громадах мають бути створені відповідні структурні підрозділи. Кожна громада зобов'язана надавати базові соціальні послуги. Водночас, кожна соціальна послуга надаватиметься за відповідним соціальним стандартом, який затверджує Міністерство соціальної політики України.

Процес передання повноважень із надання соціальних послуг на місця не є простим і швидким, зокрема, є потреба у розробці інструментарію для обліку надавачів та отримувачів послуг, визначення потреб у соціальних послугах на рівні громади, а також організація оцінювання та моніторингу надання соціальних послуг.

Моніторинг і оцінювання якості послуг регламентовані Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449 та базуються на ст. 11 Закону України «Про соціальні послуги» (далі Закон) [46, 47]. В межах щорічного моніторингу надання соціальних послуг струк-

турний підрозділ з питань соціального захисту населення територіальної громади має здійснювати збір та оброблення інформації про надані жителям громади соціальні послуги, здійснювати аналіз узагальненої інформації, порівняльний аналіз та планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг. Оцінювання якості соціальних послуг, наданих жителям громади, є процесом, відмінним від моніторингу. Його метою є встановлення рівня відповідності наданих жителям громади соціальних послуг затвердженим державним стандартам. Воно може базуватись на даних внутрішнього або зовнішнього оцінювання. Внутрішнє має виконувати кожний надавач один раз на рік не пізніше ніж 31 липня. За результатами внутрішнього оцінювання якості соціальних послуг має бути складений і оприлюднений на офіційному вебсайті територіальної громади звіт. Зовнішнє оцінювання якості соціальних послуг здійснюють структурний підрозділ з питань соціального захисту населення територіальної громади та інші уповноважені органи (регіональне чи субрегіональне представництво Національної сервісної соціальної служби, об'єднання надавачів соціальних послуг, Мінсоцполітики, замовники соціальних послуг) у порядку, визначеному законодавством.

Одним із інструментів для повноцінного здійснення повноважень місцевої влади щодо надання соціальних послуг населенню, моніторингу і оцінювання (що передбачено Законом), є Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг (далі РНОСП). Він являє собою автоматизовану інформаційно-телекомунікаційну систему, призначену для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, використання, знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Стаття 15 Закону визначає, що РНОСП створюється для забезпечення:

- реалізації права особи / сім'ї на соціальні послуги;
- профілактики складних життєвих обставин;
- подолання складних життєвих обставин;
- мінімізації негативних наслідків складних життєвих обставин;
- обліку надавачів, отримувачів соціальних послуг та послуг, що їм надаються;
- координації діяльності у системі надання соціальних послуг [46].

Реєстр складається з розділів про надавачів соціальних послуг, окремо — про фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності, та про отримувачів соціальних послуг.

До розділу про надавачів соціальних послуг (крім фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності) вносять такі відомості:

- найменування (для фізичних осіб — підприємців — прізвище, ім'я, по батькові), зокрема скорочене (за наявності);

- ідентифікаційний код юридичної особи згідно з Єдиним державним реєстром підприємств і організацій України чи реєстраційний номер облікової картки платника податків фізичної особи — підприємця з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта);

- організаційно-правова форма, вид громадського об'єднання, благодійної чи релігійної організації;

- місцезнаходження (для юридичної особи) та місце реєстрації місця проживання або місце фактичного проживання (для фізичної особи — підприємця), контактні телефони;

- перелік соціальних послуг, які має право надавати надавач соціальних послуг, їх зміст та обсяг, умови і порядок отримання;

- дата та результати здійснення уповноваженими органами контролю за дотриманням надавачем соціальних послуг вимог, установлених законодавством про соціальні послуги [46].

До розділу про надавачів соціальних послуг — фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності, вносять такі відомості:

- прізвище, ім'я, по батькові;

- реєстраційний номер облікової картки платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб — платників податків або серія та

номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта);

- число, місяць, рік народження;

- стать;

- громадянство;

- місце реєстрації місця проживання або місце фактичного проживання (перебування);

- номер контактного телефону;

- місце (адреса) надання соціальних послуг з догляду, прізвище, ім'я, по батькові та реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта) отримувача соціальних послуг [46].

До розділу про отримувачів соціальних послуг вносять такі відомості:

- прізвище, ім'я, по батькові;

- реєстраційний номер облікової картки платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб — платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта);

- число, місяць, рік народження;

- стать;

- громадянство;

- місце реєстрації місця проживання або місце фактичного проживання (перебування);

- місце навчання та/або місце роботи;
- номер контактного телефону;
- дата звернення про надання соціальних послуг;

— дата та найменування юридичної особи, прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, яка повідомила про особу / сім'ю, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю особи / сім'ї. Згода на внесення персональних даних про фізичну особу, яка повідомила про особу / сім'ю, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю особи / сім'ї, надається цією особою з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних»;

— відомості про уповноважений орган системи надання соціальних послуг та/або надавача соціальних послуг, який розглянув заяву / повідомлення про надання соціальних послуг;

— дата та результати здійснення оцінювання потреб особи / сім'ї у соціальних послугах (чинники, що зумовили складні життєві обставини, короткий опис складних життєвих обставин, перелік та обсяг соціальних послуг, яких потребує особа);

— дата ухвалення рішення про надання / відмову у наданні соціальних послуг;

— підстави відмови у наданні соціальних послуг;

— відомості про надавачів соціальних послуг;

— дата укладення договору про надання соціальних послуг;

— місце (адреса) надання соціальних послуг;

— вичерпний перелік заходів з реалізації індивідуального плану надання соціальних послуг;

— дата та результати здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінка їх якості [46].

Формування РНОСП здійснюється шляхом внесення до нього відповідної інформації уповноваженими органами системи надання соціальних послуг та надавачами соціальних послуг (крім фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності).

Внесення відомостей до Реєстру здійснюється протягом однієї доби з моменту настання відповідної події (надходження звернення / повідомлення про надання соціальних послуг, здійснення оцінювання потреб особи / сім'ї у соціальних послугах, ухвалення рішення про надання / відмову у наданні соціальних послуг, надання соціальних послуг, зокрема тих, що надаються одноразово, екстрено (кризово) тощо).

Доступ до Реєстру надається:

— працівникам надавача соціальних послуг, до посадових обов'язків яких належить внесення інформації до Реєстру, фізичним особам — підприємцям, які не використовують найману працю, — в частині внесення до Реєстру інформації, визначеної цим Законом, а також перегляду внесеної ними інформації;

— працівникам уповноважених органів системи надання соціальних послуг, до посадових обов'язків яких належить формування / реалізація державної політики у сфері надання соціальних послуг, — в частині внесення до Реєстру інформації, визначеної цим Законом, а також перегляду всієї інформації, що міститься в Реєстрі.

Доступ зазначених працівників до Реєстру здійснюється з використанням електронного цифрового підпису, сумісного з програмним забезпеченням Реєстру.

Утримувачем Реєстру є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Адміністратором Реєстру є державне підприємство, визначене центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, що належить до сфери його управління. Адміністратор Реєстру здійснює заходи зі створення, впровадження і супроводження програмного забезпечення Реєстру, відповідає за його технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних Реєстру, здійснює технічні і технологічні заходи з надання, блокування та анулювання доступу до Реєстру, організовує та проводить навчання щодо роботи з Реєстром.

Дані про отримувачів соціальних послуг зберігаються у Реєстрі протягом трьох років після завершення отримання ними соціальних послуг, про надавачів соціальних послуг — фізичних осіб, які надають соціальні

послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності, — протягом трьох років після завершення надання ними соціальних послуг, про інших надавачів соціальних послуг — протягом трьох років після припинення їхньої діяльності з надання соціальних послуг відповідно до Закону.

Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру затверджує Кабінет Міністрів України.

Сукупність відомостей про фізичних осіб (персональні дані), що містяться в Реєстрі, є інформацією з обмеженим доступом. Оброблення таких відомостей здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних». Інформація з Реєстру використовується з дотриманням вимог законів України «Про інформацію» та «Про захист персональних даних» виключно для потреб, визначених законодавством про соціальні послуги.

Нині цей Реєстр працює в тестовому режимі, триває перевірка його функціонування. Передбачено, що реєстр запрацює з 30 червня 2022 року.

Отже, ідеєю цієї розробки є створення інструментарію для моніторингу та оцінювання надання соціальних послуг на рівні територіальних громад шляхом об'єднання даних наявних реєстрів із РНОСП.

Методично-інформаційне забезпечення. У процесі дослідження були використані показники таких реєстрів (табл. 2.1):

- Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій;
- Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги;
- Єдиний державний реєстр ветеранів війни;
- Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб;
- Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*);
- Реєстри територіальних громад;
- Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Таблиця 2.1. Визначення показників у реєстрах для оцінювання надання послуг населенню на рівні ТГ

Показник	Реєстр
Прізвище, ім'я, по батькові (ПІБ)	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги
Реквізити документа, що посвідчує особу	
Адреса фактичного місця проживання або перебування	
Дата народження	
Індивідуальний податковий номер (ІПН)	
Адреса зареєстрованого місця проживання	
Склад сім'ї	
Категорія пільговика	
Перелік пільг, на які пільговик має право	
Інформація про те, якими пільгами фактично користується пільговик	
Характеристика житла	
Для студентів, курсантів невійськових закладів вищої освіти, які отримують соціальні стипендії — підстави для отримання соціальної стипендії	
Для студентів, курсантів невійськових закладів вищої освіти, які отримують соціальні стипендії — розмір місячної стипендії (разом із сумою індексації)	
Для студентів, курсантів невійськових вищих навчальних закладів, які отримують соціальні стипендії — та строк, на який призначена соціальна стипендія	
Про осіб, які отримують державну допомогу у зв'язку із смертю члена сім'ї, який брав участь у масових акціях громадського протесту: до Реєстру додатково вносяться прізвище, ім'я, по батькові загиблого; реквізити свідоцтва про смерть особи; реквізити документів, що підтверджують родинний зв'язок (свідоцтва про одруження, свідоцтва про народження)	
Підстава позбавлення статусу пільговика	
Контактні дані (номер телефону, адреса електронної пошти у разі надання)	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)

Продовження табл. 2.1

Показник	Реєстр
Вид соціальної підтримки	
Історія надання соціальної підтримки особі та членам її сім'ї протягом життя	
Інформація про соціальну підтримку, яка відповідно до законодавства може надаватися особі та/або членам її сім'ї (домогосподарства)	
Дата звернення по надання соціальної підтримки	
Дата і результати проведення оцінювання потреб особи / сім'ї (чинники, які зумовили складні життєві обставини, короткий опис складних життєвих обставин, перелік та обсяг соціальних послуг, яких потребує особа)	
Дата ухвалення рішення про надання / відмову у наданні соціальної послуги	
Відомості про надавача соціальної послуги	
Строк дії пільги	Єдиний державний реєстр ветеранів війни
Відомості про фактичне користування пільгами, строк та обсяг їх отримання особою	
Підстава та дата надання статусу ветерана війни, особи, яка має особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалого учасника Революції Гідності, особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	
Група інвалідності	
Наявність кількох статусів згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	
Надання матеріальної допомоги, забезпечення реабілітаційними послугами, отримання земельної ділянки, забезпечення житлом або надання компенсації, отримання інших пільг згідно із законодавством	
Забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації	
Перебування на обліку у Державному центрі зайнятості	
Відомості про малолітніх, неповнолітніх дітей, які прибули разом із внутрішньо переміщеною особою	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб

Закінчення табл. 2.1

Показник	Реєстр
Відомості про малолітніх дітей, які прибули без супроводження законними представниками	
Відомості про осіб, які безпосередньо здійснюють догляд за малолітніми дітьми, недієздатними особами або особами, дієздатність яких обмежена	
Відомості про представника органу опіки та піклування	
Відомості про житлові, соціальні, медичні, освітні та інші потреби внутрішньо переміщених осіб, стан їх забезпечення	
Відомості про види соціальних виплат, які отримує особа	
Відомості про наявність у переміщеної особи інвалідності із зазначенням причин настання, групи (підгрупи) інвалідності, нозологічних ознак і потреб у технічних та інших засобах реабілітації, санаторно-курортному лікуванні	
Характеристика домогосподарства	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій
Назва територіальної громади	Реєстри територіальних громад
Підстави відмови у наданні соціальних послуг	Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг
Місце (адреса) надання соціальних послуг	
Відомості про надавачів соціальних послуг	
Вичерпний перелік заходів з виконання індивідуального плану надання соціальних послуг	

Джерело: складено авторами на основі [48—54].

До переліку включено 45 показників з семи реєстрів, в яких наведено докладний аналіз електронних інформаційних ресурсів, які містять інформацію щодо фізичних осіб — отримувачів та фізичних і юридичних осіб — надавачів соціальних послуг. Дані можуть бути використані для розроблення соціальної політики та формування бюджету територіальної громади.

Таблиця 2.2. Перелік показників, за якими можна об'єднати обрані реєстри для оцінювання надання послуг населенню на рівні ТГ

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ — ІПН
	Єдиний державний реєстр ветеранів війни	
	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ
Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)	Єдиний державний реєстр ветеранів війни	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ — ІПН
	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ
Єдиний державний реєстр ветеранів війни	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ — ІПН
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ
Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ — ІПН
	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ
Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ
Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг	Реєстри територіальних громад	Реквізити документа, що посвідчує особу — ПІБ — ІПН

Джерело: складено авторами на основі [48—54].

У табл. 2.2, наведено перелік ключових показників, за якими можна поєднувати інформацію у реєстрах. У колонці «Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)» наведено основні показники (ключі), за якими відбувається взаємодія обраних реєстрів (показники, які можуть об'єднати, з'єднати реєстри).

Для ефективного користування даними реєстрів територіальним громадам зручніше використовувати ідентифікаційні дані отримувачів і надавачів соціальних послуг.

Серед усіх показників (ключів), два наявні в усіх обраних реєстрах:

- Реквізити документа, що посвідчує особу;
- ПІБ.

Також є три показники, наявні у більшості реєстрів:

- ІПН (відсутній у Реєстрах територіальних громад);
- адреса фактичного місця проживання або перебування (відсутній у Єдиному державному реєстрі ветеранів війни);
- дата народження (у Єдиному державному реєстрі соціальної сфери та Єдиній інформаційно-аналітичній системі управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*) цей показник є складовою інформації зі свідоцтва про народження).

Алгоритм виконання дослідження є таким:

1. Для порівняння було обрано два реєстри: Реєстр територіальної громади і Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг.

2. Визначено показники (ключі), за якими можна об'єднати інформацію цих реєстрів (табл. 2.2).

3. Для визначення потреби населення територіальної громади у соціальній підтримці (допомозі) було визначено перелік соціальних послуг, які надаються відповідно до переліку заходів з виконання індивідуального плану (табл. 2.3).

Для ефективнішого використання інформації Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг було присвоєно кодові значення показників (табл. 2.4).

Таблиця 2.3. Перелік соціальних послуг

Назва послуги	Код
Інформування	001.0
Консультування	002.0
Консультативний кризовий телефон	002.1
Посередництво	003.0
Представництво інтересів	004.0
Надання притулку	005.0
Нічний притулок	005.1
Короткотермінове проживання	006.0
Соціальна профілактика	007.0
Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних	008.1
Підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю	009.1
Підтримане проживання бездомних осіб	009.2
Транзитне підтримане проживання / учбова соціальна квартира (будинки)	009.3
Соціальний супровід сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах	010.1
Соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування	010.2
Соціальний супровід під час працевлаштування та на робочому місці	011.0
Екстрене (кризове) втручання	012.0
Соціальна адаптація	013.0
Соціально-трудова адаптація	013.1
Соціальна інтеграція та реінтеграція	014.0
Догляд вдома	015.1
Догляд стаціонарний	015.2
Денний догляд	015.3
Денний догляд дітей з інвалідністю	015.3.1
Паліативний догляд	015.4
Персональний асистент	016.0
Соціальна реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями	017.1
Соціально-психологічна реабілітація	017.2
Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів чи психотропних речовин	017.3
Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю	017.4

Закінчення табл. 2.3

Назва послуги	Код
Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю	018.1
Тимчасовий відпочинок для осіб, що здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування	018.2
Натуральна допомога	019.0
Супровід під час інклюзивного навчання	020.0
Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями	021.0
Переклад жестовою мовою	022.0
Транспортні послуги	023.0

Джерело: складено авторами на основі [54].

Таблиця 2.4. Показники Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг та їх кодування

Показник	Код
Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)	R1
Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це контролюючий орган і мають відмітку у паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта)	R2
Число, місяць, рік народження	R3
Стать	R4
Громадянство	R5
Зареєстроване місце проживання або місце фактичного проживання (перебування)	R6
Місце навчання та/або місце роботи (за наявності)	R7
Номер контактного телефону; електронна адреса (за наявності)	R8
Дата звернення по надання соціальних послуг	R9
Дата і найменування юридичної особи, прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, яка повідомила про особу / сім'ю, що перебуває у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю особи / сім'ї	R10

Закінчення табл. 2.4

Показник	Код
Відомості про уповноважений орган системи надання соціальних послуг та/або надавача соціальних послуг, який розглянув заяву / повідомлення про надання соціальних послуг	R11
Дата проведення та результати оцінювання потреб особи / сім'ї у соціальних послугах (чинники, що зумовили складні життєві обставини, короткий опис складних життєвих обставин, перелік та обсяг соціальних послуг, яких потребує особа)	R12
Дата ухвалення рішення про надання / відмову у наданні соціальних послуг	R13
Підстави відмови у наданні соціальних послуг	R14
Відомості про надавачів соціальних послуг	R15
Дата укладення договору про надання соціальних послуг	R16
Місце (адреса) надання соціальних послуг	R17
Вичерпний перелік заходів із виконання індивідуального плану надання соціальних послуг	R18
Дата проведення та результати моніторингу надання соціальних послуг, оцінка їх якості	R19

Джерело: складено авторами на основі [54].

Таблиця 2.5. Складові елементи універсальної форми звітності (критерії оцінювання надання послуги)

Група показників	Критерій	Код
Вичерпний перелік заходів з виконання індивідуального плану надання соціальних послуг	кількість виявлених осіб протягом звітного періоду, які потребують надання послуги	R18.1
	кількість осіб, які отримували послугу протягом звітного періоду	R18.2
	обсяг послуг, зазначених в індивідуальних планах (годин)	R18.3
	обсяг фактично наданих послуг у звітному періоді, годин	R18.4
Відомості про надавачів соціальних послуг	строки та терміни надання соціальної послуги відповідають зазначеним у договорі	R15.5

Закінчення табл. 2.5

Група показників	Критерій	Код
	наявність у договорі про надання соціальної послуги положень щодо дотримання принципу конфіденційності	R15.6
	кількість скарг протягом звітного періоду	R15.7
	кількість розглянутих скарг протягом звітного періоду	R15.8
	здійснення моніторингу якості надання послуг	R15.9
	проведення опитування отримувачів послуги	R15.10
	приміщення відповідають санітарним та протипожежним вимогам	R15.11
	наявність місць для паркування автотранспорту	R15.12
	наявність ліфтів	R15.13
	наявність пандусів	R15.14
	наявність інформаційних стендів	R15.15
	наявність буклетів (роздаткових матеріалів) про надання послуги	R15.16
	загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу	R15.17
	кількість працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного року	R15.18
	кількість працівників, які мають документи про освіту (державного зразка)	R15.19
	кількість надавачів соціальної послуги, які мають особисті медичні книжки та проходять обов'язкові медичні огляди	R15.20
	наявність графіку проведення робочих нарад з питання законодавства у сфері надання соціальних послуг	R15.21
	кількість заохочень (премії, відзнаки) для працівників, чия робота оцінюється позитивно	R15.22

Джерело: складено авторами на основі [54].

Відібрано кількісні та якісні показники для оцінювання соціальних послуг (табл. 2.5).

На основі отриманих даних створено універсальну форму звітності для оцінювання надання соціальних послуг. У додатку Ж представлена аналітична таблиця, в якій наведено показники з реєстрів (R_{18} ; R_{15}) та показники, які потребують додаткових розрахунків (K). У цьому ж додатку запропоновано спрощену форму аналітичної таблиці розрахункових показників оцінювання надання соціальних послуг.

Відношення кількості осіб, які отримували послугу протягом звітного періоду, до кількості виявлених осіб протягом звітного періоду, які потребують надання послуги, розраховується за формулою:

$$K_{1i} = R_{18.2i} / R_{18.1i}, \quad (2.1)$$

де K_{1i} — частка осіб, які отримували послугу i протягом звітного періоду; $R_{18.2i}$ — кількість осіб, які отримували послугу i протягом звітного періоду; $R_{18.1i}$ — кількість виявлених осіб протягом звітного періоду, які потребують надання послуги i .

Обсяг фактично наданих послуг у розрахунку на одного отримувача, (загальна кількість годин / кількість отримувачів) розраховується за формулою:

$$K_{2i} = R_{18.4i} / R_{18.2i}, \quad (2.2)$$

де K_{2i} — кількість фактично затрачених годин на одного отримувача за послугою i ; $R_{18.2i}$ — кількість осіб, які отримували послугу i протягом звітного періоду; $R_{18.4i}$ — обсяг фактично наданих послуг i у звітному періоді, годин.

Кількість скарг у розрахунку на кількість отримувачів послуги розраховується за формулою:

$$K_{3i} = R_{15.7i} / R_{18.2i}, \quad (2.3)$$

де K_{3i} — середня кількість скарг у розрахунку на одного отримувача за послугою i ; $R_{18.2i}$ — кількість осіб, які отримували послугу i протягом звітного періоду; $R_{15.7i}$ — кількість скарг протягом звітного періоду.

Частка розглянутих скарг розраховується за формулою:

$$K_{4i} = R_{15.8i} / R_{15.7i}, \quad (2.4)$$

де K_{4i} — частка розглянутих скарг за послугою i ; $R_{15.8i}$ — кількість розглянутих скарг протягом звітного періоду за послугою i ; $R_{15.7i}$ — кількість скарг протягом звітного періоду за послугою i .

Навантаження працівників, обсяг фактично наданих послуг у розрахунку на одного працівника розраховується за формулою:

$$K_{5i} = R_{15.17i} / R_{18.4i}, \quad (2.5)$$

де K_{5i} — навантаження працівників за i -тою послугою; $R_{18.4i}$ — обсяг фактично наданих i -х послуг у звітному періоді, годин; $R_{15.17i}$ — загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу i .

Частка працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного періоду розраховується за формулою:

$$K_{6i} = R_{15.18i} / R_{15.17i}, \quad (2.6)$$

де K_{6i} — частка працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного періоду; $R_{15.17i}$ — загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу i ; $R_{15.18i}$ — кількість працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного періоду.

Частка працівників, які мають документи про освіту (державного зразка) розраховується за формулою:

$$K_{7i} = R_{15.19i} / R_{15.17i}, \quad (2.7)$$

де K_{7i} — частка працівників, які мають документи про освіту; $R_{15.17i}$ — загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу i ; $R_{15.19i}$ — кількість працівників, які мають документи про освіту (державного зразка).

Частка надавачів соціальної послуги, які мають особисті медичні книжки та проходять обов'язкові медичні огляди розраховується за формулою:

$$K_{8i} = R_{15.20i} / R_{15.17i}, \quad (2.8)$$

де K_{8i} — частка надавачів i -тої соціальної послуги, які мають особисті медичні книжки; $R_{15.17i}$ — загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу i ; $R_{15.20i}$ — кількість надавачів соціальної послуги i , які мають особисті медичні книжки та проходять обов'язкові медичні огляди.

Частка працівників, які були охоплені заохоченнями (преміями, відзнаками) для працівників, чия робота оцінюється позитивно розраховується за формулою:

$$K_{9i} = R_{15.22i} / R_{15.17i}, \quad (2.9)$$

де K_{9i} — частка працівників, які були охоплені заохоченнями (преміями, відзнаками); $R_{15.17i}$ — загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу i ; $R_{15.22i}$ — кількість заохочень (премії, відзнаки) для працівників, чия робота оцінюється позитивно.

Результати дослідження спрямовані на удосконалення системи надання соціальних послуг і розв'язання актуального завдання поліпшення їх моніторингу й оцінювання на рівні територіальної громади. Використання запропонованих алгоритму поєднання реєстрів і макетів аналітичних таблиць забезпечить отримання об'єктивних, достовірних статистичних, кількісних та якісних даних, необхідних для моніторингу, надасть можливість порівнювати різні послуги одного надавача за універсальними оцінними індикаторами, а також змогу здійснювати порівняльне оцінювання надання послуг у різних громадах. Отримані результати сприятимуть ефективнішому обранню рішень щодо розвитку системи надання соціальних послуг у громаді.

Основним ризиком введення такого алгоритму є брак коштів для завершення робіт із запровадження, якісного наповнення інформацією, ефективного функціонування та технічного обслуговування необхідних реєстрів.

Напрями використання. Розробка призначена для використання:

- органами соціального захисту у територіальних громадах;
- органами місцевого самоврядування (сільськими, селищними, міськими радами та їхніми виконками);
- Міністерством соціальної політики України;
- Міністерством розвитку громад та територій України.

Напрями рекомендацій для органів влади.

Для забезпечення життєздатності розробки необхідно повною мірою завершити підготовку та запровадження реєстрів, задіяних у алгоритмі.

Перед практичним запровадженням розробки на рівні територіальних громад необхідно здійснити пілотне впровадження в деяких громадах і відповідно до результатів за необхідності скорегувати запропоновану методику та процедури.

Для запровадження розробки на рівні територіальної громади необхідно виконати низку підготовчих робіт, зокрема:

— удосконалення форм первинного обліку надання послуг, включаючи форми Індивідуального плану надання соціальних послуг, актів перевірок надання соціальних послуг, запровадження обліку кількості наданих послуг із використанням уніфікованої одиниці виміру (наприклад, часу надання послуги, годин). Нові форми обліку мають забезпечити можливість внесення необхідних даних із первинних документів до РНОСП;

— забезпечення офісів, у яких відбуватиметься обробка даних і формування звітів, необхідними технічними засобами та фахівцями належної кваліфікації;

— розроблення та запровадження інструкцій із збору, обробки даних і надання інформації, а також здійснення контролю за якістю інформації. Створення нормативно-правової бази для забезпечення доступу для користувачів у територіальних громадах дасть можливість безперешкодно використовувати соціальну інформацію для досягнення управлінських цілей.

2.2. Система соціальної підтримки населення

Актуальність проблеми. Діюча в Україні система державної соціальної допомоги представлена цілим рядом виплат, що спрямовуються на фінансування категорійних та адресних соціальних допомог. Але навіть адресні виплати демонструють низьку ефективність — кошти не завжди доходять до найбільш вразливих, проте потрапляють до забезпечених. Показник охоплення бідних програмами соціальної підтримки залишається на вкрай низькому рівні, а за деякими програмами продовжує знижуватись, що сьогодні є найсерйознішою проблемою та найбільшим викликом політики подолання бідності серед вразливих категорій населення: значні кошти, які держава витрачає на соціальну підтримку, переважно не доходять до бідних.

Нині триває моніторинг ефективності програм соціальної підтримки, проте наявні джерела інформації непридатні для поглибленого оцінювання програм, а дані з різних джерел часто не поєднані. Прикро також, що оцінювання можна здійснювати тільки на національному рівні,

а на регіональному чи субрегіональному дані є нерепрезентативними. Щоб об'єктивно оцінювати матеріальне становище претендентів на отримання різного роду соціальних допомог, рівень поточних доходів, наявність / відсутність заощаджень, наявність нерухомого та рухомого майна, доходів від нього, земельних ділянок, та, відповідно, доходів від їх використання або здавання в оренду, необхідно мати доступ до відповідних баз даних, де відображається така інформація. Природно, що єдиної бази даних, де була б зібрана уся необхідна інформація, не існує, і не тільки в Україні. Такі інтегровані бази відсутні з міркувань безпеки, оскільки ймовірно, що доступ до такої інформації отримають шахраї. Тому вкрай важливо розробити підходи та способи для об'єднання даних із різних джерел, на основі яких можна було б оцінювати ефективність програм соціальної підтримки та адресації виплат з державного та місцевих бюджетів.

Методично-інформаційне забезпечення. Для покращення моніторингу соціальних програм в Україні, тобто максимального їх охоплення, поглиблення аналізу за цільовими групами, а також з метою виявлення вразливих контингентів, не охоплених соціальною підтримкою, необхідно використовувати дані з різних джерел. Наприклад, з об'єднаних даних реєстрів та обстеження умов життя домогосподарств, яке використовують як базове для оцінювання ефективності певних програм соціальної підтримки населення.

Соціальні реєстри об'єднують значну кількість реєстрів, більшість яких нині роз'єднані, тому для отримання даних потрібні додаткові запити. Винятком є Єдиний державний реєстр соціальної сфери та інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*), яка об'єднує декілька реєстрів та дає змогу отримати дані з них в автоматичному режимі. Цей реєстр в ідеалі повинен стати ядром, до якого будуть під'єднані усі реєстри, що призведе до отримання повної інформації про доходи та статки домогосподарств, які претендують на отримання допомоги. Це допоможе виключити з програми надання державної допомоги домогосподарства, які не відповідають умовам програми, і поширити її на домогосподарства, які мають право на отримання допомоги, але досі її не отримують.

До переліку реєстрів, що стосуються соціальної сфери і дають можливість визначити доходи претендентів на отримання допомоги та верифікувати інформацію про них, належать:

1) Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*);

2) База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних;

Таблиця 2.6. Інформаційна база дослідження системи соціальної підтримки населення

Показник	Реєстр
Соціальні виплати; соціальна допомога; пільги; соціальні послуги; житлові субсидії	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)
УНЗР (за наявності); ім'я особи; дата народження; місце народження; стать; відомості про батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників та інших представників; Реквізити документів, виданих особі; додаткова змінна інформація (місце реєстрації, сімейний стан, відмову від РНОКПП, видачу приватизаційних документів, додаткові (факультативні) біометричні дані, параметри); інформація з ВІС (відомчих інформаційних систем)	Єдиний державний демографічний реєстр; Реєстри територіальних громад
Постановка особи на облік як такої, що шукає роботу; реєстрація особи як безробітної	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних
Загальні відомості про особу; реквізити документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус або свідоцтво про народження дитини; відомості про РНОКПП; дані про фактичне місце проживання особи на дату звернення; відомості про малолітніх, неповнолітніх дітей, які прибули разом із внутрішньо переміщеною особою; відомості про працевлаштування; відомості про наявність в особі інвалідності	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб

Джерело: авторська розробка.

- 3) Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій;
- 4) Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги;
- 5) Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб;
- 6) Єдиний державний демографічний реєстр;
- 7) Реєстри територіальних громад.

Основні реєстри і показники, використані нами для дослідження, вказані у табл. 2.6.

Дані обстеження умов життя домогосподарств. Сьогодні основним джерелом інформації для оцінювання ефективності програм соціальної підтримки є обстеження умов життя домогосподарств Державної служби статистики України. Незважаючи на певні обмеження цих даних та питання щодо їхньої якості, це фактично єдине джерело інформації, де (хоч і вибірково) представлені всі домогосподарства країни, характеристики їхнього рівня та умов життя, ставлення до системи соціальної підтримки. Це дає змогу, з одного боку, визначати ступінь вразливості того чи іншого домогосподарства (виходячи з його демографічних і соціально-економічних характеристик), а з іншого — оцінювати адресність програм соціальної підтримки та їх націленість на нужденні верстви населення.

Дані адміністративної статистики та нормативно-правові акти, які стосуються програм соціальної підтримки населення. Відповідно до затвердженої Методики проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення [55], такі дані акумулюють та надають до Міністерства соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Відповідно до чинної Методики, оцінювання ефективності, дієвості та впливу на бідність здійснюється лише на загальнонаціональному рівні за чотирма програмами: допомога при народженні дитини; допомога на дітей одиноким матерям; державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям; субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива.

Щоб максимально охопити та здійснювати оцінювання всіх програм соціальної підтримки населення, аналізувати цільові групи, вчасно виявляти вразливі контингенти, необхідно використовувати дані з різних

джерел, зокрема з реєстрів та обстеження умов життя домогосподарств. Для цього треба визначити, які реєстри можна використати, за якими показниками можна об'єднати дані з різних джерел, які програми і за якими індикаторами можна оцінювати, використовуючи об'єднані дані.

Основним ідентифікатором особи в Україні є реєстраційний номер облікової картки платника податків (ідентифікаційний номер, РНОКПП). Оскільки законодавство України припускає можливість відмови від нього, додатковим ідентифікатором може слугувати номер та серія паспорта громадянина України. Відомості про наявність закордонного паспорта та свідчень перетину кордону є непрямим свідченням отримання доходів за межами України.

З огляду на це пропонуємо такі ідентифікатори особи, що звернулась по допомогу:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- реквізити паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу;
- реєстраційний номер облікової картки платника податків (ідентифікаційний номер);
- реквізити закордонного паспорта.

Основна інформація щодо претендентів на отримання державної соціальної допомоги міститься в документах, що подає особа. Дані для верифікації можна отримати з основних реєстрів, що стосуються соціальної сфери і дають змогу визначити доходи претендентів на отримання допомоги. Після верифікації (тобто фактичного підтвердження права особи на отримання певного виду допомоги) відбувається призначення та виплата допомоги, особу заносять в базу даних Єдиного державного реєстру соціальної сфери та Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*).

Цю базу даних можна зв'язати з базою обстеження умов життя домогосподарств Державної служби статистики України та з Єдиним державним демографічним реєстром (до внесення даних у ЄДДР про все населення можна використовувати реєстри територіальних громад). Після об'єднання вказаних баз даних можна розрахувати показники для здійснення поглибленого моніторингу соціальних програм і виявлення контингентів вразливих, не охоплених програмами соціальної підтримки населення (табл. 2.7).

Таблиця 2.7. Взаємодія обраних реєстрів: за якими показниками можна зв'язати інформацію для дослідження системи соціальної підтримки населення

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних	РНОКПП – реквізити документа – що посвідчує особу
	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	РНОКПП – реквізити документа, що посвідчує особу
Єдиний державний демографічний реєстр або реєстри територіальних громад	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (<i>E-SOCIAL</i>)	УНЗР – реквізити документа, що посвідчує особу

Джерело: авторська розробка.

У рамках розроблення напряму «Система соціальної підтримки населення» передбачено виконання двох завдань: покращення моніторингу соціальних програм; виявлення вразливих контингентів, раніше не охоплених соціальною підтримкою.

Для вирішення першого завдання пропонуємо застосовувати базу отримувачів соціальних програм з реєстру *E-SOCIAL*, до якої будуть «підтягнуті» дані з двох реєстрів (База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних; Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб), а також здійснене маркування на основі спеціально побудованих профілів вразливості. Це допоможе визначити три показники:

— адресність програми по відношенню до вразливих контингентів (частку вразливих серед отримувачів допомоги);

— «помилку включення» (частку невразливих серед отримувачів допомоги);

— ефективність / націленість програми (частка коштів програми, яка потрапляє вразливим).

Профілі вразливих контингентів пропонуємо визначати за даними обстеження умов життя домогосподарств (далі ОУЖД) Державної служби статистики України, ідентифікуючи домогосподарства із найвищими рівнями та ризиками бідності як вразливі або вкрай вразливі. Визначення профілів орієнтується на інформацію, яка одночасно доступна в ОУЖД та у об'єднаному реєстрі на основі *E-SOCIAL*. Виконання першого завдання буде здійснюватись у такій послідовності:

1) визначення чинників формування соціальної вразливості в Україні шляхом порівняння рівнів добробуту домогосподарств із різними соціально-демографічними та соціально-економічними характеристиками (перетин трьох-чотирьох характеристик, на основі даних ОУЖД);

2) розрахунок індексів соціальної вразливості (за результатами ОУЖД) на основі простих, часткових і комбінованих ризиків уразливості для основних типів українських домогосподарств; альтернативний підхід: визначення ступенів вразливості на основі модельних значень;

3) «маркування» належності до груп високої вразливості в об'єднаному реєстрі на основі *E-SOCIAL*;

4) оцінювання програм соціальної підтримки у об'єднаному реєстрі на основі *E-SOCIAL* за адресністю, «помилкою включення» та ефективністю / націленістю програми.

Завданням другого напрямку є виявлення вразливих контингентів, не охоплених системою соціальної підтримки. Для вирішення цього базую може слугувати демографічний реєстр, до якого планується внести інформацію про все населення України, застосовуючи реєстри територіальних громад. Зараз він заповнений частково. Ідея полягає в об'єднанні даних двох реєстрів — Єдиного державного реєстру соціальної сфери та Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України *E-SOCIAL* і демографічного реєстру, а також реєстрів територіальних громад. Інформація про місце реєстрації, яку передбачено внести до цього реєстру, дасть змогу перейти на рівень домогосподарства.

Після об'єднання двох реєстрів кожному домогосподарству буде присвоєно два маркери:

1) щодо участі:

— загалом у системі соціальної підтримки (тобто наявність реєстрації як отримувача будь-якого виду соціальної допомоги);

— хоча б в одній із трьох адресних програм — житлових субсидій, допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги на дітей одиницями особам;

2) щодо вразливості — ступеня домогосподарства на основі індексів вразливості або модельних значень (альтернативний підхід — вразливість низька, середня, висока, надвисока).

Потім триватиме визначення рівня охоплення вразливих верств населення системою соціальної підтримки, виявлення тих, хто має високі та надвисокі індекси вразливості, проте з певних причин не охоплені програмами допомоги. Алгоритм передбачає два етапи:

1. В об'єднаному реєстрі виділяємо тих, хто має високий індекс вразливості, проте не зареєстрований у системі *E-SOCIAL*, тобто фактично є виключеним із системи соціальної підтримки населення.

2. Серед обраного контингенту виділяємо сегмент осіб, які мають надвисокий індекс вразливості, проте не є реципієнтами хоча б однієї з адресних програм соціальної підтримки населення.

Це дасть змогу адресно виявляти вразливі контингенти населення, не охоплені соціальними програмами, з урахуванням цільових груп кожної програми та кожної території, сприятиме зростанню рівня охоплення вразливих соціальною підтримкою та зменшенню «помилки виключення» із системи соціальної підтримки загалом та конкретних адресних програм.

Визначення чинників формування соціальної вразливості в Україні. Індекс соціальної вразливості домогосподарства — ймовірність того, що домогосподарство опиниться в складних життєвих обставинах і потребуватиме соціальної підтримки (тимчасово або постійно), тобто високий ризик опинитися за межею бідності³.

Нагадаємо, що одночасне врахування декількох чинників (наприклад, наявність у домогосподарстві дітей і місцевість проживання) має

---

³ В рамках дослідження за межу було взято відносний критерій за витратами — сукупні еквівалентні витрати особи нижче 75 % медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат.

суттєвий вплив на визначення рівня добробуту домогосподарства та його схильність до соціальної вразливості, що забезпечить можливість з високою ймовірністю визначати потенційних реципієнтів державної соціальної підтримки.

Індекс вразливості обчислюється як комбінований ризик бідності, тобто враховує дію не одного, а кількох чинників соціальної вразливості, таких як розмір населеного пункту, рівень освіти, демографічні характеристики (вік, кількість дітей, кількість осіб пенсійного віку) та соціально-економічний статус членів домогосподарства (безробітний / працюючий).

Пропонуємо застосовувати чотири діапазони показника «індексу соціальної вразливості» й інтерпретувати їх таким чином, як показано у табл. 2.8.

Таблиця 2.8. Діапазони індексу соціальної вразливості

Вразливість	Граничні межі діапазонів Індексу	Основні форми / види державної соціальної підтримки, якими мають бути охоплені соціально вразливі контингенти
Низька	0—0,49	«зелений список» — здатні самостійно забезпечити рівень та якість життя, властиві суспільству. Не потребують соціальної підтримки
Середня	0,50—0,64	«жовтий список» — здатні самостійно забезпечувати рівень та якість життя, властиві суспільству, однак можуть претендувати на деякі види соціальних послуг
Висока	0,65—0,84	«помаранчевий список» — здебільшого не здатні самостійно вирішити складні життєві проблеми і потребують соціальної підтримки, тому мають право на участь у соціальних програмах, що діють на категорійних засадах, а також на деякі види соціальних послуг
Надвисока	0,85 та вище	«червоний список» — не здатні самостійно вирішити складні життєві проблеми і потребують соціальної підтримки, тому мають право на участь в адресних соціальних програмах (з малозабезпеченості, житлових субсидій), а також на деякі види соціальних послуг

Джерело: авторська розробка.

Безумовно, «соціальна вразливість»⁴ [56] — явище неоднозначне, властиве будь-якому суспільству і має багато різних видів, форм і проявів. Але крім визначення самого поняття і його різновидів необхідно розуміти чинники, які його спричиняють і до нього призводять. Так, бідність є одними із проявів соціально-економічної вразливості. Саме низький рівень доходів є першопричиною того, що людина позбавлена змоги забезпечити собі якісне життя, оскільки навіть найнеобхідніші товари та соціальні послуги можуть стати недоступними для неї. У рамках нашого дослідження бідність і соціальна вразливість можуть бути поняттями тотожними, бо обидва проявляються як в економічній, так і в соціальній формі.

Міжнародні дослідження соціально-економічної вразливості певних верств, груп чи типів домогосподарств (насамперед щодо бідності) допомогли виокремити низку закономірностей, характерних для будь-якої країни, зокрема: в економічно розвинених регіонах населення має більше можливостей для отримання доходу, ніж у депресивних; молоді люди мають більше можливостей для підвищення добробуту, аніж люди похилого віку; фізично повноцінні люди можуть заробити більше, ніж особи з інвалідністю чи важкою хворобою; середньодушовий дохід у сім'ях з дітьми є меншим, а кількість статей обов'язкових витрат є більшою, ніж у бездітних тощо. Крім того, вже декілька десятиліть спостерігається тенденція, коли крім осіб, що з об'єктивних причин нездатні до праці (наприклад, через довготривалу тяжку хворобу чи похилий вік) або не мають роботи (навіть тривалий час) соціально вразливими можуть бути і ті, хто працює [57].

Сучасна соціальна вразливість перестала бути виключно результатом низького рівня доходів, нині до найтипівіших чинників, що зумовлюють потрапляння населення до категорії вразливих верств чи груп, належать:

- низький рівень освіти чи кваліфікації працюючих осіб працездатного віку;
- незадовільний стан здоров'я (наявність інвалідності чи хронічних захворювань, що перешкоджають повноцінно працювати);

---

⁴ Вразливість — нездатність системи або її частини витримувати впливи недружнього середовища; міра чутливості до уражень, пошкоджень; слабке місце одного з елементів об'єкта захисту; фактор реалізації загрози. Соціальна вразливість — недоступність для певних категорій населення соціальних послуг, необхідних для нормального соціального становлення.

— індивідуальні особливості особи, пов'язані зі способом життя, ціннісними орієнтаціями, настановами (наявністю шкідливих звичок, небажанням працювати чи щось змінювати, релігійні погляди, психологічний стан, національність тощо);

— навантаження в домогосподарстві на працюючих осіб непрацездатними членами родини (дітьми, особами похилого віку, особами з інвалідністю тощо в неповних, багатодітних сім'ях);

— обмеження вільного доступу до системи освіти, охорони здоров'я, закладів культури, спорту та відпочинку;

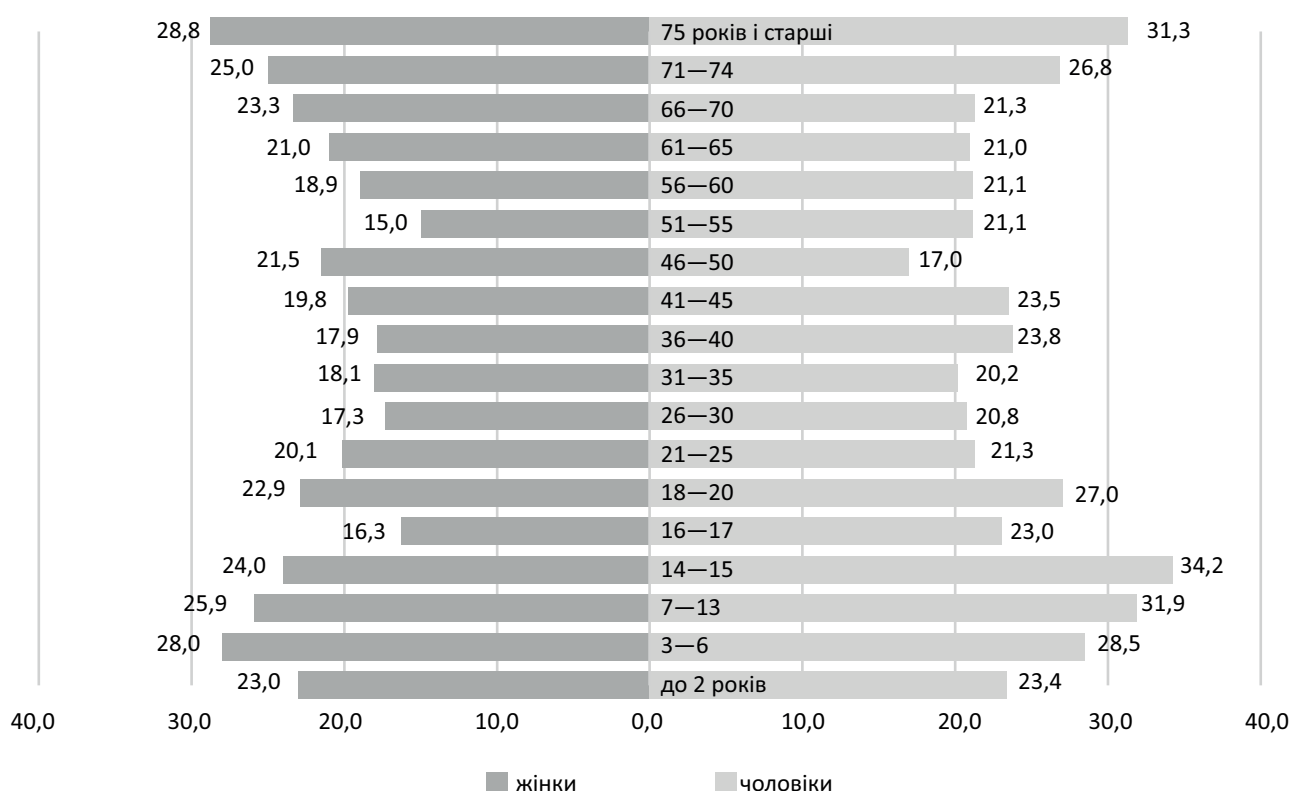
— умови проживання (тип населеного пункту та ступінь розвитку інфраструктури в ньому).

Усі ці відмінності позначаються на матеріальному стані, отже можуть бути тими чинниками, що призводять до соціальної вразливості та/або бідності. Чинники соціальної вразливості можуть бути ідентичними у багатьох країнах, а «обличчя» соціальної вразливості є індивідуальним. Тому різні країни світу, і Україна не виняток, поставили собі за мету дослідити та визначити притаманний саме їй «профіль соціальної вразливості»; з'ясувати, які характеристики груп населення чи типів домогосподарств обумовлюють для них найвищий ризик бути соціально виключеними (або бідними). Саме чітке знання «наборів чинників» та профілів соціальної вразливості є фундаментом побудови дієвої та ефективної соціальної політики (зокрема системи соціальної підтримки населення) не стільки в частині зменшення масштабів соціальної вразливості та соціального виключення, чи подолання їхніх наслідків, а здебільшого в частині запобігання цим явищам та їхнім проявам.

Існує міжнародній та вітчизняній досвід різноманітного групування чинників формування соціальної вразливості / бідності у блоки, наприклад, залежно від сфери життєдіяльності, під дією якої виникає вразливість, — економічні, соціальні, демографічні, політичні, медичні, психологічні, ментальні тощо. Часто науковці відносять одні й ті самі чинники до різних блоків, як, наприклад, характеристику особи «непрацездатний вік» (тобто пенсіонери та діти): одні вважають що це демографічний блок чинників, інші — соціальний [58].

В Україні соціальна вразливість формується під впливом багатьох чинників, що мають різну природу. Демографічні та соціальні причини є

постійним об'єктом досліджень науковців, а індивідуальні взагалі майже не досліджують. Звичайно важливішими для формування соціальної вразливості вважають соціальні чинники, а не демографічні. Однак багаторічні дослідження продовжують демонструвати прямий вплив демографічного складу домогосподарств на рівень його соціальної вразливості. Так, серед демографічних груп найуразливішими до бідності залишаються особи похилого віку (особливо в країнах з перехідною економікою через зниження купівельної спроможності пенсій та знецінення заощаджень) та діти (особливо у віці до 3-х років). Мова йде навіть не про багатодітні сім'ї: низький рівень оплати праці не завжди дає змогу навіть обом працюючим батькам забезпечити прийнятний (за низькими в цілому національними стандартами) рівень життя своїм неповнолітнім дітям. Очікувано, що менш соціально вразливими є особи працездатного віку (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Статево-вікова піраміда соціальної вразливості населення України, 2020 р., % (без урахування окупованих АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей)

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Як видно на статево-віковій піраміді, найбільш соціально вразливі діти різних вікових груп до 16 років (незалежно від статі) і особи 75 років та старші. Найнижча вразливість, відповідно до побудованої піраміди, характерна для чоловіків 51—55 років та жінок 45—50 років, оскільки в цьому віці люди звичайно досягають найвищого кар'єрного рівня. Доволі низька вразливість до бідності серед осіб пенсійного віку пояснюється тим, що вони часто продовжують працювати, одночасно отримуючи і заробітну плату, і пенсію. Однак попри це, для України характерною рисою є низький рівень життя та висока соціальна вразливість домогосподарств, що складаються з осіб пенсійного віку, особливо у віці 75 і більше років. Так, для домогосподарств одинаків у віці 65 років та старших рівень соціальної вразливості становить 22,3 %, а серед домогосподарств одинаків 75 років та старших — вже 27,4 %. Навіть поява у складі бездітного домогосподарства однієї особи пенсійного віку вже підвищує рівень вразливості до майже 24 % (табл. 2.9).

Таблиця 2.9. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від демографічної характеристики, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму
З дітьми:	25,9	26,6
віком до 3 років	23,1	19,6
всі дорослі працездатного віку	12,6	24,6
є дорослі працездатного та непрацездатного віку	35,3	34,8
Без дітей:	18,3	19,3
всі працездатного віку	12,3	12,1
всі пенсійного віку	21,6	27,9
один дорослий віком 65 років і старше	22,3	35,5
один дорослий віком 75 років і старше	27,4	34,1
двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	23,9	24,5
В середньому в Україні	22,3	23,2

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Кожне домогосподарство, виходячи тільки з його демографічних характеристик, матиме той чи інший ризик до соціальної вразливості. Наприклад, найнижчу соціальну вразливість демонструють домогосподарства, що складаються тільки з осіб працездатного віку. Порівняно з ними у програшному становищі є ті, що складаються тільки з осіб пенсійного віку, а найвразливішими соціально є домогосподарства з дітьми. Проте не можна говорити, що тільки демографічні характеристики членів домогосподарства та його склад формують соціальну вразливість. Справедливо підкреслити, що суттєвий вплив мають чинники з інших блоків, зокрема з економічного — відсутність у складі домогосподарства осіб без власного доходу, дітей чи осіб пенсійного віку, дохід яких є нижчим від доходів працюючих.

Таблиця 2.10. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від їх складу, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму
З дітьми:	25,9	26,6
двоє дорослих з однією дитиною	17,4	18,7
двоє дорослих із двома дітьми	28,3	34,3
один дорослий із однією дитиною	22,8	35,4
один дорослий із двома дітьми	29,4	43,1
один дорослий із трьома та більше дітьми	26,0	38,7
один дорослий з дітьми та хоча б однією особою пенсійного віку	46,0	50,4
Без дітей:	18,3	19,3
всі працездатного віку	12,3	12,1
всі пенсійного віку	21,6	27,9
двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	23,9	24,5
В середньому в Україні	22,3	23,2

Примітка: без врахування територій окупованих АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Через наявність таких осіб у домогосподарстві виникатиме певне навантаження на одного працюючого декількома непрацевдатними особами (діти, пенсіонери, особи з інвалідністю та ін.), що також впливатиме на рівень його добробуту та соціальну вразливість. Так, в Україні неповні домогосподарства є більш соціально вразливими за повні сім'ї та сім'ї без дітей. Навіть наявність в їх складі особи пенсійного віку, яка скоріш за все має власний дохід у вигляді пенсії, тільки загострює їхню соціальну вразливість (табл. 2.10).

Відповідно, такий соціально-економічний чинник як «безробіття», який обумовлює або повну відсутність доходу, або суттєве його скорочення (допомога по безробіттю) ще негативніше впливає на добробут домогосподарства та підвищує його ризик опинитись серед соціально вразливих категорій населення.

Однак в Україні специфічною ознакою бідності залишається бідність зайнятого населення, що можна пояснити низькою оплатою праці та взагалі низьким рівнем доходів тих, хто працює (табл. 2.11).

Таблиця 2.11. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від наявності та кількості працюючих осіб у їх складі та критерію визначення вразливості, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму
З дітьми:	25,9	26,6
всі дорослі працюють	17,6	15,4
є принаймні один безробітний	25,4	44,0
Без дітей, в т. ч. всі дорослі:	18,3	19,3
всі працюють	6,7	4,3
є принаймні один безробітний	32,5	30,8
всі безробітні	37,1	48,0
В середньому в Україні	22,3	23,2

Примітка: без врахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Незалежно від наявності дітей у складі домогосподарства, поява принаймні однієї безробітної особи суттєво підвищує його соціальну вразливість, відповідно наявність працюючих членів домогосподарства відіграє роль «запобіжника» до соціальної вразливості.

Єдиним чинником, що чітко працює на зниження соціальної вразливості в Україні, є наявність у осіб (зокрема голови домогосподарства) вищої освіти. Саме освіта дає людині змогу знайти кращу роботу із вищим заробітком, оскільки освічена особа має більше можливостей для активної участі на ринку праці, забезпечуючи собі та членам своєї родини гідне існування. Ця характеристика домогосподарства спрацьовує як запобіжний механізм щодо можливості потрапити до груп / верств із невисоким рівнем доходів та бути соціально виключеним.

Таблиця 2.12. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від рівня освіти, 2019 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму
Домогосподарства, в складі яких є хоча б одна особа із вищою освітою	19,2	16,7
Домогосподарства, в складі яких немає жодного дорослого із вищою освітою	35,1	36,4
З дітьми:	29,1	25,3
де хоча б один дорослий із вищою освітою	22,7	19,5
де хоча б один дорослий із середньою освітою	35,5	31,0
Без дітей, в т. ч. всі дорослі:	19,0	20,6
де хоча б один дорослий із вищою освітою	13,6	13,5
де хоча б один дорослий із середньою освітою	23,8	24,8
де хоча б один дорослий не має початкової освіти	31,0	25,9
В середньому в Україні	24,4	23,1

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Так, за умови наявності в складі домогосподарства принаймні однієї особи із вищою освітою, рівень їх соціальної вразливості є нижчим на 21 % (тобто 19,2 % за відносним критерієм) порівняно із середньо-українським рівнем (табл. 2.12).

Характерним для України чинником посилення соціальної вразливості з року в рік є місцевість проживання. Надзвичайно різко зростає соціальна вразливість домогосподарства, якщо воно проживає в сільській місцевості, а не в місті. Негативний вплив цього чинника не здатні повністю нівелювати «позитивні» соціально-економічні чинники — наявність у особи роботи та вищої освіти. Незалежно від обраного критерію найменшу соціальну вразливість (біля 15 %) демонструють міські домогосподарства, особливо ті, що проживають у великих містах (за винятком Києва). Порівняно з ними для жителів малих міст і сіл загроза опинитися серед соціально вразливих категорій становить понад 50 % (табл. 2.13).

Багаторічні дослідження довели, що ризик соціальної вразливості залежить від певної комбінації чинників. Наприклад, поєднання

Таблиця 2.13. Динаміка рівня соціальної вразливості домогосподарств залежно від типу поселення, 2015 та 2020 рр., %

Тип поселення	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму	
	2015	2020	2015	2020
Міські населені пункти	20,3	19,3	51,4	21,7
великі міста	16,2	15,0	48,7	16,3
м. Київ	10,1	17,5	39,8	10,3
великі міста без Києва	17,6	14,3	50,7	17,8
малі міста	26,0	25,5	55,3	29,4
Сільські населені пункти	27,9	28,4	52,9	26,2
В середньому в Україні	22,9	22,3	51,9	23,2

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

демографічного та соціально-економічного чинників з більшою ймовірністю визначає місце домогосподарств із подвійним демоекономічним навантаженням серед вразливих категорій населення. Так само негативно позначається на здатності домогосподарства самостійно протистояти соціальним ризикам поєднання кількох чинників із демографічного блоку.

Найбільш вразливими в Україні, як зазначено вище, є домогосподарства з дітьми (особливо віком до 3-х років). Їхня вразливість посилюється з появою кожної чергової дитини: якщо серед сімей з однією дитиною кожне п'яте є вразливим до бідності, то вже в сім'ях з двома дітьми — майже кожне третє, а в багатодітних — кожне друге. Поява в складі домогосподарства особи пенсійного віку для 35,3 % домогосподарств такого типу визначить його місце серед соціально вразливих контингентів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14. Рівень вразливості домогосподарств із дітьми залежно від кількості демографічних чинників, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму
З дітьми:	25,9	26,6
з однією дитиною	20,7	22,9
з двома дітьми	37,3	35,8
з трьома дітьми та більше	58,9	42,7
з чотирма дітьми та більше	57,6	32,3
двоє дорослих з однією дитиною	17,4	18,7
двоє дорослих з двома дітьми	28,3	34,3
двоє дорослих з трьома та більше дітьми	60,2	48,0
з дітьми до 3-х років	26,6	29,4
де всі дорослі працездатного віку	21,6	24,4
де є дорослі працездатного та пенсійного віку	35,3	34,8
В середньому в Україні	22,3	23,2

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Навіть у разі зайнятості обох батьків і відсутності в сім'ї непрацюючих дорослих, 17,6 % сімей з дітьми є соціально вразливими. За наявності у складі домогосподарства з дітьми хоча б одного безробітного рівень соціальної вразливості зростає до 25,4 %, а з появою пенсіонера — до 34,1 % (табл. 2.15).

Додавання географічної характеристики (сільська місцевість) до кількох суто демографічних (вік), соціально-демографічних (пенсіонери, працездатні) або соціально-економічних (працюючий, безробітний) чинників посилює соціальну вразливість домогосподарства через відмінності стандартів життя у селах і містах.

Так, кожне четверте сільське домогосподарство з дитиною є соціально вразливим, а в містах — тільки кожне шосте. Рівень вразливості у селі, як і в середньому в країні, зростає з появою в домогосподарстві кожної чергової дитини: поява другої дитини збільшує вразливість майже до 50 % (у містах 30,6 %), а третя і чергова дитина — аж до 72 % (47,6 % у місті). Наявність дитини віком до 3-х років в селі обумовлює вразливість такої сім'ї на 38,7 %, що є майже вдвічі більшим порівняно із міськими сім'ями (табл. 2.16).

Таблиця 2.15. Рівень вразливості домогосподарств із дітьми залежно від економічної активності дорослих, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами	Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму
З дітьми:	25,9	26,6
всі дорослі працюють	17,6	15,4
всі дорослі не працюють	41,8	62,5
де є працюючі особи та пенсіонери	34,1	32,9
де є працюючі та непрацюючі дорослі	31,9	35,2
де є хоча б один безробітний	25,4	44,0
В середньому в Україні	22,3	23,2

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таблиця 2.16. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від їх соціально-демографічних характеристик та місцевості проживання, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Відносний критерій за витратами		Абсолютний критерій за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму	
	Місто	Село	Місто	Село
Домогосподарства з дітьми:	22,1	33,5	24,3	31,2
з одною дитиною	18,7	25,1	20,9	27,2
з двома дітьми	30,6	49,4	34,8	37,6
з трьома та більше	47,6	71,9	30,2	57,0
з чотирма та більше	51,1	73,2	13,6	77,7
де є дорослі працездатного та пенсійного віку	36,9	33,6	37,3	32,1
всі дорослі працездатного віку	18,6	29,9	21,3	33,0
всі дорослі працюють	15,8	22,7	15,1	15,9
де є хоча б один безробітний	20,7	31,7	38,9	50,8
де є працюючі та непрацюючі дорослі	28,1	38,5	32,1	40,4
де є працюючі особи та пенсіонери	35,7	32,3	35,7	29,9
де всі дорослі не працюють	37,2	48,4	57,9	69,3
з дітьми до 3-х років	19,9	38,7	30,1	28,1
Домогосподарства без дітей:	16,0	22,7	18,7	20,6
з осіб працездатного віку	10,3	16,9	10,5	15,7
з осіб працездатного та пенсійного віку	19,4	28,4	18,8	19,5
з осіб пенсійного віку	20,3	24,0	28,6	26,5
всі дорослі працюють	4,4	14,1	3,1	8,1
де є хоча б один безробітний	32,1	32,9	36,4	26,6
де є працюючі та непрацюючі особи	16,3	21,4	13,2	14,2
одинаки працездатного віку	6,7	22,8	15,4	27,2
одинаки пенсійного віку	20,2	23,3	36,5	32,5
В середньому в Україні	19,3	28,4	21,7	26,2

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Також посилюється соціальна вразливість домогосподарств (незалежно від наявності дітей) із особами пенсійного віку (33,6 % серед сімей з дітьми та 28,4 % серед бездітних) або безробітними (31,7 % та 32,9 % відповідно), якщо вони проживають у сільській місцевості.

Комбінація негативних чинників із наявністю у членів домогосподарства вищої освіти знижує їхній вплив на формування соціальної вразливості. Так, у 2020 р. рівень вразливості домогосподарств із трьома та більше дітьми, в яких хоча б один дорослий мав вищу освіту, становив 48,1 %, а за відсутності в такому домогосподарстві осіб із вищою освітою показник зростає до 64,6 %. За наявності у домогосподарстві осіб з вищою освітою значно знижується рівень бідності в домогосподарствах із дітьми до 3-х років — 25,0 % проти 62,6 % у тих домогосподарствах, де немає осіб із вищою освітою (табл. 2.17).

Наявність високого рівня освіти, звісно, впливає не лише на рівень вразливості домогосподарств із дітьми, а й на ситуацію в домогосподарствах без дітей, зокрема в тих, де всі дорослі працюють: рівень уразливості становить лише 4,6 %, що втричі менше, ніж у разі відсутності в таких домогосподарствах осіб із вищою освітою. Навіть у неповних сім'ях (один дорослий з дітьми) наявність вищої освіти знижує рівень вразливості домогосподарства в 2,2 рази.

Отже, динамічні дослідження рівня добробуту основних типів українських домогосподарств (незалежно від обраного критерію) дали підстави виділити найвпливовіші негативні чинники, що формують соціальну вразливість:

— демографічні: вік — діти (особливо до 3-х років) та особи пенсійного віку (особливо 75 років та старші); наявність і кількість дітей впливає на соціальну вразливість найсильніше, оскільки чим більшою є кількість утриманців у багатодітній сім'ї, тим вища ймовірність того, що вона опиниться серед бідних верств населення;

— соціально-економічні: наявність безробітної особи працездатного віку;

— соціальні: неповні сім'ї (одинокі батьки), багатодітні сім'ї (трое та більше дітей), багатопокілінні сім'ї (одночасна наявність в їх складі дітей та осіб пенсійного віку), наявність у складі сім'ї особи із інвалідністю (особливо якщо потребує стороннього догляду) та ін.

Таблиця 2.17. Рівень соціальної вразливості домогосподарств залежно від наявності вищої освіти у дорослих, Україна, 2019 р., %

Тип домогосподарства	Вища освіта у членів домогосподарства		В середньому
	наявна	відсутня	
Домогосподарства з дітьми:	23,5	43,6	28,9
з одною дитиною	19,4	37,1	23,9
з двома дітьми	32,0	51,8	37,8
з трьома та більше	48,1	64,6	57,0
де є дорослі працездатного та пенсійного віку	29,8	51,1	34,6
всі дорослі працездатного віку	20,7	42,4	26,9
всі дорослі працюють	16,7	30,4	19,8
де є хоча б один безробітний	34,0	63,1	44,8
де є працюючі та непрацюючі дорослі	28,3	52,1	35,5
де є працюючі особи та пенсіонери	28,5	50,7	33,1
де всі дорослі не працюють	34,5	72,1	43,8
з дітьми до 3-х років	25,0	62,6	36,0
один дорослий з дітьми	12,7	28,5	26,0
Домогосподарства без дітей:	13,6	27,9	18,9
з осіб працездатного віку	8,7	20,2	12,5
з осіб працездатного та пенсійного віку	18,7	35,6	24,7
з осіб пенсійного віку	15,5	29,2	21,9
всі дорослі працюють	4,6	13,7	7,2
де є хоча б один безробітний	24,9	48,3	36,8
де є працюючі та непрацюючі особи	14,8	30,6	19,7
одинаки працездатного віку	4,7	15,7	10,8
одинаки пенсійного віку	10,5	26,8	17,6
В середньому в Україні	19,2	35,1	24,3

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

— географічні: тип поселення (або місцевість проживання) — чим меншим є розмір населеного пункту, тим вищим є ризик домогосподарства опинитися серед вразливих верств населення.

В Україні тільки два соціально-економічні чинники здатні знижувати соціальну вразливість особи / домогосподарства:

— рівень освіти — особи із початковим рівнем освіти мають вищу соціальну вразливість, ніж ті, що мають середній і вищий рівні, що дають можливість виконувати більш кваліфіковану роботу та отримувати вищий дохід;

— економічна активність на ринку праці («працюючі», антигрупою яких є безробітні): очевидно, що домогосподарства, очолювані безробітними, мають нижчий рівень доходів порівняно з тими, де голова працює; відповідно рівень соціальної вразливості буде вищим у першого домогосподарства.

Визначення індексів соціальної вразливості за типами домогосподарств. Визначення груп населення з найвищим індексом вразливості, а, відповідно, і з високими ризиками бідності, є конче необхідним для розроблення пріоритетних напрямів державної соціальної політики та соціальних програм. Поняття «ризик бідності» визначається як ймовірність втрати можливості жити за сучасними стандартами особою, певними групами або верствами в конкретному суспільстві. Для встановлення індексу вразливості різних типів домогосподарств пропонуємо застосовувати підхід з визначенням ризиків бідності, оскільки бідність є одним із проявів соціальної вразливості. Нагадаємо, в практиці досліджень впливу демографічних, соціальних, економічних та інших чинників на формування ризиків бідності використовують переважно три підходи, які враховують дію одного з ризиків чи цілого комплексу. Вирізняють три типи ризиків бідності — прості, часткові та комбіновані. У рамках дослідження індексів соціальної вразливості також пропонуємо визначати такі їх види:

— прості — враховують дію якогось одного (найчастіше ізольованого) чинника і абстрагуються від комплексної дії інших. Індекси визначають шляхом зіставлення рівня соціальної вразливості певного типу домогосподарства із рівнем соціальної вразливості генеральної сукупності. Як генеральну сукупність можна обирати або найуразливішу (в нашому випадку це домогосподарства з трьома та більше дітьми), або найменш вразливу групу (бездітні домогосподарства, всі члени яких працездатного віку), або порівнювати із середніми для країни значеннями;

— часткові — розраховуються для конкретної групи і передбачають зіставлення рівнів соціальної вразливості досліджуваної групи та «антигрупи». Таким чином забезпечується врахування чинників і характеристик, властивих лише певній групі. Наприклад, у разі визначення індексу соціальної вразливості домогосподарств з дітьми «антигрупою» будуть домогосподарства без дітей;

— комбіновані — враховують вплив декількох чинників на формування соціальної вразливості (регіон проживання, розмір населеного пункту, рівень освіти, гендерний склад домогосподарств, соціально-економічний статус його членів тощо) шляхом зіставлення рівнів соціальної вразливості певного типу домогосподарств із генеральною сукупністю. У рамках цього підходу як генеральну сукупність завжди обирають загальнонаціональний (середній в країні) рівень соціальної вразливості.

Очевидно, що одночасне врахування кількох чинників (наприклад, наявність у домогосподарстві дітей і працюючих осіб, місцевість проживання) дає змогу значно чіткіше визначити коло домогосподарств, що мають високі індекси соціальної вразливості та ймовірно є потенційними реципієнтами державної соціальної допомоги.

Дослідження простих індексів соціальної вразливості, незалежно від обраної для зіставлень генеральної сукупності, дало підставити виокремити такі закономірності:

— індекс соціальної вразливості домогосподарства збільшується у 1,16 раза із появою в його складі дитини будь-якого віку; народження другої дитини підвищує ризик бідності на 72 %, а третьої — на 58 %;

— надвисокі індекси вразливості притаманні багатодітним (з трьома та більше дітьми) домогосподарствам і перевищують ризики бідності в домогосподарствах із дітьми у 2,3 рази;

— найуразливішими є домогосподарства, в яких одночасно проживають утриманці, молодші та старші за працездатний вік, індекс соціальної вразливості — 1,58. Оскільки найчастіше складними домогосподарствами вимушено проживають сім'ї з низьким рівнем доходу, то їхні високі індекси соціальної вразливості можуть бути спричинені не лише і не стільки подвійним демоекономічним навантаженням на членів працездатного віку, скільки концентрацією осіб із низьким рівнем доходів;

Таблиця 2.18. Прості ризики соціальної вразливості окремих типів домогосподарств залежно від обраної генеральної сукупності, 2020 р., рази

Тип домогосподарства	Генеральна сукупність		
	Середній у країні рівень (22,3 %)	Найбільш вразлива група (58,9 %)	Найменш вразлива група (12,3 %)
Домогосподарства з дітьми	1,16	0,44	2,11
з однією дитиною	0,93	0,35	1,68
з двома дітьми	1,67	0,63	3,03
з трьома дітьми та більше	2,64	1,00	4,79
Двоє дорослих з однією дитиною	0,78	0,30	1,41
Двоє дорослих з двома дітьми	1,27	0,48	2,30
Двоє дорослих з трьома та більше дітьми	2,70	1,02	4,89
З дітьми до 3-х років	1,19	0,45	2,16
Де всі дорослі працездатного віку	0,97	0,37	1,76
Де є дорослі працездатного та пенсійного віку	1,58	0,60	2,87
Домогосподарства без дітей	0,82	0,31	1,49
Де всі працездатного віку	0,55	0,21	1,00
Де всі пенсійного віку	0,97	0,37	1,76
Двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	1,07	0,41	1,94
Один дорослий віком 65 років і старше	1,00	0,38	1,81
Один дорослий віком 75 років і старше	1,23	0,47	2,23
Двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше	1,07	0,41	1,94

Примітки: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей. Найбільш вразлива група — багатодітні домогосподарства (з трьома та більше дітьми незалежно від віку); найменш вразлива — домогосподарство без дітей, де усі дорослі працездатного віку.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

— найнижчі індекси соціальної вразливості, а значить і низька ймовірність домогосподарства потрапити до категорії населення, що потребуватиме соціальної підтримки, спостерігаються серед бездітних домогосподарств, усі члени яких працездатного віку — 0,55; вони мають середній індекс вразливості (табл. 2.18).

Дослідження індексів соціальної вразливості з урахуванням впливу часткових факторів (наявність чи відсутність дітей, міські або сільські населені пункти, наявність осіб, котрі працюють, і безробітних, наявність чи відсутність дорослого з вищою освітою) також дає змогу виокремити найвразливіші типи домогосподарств, котрі самотійно не зможуть подолати життєві складності та потребуватимуть сторонньої соціальної підтримки:

— домогосподарства з дітьми — порівняно з аналогічними бездітними (так само як і за простими індексами) мають надвисокі індекси соціальної вразливості (табл. 2.19);

— сільські домогосподарства з більшою ймовірністю за міські можуть опинитися серед вразливих категорій — незалежно від інших характеристик тільки через проживання в сільській місцевості вони мають надвисокий індекс соціальної вразливості — 1,47. Географічний чинник тільки посилює дію інших соціально-економічних та демографічних ознак домогосподарства (табл. 2.20);

— домогосподарства, в яких є принаймні один дорослий із вищою освітою, (звичайно це голова домогосподарства), в середньому вдвічі рідше потрапляють до категорії вразливих, ніж домогосподарства, де жоден дорослий не має вищої освіти. Ступінь вразливості не залежить від інших соціально-економічних та демографічних характеристик домогосподарств (табл. 2.21);

— домогосподарства, де є непрацюючі та/або безробітні особи. В Україні за даними 2020 р. домогосподарства, які складаються виключно з працюючих осіб, мають найменший ризик (0,38) опинитися серед вразливих верств населення. Противагу їм (серед домогосподарств без дітей) становлять домогосподарства, що складаються з безробітних — індекс їхньої соціальної вразливості є найвищим — 5,5, тобто в 14 разів більший (табл. 2.22).

Таблиця 2.19. Частковий індекс соціальної вразливості домогосподарств залежно від наявності дітей у їх складі, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Рівень соціальної вразливості	Частковий індекс соціальної вразливості
З дітьми:	25,9	1,41
всі дорослі працездатного віку	12,6	1,02
є дорослі працездатного та непрацездатного віку	35,3	1,56
Без дітей:	18,3	0,71
всі працездатного віку	12,3	0,98
є дорослі працездатного та непрацездатного віку	22,7	0,63
всі пенсійного віку *	21,6	0,83
один дорослий віком 65 років і старше *	22,3	0,97
один дорослий віком 75 років і старше *	27,4	2,17
двоє дорослих, з них принаймні один віком 65 років і старше *	23,9	0,68

Примітки: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей; * — як «антигрупу» взято домогосподарства з дітьми.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Дослідження комбінованих індексів соціальної вразливості дає підстави з найбільшою ймовірністю (ніж у разі застосування простих або часткових індексів) визначити домогосподарства, що потребуватимуть соціальної підтримки.

Відповідно до показників за комбінованими індексами домогосподарства з дітьми також мають найвищу ймовірність потрапити за межу бідності і залишаються найуразливішою категорією. Включення такого додаткового фактору як розмір населеного пункту лише посилює дію попереднього чинника (наявність дітей), тому спостерігається значне зростання показників комбінованого індексу порівняно з простими для тих самих типів домогосподарств. Так, незалежно від місця проживання, серед багатодітних родин індекс соціальної вразливості буде найвищим порівняно з іншими типами домогосподарств.

Таблиця 2.20. Частковий індекс соціальної вразливості домогосподарств залежно від їх соціально-демографічних характеристик та місцевості проживання, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Рівень соціальної вразливості		Частковий індекс соціальної вразливості
	Місто	Село	
Домогосподарства з дітьми:	22,1	33,5	1,52
з одною дитиною	18,7	25,1	1,34
з двома дітьми	30,6	49,4	1,61
з трьома та більше	47,6	71,9	1,51
з чотирма та більше	51,1	73,2	1,43
де є дорослі працездатного та пенсійного віку	36,9	33,6	0,91
всі дорослі працездатного віку	18,6	29,9	1,61
всі дорослі працюють	15,8	22,7	1,44
де є хоча б один безробітний	20,7	31,7	1,53
де є працюючі та непрацюючі дорослі	28,1	38,5	1,37
де є працюючі особи та пенсіонери	35,7	32,3	0,90
де всі дорослі не працюють	37,2	48,4	1,30
з дітьми до 3-х років	19,9	38,7	1,94
Домогосподарства без дітей:	16,0	22,7	1,42
з осіб працездатного віку	10,3	16,9	1,64
з осіб працездатного та пенсійного віку	19,4	28,4	1,46
з осіб пенсійного віку	20,3	24,0	1,18
всі дорослі працюють	4,4	14,1	3,20
де є хоча б один безробітний	32,1	32,9	1,02
де є працюючі та непрацюючі особи	16,3	21,4	1,31
одинаки працездатного віку	6,7	22,8	3,40
одинаки пенсійного віку	20,2	23,3	1,15
Середнє в Україні	19,3	28,4	1,47

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таблиця 2.21. Частковий індекс соціальної вразливості домогосподарств залежно від наявності вищої освіти у дорослих, Україна, 2019 р., %

Тип домогосподарства	Рівень соціальної вразливості		Частковий індекс соціальної вразливості
	Наявність осіб із вищою освітою	Відсутність осіб із вищою освітою	
Домогосподарства з дітьми:	23,5	43,6	0,54
з одною дитиною	19,4	37,1	0,52
з двома дітьми	32,0	51,8	0,62
з трьома та більше	48,1	64,6	0,74
де є дорослі працездатного та пенсійного віку	29,8	51,1	0,58
всі дорослі працездатного віку	20,7	42,4	0,49
всі дорослі працюють	16,7	30,4	0,55
де є хоча б один безробітний	34,0	63,1	0,54
де є працюючі та непрацюючі дорослі	28,3	52,1	0,54
де є працюючі особи та пенсіонери	28,5	50,7	0,56
де всі дорослі не працюють	34,5	72,1	0,48
з дітьми до 3-х років	25,0	62,6	0,40
один дорослий з дітьми	12,7	28,5	0,45
Домогосподарства без дітей:	13,6	27,9	0,49
з осіб працездатного віку	8,7	20,2	0,43
з осіб працездатного та пенсійного віку	18,7	35,6	0,53
з осіб пенсійного віку	15,5	29,2	0,53
всі дорослі працюють	4,6	13,7	0,34
де є хоча б один безробітний	24,9	48,3	0,52
де є працюючі та непрацюючі особи	14,8	30,6	0,48
одинаки працездатного віку	4,7	15,7	0,30
одинаки пенсійного віку	10,5	26,8	0,39
Середнє в Україні	19,2	35,1	0,55

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таблиця 2.22. Частковий індекс соціальної вразливості домогосподарств залежно від економічної активності дорослих, Україна, 2020 р., %

Тип домогосподарства	Рівень соціальної вразливості	Частковий індекс соціальної вразливості
З дітьми:	25,9	1,42
всі дорослі працюють	17,6	2,63
є принаймні один безробітний	25,4	0,78
Без дітей, в т. ч. всі дорослі:	18,3	0,71
всі працюють	6,7	0,38
є принаймні один безробітний	32,5	1,28
всі безробітні *	37,1	5,54

Примітки: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей; * — як «антигрупу» взято домогосподарства без дітей, де всі дорослі працюють.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таблиця 2.23. Комбіновані індекси соціальної вразливості різних типів домогосподарств України залежно від типу населеного пункту, 2020 р., рази

Тип населеного пункту	Комбіновані індекси соціальної вразливості домогосподарств							Прості ризики вразливості
	з дітьми				без дітей			
	з однією дитиною	з трьома та більше дітьми	з дорослими працездатного віку	з особами працездатного і пенсійного віку	всі працездатного віку	працездатного та пенсійного віку	всі пенсійного віку	
Міський	0,84	2,13	0,83	1,65	0,46	0,87	0,91	0,87
Сільський	1,13	3,22	1,34	1,51	0,76	1,27	1,08	1,27
Прості ризики вразливості	1,16	2,64	0,97	1,58	0,55	0,86	0,97	—

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Також високу вразливість демонструють домогосподарства з подвійним демоекономічним навантаженням (дітьми та особами пенсійного віку), особливо якщо проживають у містах, а також сільські домогосподарства (незалежно від наявності дітей), в яких є працездатні особи — індекс соціальної вразливості для них майже на 40—50 % перевищує середній у країні (табл. 2.23).

Комбінування географічних та соціально-економічних чинників (активність на ринку праці — працюючі / безробітні) демонструє ідентичну картину щодо соціальної вразливості українських домогосподарств. Так, найуразливішими залишаються сільські домогосподарства, у складі яких є принаймні один непрацюючий працездатного віку — 1,4 разів, та ті, де всі дорослі особи не працюють — 2,2 рази (табл. 2.24).

Таблиця 2.24. Комбіновані індекси соціальної вразливості домогосподарств залежно від економічної активності дорослих осіб у складі та типу населеного пункту, 2020 р., рази

Тип населеного пункту	Комбіновані індекси соціальної вразливості домогосподарств									Прості ризики вразливості
	з дітьми					без дітей				
	де всі дорослі працюють	де є працюючі та непрацюючі дорослі	де є працюючі особи та пенсіонери	де всі дорослі не працюють	де є хоч один безробітний	всі дорослі працюють	є працюючі та непрацюючі дорослі	є хоча б один безробітний	всі пенсійного віку	
Міський	0,71	1,26	1,60	1,67	0,93	0,20	0,73	1,44	0,91	0,87
Сільський	1,02	1,73	1,45	2,17	1,42	0,63	0,96	1,48	1,08	1,27
Прості ризики вразливості	0,79	1,43	1,53	1,78	1,14	0,30	0,82	1,46	0,97	—

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таким чином, у рамках дослідження використано два критерії визначення рівня вразливості домогосподарств (відносний — 75 % медіанного рівня сукупних еквівалентних витрат домогосподарства, та абсолютний — за доходами нижче від фактичного прожиткового мінімуму). Зауважимо, що обраний критерій впливає тільки на чисельність бідного населення, а ймовірність потрапляння певної групи щодо до категорії вразливих залишається майже незмінною.

Виходячи із викладеного вище, для України можна визначити профілі соціальної вразливості, що формуються під впливом демографічних та соціально-економічних чинників. Найвідчутніший вплив на рівень життя населення справляють такі чинники:

1) вік — представники наймолодших (діти, особливо до 3-х років) та найстарших (особи похилого віку, особливо у віці понад 75 років) вікових груп населення мають більше шансів збідніти, ніж особи працездатного віку (18—57/60 років);

2) місцевість проживання — особливо високі рівні та ризики бідності спостерігаються у сільських жителів порівняно із міськими;

3) освіта — люди з вищою освітою менше наражаються на ризик збідніння, ніж особи із середньою освітою або взагалі неосвічені;

4) статус на ринку праці — безумовно, рівень бідності безробітної особи є набагато вищим, ніж особи, що має сталий трудовий дохід.

За даними 2020 р. в Україні найвищі індекси соціальної вразливості (як прості, так і часткові або комбіновані) свідчать про одні й ті самі тенденції та дають підстави виділити одні й ті самі вразливі типи домогосподарств:

- з двома дітьми;
- з трьома і більше дітьми (багатодітні);
- з дітьми віком до 3-х років; найуразливішими разом із багатодітними можна вважати сім'ї з двома дітьми віком до 3-х років;
- з особами похилого віку (хоча б одна особа 75 років і старше);
- з особами похилого віку та дітьми (з подвійним демоекономічним навантаженням);
- з безробітними (непрацюючі дорослі);

- що проживають у сільській місцевості;
- без жодної дорослої особи с вищою освітою.

Виконане дослідження дає можливість дійти висновку, що 2020 р. в Україні демографічні чинники все ще посідають перші позиції серед простих і часткових ризиків соціальної вразливості. Проте їх не можна розглядати ізольовано від соціально-економічних характеристик членів домогосподарств, оскільки формування цілеспрямованої державної соціальної політики потребує інтегральних підходів до оцінювання усіх можливих факторів впливу. Нагадаємо, що саме комбінування місцевості проживання (сільська місцевість), рівня освіти дорослих членів домогосподарства (відсутність вищої освіти) та їх економічної активності на ринку праці (безробіття), із зазначеними демографічними чинниками тільки підсилюють негативну дію останніх, тим самим дають можливість якомога точніше визначити вразливі контингенти населення, котрі більше за інших потребуватимуть державної соціальної підтримки. Визначені профілі соціальної вразливості можуть бути застосовані:

- для перевірки правомірності надання соціальної підтримки на базі даних з реєстру *E-SOCIAL* (насамперед щодо малозабезпечених сімей);
- для підвищення охоплення програмами соціальної підтримки вразливих контингентів, що не є фактичними її отримувачами — тобто запровадження в Україні сучасного світового тренду надання соціальної підтримки за принципом «допомога ходить за людиною».

Отже, визначення найвпливовіших чинників і профілів соціальної вразливості українських домогосподарств дасть змогу робити адекватні та виважені подальші кроки в державній соціальній політиці та її програмах, сприятиме зменшенню необґрунтованих витрат, підвищить адресність соціальної підтримки та допоможе зосередитись саме на соціально вразливих категоріях населення.

Оцінка результативності соціальних програм для домогосподарств із надвисокими індексами соціальної вразливості (приклад на основі ОУЖД). Значні державні видатки на соціальну підтримку вразливих верств населення не гарантують ефективність заходів з боротьби з бідністю, оскільки потрапляють не до найнужденніших категорій, отже тільки продовжують посилювати нерівність в суспільстві.

Адресність⁵. Для України характерною рисою залишається низький відсоток вразливих домогосподарств серед отримувачів соціальної підтримки. 2020 року серед реципієнтів адресних видів допомоги — мало-забезпеченим сім'ям та житлових субсидій — налічувалось найбільше вразливих типів домогосподарств. Так, серед отримувачів допомоги мало-забезпеченим сім'ям нараховувалося біля третини сімей з двома дітьми та з дітьми до 3-х років, кожен п'ятий реципієнт був представлений домогосподарствами з подвійним демоекономічним навантаженням (дітьми та пенсіонерами) і принаймні одним безробітним (табл. 2.25).

Серед отримувачів категорійних видів соціальної підтримки також переважають домогосподарства із подвійним демо-економічним навантаженням. Майже 40 % реципієнтів допомоги при народженні дитини та на дітей одиноким батькам становили домогосподарства, в складі яких є хоча б одна особа пенсійного віку, і майже третина з них проживають у сільській місцевості.

Таблиця 2.25. Адресність основних програм соціальної підтримки серед найуразливіших типів домогосподарств, 2020 р., %

Типи вразливих домогосподарств	При народженні	На дітей одиноким матерям	Мало-забезпеченим сім'ям	Житлова субсидія
З двома дітьми	13,5	4,5	35,4	11,5
З трьома та більше дітьми	0,5	0,3	23,2	2,1
З дітьми до 3-х років	13,2	5,2	33,7	9,7
З дітьми, де є дорослі працездатного та пенсійного віку	11,4	24,4	20,3	16,0
У складі яких є хоч один безробітний	9,3	4,4	21,2	6,9
У складі яких є хоч один пенсіонер	38,4	40,3	24,0	51,2
Сільські домогосподарства	35,1	30,4	41,4	41,1
Середнє в Україні	25,8	18,6	44,6	23,5

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Низька частка домогосподарств з дітьми серед отримувачів цих видів державної допомоги свідчить насамперед про невідповідність характеристик основним вимогам програми — наявність новонародженої дитини або статус одинокої матері (див. табл. 2.25).

Дієвість — один із індикаторів якості та соціальної справедливості у використанні державних ресурсів, спрямованих на соціальну підтримку вразливих контингентів⁶. Традиційно в Україні дієвість усієї системи соціальної підтримки та її окремих програм була невисокою — впродовж 2002—2020 рр. значення показника жодної з програм не перевищило 20%-ї межі, тобто в бюджеті найменш забезпечених груп населення тільки кожна п'ята гривня була отримана як допомога від держави.

Найбільшу частку (від 13 до 19,8 %) до бюджетів домогосподарств із найвищими індексами соціальної вразливості вносить програма підтримки малозабезпечених сімей. Програма житлових субсидій, що також діє на адресних засадах, в сімейних бюджетах усіх без винятку типів вразливих домогосподарств є найменшою, що можна пояснити жорсткими вимогами до участі в ній.

Засновані на категорійних засадах соціальні програми виявились дієвішими для цільових аудиторій — для сімей з трьома та більше дітьми, з дітьми віком до 3-х років, а також для домогосподарств, у складі яких є принаймні один безробітний (скоріш за все — жінка, яка доглядає малолітню дитину). Найвищу дієвість демонструє допомога на дітей одиноким матерям для сільських домогосподарств — 16,7 % проти 9,4 % у багатодітних сім'ях (табл. 2.26).

Ефективність. Найвищу ефективність демонструє соціальна програма підтримки малозабезпечених сімей — від 20 до 51 % від загальної суми коштів, витрачених на неї, потрапляло до домогосподарств із найвищими індексами соціальної вразливості.

Також досить високою є ефективність соціальних програм для вразливих сімей, що проживають у сільській місцевості: до них потрапляє 30—35 % коштів, витрачених на допомогу при народженні дитини, одиноким матерям та житлових субсидій, і аж 51 % від загальних витрат на підтримку малозабезпечених сімей (табл. 2.27).

---

⁶ Дієвість — частка соціальної допомоги в загальних доходах її отримувачів або найнужденніших.

Таблиця 2.26. Дієвість основних програм соціальної підтримки серед найбільш вразливих типів домогосподарств, 2020 р., %

Типи вразливих домогосподарств	При народженні	На дітей одиноким матерям	Малозабезпеченим сім'ям	Житлова субсидія
З двома дітьми	4,3	6,5	19,8	3,4
З трьома та більше дітьми	6,7	9,4	15,1	5,1
З дітьми до 3-х років	6,8	7,1	13,0	3,2
З дітьми, де є дорослі працездатного та пенсійного віку	5,8	5,5	19,1	4,2
У складі яких є хоч один безробітний	9,3	13,4	19,7	3,9
У складі яких є хоч один пенсіонер	6,6	10,0	18,0	5,2
Сільські домогосподарства	6,4	16,7	19,8	4,2
Середнє в Україні	6,8	14,3	15,6	5,1

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Таблиця 2.27. Ефективність витрачених коштів на основні програми соціальної підтримки залежно від типів домогосподарств із найвищими індексами вразливості, 2020 р., %

Типи вразливих домогосподарств	При народженні	На дітей одиноким матерям	Малозабезпеченим сім'ям	Житлова субсидія
З двома дітьми	12,62	2,6	44,0	11,8
З трьома та більше дітьми	0,48	0,2	31,3	2,8
З дітьми до 3-х років	14,84	2,2	29,4	8,7
З дітьми, де є дорослі працездатного та пенсійного віку	11,52	11,1	20,8	18,1
У складі яких є хоч один безробітний	10,06	3,3	23,7	5,8
У складі яких є хоч один пенсіонер	36,29	29,6	22,4	53,8
Сільські домогосподарства	32,31	30,1	51,1	35,7

Примітка: без урахування окупованих територій АР Крим, м. Севастополь, деяких районів Донецької та Луганської областей.

Джерело: розрахунки співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України за даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України.

Підкреслимо, що не всі програми соціальної підтримки орієнтовані саме на бідні верстви населення, деякі надаються за категорійним принципом і мають на меті інші цілі (наприклад, допомога при народженні дитини, основною метою якої є підвищення народжуваності в країні). Відповідно вони не враховують рівень нужденності, отже витрачені кошти будуть потрапляти не тільки до вразливих контингентів. Тому з точки зору нужденних та украй уразливих до бідності осіб, такий принцип надання соціальної допомоги певним чином може здаватися дещо несправедливим. Але зважаючи на конкретну мету, задля якої було запроваджено програму, навіть низька економічна ефективність може бути цілком соціально виправданою.

Таким чином, визначені профілі соціальної вразливості та типи домогосподарств із надвисокими рівнями вразливості можуть бути застосовані для моніторингу та оцінювання ефективності системи соціальної підтримки або її певних програм за даними реєстру *E-SOCIAL* (роботу над який планується відновити). Наповнюваність єдиного соціального реєстру та його «зв'язок» з іншими реєстрами дадуть змогу оцінювати адресність соціальних програм, ефективність витрачених коштів та дієвість виплат для нужденних контингентів, а також визначати тих, хто має право на соціальну підтримку, але не отримує її.

Визначення ступеня вразливості домогосподарств на основі регресійних моделей (альтернативний підхід до індексів вразливості). Для визначення рівня вразливості домогосподарств разом із розрахунком комбінованих ризиків і індексів вразливості можна використовувати моделювання контингентів вразливих до бідності домогосподарств, які найбільше потребують соціальної допомоги. Для моделювання були обрані такі характеристики домогосподарств: наявність або відсутність осіб віком 65 років та старше, тип населеного пункту (велике місто, мале місто, сільська місцевість), наявність і кількість дітей у домогосподарстві (відсутні діти, одна дитина, двоє, троє та більше дітей).

Перша з побудованих моделей передбачала детальний поділ домогосподарств за числом дітей, особливо важливим було виділення багатодітних сімей. Однак ця модель виявилася неприйнятною, оскільки деякі з груп домогосподарств мають дуже низьку наповненість (тобто кількість домогосподарств з певними ознаками дуже мала і нерепрезентативна), тому існує висока ймовірність спотворення результатів. Це

такі групи: домогосподарства, що мешкають у великому місті та мають у своєму складі двох дітей і осіб віком 65 років та старше; домогосподарства, що мешкають у сільській місцевості та мають у своєму складі троє та більше дітей і осіб віком 65 років та старше; домогосподарства, що мешкають у малому місті та мають у своєму складі троє та більше дітей і осіб віком 65 років та старше; домогосподарства, що мешкають у малому місті та мають у своєму складі двох дітей і осіб віком 65 років та старше (табл. 2.28).

Таблиця 2.28. Модель 1

Віковий склад	Тип населеного пункту	Наявність та кількість дітей	Рівень вразливості, %
Немає осіб віком 65 та старше	велике місто	немає дітей	22,0
		3 та більше дітей	69,2
		2 дитини	47,9
		1 дитина	32,0
	село	немає дітей	38,4
		3 та більше дітей	88,3
		2 дитини	68,1
		1 дитина	54,7
	мале місто	немає дітей	32,0
		3 та більше дітей	75,0
		2 дитини	67,6
		1 дитина	51,4
Є особи віком 65 та старше	велике місто	немає дітей	39,2
		2 дитини	58,3
		1 дитина	62,2
		немає дітей	53,9
	село	3 та більше дітей	80,0
		2 дитини	73,5
		1 дитина	68,6
		мале місто	немає дітей
	3 та більше дітей		100,0
	2 дитини		77,8
	1 дитина		61,1

Джерело: авторська розробка.

Тому, попри важливість урахування багатодітних сімей, для подальшого моделювання з метою укрупнення груп було запропоновано об'єднати домогосподарства з двома дітьми та домогосподарства з трьома та більшою кількістю дітей (саме ця група є найменшою).

Модель 2 та Модель 3 є подібними і розрізняються лише тим, що для їх побудови використано різні ознаки виключеної змінної «Вік». Обидві моделі дають прийнятні результати (табл. 2.29, 2.30).

Для Моделі 4 були укрупнені типи населеного пункту, таким чином, замість поділу на групи велике місто, мале місто, село був запропонований поділ місто — село. Інші характеристики лишилися незмінними (табл. 2.31).

Таблиця 2.29. Модель 2

Віковий склад	Тип населеного пункту	Наявність та кількість дітей	Рівень вразливості, %
Немає осіб віком 65 років та старше	велике місто	немає дітей	22,0
		2 та більше дітей	50,5
		1 дитина	32,0
	село	немає дітей	38,4
		2 та більше дітей	74,0
		1 дитина	54,7
	мале місто	немає дітей	32,0
		2 та більше дітей	68,9
		1 дитина	51,4
Є особи віком 65 років та старше	велике місто	немає дітей	39,2
		2 та більше дітей	58,3
		1 дитина	62,2
	село	немає дітей	53,9
		2 та більше дітей	75,0
		1 дитина	68,6
	мале місто	немає дітей	55,8
		2 та більше дітей	78,9
		1 дитина	61,1

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 2.30. Модель 3

Віковий склад	Тип населеного пункту	Наявність та кількість дітей	Рівень вразливості, %
Є особи віком 65 років та старше	мале місто	немає дітей	55,8
		2 та більше дітей	78,9
		1 дитина	61,1
	село	немає дітей	53,9
		2 та більше дітей	75,0
		1 дитина	68,6
	велике місто	немає дітей	39,2
		2 та більше дітей	58,3
		1 дитина	62,2
Немає осіб віком 65 років та старше	мале місто	немає дітей	32,0
		2 та більше дітей	68,9
		1 дитина	51,4
	село	немає дітей	38,4
		2 та більше дітей	74,0
		1 дитина	54,7
	велике місто	немає дітей	22,0
		2 та більше дітей	50,5
		1 дитина	32,0

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 2.31. Модель 4

Віковий склад	Тип місцевості	Наявність та кількість дітей	Рівень вразливості, %
Немає осіб віком 65 років та старше	село	немає дітей	38,4
		2 та більше дітей	74,0
		1 дитина	54,7
	місто	немає дітей	26,4
		2 та більше дітей	59,5
		1 дитина	41,1
Є особи віком 65 років та старше	село	немає дітей	53,9
		2 та більше дітей	75,0
		1 дитина	68,6
	місто	немає дітей	47,2
		2 та більше дітей	71,0
		1 дитина	61,6

Джерело: авторська розробка.

Ця модель виглядає найприйнятнішою, оскільки характеризується високою наповненістю всіх виділених груп. Проте в ній нівелюється різниця між великими та малими містами, де може існувати значна різниця між ризиковими контингентами.

Тому, попри дещо меншу наповненість певних груп, для подальшого розгляду обрано Модель 3, яка дає змогу детальніше розглянути відмінності між більшою кількістю груп домогосподарств і точніше виявити найризиковіші з них.

Таблиця 2.32. Рейтинг різних груп домогосподарств за ступенем уразливості

Віковий склад	Тип населеного пункту	Наявність та кількість дітей	Рівень вразливості, %
Є особи віком 65 років та старше	мале місто	2 та більше дітей	78,9
	село	2 та більше дітей	75,0
Немає осіб віком 65 років та старше	село	2 та більше дітей	74,0
	мале місто	2 та більше дітей	68,9
Є особи віком 65 років та старше	село	1 дитина	68,6
	велике місто	1 дитина	62,2
	мале місто	1 дитина	61,1
	велике місто	2 та більше дітей	58,3
	мале місто	немає дітей	55,8
Немає осіб віком 65 років та старше	село	1 дитина	54,7
Є особи віком 65 років та старше	село	немає дітей	53,9
Немає осіб віком 65 років та старше	мале місто	1 дитина	51,4
	велике місто	2 та більше дітей	50,5
Є особи віком 65 років та старше	велике місто	немає дітей	39,2
Немає осіб віком 65 років та старше	село	немає дітей	38,4
	мале місто	немає дітей	32,0
	велике місто	1 дитина	32,0
	велике місто	немає дітей	22,0

Джерело: авторська розробка.

У табл. 2.32 усі домогосподарства ранжовані за зменшенням рівня вразливості. Як бачимо, найбільша вразливість властива домогосподарствам з двома та більше дітьми, які мешкають у малих містах або сільській місцевості, при цьому переважають домогосподарства з наявністю осіб віком 65 років та старше (рівні вразливості від 78,9 % до 68,6 %). Таким домогосподарствам надано індекс надвисокої вразливості.

Група домогосподарств з високою вразливістю (від 62,2 до 50,5 %) більш строката, але можна зауважити, що в частіше такі домогосподарства мають у своєму складі дітей (одну дитину, двох та більше), осіб віком 65 років та старше і мешкають переважно у великих або малих містах. Цим домогосподарствам надано індекс високої вразливості.

Представники групи домогосподарств із імовірністю опинитись у стані бідності менше 50 % характеризуються переважно відсутністю осіб віком 65 років та старше і дітей, і мешкають найчастіше у великих містах. Такі домогосподарства матимуть індекс середньої вразливості.

Індекс низької вразливості надано домогосподарствам, які проживають у великому місті та не мають у своєму складі дітей і осіб віком понад 65 років.

Виконане моделювання показало, що підвищує вразливість домогосподарств кількість дітей у складі (двоє або більше), наявність осіб віком 65 років та старше і проживання у сільській місцевості або малих містах. Саме ці категорії насамперед потребуватимуть соціальної допомоги і саме на них має бути орієнтована державна підтримка.

Прості індекси соціальної вразливості розраховуються за формулою (2.10):

$$R_i = P_i / P_o, \quad (2.10)$$

де R_i — індекс (ризик) соціальної вразливості певного типу домогосподарства; P_i — рівень соціальної вразливості, для якої визначається ризик; P_o — рівень соціальної вразливості генеральної сукупності (може бути для: країни загалом, найуразливішої групи, найменш вразливої групи тощо).

Часткові індекси соціальної вразливості розраховуються за формулою (2.11):

$$R_i = P_i / P_j, \quad (2.11)$$

де R_i — ризик бідності відповідного домогосподарства; P_i — рівень соціальної вразливості відповідного домогосподарства, для якого визначається ризик; P_j — рівень соціальної вразливості «антигрупи» того домогосподарства, для якого визначається ризик.

Комбіновані індекси соціальної вразливості розраховуються за формулою (2.12):

$$R_{ij} = P_{ij} / P_o, \quad (2.12)$$

де R_{ij} — ризик бідності відповідної групи; i — перша ознака домогосподарства; j — друга ознака домогосподарства; P_{ij} — рівень соціальної вразливості відповідного домогосподарства, для якого визначається ризик; P_o — рівень соціальної вразливості в країні загалом.

Оцінка результативності програм соціальної підтримки для соціально вразливих контингентів. Адресність — питома вага соціально вразливих серед отримувачів допомоги. Показник розраховується за формулою (2.13):

$$addresses_n = N_{soc} / (N_{rec_n}) \times 100 \%, \quad (2.13)$$

де $addresses_n$ — адресність допомоги n , %; N_{soc} — чисельність соціально вразливого населення, що отримують n допомогу, осіб; N_{rec_n} — населення, яке отримує допомогу n , осіб.

«Помилка включення» соціально вразливих — частка осіб / домогосподарств серед отримувачів допомоги, які не належать до груп високої вразливості. Показник розраховується за формулою (2.14):

$$inclusion\ error_n = N_{Nsoc} / (N_{rec_n}) \times 100 \%, \quad (2.14)$$

де $inclusion\ error_n$ — частка отримувачів соціальної підтримки, які не належать до груп високої вразливості, %; N_{Nsoc} — чисельність невразливого населення, що отримують n допомогу, осіб; N_{rec_n} — населення, яке отримує допомогу n , осіб.

Дієвість — питома вага допомоги в сукупних доходах домогосподарств-одержувачів. Показник розраховується за формулою (2.15):

$$D = S_{dop} / S \times 100 \%, \quad (2.15)$$

де S_{dop} — сума допомоги, отриманої одержувачами допомоги, тис. грн; S — сума загального доходу домогосподарств — учасників програми, тис. грн.

Ефективність програми соціальної підтримки (націленість коштів допомоги) — питома вага від загальної суми допомоги або загальної вартості програми, що потрапляє до найуразливіших контингентів (формула (2.16)):

$$target_n = cost\_soc_n / cost_n \times 100 \%, \quad (2.16)$$

де $target_n$ — спрямованість допомоги n , %; $cost\_soc_n$ — сума допомоги n , що потрапляє до соціально вразливих контингентів, грн; $cost_n$ — загальна сума допомоги n , грн.

Для досягнення поставленої мети — покращення моніторингу соціальних програм і виявлення вразливих контингентів, не охоплених системою соціальної підтримки, за основу було взято Єдиний державний реєстр соціальної сфери *E-SOCIAL* і демографічний реєстр. Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*) був запроваджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 676, а постановою від 11.11.2020 № 1278 ця система була замінена на Єдину інформаційну систему соціальної сфери (ЄІССС) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2020-п#n30>).

У реєстрі *E-SOCIAL* містилась вся необхідна інформація для вирішення поставлених завдань, до того ж його можна було поєднати з Демографічним реєстром. Передбачається, що нова ЄІССС буде введена в дію з 1 січня 2022 року. Міністерство соціальної політики та Міністерство цифрової трансформації України завершили пілотування цієї системи у чотирьох територіальних управліннях соціального захисту населення та п'яти територіальних громадах Київської та Житомирської областей. Промислова експлуатація системи розпочнеться наступного року. До неї планують послідовно підключати всі громади, а коло бізнес-процесів, які обслуговує система, постійно розширювати. Через кілька років до системи мають увійти всі види соціальних виплат — від пенсій і субсидій до виплат по малозабезпеченості і допомоги по безробіттю.

Єдиний соціальний реєстр, створений замість десятка непов'язаних між собою реєстрів та інформаційних систем, буде єдиним місцем зберігання інформації про людину для надання будь-яких соціальних послуг з системою захисту персональних даних та розмежуванням прав доступу до цієї інформації. Зокрема, на базі Єдиного соціального реєстру буде

консолідуватись вся «пенсійна історія» людини — як в солідарній, так і в обов'язковій накопичувальній системі, коли вона запрацює.

Однак зараз не можна спрогнозувати, наскільки швидко та якісно буде заповнена інформація про кожну особу, чи вдасться ефективно організувати в громадах забезпечення програмними продуктами, навчання фахівців, відповідальних за збір та введення даних, налагодити інші процеси, необхідні для функціонування Єдиного соціального реєстру.

До завершення процесу формування реєстру інформація щодо отримувачів різного роду соціальних допомог, як і до введення в 2019 році *E-SOCIAL*, буде розрізненою, і об'єднати дані щодо отримувачів в єдину базу не буде можливим.

У демографічному реєстрі натепер міститься інформація не про все населення України, триває його формування та наповнення. Також до бази внесено не всі дані про особу, визначені законодавчо. Отже, до моменту внесення даних у ЄДДР про все населення можна використовувати реєстри територіальних громад, не змінюючи основний алгоритм об'єднання та використання даних.

Напрями використання. Основним користувачем результатів дослідження за цим напрямом є Міністерство соціальної політики України та місцеві управління соціального захисту населення.

Також користуватись першим результатом нашого дослідження (щодо покращення моніторингу системи соціальної підтримки) може Міністерство фінансів України, яке оцінює ефективність соціальних програм залежно від їх вартості та соціально-економічних впливів. Міністерство економіки, яке готує стратегічні документи, зокрема, в контексті соціальної політики, може застосувати отримані результати для обґрунтування соціальних індикаторів. Кабінет Міністрів України може бути зацікавлений у результатах дослідження стосовно соціально-економічного реформування, для обґрунтування певних змін, а також оцінювання їхніх впливів.

Іншим результатом (виявлення вразливих контингентів, не охоплених соціальними програмами), окрім структур Міністерства соціальної політики, можуть скористатись органи місцевої влади, більше за органи центральної влади зацікавлені у дієвій підтримці вразливих верств населення, оскільки це прямо та опосередковано позначається на електоральних рейтингах.

Додатково об'єднаний масив реєстрів з маркерами вразливості можуть використовувати громадські організації та наукові інституції, які провадять певні дослідження або вирішують конкретні проблеми певної спільноти. Наприклад, громадська організація, яка опікується ліквідацією аварії на ЧАЕС, може обґрунтувати нагальну необхідність додаткової підтримки всього пільгового контингенту чи його сегменту.

З урахуванням всіх аспектів інформації, отриманої за результатами виконаного дослідження, можна виділити ряд проблем у напрямі «Система соціальної підтримки населення», які потребують нагального вирішення. Потенційні можливості реєстрів дуже широкі, однак насамперед реєстри потребують упорядкування. Намагання створити новий реєстр чи ресурс об'єднаних соціальних реєстрів комплексно не вирішує проблеми.

Численні спроби створити унікальний комплексний реєстр соціальної сфери щоразу були безрезультатними. Передбачено, що з 2022 року почне функціонувати Єдиний соціальний реєстр, створений замість десятка не пов'язаних між собою реєстрів та інформаційних систем. Він буде єдиним місцем зберігання інформації про людину для надання будь-яких соціальних послуг з системою захисту персональних даних та розмежуванням прав доступу до цієї інформації. До завершення процесу формування цього реєстру, як і до введення попереднього ресурсу *E-SOCIAL*, об'єднання даних щодо отримувачів в єдину базу не буде можливим. Отже, процес знову затягується на роки.

Тому видається доцільним розбити комплексне завдання на низку менших. Так, сьогодні у сфері соціальної підтримки конче необхідно об'єднати бази даних отримувачів житлових субсидій і соціальної допомоги. Уніфікація цих баз даних (на основі ключових полів) дасть змогу повноцінно запустити запропонований у нашому дослідженні алгоритм. Об'єднання цих двох реєстрів у системі соціальної підтримки (на період заміни ресурсу *E-SOCIAL* Єдиною інформаційною системою соціальної сфери ЄІССС) може вирішити як суто технічне завдання з уникнення дублювання процедури призначень та перевірок, так і завдання вищого рівня — покращення моніторингу соціальних програм з відповідними рекомендаціями щодо підвищення рівня адресності виплат та охоплення ними нужденних.

Широкі потенційні можливості для підвищення ефективності системи соціальної підтримки має використання даних демографічного реєстру. Максимальне його наповнення інформацією дасть змогу застосувати запропонований в нашому дослідженні алгоритм. Це допоможе органам влади чітко визначати «вузькі» місця щодо недоохоплення нужденних державною підтримкою, оперативно реагувати та вносити зміни в соціальні програми. До моменту наповнення ЄДДР необхідною інформацією про все населення можна використовувати дані реєстрів територіальних громад, що уможливить реалізацію запропонованого алгоритму.

2.3. Розвиток системи охорони здоров'я на рівні територіальних громад

Актуальність проблеми. Зміна системи фінансування сектора охорони здоров'я та децентралізація владних повноважень відкрили нові можливості для громад щодо поліпшення якості медичних послуг. Представники органів місцевого самоврядування й управлінський персонал закладів охорони здоров'я співпрацюють із метою забезпечення потреб територіальних громад у медичних послугах. Медична послуга — це послуга, що надають пацієнту заклад охорони здоров'я або фізична особа — підприємець, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. При цьому послугу замовляє та, відповідно, оплачує не тільки пацієнт, а й держава (через Національну службу здоров'я України, далі НСЗУ), відповідні органи місцевого самоврядування, інші юридичні та фізичні особи. Надавачі медичних послуг — заклади охорони здоров'я усіх форм власності та фізичні особи — підприємці, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та уклали договір про медичне обслуговування населення з головними розпорядниками бюджетних коштів. За формою власності заклади охорони здоров'я можуть бути державними, комунальними, приватними чи заснованими на змішаній формі власності [59].

До повноважень місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я належать [59]:

- управління комунальними закладами охорони здоров'я;
- організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;
- організація медичного обслуговування та харчування в комунальних оздоровчих закладах;
- забезпечення в межах наданих повноважень доступності та безоплатності медичного обслуговування на відповідній території;
- розвиток усіх видів медичного обслуговування, зокрема розвиток мережі закладів охорони здоров'я;
- сприяння підготовці та підвищенню кваліфікації спеціалістів.

Система електронних інформаційних ресурсів, що створюється в Україні, допоможе вирішити низку проблем, пов'язаних із діяльністю територіальних громад. Особливо важливими, на наш погляд, є ті, що стосуються вирішення соціальних питань і їх фінансової підтримки. Серед соціальних питань медичне забезпечення жителів громади є одним із найважливіших, і допомогти його вирішити може саме аналіз взаємодії електронних реєстрів, які створені у територіальних громадах і вже функціонують у системі охорони здоров'я, а також — Єдиного державного демографічного реєстру (ЄДДР).

Основними типовими проблемами первинної медичної допомоги (ПМД), що має надаватись на території громади, є [59]:

- неефективно сформована мережа ПМД у громаді;
- відсутність кваліфікованих кадрів, особливо в сільських громадах;
- поганий доступ мешканців віддалених сіл до медичних послуг;
- застаріла матеріально-технічна база закладів, які надають первинну медичну допомогу.

Досліджуючи можливості використання реєстрів для вирішення поставленого завдання, виділимо такі напрями:

- загальна інформація про громаду (географічне розташування громади, відстань до обласного та районного центрів, кількість населених пунктів та їх розташування відносно адміністративного центра громади (у вигляді карти), чисельність населення в розрізі населених пунктів, вікова та статева структура населення, чисельність дітей дошкільного та шкільного віку);

— загальна інформація про надавачів медичних послуг (перелік закладів охорони здоров'я, форма надання медичних послуг (первинна, вторинна), структура та матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я, кадрове забезпечення закладів охорони здоров'я (кількість сімейних лікарів, педіатрів та інших профільних спеціалістів, які надають послуги на території громади з розподілом за статтю та з урахуванням віку), перелік медичних послуг, які надаються в громаді, відповідність стандартам);

— інформація про отримувачів медичних послуг із розподілом за статтю та віковими групами (кількість населення, яке обслуговується закладом охорони здоров'я, аналіз звернень до сімейних лікарів і педіатрів, рівень захворюваності в розрізі найпоширеніших захворювань, рівень смертності в розрізі причин);

— кадрове забезпечення ПМД — інформація з розподілом за статтю та віковими групами (штатний розпис (посади спеціалістів), кількість працівників згідно зі штатним розписом, фактична кількість працівників, навантаження: згідно з нормативами / фактичне (кількість осіб на одного спеціаліста), кількість працівників, які додатково потрібні, обґрунтування потреби в забезпеченні кадрами, рівень кваліфікації працівників, плинність кадрів, кількість працівників пенсійного та передпенсійного віку);

— матеріально-технічне забезпечення закладів медичної сфери (характеристика будівель, в яких розташовані заклади охорони здоров'я, їх відповідність вимогам доступності для всіх категорій громадян, оцінка матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я, забезпеченість ліками);

— управління сферою ПМД у громаді (структура та опис діяльності мережі закладів ПМД);

— фінансування мережі закладів охорони здоров'я в громаді (обсяг і структура витрат на забезпечення медичних послуг у місцевому бюджеті).

Існують три основні моделі організації ПМД, які може використовувати місцеве самоврядування, також можливі варіанти поєднання цих моделей [60]:

1) територіальна громада може створити власний заклад охорони здоров'я у формі комунального некомерційного підприємства, що є на-

давачем ПМД на підставі укладеного з НСЗУ договору про медичне обслуговування населення;

2) надавачем ПМД є фізична особа — підприємець, яка має відповідну ліцензію;

3) заклад охорони здоров'я приватної форми власності, який укладе відповідний договір з НСЗУ.

У разі застосування будь-якої з цих моделей або їх поєднань послуги можуть бути надані будь-якій особі, а не лише мешканцям своєї територіальної громади.

Серед найголовніших, на нашу думку, проблем, які стосуються сфери охорони здоров'я й можуть бути вирішені з використанням інформаційної бази ЄДДР, РТГ, Електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ) — *eHealth* й інших медичних реєстрів, що не входять до ЕСОЗ, але пов'язані з нею, є визначення:

- для кожної ТГ необхідної кількості лікарів загальної практики;
- для кожної ТГ необхідної кількості лікарів-спеціалістів;
- кількості осіб у кожній ТГ, які потребують постійного медичного нагляду;
- кількості осіб у кожній ТГ, які мають певний діагноз хронічної хвороби;
- обсягу компенсації вартості ліків для хронічно хворих (наприклад, діабет);
- необхідного медичного обладнання для медичного закладу (амбулаторії, лабораторії, лікарні) кожної територіальної громади або для об'єднаних медичних закладів (лікарень, диспансерів тощо) кількох громад.

Складною проблемою при цьому є фінансування державних, комунальних та приватних медзакладів на території громади. Воно здійснюється згідно з укладеними договорами між ними та НСЗУ у сфері надання медичних послуг. Заплановано, що з 1 січня 2021 року всі видатки здійснюватимуться з бюджетів територіальних громад за місцезнаходженням комунальних закладів охорони здоров'я і відповідно до розподілу повноважень (оплата комунальних послуг та енергоносіїв, капітальні видатки (обладнання й ремонти) і програми «місцевих стимулів» тобто додаткові премії та заохочення, зокрема грошові), згідно

із законодавством [61]. На фінансування комунальних послуг та енергоносіїв може бути спрямована додаткова дотація, передбачена в державному бюджеті для фінансування видатків переданих закладів. Розподіл субвенції здійснює обласна рада.

Для компенсації вартості ліків для осіб з хронічними хворобами діє програма «Доступні ліки», яку фінансує НСЗУ з державного бюджету. Згідно з цією програмою вартість ліків може повністю або частково оплачувати держава. Територіальні громади також можуть відшкодувати частину вартості. Наприклад, до цього часу 2/3 рецептів на інсулін сплачувала держава, решту мали оплачувати з місцевих бюджетів згідно з Програмою відшкодування вартості препаратів інсуліну. Але через брак коштів у місцевих бюджетах з 01.01.2021 на фінансування інсуліну була спрямована субвенція з державного бюджету. 2020 року з держбюджету на це було витрачено 65 млн 476 тис. 661 грн.

Через нестачу фінансування на місцевому рівні з 01.10.2021 НСЗУ мала почати повністю адмініструвати програму забезпечення інсуліном, зокрема відшкодувати аптекам, які уклали з нею договори, вартість препаратів. З 1 жовтня і до кінця року на програму виділено 660 млн грн. Цього достатньо, щоби забезпечити всіх пацієнтів інсуліном безкоштовно.

На сьогодні держава також відшкодує вартість ліків проти серцево-судинних захворювань (зокрема профілактику інфарктів та інсультів), бронхіальної астми та цукрового діабету II типу у рамках програми реімбурсації «Доступні ліки». Програма охоплює 293 лікарських засоби. 70 із них пацієнти можуть отримати повністю безкоштовно, інші — з доплатою, яку можуть здійснювати і місцеві бюджети за наявності коштів.

Головна складність, що виникає у ході вирішення названих проблем, пов'язаних із забезпеченістю інформацією для розвитку системи охорони здоров'я на рівні територіальних громад, є неузгодженість реєстрів й їхня неповнота (для використання у цілях, відмінних від основного спрямування), пов'язана зі специфікою отримання інформації і метою створення цих реєстрів [62].

Тобто, потрібно враховувати такі зауваження щодо РТГ:

1) ці реєстри не містять інформацію про усіх осіб, які фактично перебувають на території громади, а тільки про офіційно зареєстрованих;

2) РТГ обмінюються між собою інформацією про зареєстрованих осіб (тобто, громада може подати запит про незареєстровану особу, яка проживає на її території, якщо знатиме, де вона зареєстрована). Це зручно робити через ЄДДР, до якого надходить інформація від усіх РТГ про зареєстрованих осіб;

3) будь-яка особа може отримувати медичні послуги (за направленням сімейного лікаря — безкоштовно, самостійно — за плату) на території іншої громади, тому інформація щодо цієї особи присутня у відповідному медичному реєстрі, але її немає у реєстрі тієї громади, на території якої вона отримала послугу;

4) сімейні лікарі, які працюють у межах громад, можуть укласти декларації з особами, що не зареєстровані у відповідному реєстрі, але фактично проживають на її або іншій території.

Щодо даних ЄДДР:

1) цей реєстр поки не містить інформації про дітей, народжених до 2014 року, та осіб, які не мають внутрішніх або закордонних паспортів нового зразка. Наповнення цією інформацією тільки почалось у 2021 році;

2) через проблеми, зазначені у попередньому пункті, не усі мешканці громади мають унікальний номер (УНЗР) у ЄДДР, за яким цей реєстр легко пов'язується із реєстрами системи охорони здоров'я.

Щодо даних реєстрів системи охорони здоров'я:

1) у системі *eHealth* зберігається інформація про тих, хто уклав декларацію із сімейним лікарем, хто хворів або звертався за медпослугами, але не має декларації, проте у системі відсутня інформація щодо інших осіб (без декларації або не звертався);

2) у деклараціях є адреса і місця реєстрації, і місця фактичного проживання, тобто, можна встановити осіб, які звернулись по меддопомогу на території іншої громади.

Отже, щоб отримати якомога більший обсяг інформації для вирішення проблем забезпеченості ТГ лікарями необхідного профілю, врахування кількості хронічно хворих мешканців громад і фінансування відшкодування вартості ліків для них, а також для отримання інформації про необхідне медичне обладнання, треба дослідити можливості спільного використання відповідних електронних інформаційних ресурсів.

Для дослідження обрано такі два напрями:

1. Визначення для кожної територіальної громади необхідної кількості лікарів загальної практики і необхідної кількості лікарів-спеціалістів;

2. Визначення необхідного медичного обладнання для медзакладу кожної територіальної громади або для об'єднаних медичних закладів (лікарень, диспансерів тощо) кількох громад.

Методично-інформаційне забезпечення. *Визначення для кожної територіальної громади необхідної кількості лікарів загальної практики і необхідної кількості лікарів-спеціалістів.*

Для інформаційної підтримки рішення за першою проблемою (визначення необхідної кількості лікарів) слід використовувати такі електронні інформаційні ресурси:

- ЄДДР;
- РТГ;
- Єдина база даних ЕСОЗ (*eHealth*);
- Реєстр пацієнтів;
- Реєстр пацієнтів, що потребують інсулінотерапії;
- Реєстр декларацій про вибір лікаря;
- Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я;
- Реєстр медичних спеціалістів;
- Реєстр договорів про медичне обслуговування населення;
- Реєстр медичних висновків.

Варто зауважити, що Електронна система охорони здоров'я ЕСОЗ (*eHealth*) містить центральну базу даних та електронні медичні інформаційні системи, між якими має бути забезпечений автоматизований обмін інформацією, даними та документами, отже зазначені реєстри містяться у ЕСОЗ, але ідентифікаційна інформація щодо осіб (пацієнтів і медичних працівників) зберігається централізовано [63].

У цих реєстрах і базах даних міститься як інформація про жителів територіальних громад, яких обслуговують лікарі, що працюють на їхній території, так і мешканців інших громад, які звертаються до цих лікарів. З іншого боку, у названих реєстрах можна знайти дані про лікарів і медичні заклади, які є у зазначених громадах.

Таблиця 2.33. Перелік показників електронних ресурсів для визначення кількості лікарів

Показник	Реєстр
Унікальний номер запису за ЄДДР (УНЗР) щодо особи	Єдиний державний демографічний реєстр
Назва територіальної громади	Реєстри територіальних громад
Номер територіальної громади	
ПІБ мешканця	
Дата народження мешканця	
Місце народження мешканця	
Стать мешканця	
Реквізити документа мешканця (тип документа, серія та номер, ким виданий, дата видачі та термін дії)	
Інформація про залежних осіб (напр., дітей): ПІБ, дата народження, УНЗР (якщо є)	
Докладна адреса реєстрації місця проживання або перебування	
Дата реєстрації у РТГ	
Унікальний номер електронної облікової картки (запису в <i>eHealth</i>) особи	ЕСОЗ (<i>eHealth</i>)
Інформація про законного представника особи (у разі наявності)	Реєстр пацієнтів
Обраний метод(и) автентифікації (за номером мобільного телефону пацієнта; за електронними копіями оригіналів документів; за унікальним ідентифікатором іншого пацієнта в Реєстрі пацієнтів)	
Дані, що отримані і вносяться користувачем (медичним працівником) після кожного контакту з пацієнтом щодо медичного діагнозу для забезпечення піклування чи лікування або надання медичних послуг	
Клінічний діагноз та дата його встановлення	Реєстр пацієнтів, що потребують інсуліно-терапії
Дані щодо виписки рецептів пацієнтові (повна інформація з рецепта)	
Відмітка про вагітність та її завершення (для жінок)	
Дані щодо хронічних ускладнень (у разі їх виявлення)	
Дані щодо гострих ускладнень (діабетичних ком), що вказували на необхідність госпіталізації пацієнта	

Закінчення табл. 2.33

Показник	Реєстр	
Дані щодо супутніх захворювань (інфаркт міокарда та інсульт) в анамнезі (у разі їх виявлення) із зазначенням дати		
Госпіталізація пацієнта (причина, тривалість)		
Відмітка про смерть (дата та причина)		
Посилання на інформацію про: пацієнта, медичного працівника, суб'єкт господарювання та на запис про обране місце надання медичних послуг	Реєстр декларацій про вибір лікаря	
Повне та скорочене найменування юридичної особи або ПІБ ФОП	Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я	
Код ЄДРПОУ або для ФОП: РНОПП (у разі відсутності — реквізити паспорта)		
Форма власності (для юридичних осіб)		
Місцезнаходження		
Інформація про місця надання медичних послуг або відокремлені підрозділи аптечних закладів		
Освітньо-кваліфікаційний рівень і спеціальність медичного спеціаліста	Реєстр медичних спеціалістів	
Дата укладення договору	Реєстр договорів про медичне обслуговування населення	
Строк дії договору		
Дата припинення договору		
Посилання на записи про медичних працівників, які будуть залучені до надання медичних послуг за договором		
Медичні послуги, які надавач зобов'язується надати за договором		
Дата та час формування і реєстрації медичного висновку		Реєстр медичних висновків
Вид медичного висновку та суть висновку лікаря відповідно до виду		
Строк дії медичного висновку або зазначення «безстроково»		

Джерело: авторська розробка.

Інформація про хворих на онкологічні захворювання та їх лікування міститься у Національному канцер-реєстрі України, який ведеться централізовано і має відділення тільки на рівні регіонів країни, тому він не може бути застосований для вирішення завдань надання первинної медичної допомоги на рівні територіальних громад.

Для докладнішого визначення необхідної інформації з реєстрів і баз даних у табл. 2.33 наведено перелік показників, які необхідно використовувати для аналізу.

Єдиний державний демографічний реєстр містить інформацію про жителів різних територіальних громад і на його основі можна отримувати інформацію щодо мешканців інших громад, які користуються медичними послугами на території певної громади. Крім того, саме в ЄДДР містяться усі унікальні номери запису у реєстрі (УНЗР), присвоєні тим особам, інформація щодо яких наявна у цьому реєстрі. Водночас РТГ мають містити усю інформацію, що стосується їх зареєстрованих мешканців.

Створення Реєстру пацієнтів дало змогу лікарям відмовитись від паперового ведення історій хвороб (медичних карток) пацієнтів, зберігаючи в електронному вигляді усю необхідну медичну інформацію про пацієнта, відвідування ним медичних закладів, щеплення тощо.

Однією з причин запровадження Реєстру пацієнтів, що потребують інсулінотерапії, є намагання впорядкувати систему оплати за інсулін, який пацієнти отримують в аптеках за рецептом лікаря безкоштовно, або з невеликою доплатою. В електронній системі є дані про всіх учасників ланцюга надання ліків пацієнтам з діабетом і відшкодування вартості інсуліну — лікарів, пацієнтів, аптеки й рецепти. Реєстр надає можливість лікарям комунікувати між собою, коли пацієнт, наприклад, змінює місце проживання та переходить обслуговуватись від одного лікаря до іншого [64].

Реєстр декларацій про вибір лікаря містить відомості про усі укладені медичні декларації мешканців країни з сімейними лікарями, терапевтами або педіатрами, а також про зареєстроване і фактичне місце проживання пацієнта, що важливо для визначення необхідної кількості лікарів для певної території.

Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я містить інформацію про усі заклади охорони здоров'я та фахівців, які мають ліцензію на надання медичних послуг. У процесі аналізування інформації треба зважати, що НСЗУ укладає договори на медичне обслуговування не тільки з медичними закладами, але й з медиками, які можуть працювати як фізичні особи — підприємці.

Використання Реєстру медичних спеціалістів обґрунтовано необхідністю розрахунку кількості медиків (сімейних лікарів, терапевтів, педіатрів, фахівців певного профілю, середнього та молодшого медичного персоналу) для визначеного регіону чи територіальної громади.

Реєстр договорів про медичне обслуговування населення містить інформацію про тих суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я, які уклали з НСЗУ договори за програмою медичних гарантій, і про медичних працівників, які будуть залучені до надання медичних послуг за договором (тобто залученими можуть бути не усі працівники, особливо це стосується приватних медичних закладів).

Реєстр медичних висновків містить інформацію про сформовані медичні висновки, що мають тимчасову або безстрокову дію. До того ж, 2020 року МОЗ України затвердив Порядок формування та видачі медичних висновків про народження в Реєстрі медичних висновків електронної системи охорони здоров'я [65]. У Порядку зазначено, що оброблення персональних даних у Реєстрі здійснюється з метою засвідчення лікарем факту народження дитини, забезпечення передачі відомостей для реєстрації в органах державної реєстрації актів цивільного стану народження дитини та забезпечення функціонування електронної системи охорони здоров'я. Цей реєстр стає додатковим (а надалі — мабуть, єдиним) джерелом інформації для реєстрації дитини та передавання цієї інформації до ЄДДР та реєстрів територіальних громад.

Визначення необхідного медичного обладнання для лікарні (фельдшерського пункту) кожної територіальної громади або для об'єднаних медичних закладів (лікарень, диспансерів тощо) кількох громад. Для вирішення зазначеного питання, на нашу думку, слід використовувати відомості з електронних інформаційних ресурсів, які стосуються наявності медичних закладів, медичного персоналу і відповідного обладнання на території громади. Також важливою інформацією для розрахунків мають стати відомості щодо завантаженості медичних працівників, які працюють із цим обладнанням. Наприклад, визначення кількості пацієнтів, яким зроблено рентгенографію або кардіограму у певному медичному закладі протягом попереднього періоду (у цьому випадку, мабуть, попереднього фінансового року). Треба також мати на увазі наявність обладнання у приватних медичних закладах та у ФОП (наприклад, приватний стоматологічний кабінет). Для докладнішого

визначення потрібної інформації з цього питання у табл. 2.34 наведено перелік показників, необхідних для аналізування.

Отже, для аналізу треба визначити:

- територіальну громаду, яка має медичний заклад;
- кількість мешканців, зареєстрованих на території громади на певну дату;

Таблиця 2.34. Перелік показників електронних ресурсів для визначення необхідного медичного обладнання для медзакладів територіальних громад

Показник	Реєстр
Назва територіальної громади	Реєстр територіальної громади
Номер територіальної громади	
Кількість мешканців	
Дата реєстрації у РТГ	
Повне та скорочене найменування юридичної особи або ПІБ ФОП	Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я
Код ЄДРПОУ або для ФОП: РНОПП (у разі відсутності — реквізити паспорта)	
Форма власності (для юридичних осіб)	
Місцезнаходження	
Інформація про місця надання медичних послуг або відокремлені підрозділи аптечних закладів	
Освітньо-кваліфікаційний рівень і спеціальність медичного спеціаліста	Реєстр медичних спеціалістів
Дата укладення договору	Реєстр договорів про медичне обслуговування населення
Строк дії договору	
Дата припинення договору	
Посилання на записи про медичних працівників, які будуть залучені до надання медичних послуг за договором	
Медичні послуги, які надавач зобов'язується надати за договором	
Інформація про обладнання надавача медичних послуг	

Джерело: авторська розробка.

— кількість випадків виконаних діагностичних процедур, що потребують застосування медичного обладнання;

— перелік медичних закладів на території громади (або закладів, спільних для кількох громад);

— кількість медичних спеціалістів різних профілів, які працюють у цих закладах протягом дії договору про медичне обслуговування та мають використовувати медичне обладнання;

— наявну кількість медичного обладнання у розрахунку на одного медичного спеціаліста;

— наявну кількість медичного обладнання у розрахунку на одного пацієнта, який звертався протягом попереднього періоду за медичними послугами певного профілю.

Для отримання необхідної для розрахунків інформації потрібно встановити зв'язок між реєстрами на підставі визначених ключів. Як зазначено у колективній монографії [66], в Україні, на жаль, не існує єдиного персонального ідентифікатора для фізичної особи, який можна було би використати для пошуку інформації в усіх реєстрах і зв'язування відомостей із реєстрів щодо певної особи. Тому у табл. 2.35 наведено складні ключі, які можна використати саме для отримання повної необхідної інформації з усіх реєстрів і баз даних.

Об'єднання інформації з різних реєстрів можна здійснити за таким алгоритмом, зауваживши, що через необхідність зберігання конфіденційності щодо діагнозів і стану здоров'я пацієнтів, усі об'єднання інформації та розрахунки, в яких використана інформація про пацієнтів, мають відбуватись на базі медичної системи *eHealth*, а не територіальних громад:

1. Формування файлу на основі реєстру певної територіальної громади (ТГі) щодо усіх зареєстрованих осіб та пов'язаних із ними залежних осіб (за можливості), який містить інформацію, необхідну для пов'язування із системою *eHealth* (див. табл. 2.34). Створення файлу реєстра територіальної громади (РТГі-1) на визначену дату, наприклад, у грудні кожного року, щоби мати інформацію щодо медичних послуг, наданих у цьому році.

2. Передання інформації з РТГі-1 до системи *eHealth*.

Таблиця 2.35. Взаємодія обраних реєстрів для визначення кількості лікарів

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
ЄДДР	РТГ	УНЗР
	ЕСОЗ (<i>eHealth</i>)	УНЗР
РТГ	ЕСОЗ (<i>eHealth</i>)	ПІБ — дата народження — стать — реквізити документа, що посвідчує особу — адреса реєстрації місця проживання або перебування
ЕСОЗ (<i>eHealth</i>): інформація щодо особи	Реєстр пацієнтів; Реєстр пацієнтів, що потребують інсулінотерапії; Реєстр медичних висновків	Унікальний номер електронної облікової картки (запису в <i>eHealth</i>) щодо особи
ЕСОЗ (<i>eHealth</i>): інформація щодо медичної системи	Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я; Реєстр медичних спеціалістів; Реєстр договорів про медичне обслуговування населення	Код ЄДРПОУ — для юрособи або РНОПП (у разі відсутності — реквізити паспорта) — для ФОП
Реєстр декларацій про вибір лікаря	Реєстр пацієнтів	Унікальний номер електронної облікової картки (запису в <i>eHealth</i>) щодо особи-пацієнта
	Реєстр медичних спеціалістів	Номер запису у Реєстрі медичних спеціалістів
	Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я	Код ЄДРПОУ — для юрособи або РНОПП (у разі відсутності — реквізити паспорта) — для ФОП

Джерело: авторська розробка.

3. Додавання із файлів *eHealth* інформації щодо осіб у файлі РТГі-1. Так формується файл РТГі-2, який містить персональну інформацію та дані з Реєстру пацієнтів, Реєстру пацієнтів, що потребують інсулінотерапії, Національного канцер-реєстру України, Реєстру декларацій про вибір лікаря, Реєстру медичних висновків.

4. Порівняння інформації з файла РТГі-1 з інформацією щодо інших осіб у системі, які отримують (отримували) послуги у медзакладах на території цієї громади (тобто не зареєстрованих у цьому РТГі).

5. За наявності таких осіб треба додати інформацію щодо них до файлу РТГі-2, маючи на увазі, що особи, зареєстровані на території цієї громади, навіть якщо вони отримували якісь медичні послуги на території іншої громади, можуть інші медичні послуги отримувати на території своєї громади. Тобто файл РТГі-2 може містити надлишкову інформацію.

6. Таким чином, файл РТГі-2 міститиме як відомості про тих, хто зареєстрований на цій території (незалежно від того, чи звертався він до медичних закладів, чи ні, або звертався на території іншої громади), так і про тих, хто не зареєстрований на цій території (фактично проживає на ній і зареєстрований в іншій громаді або зареєстрований та фактично проживає на території іншої громади, але звертався за медпослугами на цій території).

7. Інформація щодо кількості осіб, які не зареєстровані у визначеному РТГі, але вказали у декларації, що укладена з лікарем, який працює у медзакладі на території цієї громади, як фактичне місце проживання цю ТГі, може бути передана до адміністрації цієї громади.

8. Після формування файлу РТГі-2 слід, на нашу думку, звернутись до ЄДДР для уточнення інформації щодо УНЗР та осіб, які зареєстровані в інших громадах.

9. Після остаточного формування файлу РТГі-2 можна отримати таку інформацію для визначеної громади:

а) кількість осіб, які отримували чи можуть отримувати медпослуги на території громади;

б) кількість осіб, які уклали декларації з лікарем, що працює на цій території;

в) кількість осіб, які потребують постійного медичного нагляду;

г) кількість осіб із хронічними захворюваннями (наприклад, діабет), яким мають постійно виписувати рецепти на ліки (за рахунок центрального або місцевого бюджетів);

д) кількість осіб, які мають певний діагноз.

10. На основі отриманої інформації (див. п. 9) МОЗ (чи НСЗУ) разом із ТГі може здійснити розрахунок необхідної кількості медичних закладів і спеціалістів кожного профілю для кожної територіальної громади або для об'єднаних медичних закладів (лікарень, диспансерів тощо).

11. На підставі цієї інформації можна також зробити розрахунки щодо необхідного медичного обладнання.

12. За результатами розрахунків за п. 10 та 11 слід зробити порівняння наявної кількості суб'єктів господарювання на певній території та договорів із юридичними особами та ФОП на медичне обслуговування населення (інформація з Реєстру суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я та Реєстру договорів про медичне обслуговування населення), укладених для території певної громади. Після цього здійснити необхідне корегування або шляхом залучення фахівців на цю територію (треба задіяти Реєстр медичних спеціалістів), або укрупнення медзакладів на території найближчої ТГ. Потрібно враховувати, що не усі суб'єкти господарювання на визначеній території могли укласти договори про медичне обслуговування населення.

13. На підставі виконаних розрахунків можна оцінити обсяг необхідного фінансування для оптимізації медичної системи на території цієї громади.

Для узагальнення отриманої інформації щодо забезпеченості територіальних громад медичними працівниками і обладнанням, пропонуємо створювати таблиці, зразок яких наведено у дод. И.

Формули або нормативи для розрахунку показників забезпеченості мешканців лікарями, середнім і молодшим медичним персоналом та обладнанням мають використовуватись МОЗ України або НСЗУ на підставі їх нормативних документів.

Проблеми фінансування охорони здоров'я існують багато років, постійно згадуються серед болючих питань для держави і її мешканців, як пацієнтів, так і медичних працівників. Із упровадженням реформи децентралізації ці проблеми загострились ще більше через брак коштів для вирішення різних соціальних питань у територіальних громадах з одного боку, і недостатніх бюджетних видатків — з іншого. Для визначення необхідного обсягу фінансування закладів охорони здоров'я у таких умовах мають бути розраховані: кількість медичного персоналу для обслуговування мешканців певної громади та пацієнтів з інших громад і кількість обладнання, необхідного для функціонування медичного закладу за наявної чисельності пацієнтів.

На базі запропонованого алгоритму поєднання інформації з декількох реєстрів ці питання можуть бути вирішені відповідними медичними управлінськими органами для подальшого за звітним року, ґрунтуючись на інформації попереднього року.

Також необхідно наголосити на обмеженості обраних реєстрів для вирішення проблеми:

1. Головна проблема — неузгодженість реєстрів. Вона може бути вирішена поступово через реєстрацію усіх реєстрів територіальних громад у Національному реєстрі електронних інформаційних ресурсів і на платформі «Трембіта».

2. Єдиний державний демографічний реєстр, який веде ДМС, не має повної інформації щодо усіх зареєстрованих членів усіх територіальних громад.

3. Не усі мешканці територіальних громад мають унікальний номер у ЄДДР.

Вирішенням цих проблем буде створення і наповнення відомостями повноцінних РТГ у всіх новостворених громадах, з одного боку, та присвоєння УНЗР усім мешканцям країни, які не отримали його до цього часу через відсутність звернення з їхнього боку до ДМС за документами нових зразків.

Нині територіальна громада не може отримати інформацію про кількість пацієнтів різного профілю, зареєстрованих (та тих, хто фактично проживає) на її території, поки не буде встановлено зв'язку усіх РТГ і системи ЕСОЗ (*eHealth*). Для вирішення цієї проблеми необхідно встановити зв'язок усіх реєстрів територіальних громад та системи ЕСОЗ (*eHealth*) на основі складного ключа, запропонованого вище.

Напрями використання. Отримані результати можуть бути використані МОЗ, НСЗУ, органами місцевого самоврядування, Міністерством фінансів України у питаннях надання фінансування з Державного бюджету, Міністерством цифрової трансформації України у питаннях налагодження взаємодії реєстрів.

Для центральних органів виконавчої влади можливе вирішення таких завдань:

- 1) удосконалення ЄДДР;

2) надання допомоги територіальним громадам в удосконаленні їхніх реєстрів;

3) налагодження взаємодії між реєстрами територіальних громад, ЄДДР та системою реєстрів охорони здоров'я.

Для органів місцевого самоврядування:

1) покращення якості реєстрів територіальних громад за рахунок повноти і своєчасності інформаційного наповнення;

2) оптимізація фінансових ресурсів для збільшення фінансування системи охорони здоров'я.

РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ РЕЄСТРІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ

3.1. Профілювання професій з точки зору їх актуальності для ринку праці, населення та роботодавців

Актуальність проблеми. Сучасна інформаційна база ринку праці сформована з офіційних статистичних даних, переважно отриманих за допомогою спеціалізованих спостережень Державної служби статистики України (ДССУ), які характеризуються широким колом показників і регулярністю їх оприлюднення. Однак, ця інформація обмежується лише констатацією фактичних даних за певний період і має тривалий часовий лаг оприлюднення, що обмежує можливості дослідників у виявленні актуальних тенденції попиту та пропозиції робочої сили, виявлення їхніх причин і наслідків, прогнозування майбутніх параметрів ринку праці. Через це процеси регулювання досліджуваного ринку з боку всіх його учасників ускладнені.

Одним із способів удосконалення наявної інформаційної бази виявлення сучасних тенденцій на ринку праці є розроблення та впровадження методики використання даних, розміщених у державних реєстрах, за допомогою їх інтеграції. Інтегровані дані допоможуть виявити не лише фактичний стан попиту та пропозиції робочої сили, а й визначити передумови формування структури і причин сучасної динаміки, визначити їхні прогнозні параметри. З позицій регулювання сфери зайнятості вбачається необхідним як інтегральний компонент застосовувати професії зайнятого та безробітного населення, інформація про які міститься у ряді державних реєстрів. Така інтеграція даних дасть змогу здійснити профілювання професій за широким спектром факторів, що визначають професійну структуру зайнятості в Україні. Головною ідеєю пропонуваного інструментарію є виявлення ризиків забезпечення попиту та пропозиції робочої сили, а також прогнозування рівня задоволення потреб ринку праці у кваліфікованих працівниках. Використання пропонуваного інструментарію в діяльності Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Державної служби зайнятості, Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування забезпечить умови

Таблиця 3.1. Державні реєстри, які містять необхідну інформацію для профілювання професій

Показник	Реєстр
Реєстраційний номер облікової картки платника податків (РНОКПП), у разі відсутності — реквізити документів, що посвідчують особу	Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
Код професії	
Код підприємства за КВЕД	
Стать	
Вік	
Місце проживання / реєстрації (тип населеного пункту)	
Регіон	
Поточний статус платника ЄСВ	
Заробітна плата за професією	
Тривалість роботи за поточною професією	
Період, протягом якого сплачувався ЄСВ	
Попередня професія працівника	
Наявність права дострокового виходу на пенсію	
Наявність другої роботи	
Професія на другій роботі	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних
Тривалість безробіття за професією	
Розмір допомоги по безробіттю	Єдина державна електронна база з питань освіти
Спеціальність працівників за дипломом (для випускників ЗФПО та ЗВО)	
Кваліфікація працівників за дипломом	Реєстр потерпілих від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань
Код КВЕД підприємства, де стався нещасний випадок	
Стать особи, з якою стався нещасний випадок	
Вік особи, з якою стався нещасний випадок	
Професія особи, з якою стався нещасний випадок	
Визначальний виробний фактор нещасного випадку	
Примітка: ЗФПО — заклад фахової передвищої освіти; ЗВО — заклад вищої освіти.	

Джерело: авторська розробка.

для удосконалення політики регулювання сфери зайнятості в країні шляхом виявлення негативних тенденцій, що сформувались у ній, та реалізації заходів з запобігання кризовим явищам.

Методично-інформаційне забезпечення. Для створення інформаційної бази попиту та пропозиції на ринку праці у розрізі професій необхідно використати інформацію, яка міститься у:

- 1) Реєстри застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 2) Базі обліку осіб, що шукають роботу та зареєстрованих безробітних;
- 3) Єдиній державній електронній базі з питань освіти;
- 4) Реєстри потерпілих від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Їх використання необхідне для отримання інформації, перелік якої наведено у табл. 3.1.

Інформація за професіями має відповідати класифікатору професій ДК 003:2010, де кожній з них надано код. Для забезпечення ефективності запропонованої методики необхідно збір інформації починати як мінімум з класів професій, яким відповідають перші три цифри коду професійних назв робіт, внесених до реєстрів. Таблицю класів професій наведено у дод. К.

Основні показники, за якими забезпечується взаємозв'язок інформації в реєстрах, наведено в табл. 3.2.

Найпридатнішим ключом інтеграції обраних реєстрів є ідентифікаційний код особи, відносно якої створюється вектор характеристик на дату зняття інформації (найпростіший варіант) та протягом певного періоду (бажаний варіант). Характеристики, які входять до складу згаданого вектора, умовно об'єднано у п'ять блоків.

Блок I має містити ключові кодовані показники, за якими буде здійснюватися збір загальної інформації, а саме:

- реєстраційний номер облікової картки платника податків (РНОКПП);
- код поточної професії за ДК 003:2010;
- код підприємства за КВЕД за ДК 009:2010, на якому здійснюється поточна зайнятість.

Таблиця 3.2. Показники, за якими забезпечується взаємозв'язок інформації у державних реєстрах для визначення попиту та пропозиції на ринку праці у розрізі професій

Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних	Єдина державна електронна база з питань освіти	Реєстр потерпілих від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
+	+	+/-	+	Код класу професій
+	+	+	+	РНОКПП або за відсутності реквізити документів, що посвідчують особу
+	+	-	+	Код підприємства за КВЕД

Примітка: + означає наявність інформації в реєстрах, а +/- вказує, що відповідність стосується професійно-технічної освіти, але не вищої.

Джерело: авторська розробка.

Блок II має складатись із загальних соціально-економічних характеристик осіб, які були включені до бази даних за показниками блоку I, а саме:

- стать;
- вік;
- місце проживання / реєстрації (тип населеного пункту);
- регіон.

Блок III має бути сформований із показників, які характеризують трудову діяльність, і містити такі показники:

- заробітна плата;
- тривалість зайнятості за поточною професією;

- поточний статус платника ЄСВ;
- попередня професія працівника;
- наявність права дострокового виходу на пенсію;
- наявність другої роботи;
- професія на другій роботі;
- кількість нещасних випадків на виробництві для особи;
- професія на дату нещасного випадку;
- основний виробничий фактор нещасного випадку;
- КВЕД підприємства на дату нещасного випадку.

Блок IV формується із показників, що характеризують безробіття за професіями та містить такі показники:

- статус особи в базі обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних;
- тривалість безробіття;
- попередній статус безробітної особи (випускник ЗВО, найманий працівник тощо);
- причини звільнення;
- професія за останнім місцем роботи;
- розмір допомоги по безробіттю.

Для детальнішого аналізу безробіття необхідно залучати показники, що характеризують вакансії за професіями. Інформацію про них щомісячно оприлюднює Державна служба зайнятості.

Блок V об'єднує показники освітнього рівня робочої сили за професіями. До його складу мають бути включені показники:

- спеціальність за дипломом (для випускників ЗФПО та ЗВО);
- кваліфікація за дипломом;
- рік закінчення навчання.

Сформована таким чином база даних інтегрованої інформації з державних реєстрів дає змогу отримати інформацію щодо профілювання професій за критеріями, які допоможуть державним і недержавним інституціям удосконалити політику регулювання сфери зайнятості.

Інформація про професії може бути отримана трьома основними способами:

- знаходженням загальної кількості осіб, які належать до певної професії у заданих розрізах;
- формуванням для професій числових інтервалів, наприклад, тривалості періодів, частоти тощо;
- визначенням для професій змістовних критеріїв, наприклад, причин явища, статусів, категорій тощо.

На основі отриманої інформації з державних реєстрів можна розрахувати аналітичні показники, які дадуть змогу здійснити глибше профілювання робочої сили за професіями. Алгоритми розрахунку найвагоміших аналітичних показників наведено у табл. 3.3.

Загальний вигляд аналітичних таблиць для профілювання професій наведено у дод. И. Аналітичні дані можуть бути подані у таких розрізах як: вік, стать, тип поселень, регіон. Слід додати, що кожен із аналітичних показників також може слугувати критерієм для певних розрізів профілювання професій.

Для забезпечення реалізації алгоритму профілювання професій для розрахунку визначених показників необхідно використовувати формули, згадані у табл. 3.3 і наведені у табл. 3.4.

Обмеженість обраних реєстрів для вирішення проблеми та пропозиції щодо вдосконалення реєстрів:

1. Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування був запущений у експлуатацію 1 липня 2001 р. Відтоді дані заповнені лише за деяких осіб, які були працівниками пілотної групи підприємств, або про яких були відомості в Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків, який розпочав роботу кількома роками раніше. На обмеженість історичної ретроспективи даних Реєстру застрахованих осіб потрібно зважати під час розрахунку показників тривалості страхового стажу; меншою мірою, але також вона може впливати на показники тривалості роботи за поточною професією та роботи на одному підприємстві.

Таблиця 3.3. Алгоритми розрахунку найбільш вагомих показників для профілювання професій

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
	<i>Трудова діяльність</i>
Чисельність зареєстрованих зайнятих за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Із загального переліку зайнятих шляхом додавання кількості осіб з однаковим класом професій (код 3 знаки) визначається чисельність зареєстрованих зайнятих за професією. 2. Визначається питома вага зайнятих за професією в загальній чисельності зареєстрованих зайнятих. 3. Побудова макет-таблиці професійної структури зайнятих
Середній розмір заробітної плати	<ol style="list-style-type: none"> 1. З індивідуальних даних зайнятих розраховуються середні розміри заробітної плати за професіями за формулою простої арифметичної (табл. 3.4, ф. 1). 2. Побудова макет-таблиці середніх розмірів заробітної плати / доходу за професіями
Середня тривалість страхового стажу за професіями	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щодо кожної зайнятої особи за кожен місяць, коли було сплачено ЄСВ, визначається, чи був цей внесок рівним чи вищим за необхідний мінімальний. Якщо фактично сплачений внесок був менше за мінімальний, зараховується пропорційна частина місяця. Розмір мінімального внеску у відповідному періоді визначається за довідником. 2. Щодо кожної зайнятої особи розраховується загальна кількість місяців стажу за весь період страхової участі, тобто відколи про цю особу наявні дані в Реєстрі застрахованих осіб. Сумарний показник з місяців переводять у роки шляхом ділення на 12. 3. З індивідуальних даних розраховується середня тривалість страхового стажу за професіями за формулою простої арифметичної (табл. 3.4, ф. 1). 4. Побудова макет-таблиці середньої тривалості стажу за професіями
Середня щільність сплати ЄСВ за професіями	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щодо кожної зайнятої особи розраховується щільність сплати внесків шляхом ділення кількості місяців / років на загальну тривалість місяців / років, які минули після досягнення особою 18 років (табл. 3.4, ф. 2). 2. З індивідуальних рівнів щільності розраховується середня щільність сплати ЄСВ за професіями за формулою простої арифметичної (табл. 3.4, ф. 1). 3. Побудова макет-таблиці середньої щільності сплати ЄСВ за професіями

Продовження табл. 3.3

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
Середня тривалість роботи за поточною професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щодо кожної зайнятої особи визначається дата початку роботи за поточною професією. 2. З індивідуальних даних розраховується середня тривалість роботи за професіями за формулою простої арифметичної (табл. 3.4, ф. 1). 3. Побудова макет-таблиці середньої тривалості роботи за професіями 4. Побудова макет-таблиці розподілів за професіями та тривалістю роботи за цією професією
Частота переходів до поточної професій з інших	<ol style="list-style-type: none"> 1. З індивідуальних даних зайнятих визначаються професії, які передували поточній. 2. Шляхом додавання визначаються класи професій, які передували поточній. 3. Побудова макет-таблиці частоти переходів до поточної професій з інших
Зайнятність за професіями за видами економічної діяльності (за КВЕД)	<ol style="list-style-type: none"> 1. З індивідуальних даних зайнятих визначається код за КВЕД підприємства, на якому нині зайнята особа за поточною професією. 2. Шляхом додавання визначаються види економічної діяльності, на яких зайняті особи, за професіями. 3. Побудова макет-таблиці зайнятості за професіями за видами економічної діяльності (за КВЕД)
Чисельність працуючих в особливих умовах праці, які дають право вийти на пенсію раніше звичайного віку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зайнятим особам надаються коди залежно від наявності особливих умов праці: список 1 — код 1, список 2 — код 2, інші категорії, які мають право на дострокові пенсії за віком — код 3, право на пенсію за вислугу років — код 4, не мають пільг — код 5, не сплачують ЄСВ — код 6. 2. Агрегування чисельності працуючих в особливих умовах праці, які дають право вийти на пенсію раніше звичайного віку (коди 1 — 4). 3. Побудова макет-таблиці з чисельністю працуючих в особливих умовах праці за професіями
Чисельність осіб, які мають другу роботу	<ol style="list-style-type: none"> 1. З індивідуальних даних зайнятих визначаються особи, які мають більше однієї роботи, тобто за них надходять внески від двох різних роботодавців, або внески надходять від роботодавця і вони самі сплачують ЄСВ як фізичні особи-підприємці тощо. 2. Агрегування чисельності осіб, які мають другу роботу. 3. Побудова макет-таблиці з чисельністю осіб, які мають другу роботу

Продовження табл. 3.3

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
Професії, які найчастіше суміщають	<ol style="list-style-type: none"> 1. З індивідуальних даних осіб, які мають другу роботу, визначається професія на другій роботі. 2. Шляхом додавання визначаються класи професій на другій роботі. 3. Побудова макет-таблиці частоти комбінування професій (професійних груп) за другим місцем роботи
Характер зареєстрованого безробіття	
Питома вага безробітних за професією (професійною групою)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік квартал, місяць) за професійними групами (код 3 знаки). 2. Виокремлення загальної чисельності безробітних протягом періоду (рік квартал, місяць). 3. Розрахунок показника «Питома вага безробітних за професією (професійною групою)» (табл. 3.4, ф. 3). 4. Побудова макет-таблиці професійної структури безробіття
Частота настання безробіття за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення осіб, що є застрахованими за поточним видом професійної діяльності (професії). 2. Виокремлення з пункту 1 алгоритму (визначених осіб з відповідною професією) осіб, що мали досвід безробіття за професією відповідно до кількості випадків безробіття протягом трудового життя, та кількості осіб, що мали цей досвід. 3. Розрахунок показника «Частота настання безробіття за професією» (табл. 3.4, ф. 4). 4. Побудова макет-таблиці частоти настання безробіття
Середня тривалість безробіття за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік квартал, місяць) за професійними групами (код 3 знаки). 2. Виокремлення початкової та кінцевої дати безробіття. 3. Розрахунок за професією (професійною групою) співвідношень термінів безробіття (місяці) та кількості безробітних з відповідним терміном безробіття.

Продовження табл. 3.3

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Розрахунок загальної суми місяців безробіття за професією (професійною групою). 5. Розрахунок показника «Середня тривалість безробіття за професією (професійною групою)» (табл. 3.4, ф. 5). 6. Побудова макет-таблиці середньої тривалості безробіття
Частка довготривалих безробітних за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за професійними групами (код 3 знаки). 2. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) безробітних за професійними групами (код 3 знаки), які мають такий статус понад 12 місяців. 3. Розрахунок показника «Частка довготривалих безробітних за професією» (табл. 3.4, ф. 6). 4. Побудова макет-таблиці професійної структури безробіття за довготривалістю
Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за категорією «освіта» або «професія», що відповідає критерію «підходяща робота». 2. Виокремлення загальної чисельності безробітних випускників навчальних закладів, протягом періоду (рік, квартал, місяць), за професією, що відповідає критерію «підходяща робота». 3. Розрахунок показника «Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)» (табл. 3.4, ф. 7). 4. Побудова макет-таблиці професійної структури безробіття серед випускників ЗВО
Частка безробітних з причин безробіття за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за категоріями звільнення та професіями (групами професій). 2. Виокремлення безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за професійними групами (код 3 знаки). 3. Розрахунок показника «Частка безробітних з економічних причин за професією» (табл. 3.4, ф. 8). 4. Побудова макет-таблиці професійної структури безробітних за причиною безробіття

Продовження табл. 3.3

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
Питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виокремлення загальної чисельності безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за професіями (професійними групами). 2. Виокремлення чисельності безробітних протягом періоду (рік, квартал, місяць) за професіями (професійними групами), яким було призначено допомогу по безробіттю. 3. Розрахунок показника «Питома вага безробітних, які отримують допомогу по безробіттю» (табл. 3.4, ф. 9). 4. Побудова макет-таблиці професійної структури безробітних, які отримують допомогу
<i>Освітні характеристики</i>	
Питома вага зайнятих та безробітних за професією за спеціальністю (за дипломом ЗФО та ЗВО)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення кількості зайнятих за професійними групами (код 3 знаки) за РНОКПП. 2. Визначення загальної чисельності безробітних за професіями (професійними групами) за РНОКПП. 3. Визначення спеціальності за дипломом ЗВО виявлених зайнятих та безробітних за РНОКПП. 4. Розрахунок показника «Питома вага зайнятих та безробітних за професією, за спеціальністю» (табл. 3.4, ф. 10). 5. Побудова макет-таблиці професійної структури робочої сили за спеціальністю за дипломом ЗВО
Питома вага зайнятих та безробітних за професією за кваліфікацією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення кількості зайнятих за професійними групами (код 3 знаки) за РНОКПП. 2. Визначення загальної чисельності безробітних за професіями (професійними групами) осіб за РНОКПП. 3. Визначення кваліфікації виявлених зайнятих та безробітних за РНОКПП. 4. Розрахунок показника «Питома вага зайнятих та безробітних за професією, за кваліфікацією» (табл. 3.4, ф. 11). 5. Побудова макет-таблиці професійної структури робочої сили за кваліфікацією за дипломом ЗВО

Закінчення табл. 3.3

Показник	Алгоритм дій для формування інформаційної бази та проведення дослідження
Чисельність осіб, які в поточному періоді здобувають професію (для професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ))	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення кількості студентів ПТНЗ за професіями, які вони здобувають. 2. Розрахунок показника питомої ваги здобувачів у загальній кількості робочої сили за професією (табл. 3.4, ф. 12). 3. Побудова макет-таблиці чисельності та питомої ваги здобувачів професії у ПТНЗ
Характеристики якості робочих місць	
Рівень травматизму за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Із індивідуальних даних шляхом додавання визначається кількість травматичних випадків на виробництві за професіями за РНОКПП. 2. Розрахунок показника кількості травматичних випадків на виробництві у розрахунку на 1000 зайнятих за професією (табл. 3.4, ф. 13). 3. Побудова макет-таблиці за показником кількості травматичних випадків на виробництві у розрахунку на 1000 зайнятих за професією
Питома вага вакансій за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення кількості вакансій за професією за даними Державної служби зайнятості. 2. Визначення кількості зайнятих та безробітних за професією. 3. Розрахунок показника питомої ваги вакансій у загальній кількості робочої сили за професією (табл. 3.4, ф. 14). 4. Побудова макет-таблиці за показником питомої ваги вакансій у загальній кількості робочої сили за професією
Питома вага зайнятих / осіб, що отримують мінімальну заробітну плату за професією	<ol style="list-style-type: none"> 1. Із індивідуальних даних шляхом додавання визначається кількість зайнятих за професією, які отримують мінімальну заробітну плату. 2. Визначення кількості зайнятих за професією. 3. Розрахунок показника питомої ваги зайнятих, що отримують мінімальну заробітну плату, за професією (табл. 3.4, ф. 15) 4. Побудова макет-таблиці за показником питомої ваги зайнятих, що отримують мінімальну заробітну плату, за професією

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 3.4. Ключові формули для розрахунку показників профілювання професій

Номер формули	Назва показника	Формула розрахунку
1	Проста арифметична для розрахунку середніх величин	$\bar{x} = \frac{\sum_1^n x_i}{n},$ <p>де $\bar{x}$ — середня величина ознаки; x_i — індивідуальні значення ознаки; n — кількість одиниць сукупності (індивідуальних значень)</p>
2	Щільність сплати ЄСВ	$Density = (Completed\ months) / (Total\ months) \times 100\ %,$ <p>де $Density$ — щільність сплати ЄСВ, %; $Completed\ months$ — сумарна кількість місяців / років, за які сплачено внесок в розмірі не нижче мінімального; $Total\ months$ — сумарна кількість місяців / років, які минули після досягнення особою 18 років</p>
3	Питома вага безробітних за професією (професійною групою)	$pB_n = ЧБ_n / ЧБ \times 100,$ <p>де pB_n — питома вага безробітних за професією n; $ЧБ_n$ — чисельність безробітних за професією n за період; $ЧБ$ — загальна чисельність безробітних за період</p>
4	Частота настання безробіття за професією (професійною групою)	$wNB_n = \frac{\sum_1^m m \times ЧБ_{mn}}{\sum_1^m ЧБ_n},$ <p>де wNB_n — частота настання безробіття за професією n; m — кількість разів безробіття протягом трудового життя; $ЧБ_{mn}$ — чисельність осіб відповідної професії, що ставали m разів безробітними протягом трудового життя; $ЧБ_n$ — чисельність осіб професії n, які мали досвід безробіття протягом життя</p>
5	Середня тривалість безробіття за професією (професійною групою)	$TB_n = \frac{\sum_1^t t \times ЧБ_{tn}}{\sum_1^t ЧБ_n},$ <p>де TB_n — середня тривалість безробіття за професією n; t — тривалість безробіття, місяців; $ЧБ_{tn}$ — чисельність безробітних за професією з тривалістю безробіття t; $ЧБ_n$ — чисельність безробітних за професією n</p>
6	Частка довготривалих безробітних за професією (професійною групою)	$pB_{n12+} = ЧБ_{n12+} / ЧБ \times 100,$ <p>де pB_{n12+} — частка довготривалих безробітних за професією n; $ЧБ_{n12+}$ — чисельність безробітних за професією n, що більш ніж 12 мають статус безробітного; $ЧБ$ — загальна чисельність безробітних за період</p>

Продовження табл. 3.4

Номер формули	Назва показника	Формула розрахунку
7	Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)	$wB_{gn} = ЧБ_{gn} / ЧБ_n \times 100,$ де wB_{gn} — частота безробіття випускників за професією (спеціальністю) n ; $ЧБ_{gn}$ — чисельність безробітних за професією (спеціальністю) n ; $ЧБ_n$ — чисельність безробітних за професією n
8	Частка безробітних з економічних причин безробіття за професією (професійною групою)	$pB_{ner} = ЧБ_{ner} / ЧБ_n \times 100,$ де pB_{ner} — частка безробітних з економічних причин за професією n ; $ЧБ_{ner}$ — чисельність безробітних професії n звільнених з економічних причин; $ЧБ_n$ — чисельність безробітних за професією n
9	Питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості, за професією	$pB_{nf} = ЧБ_{nf} / ЧБ_n \times 100,$ де pB_{nf} — питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості за професією n ; $ЧБ_{nf}$ — чисельність безробітних, які отримують допомогу по безробіттю професії n ; $ЧБ_n$ — чисельність безробітних за професією n
10	Питома вага зайнятих та безробітних за професією, за спеціальністю (за дипломом ЗФПО та ЗВО)	$pPC_{nm} = PC_n / PC_m \times 100,$ де pPC_{nm} — питома вага робочої сили з професією m за спеціальністю n ; PC_n — чисельність робочої сили за спеціальністю n ; PC_m — чисельність робочої сили за професією m
11	Питома вага зайнятих та безробітних за професією, за кваліфікацією	$pPC_{km} = PC_k / PC_m \times 100,$ де pPC_{km} — питома вага робочої сили з професією m за кваліфікацією k ; PC_k — чисельність робочої сили за кваліфікацією k ; PC_m — чисельність робочої сили за професією m
12	Питома вага осіб, які в поточному періоді здобувають професію (для ПТНЗ)	$pU_m = U_m / PC_m \times 100,$ де pU_m — питома вага студентів ПТНЗ, які здобувають професію m ; U_m — чисельність студентів ПТНЗ, які здобувають професію m ; PC_m — чисельність робочої сили за професією m

Закінчення табл. 3.4

Номер формули	Назва показника	Формула розрахунку
13	Рівень травматизму за професією	$kT_m = T_m / Z_m \times 1000,$ де kT_m — рівень травматизму за професією; T_m — кількість травматичних випадків за професією; Z_m — кількість зайнятих за професією m
14	Питома вага вакансій за професією	$pPC_{km} = V_m / PC_m \times 100,$ де pPC_{km} — питома вага вакансій за професією m ; V_m — кількість вакансій за професією m ; PC_m — чисельність робочої сили за професією m
15	Питома вага зайнятих, які отримують мінімальну заробітну плату, за професією	$pZmin_m = Zmin_m / Z_m \times 100,$ де $pZmin_m$ — плату за професією m ; Z_m — чисельність зайнятих за професією m

Джерело: авторська розробка.

2. Інформацію щодо професій почали вносити в Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування лише з 2013 р., після ухвалення Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» і нової редакції Закону України «Про зайнятість населення». Тоді Міністерство соціальної політики спробувало запровадити моніторинг створення нових робочих місць (наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методики моніторингу створення нових робочих місць» від 23.09.2013 № 611). На рівні закону (ст. 20 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування») внесення назви професій у персональні електронні облікові картки Реєстру застрахованих осіб було закріплене лише 2017 року, коли Міністерство соціальної політики та Пенсійний фонд України запровадили регулярну аналітичну роботу з метою виявлення ознак використання праці неоформлених працівників і порушень законодавства про працю [67]. Якщо застрахована особа не змінювала місце роботи після 2013 р., інформація про її професію в Реєстрі застрахованих осіб, скоріше за все, буде відсутня.

3. Заповнити прогалини в інформації про професії в Реєстрі застрахованих осіб має допомогти запровадження Пенсійним фондом України сервісу «Електронна трудова книжка». Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» передбачає, що з моменту набуття ним чинності, всі записи про трудову діяльність будуть обліковуватися в електронній формі, а саме — в Реєстрі застрахованих осіб. Закон також передбачає, що наявні записи з паперових трудових книжок буде переведено у цифровий формат і внесено до Реєстру застрахованих осіб. Для цього роботодавець або сам працівник мають надіслати скановані копії чи електронні записи трудових книжок через особистий електронний кабінет на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду або подати ці документи шляхом відвідування місцевого відділення Пенсійного фонду. Цю роботу передбачено виконати за п'ять років (фініш очікується у 2027—2028 рр.). Головна проблема полягає в тому, що Закон прямо не зобов'язує роботодавців подбати про оцифрування трудових книжок своїх працівників і звільняє їх від обов'язку зберігати паперові трудові книжки. Також незрозуміло, хто і як контролюватиме достовірність цих даних і виправлятиме помилки, які неминуче виникатимуть на всіх етапах цифрування. Ураховуючи зарубіжний досвід, набагато надійнішим способом організації була б формалізована передача паперових трудових книжок від роботодавців та населення до Пенсійного фонду для оцифрування, перевірки і зберігання.

4. Є певні сумніви і щодо спроможності роботодавців постійно системно вести електронний облік своїх працівників. Постає питання і щодо реорганізації системи державних реєстрів, якщо реєстр застрахованих осіб уміщуватиме таку кількість подробиць про життя людини.

5. Проблемою є і відсутність чіткого взаємозв'язку між «Єдиною державною електронною базою з питань освіти» та рештою реєстрів, в яких вказаний код професії. Причиною цього стало те, що в документах про освіту не вказується перелік професій, за якими можуть бути працевлаштовані випускники ЗФПО та ЗВО. Професійні стандарти, де ця інформація не є обов'язковою, можуть частково заповнити цю прогалину, але, на нашу думку, питання слід вирішувати безпосередньо. Наприклад, шляхом, створення оновлюваного класифікатора відповідності освітніх

спеціальностей професійним одиницям. Запропоновані в цій роботі показники утворюють для цього необхідні інформаційні передумови.

6. Часові відмінності в представленості інформації у різних реєстрах перешкоджають побудові повного ланцюжка типових професійно-освітніх траєкторій для визначення оптимальних шляхів здобуття професії в поточному періоді. Причиною цього є те, що підключення до Єдиної державної електронної бази з питань освіти ЗВО розпочато 2012 року, професійних (професійно-технічних) закладів освіти — з 2013, а департаментів (управлінь) освіти — 2014 року. Це обмежує можливості визначення освітнього рівня осіб, які завершили навчання до цих років.

7. Слід враховувати, що «База вакансій Державної служби зайнятості» обмежена не тільки реєстрованим ринком праці, а й практикою відмови підприємств від повідомлення про вакансії до Державного центру зайнятості.

8. Доцільним є внесення до «Єдиного державного реєстру ветеранів війни» та «Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб» окремого блоку стосовно освіти із зазначенням спеціальністю та професійної приналежності з метою реалізації можливості їх профілювання.

9. Доцільним є внесення до реєстрів, що використовуються для профілювання професій («База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних», «Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування») інформації щодо фактичного місця проживання індивідів та їх належності до відповідної територіальної громади для отримання достовірніших оцінок на цих рівнях.

Напрями використання. Спектр споживачів результатів картографування є достатньо широким через можливість використання кожного показника, який входить до його складу як індикатора діагностики змін, що робить картографування комплексним та універсальним. Ключові споживачі та завдання, які допомагає вирішити інформація профілізації (картографування) професій, наведені в табл. 3.5.

Напрями рекомендацій для органів влади.

1. Створення у складі Міністерства економіки або Державної служби статистики моніторингового центру, який збиратиме та аналізуватиме

Таблиця 3.5. Можливі споживачі та завдання, які розв'язує інструмент картографування професій

Можливий споживач (орган, інституція тощо)	Можлива сфера використання результатів та завдання, які можна вирішити за допомогою запропонованого інструменту
Міністерство освіти та науки України	<p>Інструмент визначення доцільності ліцензування та державного фінансування освітніх програм, направлених на здобуття певних професій;</p> <p>використання показників для акредитації освітніх програм за професіями</p> <p>Інструмент визначення актуальних напрямів освітньої підготовки, які потребують додаткової підтримки;</p> <p>визначення прогалів у змісті освітніх програм, які через застарілість і невідповідність вимогам ринку не дають змоги працевлаштуватись випускникам за професією;</p> <p>оцінювання дефіциту та ефективності підготовки кадрів для системи освіти (викладачі, вчителі тощо)</p>
Державні та недержавні інституції з професійної орієнтації населення	<p>Побудова соціально-економічного портрету професії для візуалізації інформації щодо рівня затребуваності певних професій на ринку праці;</p> <p>організація професійного консультування молоді та безробітних на етапі обрання та здобуття професії, побудови оптимальної професійно-освітньої траєкторії, корегування вибору професії через рекомендації в необхідності здобуття додаткової освіти або додаткових навичок;</p> <p>побудова програм професійної агітації та професійного інформування населення з приводу затребуваності професій, представленості на ринку праці, їх конкурентоспроможності, якості робочих місць, вірогідності настання безробіття тощо</p>
Заклади освіти	<p>Інструмент визначення доцільності реалізації освітніх програм за певними напрямами професійної підготовки (на основі визначення їх конкурентних переваг на ринку праці);</p> <p>можливість регулювання додаткових компонентів освітніх програм, направлених на здобуття суміжних професій, затребуваних на ринку праці;</p> <p>інструмент оцінювання можливостей досягнення встановлених показників працевлаштування випускників та діагностики ефективності освітніх програм</p>

Продовження табл. 3.5

Можливий споживач (орган, інституція тощо)	Можлива сфера використання результатів та завдання, які можна вирішити за допомогою запропонованого інструменту
Міністерство економіки України, Міністерство соціальної політики України	Здійснення практико-орієнтованої процедури прогнозування попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці за професіями та кваліфікаціями; визначення спектра професій, що мають дефіцит робочої сили, спричинений низькою якістю робочих місць; визначення спектра професій, які застарівають та мають тенденцію до поступового технологічного або фізичного зникнення; розрахунок показників вивільнення робочої сили для врахування його в процесі прогнозування ринку праці; методологічний інструмент визначення взаємозв'язку переходу назви спеціальності, яку здобуває молодь у закладах освіти, та професійного виду майбутньої діяльності
Державна служба зайнятості України, Державні центри зайнятості усіх рівнів	Визначення вірогідностей безробіття за професійними ознаками для реалізації можливостей планування виплат допомоги по безробіттю та інших фінансових витрат у рамках програм сприяння зайнятості населення; здійснення профілізації безробітного населення за широким комплексом ознак: частоти настання безробіття, швидкості працевлаштування, якості робочих місць за професією тощо; оптимізація можливостей пошуку сфер зайнятості безробітними з урахуванням професійного сегмента ринку праці, в якому він перебуває; удосконалення роботи кар'єрних радників за допомогою розширення інформаційної бази щодо можливостей розвитку безробітного в рамках наявної професії, оптимізації побудови його професійно-освітньої траєкторії; визначення доцільності процедури перенавчання безробітних на нові професії; оцінка ефективності діяльності Державної служби зайнятості України
Пенсійний фонд України	Прогнозування обсягів страхових внесків за професійними групами; визначення ризиків недонаповнення пенсійного фонду; планування заходів удосконалення ведення реєстрів загальнообов'язкового державного соціального страхування

Можливий споживач (орган, інституція тощо)	Можлива сфера використання результатів та завдання, які можна вирішити за допомогою запропонованого інструменту
Роботодавці	Використання узагальненої інформації за професіями під час встановлення ціни на робочу силу; індикативне порівняння конкурентоспроможності власних робочих місць за професією; здійснення прогнозування можливостей виникнення дефіциту на фахівців певних професій; використання інформації для ухвалення рішень щодо доцільності підготовки та перепідготовки персоналу за власний кошт з певних професій
Населення	Професійне самовизначення на етапі закінчення закладів середньої освіти; можливість регулювання власних професійно-освітніх траєкторій на основі поточної затребуваності професій на ринку; інструмент збільшення особистої конкурентоспроможності на ринку праці
Територіальні громади	Визначення доцільності фінансування підготовки кадрів у закладах професійно-технічної освіти, наявних у межах територіальної громади; для територіальних громад, які в економічному розвитку мають монопрофільні види діяльності, запропонований інструментарій може допомогти оцінити насиченість ринку праці фахівцями певних професій, а також вірогідність настання безробіття та його якісних характеристик (довготривалість, частота тощо); розуміння професійної структури робочої сили територіальної громади

Джерело: авторська розробка.

інформацію з реєстрів та інших джерел. Прикладом такої аналітичної установи може бути Європейський центр моніторингу змін (*European Monitoring Centre on Change*), який аналізує зміни зайнятості у контексті змін у регулюванні, технологіях, виробничих моделях тощо [68].

2. У процесі використання інформації стосовно побудови рейтингів затребуваних професій доцільно враховувати, що вказані в реєстрі професії базуються на назвах професійних робіт, зазначених у державному класифікаторі професій. Швидка поява нових і зникнення ряду застарілих професій потребують активної діяльності з модернізації класифікатора професій, актуалізації переліку професій, підвищення гнучкості його використання у практичній діяльності.

3. Професії, які підлягають профілюванню на основі запропонованого алгоритму, охоплюють лише зареєстрований ринок праці, обмежений задекларованою працею та відповідною характеристикою робочих місць, а також безробітними та вакансіями, зареєстрованими в Державній службі зайнятості населення. Це актуалізує потребу в застосуванні сучасних методів дослідження та виявлення вакансій, які з різних причин не потрапляють до поля діяльності ДСЗ. Для цього у країнах Європи досить часто використовують Великі дані (*Big Data*), що дає змогу залучити інформацію, розміщену на відкритих ресурсах мережі Інтернет.

4. Обрані показники профілювання професій є незалежними від інших та можуть бути використані як окремо — для профілювання професій за певним критерієм, так і в комплексі залежно від завдань, що стоять перед споживачем, та результатами, які він передбачає отримати. Обрані в алгоритмі показники можуть також слугувати якісними характеристиками конкретної ситуації.

5. Використання алгоритму профілювання професій може бути здійснено на рівні регіонів, типів поселення, статевої та вікової структури населення. Для цього необхідно до кожного алгоритму показника додати пошуковий запит за обраним додатковим критерієм.

6. Для розрахунку показників доцільно враховувати особливості динамічності змін трудових статусів за професіями протягом життя, що потребує наявності широкого спектра ретроспективної інформації в реєстрах.

7. У процесі узагальнення інформації стосовно профілювання професій з метою поширення її на широкі верстви населення (наприклад, для формування профілів затребуваних на ринку праці професій для молоді або створення демонстративних інструментів професійної інформації населення) доцільним є використання методів візуалізації інформації для спрощення її сприйняття.

3.2. Оцінка територіальної локалізації ринку праці

Актуальність проблеми. Наприкінці 2020 року завершивши процес об'єднання територіальних громад, і Україна вступила в чергову фазу реформи децентралізації. Актуальною проблемою, що потребує вирішення, є створення інформаційно-аналітичної системи статистичних та адміністративних показників відповідно до потреб місцевого самоврядування. Наявні дослідження засвідчують брак релевантної інформації на місцевому рівні щодо зайнятості населення, рівня безробіття й інших показників ринку праці в розрізі населених пунктів, що заважає якісно організувати процеси планування соціально-економічного розвитку громад, доходів і видатків місцевих бюджетів. Зокрема, спостерігається:

- недостовірність статистичної інформації щодо чисельності населення в розрізі вікових категорій працездатного віку;
- відсутність даних про кількість зайнятого населення в ТГ та трудову міграцію;
- неповнота даних стосовно фонду оплати праці на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на території громади, що утруднює розрахок показників дохідної частини місцевих бюджетів;
- складність отримання даних про нарахування податків і зборів у розрізі платників, зокрема податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) [69, с. 23].

Низька якість інформаційного забезпечення, по-перше, має негативний вплив на ефективність управління розвитком ТГ. Унаслідок неповноти даних зараз формування прогнозу соціально-економічних показників розвитку громад по суті зводиться до формального дотримання норм законодавства: показники, які закладаються у прогноз, не є деталізованими та не дають змоги повноцінно враховувати можливі надходження до бюджету і планувати бюджетні видатки на середньостроковий період згідно з вимогами Бюджетного кодексу.

По-друге, однією з ключових проблем децентралізації стала суттєва диспропорція бюджетної забезпеченості громад, що вказує на необхід-

ність внесення змін у податкове та бюджетне законодавство, методичку оцінювання рівня спроможності ТГ і систему вирівнювання податко-спроможності територій. Так, указом Президента України № 180/2021 [70] визначено необхідність розроблення поправок до законодавства щодо зарахування частини ПДФО до місцевих бюджетів за місцем проживання платника податків. На сьогодні цей податок зараховується до місцевого бюджету за місцем знаходження юридичної особи, яка виплачує оподатковуваний дохід фізичній особі. Очевидно, що така модель розподілу ПДФО є неефективною та несправедливою. Працівник може проживати в одній ТГ, а працювати в іншій, відповідно ПДФО надходить до бюджету громади, де підприємство зареєстроване юридично, а не до громади, де працівник проживає, використовує інфраструктуру й отримує публічні послуги. У результаті сільські громади, як правило, не отримують значних сум ПДФО та не можуть належним чином фінансувати свої програми розвитку.

Значна диференціація ТГ за рівнем соціально-економічного розвитку, характером зайнятості та трудової мобільності жителів, за наданням їм публічних послуг тощо обумовлює високу варіативність можливих підходів до вибору перспективної моделі сплати та розподілу ПДФО між відповідними бюджетами. Натепер запропоновано багато законопроектів для вирішення цієї проблеми, які, однак, через брак доступних даних не містять обґрунтованих розрахунків наслідків запропонованих змін.

Мета дослідження — визначити можливості отримання на основі даних державних реєстрів інформації про легальну зайнятість населення в ТГ та його трудові доходи, про «розриви» між місцем проживання та місцем працевлаштування жителів для потреб планування соціально-економічного розвитку громад, а також для моделювання впливу тих чи інших законодавчих ініціатив щодо змін правил оподаткування доходів фізичних осіб на їхні бюджети і фінансову спроможність.

Методично-інформаційне забезпечення. Для укладання інформаційної бази стосовно зайнятості населення територіальних громад необхідно використати певні реєстри та показники, перелік яких наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6. Інформаційна база дослідження для оцінювання територіальної локалізації ринку праці

Показник	Реєстр
Реквізити документа, що посвідчує особу	Реєстри територіальних громад
Адреса реєстрація місця проживання / перебування	
Дата народження / смерті	
Стать	
Належність місця проживання / перебування до територіальної громади	Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад
Місце фактичного проживання (місце перебування)	Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
Реєстраційний номер облікової картки платника податків *	
Статус зайнятості: особа, яка працює на умовах трудового договору; фізична особа — підприємець, самозайнята особа; інший статус	
Професійна назва роботи	
Роботодавець: код (код філії), найменування	
Місцезнаходження роботодавця (філії)	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Місце реєстрації фізичної особи — підприємця в податкових органах	
Статус зареєстрованого безробітного	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних
Сума нарахованої заробітної плати	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків
Сума утриманого ПДФО	

Примітка: * у разі відсутності в особи реєстраційного номера облікової картки платника податків, використовуються дані документа, що посвідчує особу.

Джерело: авторська розробка.

Основні показники, за якими забезпечується взаємозв'язок інформації в реєстрах, наведено в табл. 3.7.

Кожна особа віком 15 років і старше, зареєстрована у ТГ згідно з її реєстром, може бути ідентифікована за допомогою реквізитів документа, що посвідчує особу. На першому етапі для кожної особи на основі

показників із різних реєстрів, з'єднаних за допомогою ключів (див. табл. 3.7), формується масив даних з інформацією за такими блоками:

1. Загальні відомості: вік; стать; місце проживання / перебування; код місця проживання / перебування відповідно до Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад;

2. Статус участі в складі робочої сили:

— формально (легально) зайнятий (працює на умовах трудового договору; фізична особа — підприємець, самозайнята особа; інший статус);

— офіційно безробітний;

— інше;

3. Для зайнятих:

— професійна назва роботи;

Таблиця 3.7. Показники, за якими забезпечується взаємозв'язок інформації у державних реєстрах для оцінювання територіальної локалізації ринку праці

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Реєстри територіальних громад	Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування	Реквізити документа, що посвідчує особу
	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних	
	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	
Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	Роботодавець: код ЄДРПОУ або РНОКПП

Джерело: авторська розробка.

— місце роботи (у територіальній громаді; поза межами територіальної громади але в межах регіону проживання; в іншому регіоні);

4. Доходи та податки:

— сума нарахованої заробітної плати;

— сума утриманого ПДФО.

Окрему групу складають особи, які працюють у територіальній громаді, але проживають за її межами. Щодо них застосовується такий алгоритм формування інформаційної бази: за допомогою Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань визначаються підприємства чи їх філії, а також фізичні особи — підприємці, які здійснюють діяльність у ТГ; використовуючи показник-ключ «код підприємства (філії)» за даними Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування можна ідентифікувати найманих працівників визначених підприємств, а також за даними РНОКПП — працівників у фізичних осіб — підприємців за винятком тих, які зареєстровані у громаді; щодо відібраних працівників формуються масиви даних з інформацією за вищенаведеними блоками.

На другому етапі можна агрегувати масиви даних за визначеними параметрами (розрізами) та, у разі потреби, розрахувати аналітичні показники.

На третьому етапі відбувається формування аналітичних таблиць для користувачів інформації. Приклади макетів таких таблиць наведено у дод. Л.

Таким чином за допомогою запропонованого підходу до використання даних реєстрів буде сформовано інформаційну базу «Ринок праці» у розрізі територіальних громад для потреб програмування соціально-економічного розвитку і планування місцевих бюджетів органами місцевого самоврядування. На основі даних макетів (табл. Л.4—Л.5) можна моделювати вплив різних варіантів зміни нормативів зарахування ПДФ на бюджети громад, наприклад: зарахування за місцем проживання фізичної особи — платника податку; розподіл ПДФО (50 % зараховується до відповідного бюджету за місцезнаходженням підприємства, решта 50% — за місцем проживання фізичної особи); зміна пропорцій розподілу ПДФО між бюджетом громади, обласним і державним бюджетами.

Проте існують певні обмеження обраних реєстрів для вирішення окресленої проблеми.

1. Обрані реєстри дають змогу оцінити лише зареєстрований сегмент ринку праці (легальну зайнятість та офіційне безробіття). Поза спостереженням залишається неформальна зайнятість, масштаби якої є значними. Так, згідно з даними обстеження робочої сили, у 2020 р. рівень неформальної зайнятості в Україні становив 20,3 %, а в деяких регіонах перевищував 40 %. Актуальним завданням є розроблення методик дослідження масштабів неформальної зайнятості в ТГ на основі даних реєстрів за допомогою непрямих методів оцінювання.

2. Для релевантного оцінювання ринків праці громад для формування інформаційної бази особу доречно ідентифікувати за місцем її фактичного проживання, а не за місцем реєстрації. За оцінками Міністерства цифрової трансформації, 20—30 % усіх українців проживають в адміністративно-територіальних одиницях, відмінних від офіційного місця реєстрації [71]. Формально дані про адресу місця фактичного проживання (місце перебування) містяться в Реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків, проте на практиці вони часто не відповідають дійсності. Тому пропонуємо запровадити вимогу щодо обов'язкового регулярного (наприклад, щорічного) інформування найманими працівниками своїх роботодавців про підтвердження фактичного місця проживання та корегування відповідної інформації у реєстрах під час подання роботодавцями податкової звітності (ЄСВ і ПДФО). Також існує можливість перевірки інформації з різних реєстрів. Перспективним напрямом є використання даних електронної системи охорони здоров'я *eHealth*, де пацієнти в договорах із сімейними лікарями переважно вказують адресу фактичного проживання.

3. Інформація в реєстрах щодо кількості зайнятого населення, розмірів заробітної плати та сплаченого ПДФО в деяких ТГ може не відповідати дійсній у зв'язку з практикою адміністрування податків з відокремлених підрозділів через головні офіси підприємств. Використовуючи неузгодженості між нормами Податкового та Господарського кодексів, нерідко великі підприємства створюють підрозділи, які, відповідно до їхніх положень, не наділені правами сплачувати податки, вести облікову діяльність, подавати звітність і наймати працівників. Як наслідок, мешканці ТГ, які фактично працюють у такому структурному підрозділі на території

громади, в реєстрах будуть закріплені за юридичною адресою головного офісу. Особливо ця проблема актуальна в контексті використання інформаційної бази для моделювання впливу змін нормативів зарахування ПДФО на місцеві бюджети. Пропонується законодавчо уточнити зміст терміна «відокремлений підрозділ» та синхронізувати норми Податкового й Господарського кодексів; зобов'язати вносити відомості про функціональні структурні підрозділи апарату управління та виробничі структурні підрозділи, як і інші відокремлені підрозділи, в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців із зазначенням адреси фактичної діяльності, що дасть можливість достовірного обліку найманих працівників та контролю сплати податків такими структурними підрозділами.

Напрями використання і потенційні користувачі результатами дослідження вказані в табл. 3.8.

Напрями рекомендацій для органів влади: 1. Профільним органам державної влади варто ініціювати внесення законодавчих і нормативних змін, спрямованих на вдосконалення реєстрів і підвищення точності й достовірності наявної в них інформації, зокрема щодо: адреси місця фактичного проживання (місцеперебування) особи; відомостей про функціональні структурні підрозділи, виробничі структурні підрозділи та інші відокремлені підрозділи юридичної особи із зазначенням адреси фактичної діяльності; зазначення в державних реєстрах коду адміністративно-територіальної одиниці відповідно до Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад в усіх рубриках, де вноситься інформація про адресу реєстрації місця проживання / перебування, місця фактичного проживання / перебування, податкову адресу юридичної особи тощо.

2. Потрібно ініціювати розроблення програмного забезпечення (програмного модуля), сумісного з реєстрами територіальних громад, для збору, обробки та представлення агрегованих даних про соціально-економічні показники розвитку, а також прогнозування показників на коротко- та середньострокову перспективу.

3. Необхідно розробити процедури автоматизованого доступу органів місцевого самоврядування територіальних громад до національних реєстрів із урахуванням вимог щодо конфіденційності інформації.

Таблиця 3.8. Користувачі і можливі сфери використання результатів оцінювання територіальної локалізації ринку праці

Орган влади	Можлива сфера використання
Міністерство розвитку громад та територій України	Створення та забезпечення належного функціонування інформаційно-аналітичної системи моніторингу статистичних і адміністративних показників ТГ на виконання Указу Президента України від 29.04.2021 № 180/2021
Міністерство фінансів України	Моделювання наслідків змін нормативів зарахування ПДФО для місцевих бюджетів; удосконалення методики оцінки рівня спроможності територіальних громад
Органи місцевого самоврядування в територіальних громадах	Започаткування інформаційно-аналітичної системи підтримки прийняття рішень; створення / наповнення паспортів ТГ; розроблення стратегій та програм їх соціально-економічного розвитку; використання даних для потреб поточного та довгострокового бюджетного планування

Джерело: авторська розробка.

4. Органам місцевого самоврядування територіальних громад з урахуванням можливостей отримання нових даних за допомогою реєстрів варто переглянути підходи до планування доходів і видатків, забезпечивши поглиблений аналіз потенційних джерел отримання податкових надходжень. Міністерству фінансів України доцільно розробити методичні та роз'яснювальні документи щодо використання даних про кількість легально зайнятого населення, місце зайнятості, середній розмір заробітної плати тощо для цілей середньострокового бюджетного планування.

РОЗДІЛ 4. ВИКОРИСТАННЯ РЕЄСТРІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕБІГУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

4.1. Внутрішньодержавна міграція

Актуальність проблеми. В Україні зараз відсутня інформація про реальні масштаби та напрями внутрішньодержавної міграції. Міграційний облік внутрішніх мігрантів ґрунтується на даних щодо реєстрації або зняття з реєстрації за місцем проживання, що здійснюється на добровільних засадах громадян. Унаслідок ряду об'єктивних та суб'єктивних причин, серед яких ухилення від призову в армію, небажання власників житла реєструвати орендарів у власному приміщенні або отримання коштів за реєстрацію від орендарів, можна припустити, що частка реєстрацій місця проживання є невисокою. Отже, державна статистика внутрішньої міграції є статистикою реєстрації, а не міграції, та не враховує значну кількість переїздів, не супроводжених реєстрацією зміни місця проживання. В результаті категорія внутрішньодержавних трудових мігрантів не обліковується офіційною статистикою.

Спроби визначити реальні обсяги внутрішньої міграції в Україні за допомогою непрямих показників (рівня споживання тих або інших продуктів) або проведення вибіркового опитувань неодноразово здійснювали співробітники Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України і неурядові організації. Втім, заповнити інформаційну прогалину такого рівня та з відповідною релевантністю отриманих результатів допоміг би тільки Всеукраїнський перепис населення, запланований на 2023 рік. Проте, через швидкий темп сучасного життя, економічні, суспільні і політичні зміни, які спричиняють зростання мобільності населення, нагальною стає потреба в такій інформації про міграційні переміщення в середині держави, яка б характеризувалася актуальністю, високою точністю та збиралася частіше, ніж раз на 10 років.

Доцільним є розроблення власного підходу до фіксації внутрішньодержавних переміщень в Україні, що передбачає врахування українсь-

ких реалій, культурних і соціальних особливостей. Пряме запозичення досвіду інших країн видається проблематичним. Примусова реєстрація зміни місця проживання громадян із застосуванням санкцій за порушення існує переважно в авторитарних країнах (РФ, Китай). У демократичних країнах, по-перше, регулярно відбуваються переписи та вибіркові опитування. По-друге, повідомлення мешканця про актуальне місце проживання державним органам має прагматичний характер, оскільки адреса проживання є адресою для офіційного листування з державними та місцевими органами влади, банками (надіслання банківських карток, наприклад) та іншими структурами. В Україні відсутня культура надсилення усіх паперових документів поштою на домашню адресу громадян; до того ж зараз українська держава переходить до безпаперового документообігу.

Одним із засобів визначення внутрішньодержавної міграції в Україні може стати порівняння даних з наявних реєстрів: інформації про адресу фактичного та зареєстрованого місця проживання особи, а також місця роботи і місця фактичного проживання.

Таблиця 4.1. Показники інформаційної бази дослідження стану внутрішньодержавної міграції

Показник	Реєстр
ІПН	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків
Код ЄДРПОУ	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Реквізити документа, що посвідчує особу	Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
Адреса фактичного місця проживання або перебування	Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>
Адреса зареєстрованого місця проживання	Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
Місце роботи	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України
Місце народження	Реєстр виборців

Джерело: авторська розробка.

Відомості деяких реєстрів також можуть бути використані для визначення трендів міждержавної міграції. Наприклад, у базі даних Реєстру виборців фіксується інформація про місце народження виборця та відповідна виборча адреса. Зіставлення зазначених показників дає змогу прослідкувати міграційні траєкторії громадян та визначити тривалість міграційних контактів.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою є дані реєстрів та електронних соціальних систем (табл. 4.1).

Для отримання необхідної інформації реєстри та електронні системи зв'язуються між собою за допомогою ключів (табл. 4.2).

Таблиця 4.2. Взаємодія обраних реєстрів для досліджування стану внутрішньодержавної міграції

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження, — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
Єдиний державний реєстр соціальної сфери та	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу

Продовження табл. 4.2

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОПв) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних	Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги		ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ дата народження, — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги	Державний реєстр фізичних осіб — платників податків	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)

Закінчення табл. 4.2

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України	Єдина державна електронна база з питань освіти	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
Реєстр виборців	Без комбінацій з іншими реєстрами	ПІБ — ІПН — місце народження

Примітка: у разі відсутності в особи реєстраційного номера облікової картки платника податків, використовуються дані документа, що посвідчує особу.

Джерело: авторська розробка.

Дані Реєстру виборців використовують лише з метою додаткового опрацювання його інформації без взаємозв'язку з іншими реєстрами.

Наявні реєстри охоплюють різні категорії громадян, через що зіставлення реєстрів може відбуватись також відповідно до певної категорії осіб: 1) військовозобов'язані; 2) військовозобов'язані держслужбовці; 3) ВПО; 4) особи, які мають право на пільги; 5) страхувальники Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; 6) фізичні особи — платники податків, які зареєстровані у системі *eHealth*; 7) фізичні особи — платники податків, інші пацієнти; 8) фізичні особи — платники податків, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 9) фізичні особи — платники податків, які отримують соціальну підтримку; 10) військовозобов'язані фізичні особи — платники податків; 11) фізичні особи — платники податків, які є ВПО;

12) фізичні особи — платники податків, які отримують пільги; 13) фізичні особи — підприємці, інші пацієнти, 14) фізичні особи — підприємці, які зареєстровані у системі *eHealth*; 15) фізичні особи — підприємці, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 16) фізичні особи — підприємці, які отримують соціальну підтримку; 17) фізичні особи — підприємці, які є ВПО; 18) фізичні особи — підприємці, які отримують пільги; 19) держслужбовці-пацієнти, які не зареєстровані в системі *eHealth*; 20) держслужбовці-пільговики; 21) держслужбовці, зареєстровані у системі *eHealth*; 22) військовозобов'язані держслужбовці; 23) працівники освіти — пацієнти, не зареєстровані в системі *eHealth*; 24) працівники освіти, зареєстровані у системі *eHealth*; 25) особи, які отримують соціальну підтримку; 26) особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 27) виборці.

Обрані для аналізу реєстри можна розбити на шість категорій, залежно від наявності необхідного показника:

— місце фактичного проживання (Електронна система охорони здоров'я *eHealth*, Реєстр пацієнтів, Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*), Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних, Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб, Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій, Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги, Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи);

— місце зареєстрованого проживання (Державний реєстр фізичних осіб — платників податків, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань);

— місце роботи (Єдина державна електронна база з питань освіти, Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування);

— місце народження (Реєстр виборців);

— місце фактичного проживання та місце зареєстрованого проживання (Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних, Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб,

Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги);

— місце фактичного проживання та місце роботи (Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*), Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи).

Переважає більшість реєстрів містить ідентифікаційний податковий номер (ІПН). Серед інших показників, за якими можна зв'язати реєстри, — адреса зареєстрованого місця проживання, місце роботи. З Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань спочатку виокремлюється сукупність ФОП на основі ІПН та сукупність керівників підприємств за кодами ЄДРПОУ, після чого отриманий субфайл можна з'єднати з іншими реєстрами.

Зіставлення фактичного та зареєстрованого регіону проживання здійснюватиметься для таких категорій: військовозобов'язані; ВПО; особи, які мають право на пільги; страхувальники Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; фізичні особи — платники податків, які є пацієнтами системи *eHealth*; фізичні особи — платники податків, які є пацієнтами; фізичні особи — платники податків, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; фізичні особи — платники податків, які отримують соціальну підтримку; військовозобов'язані фізичні особи — платники податків; фізичні особи — платники податків, які є ВПО; фізичні особи — платники податків, які мають пільги; фізичні особи — підприємці, які є пацієнтами; фізичні особи — підприємці, які є пацієнтами системи *eHealth*; фізичні особи — підприємці, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; фізичні особи — підприємці, які отримують соціальну підтримку; військовозобов'язані фізичні особи — підприємці; фізичні особи — підприємці, які є ВПО; фізичні особи — підприємці, які мають пільги.

Зіставлення регіону місця роботи та фактичного проживання здійснюватиметься для держслужбовців-пацієнтів; держслужбовців — пацієнтів системи *eHealth*; військовозобов'язаних держслужбовців; держслужбовців, які отримують пільги; працівників освіти — пацієнтів; працівників освіти, які є пацієнтами системи *eHealth*; осіб, які отримують соціальну підтримку; осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Зіставлення місця народження з виборчою адресою відбуватиметься для категорії «виборці» на основі даних Реєстру виборців.

Алгоритм виконання дослідження має два підходи:

1) для реєстрів, які серед переліку мають обидва показника для порівняння,

2) для реєстрів, які мають один необхідний показник і порівнюються з іншими реєстрами на основі ключа.

Алгоритм дослідження для реєстрів, які мають обидва показники для порівняння (1) є таким.

Спочатку на основі даних реєстру формується файл, де за ключем (ІПН) будується таблиця із розподілом за регіонами адреси зареєстрованого проживання та місцем фактичного проживання, що передбачає три варіанти (у тому ж населеному пункті, де зареєстроване проживання; в іншому населеному пункті того ж регіону; в іншому регіоні). Цей алгоритм стосується таких реєстрів, де вказано місце фактичного проживання та місце зареєстрованого проживання: Реєстр страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних, Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб, Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги).

Потім на основі даних реєстру формується файл, де за ключем (ІПН) будується таблиця із розподілом за регіонами місця роботи та місця фактичного проживання, що передбачає три варіанти (у тому ж населеному пункті, де місце роботи; в іншому населеному пункті того ж регіону; в іншому регіоні). Цей алгоритм стосується таких реєстрів, де вказано місце фактичного проживання та місце роботи: Єдиний державний реєстр соціальної сфери та Єдина інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*), Державний реєстр України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Після того на основі даних реєстру формується файл, де за ключем (ІПН) будується таблиця із розподілом за регіонами місця народження та виборчої адреси виборця, що передбачає три варіанти (у населеному пункті народження; в іншому населеному пункті того ж регіону; в іншому регіоні). Цей алгоритм стосується Реєстру виборців.

Алгоритм проведення дослідження для реєстрів, які мають один необхідний показник і порівнюються з іншими реєстрами на основі ключа (2) можна описати таким чином.

Насамперед для реєстрів, які мають лише один показник, відбувається зіставлення даних на основі ключа (ІПН). У результаті формуються таблиці, які стосуються окремих категорій осіб і містять інформацію про їхнє місце фактичного проживання та місце зареєстрованого проживання, місце роботи та місце фактичного проживання.

Для аналізу треба використати три види таблиць, наведених у дод. М (табл. М.1—М.3).

Табл. М.1 містить інформацію щодо розподілу осіб певної категорії за регіоном адреси зареєстрованого місця проживання та місцем фактичного проживання. Ця таблиця складається для таких категорій осіб: військовозобов'язані; внутрішньо переміщені особи; особи, які мають право на пільги; страхувальники Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; фізичні особи — платники податків, які є пацієнтами системи *eHealth*; пацієнти, які є фізичними особами — платниками податків; фізичні особи — платники податків, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; фізичні особи — платники податків, які отримують соціальну підтримку; військовозобов'язані фізичні особи — платники податків; фізичні особи — платники податків, які є ВПО; фізичні особи — платники податків, які мають пільги; фізичні особи — підприємці, які є пацієнтами системи *eHealth*; фізичні особи — підприємці, які є пацієнтами; фізичні особи — підприємці, які є особами, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; фізичні особи — підприємці, які отримують соціальну підтримку; військовозобов'язані фізичні особи — підприємці; фізичні особи — підприємці, які є ВПО; фізичні особи — підприємці, які мають пільги.

Другий вид таблиць (табл. М.2) містить інформацію для певних категорій осіб щодо їх розподілу за регіоном місця роботи та місцем фактичного проживання. Ця таблиця складається для таких категорій осіб: державні службовці, які є пацієнтами; державні службовці, які є пацієнтами системи *eHealth*; військовозобов'язані державні службовці; державні службовці, які мають пільги; працівники освіти, які є пацієнтами; працівники освіти, які є пацієнтами системи *eHealth*; особи, які отримують

соціальну підтримку; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Третій вид (табл. М.3) складається тільки для однієї категорії осіб — виборців — і містить дані щодо їх розподілу за місцем народження та виборчою адресою.

Порівняння даних різних реєстрів забезпечить можливість прояснити ситуацію щодо кількості внутрішньодержавних мігрантів, побачити наявні тенденції у внутрішньодержавних переміщеннях. Вироблений інструмент допоможе вирішити проблему актуальних даних щодо внутрішньої міграції у міжпереписні періоди.

Наявні реєстри характеризуються незначною наповненістю внаслідок охоплення вузьких категорій громадян, а також нещодавнього запровадження. Ситуація може бути покращена завдяки удосконаленню форми збору інформації із зазначенням місця фактичного проживання у тих реєстрах, де такий показник відсутній (Єдина державна електронна база з питань освіти, Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Державний реєстр фізичних осіб — платників податків, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань).

Напрями використання. Чисельність населення є важливою складовою будь-якої політики як на державному, так і на місцевому рівнях. У випадку внутрішньодержавної міграції основними користувачами отриманих даних є місцеві органи влади — для розроблення генпланів міст територій, прогнозування соціально-економічного розвитку та розміщення інфраструктурних об'єктів, планування надходжень та видатків з бюджету.

Напрями рекомендацій для органів влади. Необхідними є проведення Всеукраїнського перепису кожні 10 років; розвиток системи реєстрів із обов'язковою фіксацією фактичного місця проживання громадян; створення інтегрованої бази даних з реєстрів різних відомств.

4.2. Визначення реального рівня добробуту ВПО

Актуальність проблеми. 2014 року в результаті окупації АР Крим Російською Федерацією та початком воєнних дій у Донецькій та Луганській областях в Україні розпочалися масові внутрішні міграційні переміщення та з'явився новий тип внутрішніх мігрантів — внутрішньо переміщені особи (ВПО). Реальна чисельність ВПО в Україні невідома, оскільки частина переселенців не реєструється внаслідок відсутності такої потреби або складності бюрократичних процедур, а інша належить до так званих пенсійних туристів — осіб, які фактично проживають на тимчасово непідконтрольній українському урядові території і лише періодично приїзять для отримання пенсії чи соціальної допомоги. Станом на початок березня 2021 року на облік Міністерства соціальної політики України було взято 1 461 629 ВПО з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим [72]. Крім того, кількість зареєстрованих ВПО зросла на 76,5 тис. у період з середини червня 2019 р. до початку березня 2021 р., що вочевидь пов'язано зі спалахом пандемії *COVID-19* в світі та Україні, а також спричинених ним кризових явищ у соціально-економічному та політичному житті, серед яких хвилі звільнень робітників в умовах карантину, масове повернення трудових мігрантів.

Значна частина ВПО в Україні належить до соціально вразливих верств населення. За даними Національного моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами [73], більше половини членів опитаних домогосподарств ВПО становлять жінки (56 %), з яких 22 % мають вік від 60 років. Майже чверть домогосподарств ВПО (23 %) складаються лише з однієї особи: з них три чверті (74 %) становлять жінки та половину (47 %) — люди віком від 60 років. Частка домогосподарств з дітьми становить 41 % (що на 3 в. п. вище за всеукраїнський показник), багатодітних домогосподарств — 10 %, домогосподарств з одним із батьків — 34 %, третину домогосподарств з дітьми очолюють жінки (33 %). Крім того, 15 % домогосподарств ВПО мають у своєму складі людину з інвалідністю.

Переважає більшість зареєстрованих ВПО в Україні розраховує на державну підтримку [73]: 54 % — на державну допомогу та 18 % — на соціальну допомогу. З метою соціальної підтримки переселенців у 2014—2019 роках уряд України у рамках бюджетної програми «Надан-

ня щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, зокрема на оплату житлово-комунальних послуг» з державного бюджету передбачав видатки в обсязі 16,1 млрд грн, зокрема у 2019 році — 3 042,6 млн гривень [74].

Визначення реального рівня добробуту цієї категорії громадян може бути здійснено на основі зіставлення фактів виїзду за кордон (подорожі або працевлаштування), придбання рухомого та нерухомого майна та отримання пільг від держави (включаючи допомогу по безробіттю). Визначення фактичного місця проживання ВПО може бути здійснено за допомогою залучення даних про отримання медичної допомоги.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою вивчення ситуації з ВПО є дані реєстрів, бази даних та електронних систем (табл. 4.3).

Взаємодія реєстрів забезпечується системою ключів, зазначених у табл. 4.4.

Визначення реального рівня добробуту ВПО пропонуємо здійснювати за такими показниками: наявність рухомого майна (рік придбання, тип авто); наявність нерухомого майна (рік та форма набуття, тип нерухомого майна); наявність земельної ділянки (дата придбання, площа, вид цільового призначення); підприємницька діяльність (рік реєстрації та вид діяльності); закордонні подорожі (рік, кількість); наявність статусу безробітного (рік, підстава набуття); отримання житлових субсидій (дата, статус, перелік послуг); набуття пільг.

Для досягнення поставленої мети пропонуємо використовувати дані з таких реєстрів:

- Єдиний державний реєстр транспортних засобів (для визначення наявності рухомого майна);
- Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (для визначення наявності нерухомого майна);
- Державний земельний кадастр (для визначення наявності земельної ділянки);
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань (для визначення здійснення підприємницької діяльності);

Таблиця 4.3. Показники інформаційної бази дослідження для визначення реального рівня добробуту ВПО

Показник	Реєстр
ІПН	Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб
Дата народження	
Реквізити документа, що посвідчує особу	
Дата видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу	Єдиний державний реєстр транспортних засобів
Рік випуску транспортного засобу	
Тип транспортного засобу	
Тип об'єкта нерухомого майна	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
Дата формування рішення	
Підстава для внесення запису до Реєстру	
Дата державної реєстрації земельної ділянки	
Види цільового призначення земель	
Площа земельної ділянки	
Дата проведення державної реєстрації підприємства	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Види діяльності юридичної особи (ФОП)	
Дата реєстрації у пункті пропуску	Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»
Кількість перетинів державного кордону	
Підстава надання статусу безробітного	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних
Дата надання статусу безробітного	
Дата першого призначення субсидії	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій
Статус субсидії	
Послуги, на оплату яких призначено субсидію	
Перелік пільг, на які ВПО має право	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги
Обсяг користування пільгою	
Регіон адреси зареєстрованого місця проживання ВПО	Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>
Місце отримання медичної допомоги	
Код ЄДРПОУ	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 4.4. Взаємодія обраних реєстрів для визначення реального рівня добробуту ВПО

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб	Єдиний державний реєстр транспортних засобів	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно	
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги	
	Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»	ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу
	Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>	ІПН — реквізити документа, що посвідчує особу

Примітка: у разі відсутності в особи реєстраційного номера облікової картки платника податків, використовуються реквізити документа, що посвідчує особу.

Джерело: авторська розробка.

- База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних (для визначення наявності статусу безробітного);
- Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій (для визначення факту отримання житлових субсидій);
- Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги (для визначення факту отримання пільг);

— Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан» (для з'ясування здійснення ВПО закордонних подорожей);

— Електронна система охорони здоров'я *eHealth* (для визначення місця фактичного проживання ВПО. Пропонується зіставлення інформації про регіон фактичного місця проживання та місце отримання медичної допомоги, що передбачає три варіанти (у тому ж населеному пункті, де зареєстроване проживання; в іншому населеному пункті того ж регіону; в іншому регіоні).

Алгоритм дослідження передбачає зіставлення даних Реєстру внутрішньо переміщених осіб та обраних реєстрів. Із загальної сукупності осіб, охоплених кожним із перерахованих реєстрів, на основі ключа відбираються особи, які мають статус ВПО. Як ключ використовується ІПН (за винятком зіставлення із системою «Аркан», де ліпше використати комбінований ключ з трьох показників — ПІБ, дата народження та реквізити документа, що посвідчує особу, а також Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, де спочатку виокремлюється сукупність ФОП на основі ІПН та сукупність керівників підприємств на основі коду ЄДРПОУ, після чого отриманий субфайл з'єднується з реєстром ВПО за складним ключем, який є комбінацією ПІБ, дати народження та реквізитів документа, що посвідчує особу).

Після відбору ВПО за цими критеріями будуються відповідні таблиці з розподілом ВПО, охоплених тим чи іншим реєстром, за визначеними показниками (дод. Н).

Отримані дані щодо придбання рухомого та нерухомого майна, фактів виїзду ВПО за кордон, отримання цією категорією громадян пільг від держави, а також визначення їхнього фактичного місця проживання допоможе підвищити рівень наукової обґрунтованості оцінок достовірної кількості ВПО, які перебувають на підконтрольній уряду України території, а також посилити ефективність системи надання державної допомоги та соціальних пільг для переселенців.

Обмеженість обраних реєстрів для вирішення проблеми та пропозиції щодо вдосконалення реєстрів. Наявні реєстри характеризуються

незначною наповненістю внаслідок охоплення деяких визначених категорій громадян, а також нещодавнього запровадження.

Напрями використання. Органи влади — потенційні користувачі цього дослідження: Міністерство соціальної політики України — для планування державної та соціальної допомоги ВПО, Міністерство фінансів України — для обґрунтування витрат на відповідні заходи. Рекомендацією для органів влади є створення інтегрованої бази даних з реєстрів різних відомств щодо реального рівня добробуту внутрішньо переміщених осіб.

4.3. Неврегульована міграція

Актуальність проблеми. В Україні присутні контингенти іноземців та осіб без громадянства (ОБГ) з нерегульованим правовим статусом. Достовірна інформація щодо масштабу цього явища відсутня, через що розповсюджуються завищені оцінки чисельності нерегульованих мігрантів, створюється суспільна напруга, яка може призвести до поширення злочинів на ґрунті ненависті. Використання наявних у реєстрах даних має потенціал для здійснення наукового обґрунтованого оцінювання масштабів нерегульованої міграції в Україні. Ці дані необхідні, зокрема, для планування діяльності ДМС, а також для запровадження потенційних програм з легалізації, які частково можуть компенсувати дефіцит робочої сили на національному ринку праці.

Терміни «мігрант з нерегульованим статусом», «нерегульована міграція» вживаються на позначення термінів «нелегальний мігрант», «незаконний мігрант», «нелегальна міграція», «незаконна міграція», які використовуються в законодавстві України, звітності державних органів та в їхніх публікаціях. Використання терміну «нерегульована міграція» відповідає практиці Міжнародної організації з міграції та міжнародним документам, зокрема Нью-Йоркській декларації щодо біженців і мігрантів [75] та Глобальному договору про безпечну, впорядковану та врегульовану міграцію [76].

Вперше науково обґрунтована оцінка чисельності мігрантів з нерегульованим статусом здійснена 2020 року колективом науковців на запит

**Таблиця 4.5. Показники інформаційної бази дослідження
неврегульованої міграції**

Показник	Реєстр / база даних
ПІБ (по батькові — за наявності)	Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»
Громадянство	
Дата в'їзду в Україну	
Дата виїзду з України	
Термін дії візи	
Стать	Реєстри та бази даних ДМС України
Дата народження	База даних осіб, які мають посвідку на постійне проживання
Наявність дозволу на постійне проживання	
Наявність дозволу на тимчасове проживання	
Наявність статусу біженця	Реєстр біженців
Наявність статусу особи, визнаної особою, яка потребує додаткового захисту	Реєстр осіб, які визнані особами, які потребують додаткового захисту
Наявність довідки про звернення за захистом	Централізована інформаційна система про осіб, які мають намір бути визнаними біженцем в Україні або особами, які потребують додаткового захисту
Відомості про зарахування, відрахування, переривання навчання, поновлення, переведення, форму навчання, ступінь освіти, що здобувається	Єдина державна електронна база з питань освіти
Реквізити документа про освіту	
Наявність запрошення на навчання (стажування)	Реєстр виданих навчальними закладами запрошень на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства
Реквізити свідоцтва про закінчення підготовчого факультету, відділення (підрозділу) для іноземців та осіб без громадянства	База даних свідоцтв про закінчення підготовчого факультету, відділення (підрозділу) для іноземців та осіб без громадянства
Реквізити документа, що посвідчує особу	Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»

Джерело: авторська розробка.

ДМС України в рамках проєкту «Підтримка управління міграцією і притулком в Україні» (*IMMIS*), реалізованого Міжнародною організацією з міграції (МОМ) за фінансової підтримки Європейського Союзу [77]. Вказана оцінка спиралась, з одного боку, на дані офіційної статистики Держстату, ДМС та Держприкордонслужби, а, з іншого, — на використання досвідів міжнародного досвіду та результати опитувань експертів і мігрантів, думки яких мають суб'єктивний характер. Інформація, отримана у результаті комбінування відомостей наявних реєстрів, допоможе підвищити об'єктивність відповідних оцінок.

Основна ідея розробки полягає у виокремленні мігрантів, які втратили правовий статус перебування в Україні, із загальної чисельності іноземців, які перебувають на території держави, з метою підвищення рівня наукової обґрунтованості кількісних оцінок обсягів контингентів мігрантів із неурегульованим статусом в Україні.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформаційною базою є дані реєстрів, баз даних та інформаційних систем (табл. 4.5).

Для отримання даних взаємодія між реєстрами здійснюється за допомогою системи ключів (табл. 4.6).

Мігранти з неурегульованим статусом в Україні включають дві основні категорії осіб: тих, хто перетнули державний кордон нелегально, та тих, хто в'їхали / перебували в Україні цілком легально, однак втратили свій статус. Серед останніх особливу групу становлять колишні студенти, які з різних причин припинили навчання або не виїхали з країни після його завершення.

Іноземці та ОБГ, які проживають в Україні на законних підставах, належать до таких категорій осіб:

- іммігранти, які перебувають на обліку;
- іноземці та ОБГ, які перебувають на тимчасовому обліку;
- біженці;
- особи, які потребують додаткового захисту;
- особи, які мають довідку про звернення за захистом.

Також підставами для законного перебування є наявність діючої візи або використання безвізового режиму. Право безвізового в'їзду до України надано громадянам країн ЄС, інших економічно розвинених країн, більшості країн СНД та ряду інших країн світу на максимальний період 90 днів.

Таблиця 4.6. Взаємодія обраних реєстрів для дослідження нерегульованої міграції

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан»	База даних осіб, які мають посвідку на постійне проживання	ПІБ (по батькові — за наявності) — громадянство — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу
	База даних осіб, які мають посвідку на тимчасове проживання	
	Реєстр біженців	
	Реєстр осіб, які визнані особами, які потребують додаткового захисту	
	Централізована інформаційна система про осіб, які мають намір бути визнаними біженцем в Україні або особами, які потребують додаткового захисту	
	Єдина державна електронна база з питань освіти	
Реєстри та бази даних ДМС України	Єдина державна електронна база з питань освіти	Те саме
Єдина державна електронна база з питань освіти	Реєстр виданих навчальними закладами запрошень на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства	
	База даних свідоцтв про закінчення підготовчого факультету, відділення (підрозділу) для іноземців та осіб без громадянства	ПІБ (по батькові — за наявності) — реквізити документа, що посвідчує особу

Джерело: авторська розробка.

Виявлення мігрантів, які втратили законний статус перебування після законного в'їзду, можливе шляхом використання даних Інтегрованої міжвідомчої інформаційно-телекомунікаційної системи щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон («Аркан»), та їх зіставлення з відомостями інших реєстрів і баз даних ДМС України. Дані системи «Аркан» персональні і не передбачають

використання зі статистичною метою. Однак це є прикладом інтеграції відомостей цілої групи (35) реєстрів та баз даних (дод. П).

Виокремлення контингенту осіб, які втратили легальний статус перебування в Україні, здійснюється таким чином:

— на основі системи «Аркан» виявляється сукупність іноземців та ОБГ, які перебувають в Україні на певний момент часу (в'їхали в Україну раніше і не виїхали до моменту спостереження);

— виявлена сукупність розподіляється на три контингенти: 1) осіб, які перебувають в Україні протягом менш ніж 90 днів після безвізового в'їзду; 2) осіб, чий термін дії візи не закінчився; 3) осіб, які не потрапили до цих двох контингентів;

— з третього контингенту вираховуються іноземці та ОБГ, включені до таких реєстрів та баз даних ДМС України: База даних осіб, які мають посвідку на постійне проживання; База даних осіб, які мають посвідку на тимчасове проживання; Реєстр біженців; Реєстр осіб, які визнані особами, які потребують додаткового захисту; Централізована інформаційна система про осіб, які мають намір бути визнаними біженцем в Україні або особами, які потребують додаткового захисту.

Застосування такого алгоритму забезпечує можливість досить точно окреслити контингент мігрантів з неурегульованим статусом з числа тих, хто в'їхав в Україну на законних підставах і втратили статус легального перебування, а також виявити їхній розподіл за соціально-демографічними характеристиками (статтю, віком, громадянством, тривалістю перебування). Установлення таких самих структурних характеристик щодо інших категорій іноземців збагатить інформаційне забезпечення аналізу загальної міграційної ситуації в Україні.

Як було сказано вище, деякі іноземці використовують навчання лише як привід для того, щоб потрапити на територію держави. Виокремлення з Баз даних про відрахування та переривання навчання іноземних громадян тих осіб, які виїхали з України (згідно з відомостями системи «Аркан») дасть змогу оцінити масштабність освітнього каналу потрапляння у неврегульоване правове становище.

Після виокремлення неврегульованих мігрантів формуються відповідні аналітичні таблиці (дод. Р).

У результаті застосування відповідних підходів з'явиться можливість вірогіднішого оцінювання кількості іноземців та ОБГ, які в'їхали / перебували в Україні цілком легально, однак втратили свій статус. Це допоможе підвищити валідність і наукову обґрунтованість оцінювання загальної чисельності мігрантів з неурегульованим статусом в Україні.

Інформація щодо громадянства мігрантів з неурегульованим статусом створить основу для ефективнішого визначення країни міграційного ризику з відповідним посиленням вимог до громадян цих країн для отримання візи.

Використання інформації щодо кількості колишніх студентів, які припинили навчання і не виїхали з України, дасть додаткові підстави для визначення країн міграційного ризику, а також виявлення каналів міграції фіктивних студентів — комбінації країн їхнього походження та регіонів, міст (а за необхідності — і конкретних ЗВО) України, які використовуються для міграції. Навпаки, відомості про осіб, які завершили навчання у ЗВО України та не виїхали з країни, доцільно використати у ході розроблення Програми легалізації іноземців та ОБГ.

Порівняння інформації щодо громадянства неврегульованих мігрантів на підставі використання даних реєстрів та виявлених органами ДМС України неврегульованих мігрантів («нелегальних» за термінологією звітності відомства) може бути враховано під час планування заходів щодо взаємодії з національними діаспорами.

На жаль, виявлений на основі застосування комбінації даних реєстрів контингент мігрантів з неурегульованим статусом з числа тих, хто в'їхав в Україну на законних підставах і втратили статус легального перебування, включатиме осіб, які покинули Україну шляхом незаконного перетину кордону та померлих після в'їзду осіб. Мінімізація впливу фактору незаконного виїзду на результати оцінювання можлива шляхом урахування даних щодо осіб, переданих Україні у порядку реадмісії.

На сьогодні у системах обліку, які ведуть Міністерства та відомства, частково відбувається подвійний облік. Упровадження комплексного використання відповідних реєстрів та баз даних сприятиме усуненню цих недоліків.

Напрями використання. ДМС України — під час формування програм легалізації іноземців, які перебувають у неврегульованому статусі,

та осіб, які мають довідку про звернення за захистом. ДМС, Держприкордонслужба та СБУ — для розроблення системи заходів протидії неврегульованій міграції. Мінфін — з метою обґрунтування витрат на відповідні заходи.

Отримані результати дають підстави розробити програми легалізації (регуляризації) мігрантів, надати можливість частині неврегульованих мігрантів, зокрема тим, хто перебуває в країні роками, не вчинили серйозних правопорушень, мають сім'ю, роботу, отримати законний статус, тобто дозволити продовження перебування на території держави у разі працевлаштування за спеціальністю іноземним випускникам українських ЗВО, спростити процедури працевлаштування для осіб, які є шукачами міжнародного захисту. Потрібно також удосконалити процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового статусу, забезпечити їх прозорість; підтримувати, зокрема фінансово, добровільне повернення мігрантів з неврегульованим статусом на батьківщину. Таку підтримку мають надавати державні органи, неурядові та міжнародні організації.

4.4. Інтеграція іноземців

Актуальність проблеми. В умовах депопуляції імміграція набуває важливого значення як засіб підтримання необхідної чисельності зайнятого населення. Проте позитивний вплив на розвиток держави прибуття іноземців може справляти лише за умови їхньої інтеграції, тобто повноцінного включення до соціально-економічного, культурного та політичного життя країни, умови для якого має створити держава. Водночас маргіналізація прибулих, виключення із суспільства загрожують порушенням злагодності, ростом дискримінації та ксенофобії, виникненням конфліктів.

Серед цілей міграційної політики держави, визначених у Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року (затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482) [78] є забезпечення успішної інтеграції іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, в українсь-

ке суспільство. Відповідно до Стратегії, для досягнення цієї мети необхідно, зокрема, забезпечити підтримку вразливих категорій прибулих, розроблення програм адаптації для дітей мігрантів до освітньої системи в Україні тощо.

Одним із завдань, зазначених у Стратегії, є також інтеграція в українське суспільство іноземців, які користуються захистом в Україні, задоволення інтеграційних потреб осіб, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Виокремлення цієї категорії з загальної сукупності іммігрантів пов'язано з тим, що біженці, шукачі притулку є найвразливішою категорією прибулих. На відміну від інших мігрантів, вони прибули в Україну вимушено, їхній переїзд часто мав раптовий, непередбачуваний характер, їм необхідна особлива підтримка. З метою її організації уряд країни затвердив план заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство, дав відповідні доручення залученим до його виконання відомствам, які мали спрямувати на виконання Плану певні кошти.

Аналіз досягнутих результатів дасть змогу не лише оцінити рівень інтеграції осіб, які користуються захистом в Україні, до українського суспільства, а й ефективність відповідної роботи органів виконавчої влади, виявити недоліки планування та реалізації їхніх інтеграційних зусиль.

У Стратегії висунуто завдання сприяти легальній міграції в Україну, узгодженій із соціальною політикою та економічним розвитком держави, виконанню якого перешкоджає низька привабливість України для іммігрантів з-за кордону. Щорічно Державна міграційна служба України видає не більше 15 тис. дозволів на імміграцію для постійного проживання, в 2020 р. їхня чисельність скоротилася до 12 тис. Кількість іноземців, які тимчасово проживали в Україні на підставі отримання дозволів на працевлаштування, також не перевищує 15—17 тис. Дещо більшою є чисельність іноземних студентів: за даними Міносвіти — 76 тис. в 2020 р. Однак, ця категорія іноземців перебуває в Україні лише протягом часу навчання і, внаслідок специфіки правового статусу, звичайно не затримується в країні надовше.

Причини такого становища не лише в соціально-економічній ситуації в країні, а й у вкрай обмежених законних підставах для імміграції, складності процедур визначення правового статусу іноземців, непооди-

ноких випадках нетолерантного ставлення та дискримінації прибулих. Значною мірою Україна програє у залученні необхідних для розвитку економіки іноземців і внаслідок відсутності послідовної підтримки прибулих з боку держави. Наявне інформаційне забезпечення не дає змоги відслідковувати та оцінити результати інтеграції мігрантів, а також чинники, які стають їй на заваді.

З метою подолання цієї прогалини перспективним є поєднання інформації з баз даних осіб, які мають посвідки на постійне та тимчасове проживання в Україні, визнані біженцями та особами, які користуються додатковим захистом, Державної міграційної служби України та даних реєстрів, які містять відомості про працевлаштування, фізичних осіб — підприємців, соціальну підтримку, освіту тощо.

Методично-інформаційне забезпечення. Інформація щодо іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах проживають в Україні, накопичується у базах даних Державної міграційної служби, яка видає цим особам посвідки на постійне або тимчасове проживання, ухвалює рішення за клопотанням іноземця про визнання його біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту. Водночас, бази обліку ДМС є передусім базами даних про видані документи, їх продовження, заміну чи втрату чинності. В них накопичуються дані, необхідні для ідентифікації особи, проте відсутня інформація, яка б дала змогу оцінити рівень інтеграції мігрантів, що передусім визначається позицією на ринку праці, житловими умовами, доступом до освіти та основних соціальних послуг, зокрема із охорони здоров'я. Таким чином, для того, щоб отримати інформацію про зайнятість іммігрантів, їхній добробут, доступ до освіти та послуг з охорони здоров'я, необхідно скористатися даними інших реєстрів.

Наприклад, уявлення про ситуацію на ринку праці надає База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних. Оскільки іноземці, які проживають в Україні на постійній основі, зокрема біженці та користувачі додаткового захисту, мають ті ж права на працю, що й громадяни України, вони можуть звертатися до Служби зайнятості і реєструватися як безробітні (у разі наявності страхового стажу).

Як свідчить зарубіжний досвід, іммігранти частіше, ніж місцеве населення, стають самозайнятими, дрібними підприємцями, відкривають точки громадського харчування, зокрема етнічної кухні, магазини, де

торгують етнічними товарами. Інформацію про підприємницьку діяльність імігрантів можна отримати з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, а також Державного реєстру фізичних осіб — платників податків.

Важливою ознакою інтеграції є наявність власного житла, тому для оцінювання її успішності варто використати дані Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Про добробут домогосподарства свідчить також наявність іншої рухомої і нерухомої власності, крім житлових приміщень, зокрема автомобіля, земельної ділянки.

Частина імігрантів не є економічно-активними особами, оцінка інтеграції дітей, інвалідів та осіб старше працездатного віку великою мірою залежить від доступу до соціальних послуг та послуг з охорони здоров'я. Важливо виокремити імігрантів з числа зареєстрованих в Єдиному державному реєстрі соціальної сфери, Електронній системі охорони здоров'я тощо.

Таким чином, бази даних ДМС щодо імігрантів, біженців та осіб, які визнані особами, які потребують додаткового захисту, необхідно поєднати із Базою обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних, Державним реєстром фізичних осіб — платників податків, Єдиним державним реєстром соціальної сфери, Єдиною інформаційно-аналітично системою управління соціальною підтримкою населення України, Базою даних свідоцтв про закінчення підготовчого факультету, відділення (підрозділу) для іноземців та осіб без громадянства, Єдиною державною базою з питань освіти, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, Реєстром пацієнтів, Електронною системою охорони здоров'я *eHealth*.

Значний потенціал для оцінювання становища іноземців в Україні має не лише комбінування інформації різних реєстрів, а й ефективніше використання відомостей кожного з реєстрів. Так, база даних осіб, які мають посвідку на постійне проживання, та тих, хто має посвідку на тимчасове проживання, містять інформацію про стать та вік облікованих осіб, які нині не розробляються (дод. П).

Показники, необхідні для аналізу процесу інтеграції іноземців, наведено у табл. 4.7.

Таблиця 4.7. Показники інформаційної бази дослідження процесу інтеграції іноземців

Показник	Реєстр
ПІБ	Реєстри та бази даних ДМС
Дата народження	
Реквізити документа, що посвідчує особу	
ІПН	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
Код ЄДРПОУ	
Підстава надання статусу безробітного	
Дата надання статусу безробітного	
Дата державної реєстрації підприємства	
Види діяльності юрособи або ФОП	
Тип об'єкта нерухомого майна	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
Дата формування рішення	
Підстава для внесення запису до Реєстру	
Дата державної реєстрації земельної ділянки	
Види цільового призначення земель	
Площа земельної ділянки	Єдиний державний реєстр транспортних засобів
Дата видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу	
Рік випуску транспортного засобу	
Тип транспортного засобу	
Дата першого призначення субсидії	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій
Статус субсидії	
Послуги, на оплату яких призначено субсидію	
Перелік пільг, на які особа має право	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги
Обсяг користування пільгою	
Місце отримання медичної допомоги	Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>

Примітка: реєстри та бази даних ДМС містять бази даних осіб, які мають посвідку на постійне та на тимчасове проживання, реєстри біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.

Джерело: авторська розробка.

Взаємодія реєстрів для отримання інформації здійснюється з використанням системи ключів (табл. 4.8).

Відповідно до зарубіжного досвіду та розробок міжнародних організацій, зокрема ЄС, для моніторингу політики інтеграції мігрантів та оцінки її результатів необхідний аналіз даних у таких сферах як працевлаштування, освіта, соціальне включення, суспільна активність, соціально-економічне становище молоді. Для кожної з п'яти сфер визначається ряд індикаторів. Становище мігрантів на ринку праці характеризують такі показники як: рівень економічної активності, рівень зайнятості, рівень

Таблиця 4.8. Взаємодія обраних реєстрів дослідження процесів інтеграції іноземців

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Реєстри та бази даних ДМС	Єдиний державний реєстр транспортних засобів	ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу
	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань	ІПН (для ФОП) — ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу (для директорів юридичних осіб)
	База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних	ПІБ — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	ПІБ — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги	
	Електронна система охорони здоров'я <i>eHealth</i>	

Примітки: реєстри та бази даних ДМС включають бази даних осіб, які мають посвідку на постійне та на тимчасове проживання, реєстри біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. У разі відсутності в особи реєстраційного номера облікової картки платника податків використовуються дані документа, що посвідчує особу.

Джерело: авторська розробка.

безробіття, рівень безробіття молоді, рівень тривалого безробіття. Для оцінки доступу до освіти використовуються показники охоплення дітей мігрантів шкільного віку навчанням, а також вихід з освітнього процесу до його завершення. Сферу соціальної інклюзії характеризують показники щодо житлових умов та ризиків потрапляння у ситуацію бідності. Для визначення рівня суспільної активності важливими є дані щодо набуття громадянства. Для вивчення соціально-економічного становища молоді наведені показники розглядаються для певної вікової групи.

Використовуючи відомості з наявних реєстрів можна сформулювати більшість із указаних індикаторів.

— формування файлу на основі бази даних осіб, які мають посвідку на постійне та на тимчасове проживання, реєстру біженців та осіб, які потребують додаткового захисту із внесенням до нього інформації про всіх зареєстрованих в країні іноземців та осіб без громадянства на певну дату, наприклад, на початок року;

— виявлення в зазначених вище реєстрах, які містять дані про майновий стан, пошуки роботи, отримання соціальної та медичної допомоги тощо, інформації про зареєстрованих в Україні іноземців та додавання її до сформованого файлу (з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань спочатку виокремлюється сукупність ФОП на основі ІПН і сукупність керівників підприємств на основі коду ЄДРПОУ, після чого отриманий субфайл з'єднується з реєстрами та базами даних ДМС України за складним ключем, який є комбінацією ПІБ, дати народження та реквізитів документа, що посвідчує особу);

— виведення знеособлених показників за різними категоріями іноземців відповідно до їхнього правового статусу та порівняння результату із аналогічними показниками для громадян України;

— оцінювання рівня інтеграції різних категорій іммігрантів в Україні на підставі отриманих даних, виявлення прогалів та окреслення напрямів удосконалення інтеграційної політики.

Для детальнішого дослідження інтеграції мігрантів в українське суспільство необхідним є використання також даних з інших джерел. Зокрема, було б бажано здійснювати дезагрегацію даних за міграційним статусом у ході аналізування результатів обстежень робочої сили та умов життя домогосподарств, здійснюваних Держстатом України.

Під час формування вихідних таблиць враховуються такі категорії за статусом перебування — імігранти, які перебувають на обліку; іноземці та ОБГ, які перебувають на тимчасовому обліку; біженці; особи, які потребують додаткового захисту; особи, які мають довідку про звернення за захистом.

Для поглибленого аналізу процесу інтеграції іноземців будуються аналітичні таблиці за визначеними показниками (дод. С).

Зв'язавши дані ДМС та Служби зайнятості, можна з'ясувати рівень зареєстрованого безробіття імігрантів, порівняти його з рівнем безробіття місцевого населення та зробити висновок щодо інтеграції прибулих на ринку праці. Завдяки тому, що база даних осіб, які шукають роботу, містить розподіл безробітних за статтю та віком, а також за рівнем освіти, існує можливість (на основі подальших розробок) глибше проаналізувати ситуацію з пошуком роботи імігрантами залежно від їхніх демографічних характеристик. Враховуючи наявність у базі даних ДМС відомостей про громадянську належність імігрантів можна виявити етно-національні групи прибулих, які перебувають у найскладнішій ситуації на ринку праці.

Аналіз підприємницької діяльності імігрантів з використанням даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, а також Державного реєстру фізичних осіб — платників податків уможливить не лише вивчення їхньої зайнятості та джерел доходів, а й внеску імігрантів у розвиток економіки країни.

Виокремлення серед безробітних, фізичних осіб — підприємців, користувачів соціальних послуг тощо різних за правовим статусом категорій мігрантів дасть змогу диференційовано оцінити рівень інтеграції іноземців в українське суспільство, виявити недоліки та накреслити напрями удосконалення політики інтеграції.

Ураховуючи, що налагодження зв'язку між реєстрами за допомогою ПІБ може бути ускладненим внаслідок розбіжностей у транслітерації іноземних імен, варто покласти в основу такого зв'язку біометричні дані.

Напрями використання. Користувачами оцінки рівня інтеграції імігрантів в Україні можуть бути передусім відомства, до функцій яких

належить не лише сфера міграції, а й регулювання ринку праці, соціальна та економічна політика, а саме Державна міграційна служба, Мінекономіки, Державна служба зайнятості, Мінсоцполітики, Державна соціальна служба.

Ці дані будуть також важливими для забезпечення об'єктивного висвітлення проблематики інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, у засобах масової інформації.

Хоча розглянуті реєстри містять достатньо інформації для аналізу рівня інтеграції мігрантів в Україні, з такою метою їх не використовують. Лише незначні доповнення до програм роботи з даними могли б істотно розширити можливості використання даних реєстрів з метою оцінки інтеграції прибулих в українське суспільство.

4.5. Зовнішня трудова міграція

Актуальність проблеми. Закордонна зайнятість є поширеною трудовою стратегією в Україні, однак точної інформації про її масштаби в Україні немає. Так само відсутня інформація про поширеність шаблонів реалізації закордонного працевлаштування. Відсутність надійних даних суттєво ускладнює та зменшує ефективність регулювання як міграцій населення, так і взаємопов'язаних процесів. Залучення до наукового аналізу відомостей, що містяться в реєстрах, дасть змогу підвищити точність оцінювання основних характеристик міграцій з метою покращення управлінської спроможності.

Застосування відомостей, наявних у реєстрах, має потенціал для вирішення широкого кола актуальних питань теоретичного та практичного характеру. Зокрема, використання інформації про дати виїзду та в'їзду за кордон допоможе окреслити коло осіб, які перебувають за кордоном протягом тривалого часу і, з великою імовірністю, здійснюють трудову діяльність за межами країни. Згідно з результатами третього раунду Всеукраїнського обстеження з питань трудової міграції (ОТМ), тривалість закордонного працевлаштування у 13,2 % випадків не перевищує одного місяця, у 43,5 % — складає від одного до трьох місяців, у

решті випадків триває довше [79]. Для забезпечення високої імовірності висновку про присвоєння особі умовного статусу трудового мігранта на основі даних про її перебування за кордоном доцільно брати до уваги лише досить тривалі поїздки населення (понад три місяці), щоб виключити туризм, особисті справи та випадкову епізодичну зайнятість, що не чинить помітного впливу на соціальний статус і добробут особи.

Застосування даних з реєстрів має великий потенціал для уточнення оцінок масштабів закордонної зайнятості українців та підвищення довіри з боку політикуму та суспільства до науково обґрунтованих даних про чисельність трудових мігрантів. Чисельність громадян, які працюють за кордоном понад тримісячний термін, можна розрахувати за допомогою методу коефіцієнтів, використовуючи інформацію з ОТМ про розподіл мігрантів за тривалістю перебування за кордоном, для визначення корегувального коефіцієнта. Застосування даних із реєстрів дасть змогу щорічно корегувати оцінки закордонної зайнятості: натепер така можливість відсутня через епізодичність проведення масштабних репрезентативних досліджень у сфері трудової міграції.

Інформація про перебування особи за кордоном протягом трьох місяців і довше має практичну цінність також на індивідуальному рівні. Співвідношення цієї інформації з даними про отримання статусу безробітного дасть змогу корегувати практику його надання та нарахування допомоги з безробіття. Використання цієї інформації у процесі призначення субсидій створить підстави для чіткішого окреслення кола осіб, які мають на них право. У соціальній сфері інформація про ймовірне закордонне працевлаштування сприятиме корегуванню індивідуального плану надання соціальних послуг. Застосування інформації з реєстрів у такий спосіб призведе до економії бюджетних коштів державного та місцевого рівнів та посилить адресність соціальної допомоги.

Методично-інформаційне забезпечення. Дослідження у сфері зовнішньої трудової міграції населення ґрунтується на використанні низки реєстрів (табл. 4.9). Це Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України, Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних, База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних, Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій, Єдиний державний реєстр соціальної допомоги. Інформація, отримана з реєстру «Відомості

Таблиця 4.9. Показники інформаційної бази дослідження зовнішньої трудової міграції

Показник	Реєстр
Дата перетинання державного кордону	Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України
Ділянка державного кордону	
Напрямок перетинання	
Прізвище, ім'я особи (українською)	
Дата народження	
Стать	
Дані про реєстрацію громадян України в межах відповідної адміністративно — територіальної одиниці (за окремим рішенням АДПСУ)	
Громадянство (назва країни)	
Вид документа (дипломатичний, службовий, посвідчення особи моряка тощо)	
Місце проживання та місце перебування	
Зареєстроване місце проживання чи місце перебування	Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості
Реєстраційний номер облікової картки платника податків	
Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають про це відмітку в паспорті громадянина України)	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій
Реквізити паспорта громадянина України або посвідки на постійне проживання, або посвідки на тимчасове проживання	
Характеристика домогосподарства	
Період, на який призначено субсидію	
Послуги, на оплату яких призначено субсидію	
Фактичні розрахункові дані: вартість послуг, сума обов'язкового платежу, сума нарахованої субсидії	
Вичерпний перелік заходів з виконання індивідуального плану надання соціальних послуг	

Джерело: авторська розробка.

про осіб, які перетнули державний кордон України», використовується у дослідженні двома способами: відокремлено від даних інших реєстрів та у поєднанні з ними. Відокремлене використання інформації з Базис обліку осіб, що шукають роботу та зареєстрованих безробітних, Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій і Єдиного державного реєстру соціальної допомоги у межах дослідження зовнішньої трудової міграції не передбачено через неможливість віднесення особи до цільової групи.

Взаємодія реєстрів між собою забезпечується системою ключів (табл. 4.10).

Розроблення алгоритму формування інформаційної бази та виконання дослідження базується на застосуванні таких принципів:

— зовнішня трудова міграція є однією зі складових загальної міждержавної мобільності українського населення;

— факт перетину державного кордону України є обов'язковою, але не визначальною умовою здійснення закордонного працевлаштування;

— важливою особливістю дослідження є перехід від аналізу фактів перетину кордону до розгляду осіб, які подорожують за кордон;

Роботи у межах дослідження здійснюються у такій послідовності:

— формування файлу під назвою «ПКр» (перетини кордону) на основі реєстру «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України» (дод. П) з інформацією про всі факти перетину державного кордону протягом року;

— застосування фільтра за ознакою «громадянство», обираючи лише громадян України;

— застосування об'єктивного вимірюваного критерію, який разом з інформацією про перетин державного кордону дає підстави стверджувати, що певна особа з великою імовірністю здійснювала за кордоном оплачувану трудову діяльність. У цьому дослідженні таким критерієм є тривалість перебування за межами країни три місяці і довше;

— зіставлення випадків, виділених за критерієм тривалості, з інформацією про мету поїздки за кордон з «Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України»;

Таблиця 4.10. Взаємодія обраних реєстрів для дослідження зовнішньої трудової міграції

Реєстр 1	Реєстр 2	Показник, за яким можна зв'язати інформацію (ключ)
Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України	Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів	ПІБ (по батькові — за наявності) — дата народження — реквізити документа, що посвідчує особу
	Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості	
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Єдиний державний реєстр соціальної допомоги	
Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів	Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості	
	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Єдиний державний реєстр соціальної допомоги	
Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості	Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	
	Єдиний державний реєстр соціальної допомоги	
Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій	Єдиний державний реєстр соціальної допомоги	

Джерело: авторська розробка.

— зіставлення інформації про перетин державного кордону у напрямку виїзду, тривалість перебування за межами країни та перетин державного кордону у напрямку в'їзду (у разі наявності) з реєстру «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України». Ця процедура дає можливість виявити розподіл зовнішніх трудових мігрантів залежно від місцезнаходження на визначений момент часу, оскільки загальний контингент трудових мігрантів складається з двох підкатегорій: актуальних

мігрантів, які перебувають за кордоном на критичний момент дослідження, та поверненців, які повернулися на батьківщину після закордонного працевлаштування;

— поєднання інформації з Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, та Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій. Ключовим показником, за допомогою якого можна зв'язати інформацію з названих реєстрів, є прізвище, ім'я та по батькові особи;

— поєднання інформації з Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, та Єдиного державного реєстру соціальної допомоги. Ключовим показником, за допомогою якого можна зв'язати інформацію з названих реєстрів є прізвище, ім'я та по батькові особи.

Аналіз зовнішньої трудової міграції здійснюється на підставі системи таблиць (дод. Т).

Застосування підходів, запропонованих у дослідженні, допоможе суттєво поліпшити інформаційне забезпечення аналізу зовнішньої трудової міграції населення України, яке на сьогодні є недостатнім. Використання Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, дає можливість уточнення масштабів закордонного працевлаштування. Нині науково обґрунтовані оцінки щодо чисельності українців, які працюють за кордоном, часто не беруться до уваги представниками державної та місцевої влади, і населенням загалом. На противагу їм поширюються повідомлення про завищені показники зайнятості за кордоном, що спотворює сприйняття реальності та ставить під сумнів можливість ефективного регулювання зовнішньої трудової міграції. Таким чином, застосування інформації названого реєстру і уточнення даних, поглиблення розуміння природи аналізованого процесу, надасть науковим розрахункам суспільної та політичної ваги.

Недосконалість наявних даних про зовнішню трудову міграцію характеризується недостатньою частотою отримання надійних відомостей загальнонаціонального характеру. Всеукраїнське обстеження з питань трудової міграції (ОТМ), яке зараз є єдиним джерелом знань державного рівня про закордонне працевлаштування, Державна служба статистики здійснює один раз на п'ять років. Але трудова міграція за кордон є динамічним процесом, мінливий характер якого неможливо досягнути

за допомогою досліджень із такою частотою. Яскравим прикладом цього є пандемія *COVID-19*, вплив якої на кількісні та якісні параметри закордонного працевлаштування неможливо оцінити за допомогою наявних даних. Застосування Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, в науковому аналізі міграційної сфери створить підстави для налагодження моніторингу змін у коротко- та середньотривалій перспективах.

Виокремлення осіб, які, з великою імовірністю, здійснюють оплачувану зайнятість за кордоном, серед отримувачів житлових субсидій і соціальної допомоги дасть змогу посилити адресність надання соціальних послуг населенню, ефективніше перерозподілити бюджетні кошти цього спрямування, посилити захист найвразливіших верств населення. Водночас у сфері соціального захисту самих мігрантів та членів їхніх домогосподарств з'ясування міграційного статусу забезпечить можливість розроблення індивідуального плану соціальних послуг із урахуванням специфічних потреб, притаманних цій міграційній групі.

Використання відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, для з'ясування масштабів зовнішньої трудової міграції, має обмеження у зв'язку із застосуванням тримісячного часового порогу, оскільки більше половини мігрантів (за результатами ОТМ-2017 — 56,7 %) працюють за кордоном упродовж коротшого періоду. У таких умовах виникає необхідність корегування даних реєстрів шляхом застосування інформації з альтернативних джерел, зокрема із загальнонаціональних обстежень з питань трудової міграції (ОТМ), що виконані Державною службою статистики та партнерами у 2008, 2012 та 2017 роках [80—82]. Повторюваність, масштабність і загальнодержавне охоплення робить ОТМ на сучасному етапі найнадійнішим джерелом знань про закордонну зайнятість українського населення. У разі проведення Другого Всеукраїнського перепису, запланованого на 2023 р., отримані дані мають потенціал для уточнення інформації з реєстрів про обсяги зовнішньої трудової міграції.

На індивідуальному рівні інформація про перебування особи за кордоном протягом трьох місяців і довше не може бути законною підставою для автоматичного визнання громадянина трудовим мігрантом і корегування надання соціальних послуг відповідно до цього статусу. Зазначений факт має слугувати індикатором для відповідної перевірки

ки, розроблення критеріїв, інструкцій і нормативних актів для правового переходу інформації про ймовірне закордонне працевлаштування у практичну сферу.

Напрями використання. Результати дослідження мають великий потенціал для удосконалення діяльності органів влади. Міністерство економіки України може використовувати отримані дані у процесі реалізації державної політики у сфері трудової міграції (зокрема її незадокументованої частини), а також для аналізування зовнішньої трудової міграції з України, розроблення поточних і довгострокових прогнозів у межах цієї проблематики. Державна прикордонна служба на основі результатів дослідження матиме змогу підвищувати ефективність реалізації державної політики у сфері охорони державного кордону, забезпечувати належний рівень прикордонної безпеки зі збереженням відкритості державного кордону для осіб, які подорожують. Удосконалення діяльності Державної служби статистики на основі даних дослідження полягає у розвитку державної статистики та планів державних статистичних спостережень зовнішньої трудової міграції. Результати сприятимуть діяльності Мінсоцполітики України у сфері соціального захисту та пенсійного страхування трудових мігрантів, соціального захисту членів їхніх сімей, запобігання торгівлі людьми, соціальної та професійної реадаптації осіб, які повернулись в Україну після закордонного працевлаштування.

Аналітична та практична діяльність, пов'язана з тематикою зовнішньої трудової міграції населення України, потребує суттєвого удосконалення інформаційного забезпечення. З цією метою необхідно гарантувати проведення Другого всеукраїнського перепису України, запланованого на 2023 р., збільшити частоту здійснення Всеукраїнського обстеження з питань трудової міграції та забезпечити доступ дослідників до мікроданих цього дослідження, розширити перелік запитань анкети ОТМ, розглянути можливість поєднання Відомостей про осіб, які перетнули державний кордон України, з базою даних ОТМ і даними Державної служби зайнятості про осіб, працевлаштованих за кордоном посередницькими агенціями. Також необхідно знизити рівень незадокументованої зайнятості за кордоном, стимулювати повернення трудових мігрантів на батьківщину, збільшити охоплення мігрантів державними пенсійними програмами.

ВИСНОВКИ

На другому етапі наукової роботи на основі попередніх досліджень розроблено методичний інструментарій створення системи комплексного використання даних державних реєстрів задля інформаційного забезпечення соціальної політики. В умовах проведення адміністративно-територіальної реформи головну увагу приділено використанню даних реєстрів на рівні територіальних громад, на які зараз перенесено основний тягар надання населенню соціальних послуг і створення умов економічної самодостатності.

Розроблення методичного інструментарію й обґрунтування особливостей використання інформації з реєстрів для оцінювання податкоспроможності ОТГ як основного індикатора фінансового потенціалу громади та джерела забезпечення її соціального розвитку дають підстави стверджувати, що застосування інформаційної бази реєстрів допоможе оцінювати реальну ситуацію в частині бюджетного забезпечення соціальних видатків оперативно і на систематичній основі, здійснювати розрахунки на основі точніших вихідних даних і використовувати їх для корегування планових показників. Застосування реєстрів для оцінювання податкоспроможності ОТГ буде ефективнішим за умови розширення бази даних реєстрів і формування її на принципах об'єктивності та достовірності.

В умовах формування самодостатності територіальних громад важливим є створення надійного інформаційного забезпечення модернізації системи стратегічного планування, в центрі якого — проблеми визначення конкурентних переваг територіальної спільноти. З цією метою важливо поєднати різні інформаційні джерела (дані державних реєстрів, локальних пілотних обстежень, анкетування) з тим, щоб оцінити перспективний потенціал розвитку територіальних громад, що потребує значного масиву економіко-статистичної інформації. Водночас реєстри територіальних громад містять лише обмежену інформацію щодо персональних даних місцевих жителів. Тому на часі розширення функціоналу реєстрів територіальних громад, визначення реальних власників майна і суб'єктів підприємництва. Кожна громада має створити Реєстр власників, де буде зібрано інформацію про мешканців, які

володіють будь-якою власністю — житлом, землею, а також інформацію про наявне комунальне майно.

Можливість використання у практиці стратегічного планування розвитку територіальних громад даних державних реєстрів для їх паспортизації, розроблення програм і проєктів, статутів є тим новим, що повинно значно підвищити ефективність діяльності територіальних громад. Запропонований алгоритм оцінювання потенціалу мотивованого, економічно активного населення територіальної громади, спроможного брати активну участь у досягненні цілей розвитку, дає змогу підвищити ефективність стратегічного планування. Виявлені обмеження і ризики на шляху формування інформаційної бази стратегічного планування розвитку територіальних громад і визначені шляхи їх мінімізації сприятимуть досягненню цілей згуртування громад. Сформовані рекомендації для управлінських структур щодо модернізації системи планування стратегічного розвитку територіальних громад з використанням даних державних реєстрів орієнтовані на виявлення і реалізацію їхніх конкурентних переваг.

Комплексне використання даних державних реєстрів є необхідною підставою спрощення процедури детінізації активів громади та зміцнення економічної основи для її соціального розвитку в умовах значного розширення повноважень органів місцевого самоврядування внаслідок децентралізації. Крім того, удосконалення реєстрів територіальних громад із одночасним запровадженням системи електронного врядування сприятиме підвищенню рівня прозорості та ефективності управління майном громади, а також унеможливилюватиме його тінізацію. Удосконалення реєстрів територіальних громад має відбуватись із урахуванням профілю інформації, необхідних технічних і змістових характеристик для виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна. Треба позбутись наявних обмежень у нормативно-правовій, інформаційній та комунікативній сферах, які заважають детінізації відумерлої спадщини та безхазяйного майна. Найскладнішими серед них є дискримінаційні норми для громади в набутті права відумерлої спадщини у формі земельної ділянки, невиконання інвентаризації майна територіальної громади та відсутність єдиного реєстру об'єктів комунальної власності територіальних громад. Застосування розробленого алгоритму виявлення відумерлої спадщини та безхазяйного майна значно спростить цю процедуру і підвищить ефективність використання даних державних реєстрів.

Відомості з державних реєстрів можуть бути ефективно використані для обґрунтування напрямів і визначення потенційних обсягів фінансування організацій громадянського суспільства у конкретних громадах у межах механізму трансферу податку (відсоткової філантропії), актуалізованого реформою децентралізації податкової політики в країні. Покроковий алгоритм роботи з інформацією сприятиме якісному освоєнню аналітичного інструментарію реєстрів для стимулювання громадської активності у місцевих громадах.

Запропонований комплексний підхід до системного використання державних реєстрів допомагає сформувати інформаційну базу для надання соціальних послуг населенню на рівні територіальної громади. Аналіз та узагальнення інформації відповідних реєстрів слугує підґрунтям формування якісних і кількісних показників отримувачів та надавачів соціальних послуг. Це дає підстави порівнювати різні послуги одного надавача за універсальними індикаторами, а також здійснювати порівняльне оцінювання надання послуг у різних громадах.

Запропоновано ряд конкретних рішень щодо об'єднання державних реєстрів, зокрема реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг і реєстрів територіальних громад. Завдяки цьому можна запропонувати практичний інструмент для роботи органів місцевого самоврядування на рівні територіальних громад у сфері надання соціальних послуг. Окреслено напрями подальшого розвитку системи показників для оцінювання надання соціальних послуг на рівні територіальної громади, а також склад і інформаційні матеріали для заповнення реєстру надавачів і отримувачів соціальних послуг.

Практичному запровадженню пропозицій на рівні територіальних громад повинно передувати пілотне впровадження в деяких громадах, за результатами якого можливе корегування запропонованої методики і відповідних процедур. Для практичного впровадження розробки на рівні територіальної громади необхідно здійснити підготовчі роботи, наприклад: удосконалити форми первинного обліку надання послуг (зокрема форми Індивідуального плану надання соціальних послуг), актів перевірок надання соціальних послуг, запровадження обліку кількості наданих послуг із використанням уніфікованої одиниці виміру (часу надання послуги, годин тощо). Нові форми обліку мають забезпечити можливість внесення необхідних даних із первинних документів до РНОСП.

Потребує створення система контролю за якістю інформації. Створення нормативно-правової бази для забезпечення доступу для користувачів у територіальних громадах уможливить безперешкодне використання соціальної інформації для досягнення управлінських цілей.

Задля вдосконалення соціальних програм та системи соціальної підтримки в цілому в роботі запропоновано два підходи до об'єднання даних наявних реєстрів.

Перший підхід базується на роботі в основному реєстрі (раніше ресурсу *E-SOCIAL*, а з 01.01.2022 — Єдиній інформаційній системі соціальної сфери ЄІССС) і системі спеціальних маркувань. Спеціальні маркери формуються з двох інших реєстрів (База обліку осіб, що шукають роботу, та зареєстрованих безробітних; Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб) та з моделей на мікроданих вибіркового обстеження домогосподарств.

В основному реєстрі (раніше ресурс *E-SOCIAL*) кожній сім'ї / особі присвоюється маркер належності до групи вразливості. Якщо факт отримання адресної допомоги збігається з належністю до групи високої вразливості, ця сім'я / особа кваліфікується як така, що «правильно» отримує підтримку. Натомість, якщо сім'я / особа отримує допомогу, але не є вразливою, її кваліфікують як випадок «неправильного» отримання допомоги. Далі відбувається розрахунок показників частки вразливих і невразливих серед отримувачів допомоги, а також частки від загальних коштів програми (всіх програм), які потрапляють до вразливих сімей чи осіб.

Другий підхід передбачає роботу на базі реєстру, який максимально охоплює все населення країни. Передбачається, що саме Єдиний державний демографічний реєстр згодом міститиме основну інформацію про максимальну кількість населення України, а до внесення даних у нього про все населення можна використовувати Реєстри територіальних громад. До ЄДДР або Реєстрів територіальних громад ми приєднуємо інформацію щодо участі у різних соціальних програмах з ЄІССС (раніше ресурс *E-SOCIAL*) і вводимо аналогічні до попереднього підходу маркування.

Якщо сім'ю / особу на основі змодельованих маркерів визначено вразливою, але вона не отримує соціальної підтримки, її вважають «неохопленою». Низький рівень охоплення нужденних соціальною під-

тримкою сьогодні є основною проблемою соціального захисту в країні. Така інформація стане надзвичайно корисною у процесі розроблення пропозицій щодо реформування системи соціальної підтримки та для обґрунтування запропонованих змін.

Однією з найважливіших сфер діяльності держави є охорона здоров'я. В Україні традиційно бракує фінансування цієї галузі, отже не вистачає лікарів, середнього та молодшого медичного персоналу й обладнання, або вони нераціонально розподілені між регіонами, містами, районами. Тому заходи з упорядкування інформації про наявну й необхідну кількість медичного персоналу й обладнання для задоволення потреб пацієнтів у територіальних громадах в умовах запровадження децентралізації є одним з нагальних завдань.

Головним напрямом вирішення цих проблем є залучення інформації з електронних інформаційних ресурсів територіальних громад і відповідних органів державної влади та її спільне використання. Системи електронних реєстрів для удосконалення стану галузі охорони здоров'я і поліпшення якості надання медичних послуг вже давно використовують у розвинутих країнах. Такі системи є дуже ефективними для вирішення багатьох завдань державного управління, і, особливо, сфери охорони здоров'я.

У роботі запропоновано шляхи вирішення таких завдань як оцінювання рівня забезпеченості медичним персоналом і обладнанням на базі відомостей з реєстрів територіальних громад, ЄДДР і МОЗ України, надано алгоритм поєднання цих даних і показано можливості їх використання.

Умовою забезпечення самодостатності територіальних громад є належне функціонування локальних ринків праці. З метою виявлення ризиків забезпечення попиту та пропозиції робочої сили, прогнозування рівня задоволення потреб ринку праці у кваліфікованих працівниках і реалізації модульної системи профілювання професій відповідно до поточних спектральних задач і споживачів результатів дослідження, авторами розроблено й описано у цій роботі прикладний інструментарій профілювання професій з використанням інформаційної бази державних реєстрів.

Запропоновано методологічні підходи до здійснення територіальної локалізації ринку праці, які базуються на використанні релевант-

ної інформації державних реєстрів про легальну зайнятість населення в територіальних громадах, структури його доходів, частоту настання випадків безробіття, що допоможе модернізувати процеси планування потреб соціально-економічного розвитку територіальної громади з урахуванням наявних «розривів» між місцем проживання та місцем працевлаштування мешканців, дасть змогу моделювати процеси впливу законодавчих ініціатив у сфері оподаткування фізичних осіб на зміни бюджетів громад і їх фінансову спроможність.

Визначено наявність низки проблем у державних реєстрах, які стримують можливості здійснення комплексного оцінювання реального та офіційного ринку праці, зокрема: обмеженість історичної ретроспективи даних більшості реєстрів; наявність інформаційних прогалів у реєстрах за їх інтеграції через різний часовий лаг, формат збору інформації, професійної та освітньої структури населення. Відсутність у реєстрах інформації про фактичне місце проживання осіб ускладнює процеси моделювання ринків праці територіальних громад, перешкоджає комплексному оцінюванню стану офіційного ринку праці через відсутність необхідної інформації у реєстрах про робочу силу, яка знаходиться в сегменті незадекларованої праці.

Дослідження системи державних реєстрів і баз даних України, які містять інформацію про міграційні процеси, доводить можливість суттєвого розширення інформаційного забезпечення формування міграційної політики України, усунення наявних прогалів шляхом як поєднання інформації різних реєстрів, так і ефективнішого використання відомостей окремих реєстрів і баз даних.

Раціональніше використання Баз даних осіб, які перетинають державний кордон, дасть змогу підвищити релевантність інформації щодо обсягів зовнішньої трудової міграції українських громадян, структурних характеристик мігрантів, тривалості поїздок, а поєднання інформації цієї бази з відомостями реєстрів і баз даних ДМС України допоможе достатньо точно оцінити обсяги однієї з двох складових нерегульованої міграції (процесу втрат легального статусу перебування в Україні), визначити країни міграційного ризику й виявляти канали міграції фіктивних студентів.

Запропоноване поєднання інформації міграційних реєстрів з відомостями інших державних реєстрів України створить підстави для оціню-

вання стану та реального рівня життя певних міграційних контингентів (іноземців, ВПО), а також зростання якості надання соціальної допомоги. Найпроблематичнішою складовою міграційного руху з точки зору статистичного обліку залишається внутрішньодержавна трудова міграція, і в цій сфері використання інформації наявних реєстрів також призведе до певних позитивних зрушень.

На основі докладного аналізу системи наявних в Україні електронних реєстрів і взаємозв'язків між ними розроблено принципово новий комплекс статистичної звітності, що спирається на поєднання інформації різних реєстрів. Упровадження цієї статистичної звітності поліпшить обґрунтованість заходів соціальної, зокрема міграційної, політики в Україні.

За всіма проаналізованими у роботі напрямками розроблено методико-інформаційний інструментарій, який містить: формування переліку необхідної інформації, визначення відповідних реєстрів та механізму їх поєднання (система ключів), макети аналітичних таблиць, формули для розрахунку кількісних та якісних характеристик ефективності надання соціальних послуг.

Запровадження описаних розробок сприятиме не тільки підвищенню забезпеченості соціальними послугами населення, що їх реально потребує (особливо на рівні територіальних громад), але й сприятиме переходу цих послуг на новий якісний рівень.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. З якими фінансовими показниками закінчили 2020 рік об'єднані громади — рейтинг. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13333> (дата звернення: 04.04.2021).
2. Конституція України. 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
3. Теорія та практика вдосконалення послуг місцевого самоврядування. Посібник для територіальних громад / за ред. М.О. Бурдавіцина, О.В. Муратова. Київ, 2021. Книга перша. 112 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/824/USAID_DOBRE_%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8_%D1%871.pdf (дата звернення: 13.10.2021).
4. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 13.10.2021).
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
7. Стратегічне планування в секторі охорони здоров'я в об'єднаних територіальних громадах / М. Брага, С. Пхіденко, Л. Масюк [та ін.]; ред. О. Писана. Програма «U-LEAD з Європою», 2019. 76 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/495/strategic_planning_for_web_new2.pdf (дата звернення: 13.10.2021).
8. Про паспорти бюджетних програм: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
9. Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836 зі змінами від 29.12.2018 р. № 1209. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 р. № 608 зі змінами від 12.01.2012 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
  11. Про затвердження Примірною переліку результативних показників бюджетних програм для місцевих бюджетів за видатками, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 27.07.2011 № 945 зі змінами від 30.11.2012 № 1260, від 10.09.2015 № 765). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0945201-11#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
  12. Про затвердження основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2010 № 805. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MF10114> (дата звернення: 11.05.2021).
  13. Удосконалена методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів: лист Міністерства фінансів України від 19.09.2013 № 31-05110-14-5/27486. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/metodyka_zdiysnennya_porivnyalnogo_analizu.pdf (дата звернення: 11.05.2021).
  14. Загальні вимоги до визначення результативних показників бюджетних програм: наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
  15. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах. Практичні рекомендації. Київ, 2019. 72 с.
  16. Пропозиції до проекту закону про Державний бюджет України на 2021 рік: лист Всеукраїнської асоціації ОТГ № 0374 від 03.09.2020. URL: <https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2020/09/0374-%D0%B2%D1%96%D0%B4-03.09.2020-%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%96%D0%BD.%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-1.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).
  17. Ткачук А.Ф. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад. Київ: Легальний статус, 2016. 52 с.
  18. Про Державний бюджет України на 2021 рік: місцеві бюджети та міжбюджетні відносини: проект Закону України. Всеукраїнська асоціа-

- ція органів місцевого самоврядування. URL: <https://www.hromady.org/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8/> (дата звернення: 23.09.2021).
19. Автоматизована система муніципальної статистики. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/krashchi_praktyku_vykorystannya_asms_1.pdf (дата звернення: 10.06.2021).
  20. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021—2027 роки та план заходів з її реалізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi> (дата звернення: 10.06.2021).
  21. Регион в условиях роста открытости национальной экономики : кол. моногр. / [Чумаченко Н.Г., Червова Л.Г., Кузьменко Л.М. и др.]; за ред. Н.Г. Чумаченко; Институт экономики промышленности. Донецк, 2010. 349 с.
  22. Раевнева Е.В., Бобкова А.Ю. Использование индекса неравномерности Тейла в анализе диспропорций регионального развития. *Бизнес Информ.* 2010. № 5 (2). С. 44—47.
  23. Раевнева О.В., Бобкова О.Ю. Диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів України: інструментарій оцінювання та регулювання. Харків: ІНЖЕК, 2014. 257 с.
  24. Моделі місцевого економічного розвитку. URL: <Desktop/dinaprintweb%20планування%20грод.pdf> (дата звернення: 10.06.2021).
  25. Касянок К.Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2018. Вип. 18. Ч 2. С. 38-43.
  26. Моніторинг земельних відносин в Україні: 2016—2017: статистичний щорічник. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf>. (дата звернення: 12.06.2021).
  27. Пашковська Т. Відумерла спадщина: безхазяйну землю поділено. *Юридична газета online.* 2016. № 43 (541). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/vidumerla-spadshchina-bezhazyaynu-zemlyu-podileno.html> (дата звернення: 21.06.2021).
  28. Комісарова О. У «тіні» знаходяться 9 мільйонів гектарів землі — Мінагро. URL: <https://suspilne.media/133217-u-tini-znahodatsa-9-miljoniv-gektariv-zemli-minagro/> (дата звернення: 21.07.2021).

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правої долі земельних ділянок, власники яких померли: Закон України від 20.09.2016 № 1533-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-19/paran12#n12> (дата звернення: 27.04.2021).
30. Ганич О.А., Маншиліна О.В. Реєстрація місця проживання органами місцевого самоврядування: особливості організаційно-правового регулювання. *Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін: зб. наук. пр. Донецького державного університету управління*. Серія «Державне управління». Маріуполь, ДонДУУ, 2018. XIX, вип. 307. С. 71—79.
31. Інформація щодо центрів надання адміністративних послуг у регіонах України (станом на 01.01.2020) / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=288da497-975a-4de1-9bb0-7ad77b80fba9&title=InformatsiiaSchodoTsentrivNadanniaAdministrativnihPoslugURegionakhUkraini-stanomNa01-110-2019> (дата звернення: 09.04.2021).
32. Проект «Е-рішення для громад». URL: <https://cid.center/e-solutions/> (дата звернення: 12.03.2021).
33. Єдина платформа великих даних. *Vkursi HROMADA* Спільно з Центр розвитку інновацій. URL: <https://vkursi.pro/hromada> (дата звернення: 02.06.2021).
34. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29.07.2002 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02#Text> (дата звернення: 18.05.2021).
35. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виконання власних (самоврядувальних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення: наказ Міністерства соціальної політики України від 19.01.2016 № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02#Text> (дата звернення: 29.04.2021).
36. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29.07.2002 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02#Text> (дата звернення: 29.04.2021).
37. Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text> (дата звернення: 03.06.2021).

38. Ясинюк М. Особливості захисту прав особи у визнанні спадщини від умерлою. Вісник прокуратури. 2009. № 12. С. 88—93.
39. Куц С. Відсоткова філантропія. Аналітична записка за результатами аналізу державної політики в галузі фінансування організацій громадянського суспільства / ГО «Центр філантропії». Київ, 2006. URL: <http://www.philanthropy.org.ua/filestorage/File/Onepercent-brief.htm> (дата звернення: 17.03.2021).
40. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021—2026 роки: проєкт Указу Президента України від 16.06.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-proekt-nacionalnoyi-strategiyi-spriyannya-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2021-2026-roki?v=60cb418401819> (дата звернення: 30.06.2021).
41. Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо підтримки неприбуткових організацій): проєкт Закону України від 12.02.2015 № 2122. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54027 (дата звернення: 30.06.2021).
42. Звонар В.П. Фінансування соціального розвитку села за участю інститутів громадянського суспільства. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 2. С. 121—136. <https://doi.org/10.15407/dse2019.02.121>
43. Бакальчук В. Механізми державного стимулювання благодійної діяльності у сфері культури: аналітична записка / Нац. ін-т стратегічних досліджень. Київ, 2009. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/june2009/5.htm> (дата звернення: 14.11.2020).
44. Ткачук І.Я. Відсоткова філантропія як метод залучення додаткових фінансових ресурсів громадськими організаціями України. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 298—303.
45. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів. Харків: Фактор, 2017. 128 с.
46. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 02.08.2021).
47. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2021).
48. Про Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 182. URL: <https://>

- zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 02.08.2021).
49. Про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.01.2003 № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2003-%D0%BF#> (дата звернення: 02.08.2021).
  50. Положення про Єдиний державний реєстр ветеранів війни: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-п#n18> (дата звернення: 02.08.2021).
  51. Про порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Положення Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-%D0%BF#Textt> (дата звернення: 02.08.2021).
  52. Положення про Єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (*E-SOCIAL*): Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2019 № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2021).
  53. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 № 888-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19#Text> (дата звернення: 02.08.2021).
  54. Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2021).
  55. Про затвердження Методики проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення: наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національної академії наук України від 01.09.2017 № 1396/1272/730/243/528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1191-17#n18> (дата звернення: 02.08.2021).
  56. Уразливість. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 02.08.2021).
  57. Лібанова Е. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. Київ, 2008. 328 с.

58. Причины и факторы бедности. URL: <http://www.sociosinfo.ru/socios-152-1.html> (дата звернення: 02.08.2021).
59. Що було, є і буде. МОЗ України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf (дата звернення: 14.10.2021).
60. Як організувати систему надання первинної медичної допомоги на місцевому рівні. Операційне керівництво / Баценко Д., Брагінський П., Бучма М. [та ін.]; Міністерство охорони здоров'я України, Проект USAID «Реформа ВІЛ-послуг у дії». Київ: Агентство «Україна», 2018. 368 с.
61. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
62. Пугачова М.В. Реєстри територіальних громад в Україні — основа майбутнього центрального реєстру населення. *Нові джерела та методи поширення даних у статистиці: Матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 4 грудня 2020. Київ, 2020. С. 133—135.
63. Портал *eZdorovya*. URL: <https://ehealth.gov.ua/> (дата звернення: 27.09.2021).
64. Як працює електронний реєстр пацієнтів, що потребують інсулінотерпії. *Офіційний сайт МОЗ України*. URL: <https://moz.gov.ua/article/interview/jak-pracjuje-elektronnij-reestr-pacientiv-scho-potrebujuut-insulinoteripii> (дата звернення: 27.09.2021).
65. Порядок формування та видачі медичних висновків про народження в Реєстрі медичних висновків електронної системи охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.09.2020 № 2136. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re35236?an=3&ed=2020_09_18 (дата звернення: 27.09.2021).
66. Електронні реєстри: європейський досвід створення та використання: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Київ, 2021. 271 с.
67. Інформаційна довідка щодо проведеної роботи по виявленню ознак використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://www.pfu.gov.ua/poslugi/splachuyu-yesv/platezhi-ta-poryadok-yih-splati/detinizatsiyazarobitnoyi-platy-ta-legalizatsiya-zajnyatosti/> (дата звернення: 21.09.2021).
68. European Monitoring Centre on Change (EMCC). Європейський фонд покращення умов життя та праці (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions). URL: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/european-monitoring-centre-on-change-emcc/about-emcc> (дата звернення: 20.09.2021).

69. Результати оцінки системи управління фінансами в об'єднаних територіальних громадах. *U-LEAD*. Київ, 2020. 66 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/614/PFM_UKR.pdf (дата звернення: 21.09.2021).
70. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади»: Указ Президента України від 29.04.2021 № 180/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1802021-38825> (дата звернення: 22.10.2021).
71. Левітас Т. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи. *Вебпортал «Децентралізація»*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>. (дата звернення: 12.09.2021).
72. Обліковано 1 461 629 внутрішньо переміщених осіб. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19713.html> (дата звернення: 29.09.2021).
73. Звіт Національного моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Ключові висновки. Вересень 2020, березень 2021. Міжнародна організація з міграції. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_18_19_ukr.pdf (дата звернення: 29.09.2021).
74. Внутрішньо переміщені особи. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 29.09.2021).
75. Resolution adopted by the General Assembly on 19 September 2016. URL: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/1 (дата звернення: 01.04.2021).
76. Межправительственная конференция для принятия глобального договора о безопасной, упорядоченной и легальной миграции. URL: <http://undocs.org/ru/A/CONF.231/3> (дата звернення: 03.09.2021).
77. Мігранти з нерегульованим статусом в Україні. Аналітичне резюме. Представництво МОМ в Україні. Київ, 2020. 12 с.
78. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.10.2021).
79. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики, 2017. 36 с.

80. Зовнішня трудова міграція населення України. УЦСР, Держкомстат України. Київ, 2009. 120 с.
81. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні. Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. Будапешт, 2013. 96 с.
82. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень. Держкомстат України. Київ, 2017. 36 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1. Перелік показників реєстру відкритих даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному вебпорталі ОТГ (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»)

Номер з/п	Показник
1	Перелік об'єктів комунальної власності
2	Звіти про виконання паспортів бюджетних програм місцевого бюджету
3	Звіти про виконання фінансових планів комунальних підприємств
4	Паспорти бюджетних програм місцевого бюджету
5	Титульні списки на проведення капітального та поточного ремонту, будівництва, реконструкції та благоустрою
6	Інформація про рекламні засоби (дані про місце розміщення рекламного засобу, його вид і розміри, найменування розповсюджувача зовнішньої реклами, номер телефону розміщувача реклами, адреса електронної пошти, дата видачі дозволу та строк його дії, номер і дата укладення договору, якщо місце розміщення рекламного засобу належить до комунальної власності)
7	Перелік інвестиційних договорів, додатків, додаткових угод та інших матеріалів до них, умов, у тому числі посилань на оприлюднені ресурси в Інтернеті
8	Дані про об'єкти та засоби торгівлі (пересувної, сезонної тощо)
9	Відомості про ярмарки (строк проведення, місце, кількість та вартість місць), організаторів ярмарків, договори, укладені з організаторами таких ярмарків
10	Відомості про залучення, розрахунок розміру і використання коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту
11	Відомості про транспортні засоби, які обслуговують пасажирські автобусні, тролейбусні та трамвайні маршрути перевезення (кількість транспортних засобів на кожному маршруті, марка, модель, державний номер, пасажиромісткість)

Продовження табл. А.1

Номер з/п	Показник
12	Дані про місце розміщення зупинок міського електричного та автомобільного транспорту
13	Відомості про лікарські засоби / препарати, придбані за бюджетні кошти, відомості про розподілення таких ліків між закладами охорони здоров'я та їх залишки в кожному з них
14	Поіменні результати голосування депутатів на пленарних засіданнях органу місцевого самоврядування
15	Дані про депутатів місцевих рад, у тому числі контактну інформацію та графік прийому
16	Дані про зелені насадження, що підлягають видаленню, відповідно до виданих актів обстеження зелених насаджень
17	Дані про доступність будівель для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення
18	Дані про надходження звернень на телефонні «гарячі лінії», в аварійно-диспетчерські служби, телефонні центри тощо
19	Дані про електронні петиції, у тому числі осіб, що їх підписали, та результати розгляду
20	Дані громадського бюджету, бюджету участі тощо, у тому числі про проекти, результати голосування, реалізацію підтриманих проектів
21	Дані про паркування, у тому числі розміщення майданчиків, їх операторів, обладнання та функціонування
22	Адресний реєстр
23	Дані про надані адміністративні послуги
24	Дані про видані будівельні паспорти
25	Дані про медичне обладнання комунальних закладів охорони здоров'я
26	Дані про розміщення спецтехніки, що використовується для надання комунальних послуг, благоустрою, виконання будівельних та ремонтних робіт
27	Дані про черги дітей у дошкільні навчальні заклади
28	Території обслуговування загальноосвітніх навчальних закладів
29	Дані містобудівного кадастру, у тому числі геопросторові дані
30	Дані про видані дозволи на порушення об'єктів благоустрою
31	Дані про облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов (квартирний облік)
32	Дані про споживання комунальних послуг (електрична енергія, теплова енергія, природний газ, тверде паливо, холодна та гаряча вода) комунальними підприємствами, установами та організаціями

Номер з/п	Показник
33	Надходження і використання благодійної допомоги
34	Планові та фактичні показники сплати за договорами оренди комунальної власності, розміщення тимчасових споруд, розміщення рекламних засобів
35	Перелік об'єктів комунальної власності, що передані в оренду чи інше право користування (з даними про умови передачі об'єктів в оренду чи умови іншого користування) до закінчення строку, встановленого п. 6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про оренду державного та комунального майна»
36	Перелік об'єктів комунальної власності, які можуть бути передані в оренду (до дати, визначеної пп. 1 п. 1 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про оренду державного та комунального майна»)
37	Схеми планування території областей, схеми планування території районів, генеральні плани населених пунктів, плани зонування території, детальні плани території, містобудівна документація територіальних громад, їх проекти (відповідно до повноважень)
38	Дані про місцезнаходження міського електричного та пасажирського автомобільного транспорту в режимі реального часу, у тому числі короткострокові зміни в русі транспорту та час прибуття транспорту на зупинки в режимі реального часу
39	Дані про розміщення громадських вбиралень комунальної власності
40	Перелік перевізників, що надають транспортні послуги з перевезення пасажирів міським електричним та автомобільним транспортом, у тому числі маршрути перевезень
41	Розклад руху міського електричного та автомобільного транспорту
42	Перелік земельних ділянок комунальної власності, що пропонуються для передачі у власність громадян та юридичних осіб або для надання у користування
43	Перелік орендарів, з якими укладено договори оренди землі комунальної власності
44	Дані щодо ремонту автомобільних доріг місцевого значення
45	Реєстр містобудівних умов та обмежень
46	Дані про тарифи на комунальні послуги, які затверджуються органом місцевого самоврядування
47	Перелік цільових місцевих програм, змін до цільових місцевих програм та звітів про виконання цільових місцевих програм

Закінчення табл. А.1

Номер з/п	Показник
48	Перелік заяв щодо безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами
49	Дані про розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності
50	Дані про місцезнаходження комунальних контейнерів (за категоріями), контейнерних майданчиків, місць прийому небезпечних відходів, вторинної сировини
51	Дані про місцезнаходження комунальних об'єктів управління відходами, їх площі та обсяги надходжень
52	Дані про вилов, стерилізацію та ідентифікацію безпритульних тварин
53	Дані про дитячі, спортивні та інші майданчики для дозвілля та відпочинку, що перебувають у комунальній власності
54	Дані про накладені штрафи за порушення правил паркування транспортних засобів
55	Дані про місцезнаходження зон для виходу домашніх тварин
56	Дані щодо місцезнаходження камер відеоспостереження, що перебувають у комунальній власності
57	Дані про розташування захисних споруд цивільного захисту комунальної власності
58	Дані про місцезнаходження зарядних станцій для електричного транспорту

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1. Перелік показників реєстру місцевих запозичень і гарантій (відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 25.07.2012 № 866 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру місцевих запозичень та місцевих гарантій»)

Номер з/п	Показник	Примітки
<i>I. Дані про звернення та погодження Мінфіном</i>		
1	Дата звернення (вихідна Заявника)	За наявності, у форматі дд.мм.рррр
2	Номер звернення (вихідний Заявника)	За наявності, текст
3	Дата рішення про погодження (вихідна Мінфіну)	За наявності, у форматі дд.мм.рррр
4	Номер рішення про погодження (вихідний Мінфіну)	За наявності, текст
<i>II. Основна інформація позики</i>		
5	Заявник	Обов'язковий, назва місцевої ради
6	Суб'єкт господарювання — позичальник	Обов'язковий, назва місцевої ради для запозичення або суб'єкта господарювання — безпосереднього отримувача
7	Кредитор	Обов'язковий, назва кредитора
8	Дата підписання угоди	Обов'язковий, дата
9	Код позики	Текст, код аукціону — для облігаційної позики, номер угоди — для кредитної позики
10	Назва позики	Текст, номер і дата угоди для кредитної позики, код аукціону і дата випуску для облігаційної позики
11	Характер позики	Обов'язковий, значення з переліку «боргова», «гарантійна»
12	Тип позики	Обов'язковий, значення з переліку «кредитна», «облігаційна»
13	Сума позики	Обов'язковий, число, два знаки після коми
14	Валюта позики	Обов'язковий, код валюти Національного банку України

Продовження табл. Б.1

Номер з/п	Показник	Примітки
15	Термін позики	Обов'язковий, ціле число
16	Одиниці терміну	Обов'язковий, значення з переліку «рік», «місяць», «день»
17	Дата погашення	Обов'язковий, дата
18	Мета запозичення	Обов'язковий, текст
<i>III. Дані про облігаційну позику</i>		
19	Кількість облігацій	Обов'язковий для облігацій, ціле число
20	Номінальна вартість	Обов'язковий для облігацій, число з двома десятковими знаками
<i>IV. Дані про фактично надану гарантію</i>		
21	Гарантована сума	Обов'язковий, якщо є гарантія, число, два знаки після коми
22	Валюта гарантованої суми	Обов'язковий, якщо є гарантія, код валюти Національного банку України, наприклад <i>USD</i>
23	Дата гарантії	Обов'язковий, якщо є гарантія, дата
24	Угода гарантії	Обов'язковий, якщо є гарантія, текст, наприклад «Гарантійне зобов'язання № 9-9/606 від 04 лютого 1996 року»
<i>V. Дані про графік погашення</i>		
25	Початок виплат з погашення	Обов'язковий, дата в форматі дд.мм.рррр
26	Періодичність виплат з погашення	Обов'язковий, ціле число, якщо платіж один, то ставити «0»
27	Одиниці періоду погашення	Обов'язковий для облігацій, значення з переліку «рік», «квартал», «місяць», «день»
28	Закінчення виплат з погашення	Обов'язковий для облігацій, дата в форматі дд.мм.рррр
<i>VI. Дані про графік та фінансові умови обслуговування</i>		
29	Початок виплат з обслуговування	Обов'язковий, дата в форматі дд.мм.рррр
30	Періодичність виплат з обслуговування	Обов'язковий, ціле число, якщо платіж один, то ставити «0»

Закінчення табл. Б.1

Номер з/п	Показник	Примітки
31	Одиниці періоду обслуговування	Обов'язковий для облігацій, значення з переліку «рік», «квартал», «місяць», «день»
32	Закінчення виплат з обслуговування	Обов'язковий для облігацій, дата в форматі дд.мм.рррр
33	Постійна частина відсоткової ставки (маржа), %	Обов'язковий, число з двома десятковими знаками
34	Плаваюча відсоткова ставка	Текст, назва відсоткової ставки, наприклад <i>Libor6USD</i>

ДОДАТОК В

Таблиця В.1. Перелік показників реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25.01.2017 № 26 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість»)

Номер з/п	Показник
1	Найменування платника податку на додану вартість (далі — платник податку) та його індивідуальний податковий номер
2	Дата подання заяви про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість (далі заява) на рахунок платника податку у банку, поданої у складі податкової декларації з податку на додану вартість (далі податкова декларація) або уточнюючого розрахунку з податку на додану вартість (далі уточнюючий розрахунок) (в разі їх подання)
3	Дата надсилання платнику податку органом ДФС повідомлення про відмову у прийнятті податкової декларації або уточнюючого розрахунку (в разі їх подання)
4	Сума податку, заявленого до бюджетного відшкодування, зазначена в кожній заяві, поданій у складі податкової декларації або уточнюючого розрахунку (в разі їх подання), у тому числі окремо, яка підлягає перерахуванню на рахунок платника податку у банку та/або в рахунок сплати грошових зобов'язань, та/або погашення податкового боргу такого платника податку з інших платежів, що сплачуються до державного бюджету
5	Сума податку, заявленого до бюджетного відшкодування, зменшена на суму податкового боргу
6	Реквізити поточного рахунка платника податку для перерахування бюджетного відшкодування
7	Реквізити бюджетних рахунків для перерахування бюджетного відшкодування у рахунок сплати грошових зобов'язань або погашення податкового боргу такого платника податку з інших платежів, що сплачуються до державного бюджету
8	Реквізити бюджетного рахунка, з якого здійснюється бюджетне відшкодування

Номер з/п	Показник
9	Дата початку та закінчення проведення перевірки даних податкової декларації або уточнюючого розрахунку (в разі їх подання), в складі яких подана заява, з обов'язковою відміткою щодо виду перевірки (камеральна, документальна)
10	Сума податку, заявленого до бюджетного відшкодування, та дату поданої до органу ДФС заяви у разі виникнення у платника податку необхідності змінити напрям узгодженого бюджетного відшкодування
11	Дата складення та вручення платнику податку акта перевірки
12	Дата та номер податкового повідомлення-рішення та суму бюджетного відшкодування за кожною заявою з урахуванням уточнюючого розрахунку (у разі їх подання), не узгоджену органом ДФС
13	Дата початку оскарження податкового повідомлення-рішення та суму бюджетного відшкодування, що оскаржується
14	Дата закінчення оскарження податкового повідомлення-рішення та суму бюджетного відшкодування, узгоджену за результатами оскарження
15	Сума узгодженого органом ДФС бюджетного відшкодування за кожною заявою та дату її узгодження
16	Дата та сума повернення бюджетного відшкодування на рахунок платника податку у банку
17	Дата та сума зарахування (перерахування) в рахунок сплати грошових зобов'язань або погашення податкового боргу такого платника податку з інших платежів, що сплачуються до державного бюджету

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1. Індекс податкоспроможності об'єднаних територіальних громад України, періодичність річна

Назва ОТГ	Область	Обсяг ПДФО, тис. грн	Чисельність населення, осіб	Обсяг ПДФО у розрахунку на одну особу, грн	Індекс податкоспроможності
Україна					x
a1					
a2					
a3					
a4					
a5					
....					
an					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Г.2. Рівень дотаційності бюджетів ОТГ за чисельністю населення, періодичність річна

Назва ОТГ	Область	Обсяг ПДФО, тис. грн	Чисельність населення, осіб	Обсяг ПДФО у розрахунку на одну особу, грн	Рівень дотаційності бюджетів, %
ОТГ з чисельністю населення більше 15 тис. осіб					
a1					
a2					
a3					
....					
an					
ОТГ з чисельністю населення від 10 до 15 тис. осіб					
a1					
a2					
a3					
....					
an					
ОТГ з чисельністю населення від 5 до 10 тис. осіб					
a1					
a2					
a3					
....					
an					
ОТГ з чисельністю населення до 5 тис. осіб					
a1					
a2					
a3					
....					
an					
ОТГ — міста обласного значення					
a1					
a2					
a3					
....					
an					

Джерело: авторська розробка.

**Таблиця Г.3. Приклад розрахунку індексу податкоспроможності
об'єднаних територіальних громад**

Назва ОТГ	Область	Обсяг ПДФО, тис. грн	Чисельність населення, тис. осіб	Обсяг ПДФО у розрахунку на одну особу, грн	Індекс податкоспроможності
РАЗОМ		54027326,4	37217,9	1451,6	x
a1		5153,6	9,5	542,5	0,4
a2		16496,2	7,5	2199,5	1,5
...		...	...	...	...

Джерело: [1, с. 11—12].

Таблиця Г.4. Рівень дотаційності бюджетів ОТГ з чисельністю населення понад 15 тис. осіб в Україні, 2020 р.

Номер з/п	Назва ОТГ	Область	Чисельність населення на 1 січня 2020 р., тис. осіб	Доходи загального фонду (без трансфертів), тис. грн	Доходи загального фонду на одного мешканця, грн	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової / версної дотації у доходах), %
1	Авангардівська	Одеська	15,0	152545,5	10 169,7	-6,1
2	Апостолівська	Дніпропетровська	23,0	97600,5	4 243,5	5,4
3	Барська	Вінницька	16,5	72025,8	4 365,2	2,2
4	Баранівська	Житомирська	22,8	72002,4	3 158,0	17,3
5	Баришівська	Київська	28,3	154416,1	5 456,4	1,2
6	Баштанська	Миколаївська	22,5	103574,2	4 603,3	5,1
7	Біловодська	Луганська	60,0	105936,0	1 765,6	41,3
8	Білокуракинська	Луганська	20,9	74974,6	3 587,3	11,4
9	Білопільська	Сумська	20,2	83038,1	4 110,8	4,5
10	Бобровицька	Чернігівська	25,8	152132,3	5 896,6	-3,7
11	Богуславська	Київська	19,6	80957,8	4 130,5	3,1
12	Бородянська	Київська	21,1	109511,1	5 190,1	6,0
13	Борщівська	Тернопільська	17,6	65443,8	3 718,4	14,9
14	Васильківська	Дніпропетровська	21,0	76664,7	3 650,7	13,8
15	Великодимерська	Київська	18,6	141069,8	7 584,4	-6,5
16	Верхньо-дніпровська	Дніпропетровська	20,4	82862,8	4 061,9	0,0
17	Вижницька	Чернівецька	17,1	56378,7	3 297,0	17,3
18	Волочиська	Хмельницька	33,2	159061,2	4 791,0	0,0
19	Городнянська	Чернігівська	19,0	74820,1	3 937,9	11,6
20	Городоцька	Хмельницька	31,3	123015,3	3 930,2	14,3
21	Гуляйпільська	Запорізька	20,4	86649,0	4 247,5	8,8
22	Делятинська	Івано-Франківська	17,0	36347,7	2 138,1	34,3
23	Долинська	Івано-Франківська	28,1	221217,3	7 872,5	-6,4
24	Дунаєвецька	Хмельницька	36,9	128600,2	3 485,1	15,8
25	Ємільчинська	Житомирська	19,9	63011,4	3 166,4	15,7
26	Жашківська	Черкаська	16,4	101811,2	6 208,0	0,0
27	Засульська	Полтавська	16,6	79611,9	4 795,9	2,9
28	Зборівська	Тернопільська	15,8	56886,3	3 600,4	14,0
29	Зеленодольська	Дніпропетровська	19,3	78450,6	4 064,8	1,6
30	Зимноводівська	Львівська	16,2	84970,6	5 245,1	17,5
31	Золочівська	Харківська	24,9	113257,7	4 548,5	4,5

Продовження табл. Г.4

Номер з/п	Назва ОТГ	Область	Чисельність населення на 1 січня 2020 р., тис. осіб	Доходи загального фонду (без трансфертів), тис. грн	Доходи загального фонду на одного мешканця, грн	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової / верної дотації у доходах), %
32	Іллінецька	Вінницька	19,4	131582,4	6 782,6	-6,1
33	Ічнянська	Чернігівська	22,7	123313,2	5 432,3	0,0
34	Каланчацька	Херсонська	16,3	65646,6	4 027,4	8,2
35	Калинівська	Вінницька	20,3	145585,5	7 171,7	-2,9
36	Кам'янка-Бузька	Львівська	18,1	110373,8	6 098,0	-1,8
37	Кам'янсько-Дніпровська	Запорізька	20,7	72534,9	3 504,1	18,2
38	Ківерцівська	Волинська	17,7	68038,8	3 844,0	6,1
39	Кілійська	Одеська	26,2	89829,3	3 428,6	14,7
40	Коропська	Чернігівська	15,5	61823,3	3 988,6	11,0
41	Коростишівська	Житомирська	30,9	114472,1	3 704,6	13,4
42	Корюківська	Чернігівська	17,2	125594,4	7 302,0	-5,1
43	Красилівська	Хмельницька	24,7	121002,8	4 898,9	-0,5
44	Краснопільська	Сумська	16,5	98724,	5 983,3	-0,2
45	Кролевецька	Сумська	24,4	106535,3	4 366,2	8,7
46	Куликівська	Чернігівська	15,3	67082,9	4 384,5	6,9
47	Куяльницька	Одеська	25,9	166718,	6 437,0	11,5
48	Летичівська	Хмельницька	19,3	85692,0	4 440,0	4,9
49	Любарська	Житомирська	18,3	81521,0	4 454,7	0,0
50	Любешівська	Волинська	28,5	64353,0	2 258,0	31,9
51	Любомльська	Волинська	16,1	56754,1	3 525,1	15,9
52	Марківська	Луганська	32,5	57567,3	1 771,3	39,4
53	Межівська	Дніпропетровська	16,8	70615,4	4 203,3	6,3
54	Мельнице-Подільська	Тернопільська	15,7	20314,2	1 293,9	50,0
55	Менська	Чернігівська	24,2	103873,7	4 292,3	8,9
56	Мереф'янська	Харківська	25,7	93455,5	3 636,4	13,7
57	Миколаївська	Донецька	19,5	101754900,0	5 218,2	-8,0
58	Михайлівська	Запорізька	16,4	58177,4	3 547,4	14,9
59	Млинівська	Рівненська	18,6	61633,0	3 313,6	14,2
60	Мостиська	Львівська	21,7	70036,8	3 227,5	14,6
61	Немирівська	Вінницька	15,2	108100,9	7 111,9	-4,9
62	Новобузька	Миколаївська	18,3	60865,8	3 326,0	18,1

Номер з/п	Назва ОТГ	Область	Чисельність населення на 1 січня 2020 р., тис. осіб	Доходи загального фонду (без трансфертів), тис. грн	Доходи загального фонду на одного мешканця, грн	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової / верної дотації у доходах), %
63	Нововодолазька	Харківська	16,6	95589,4	5 758,4	0,0
64	Новопсковська	Луганська	18,5	66753,6	3 608,3	12,9
65	Новоселицька	Чернівецька	22,8	73261,0	3 213,2	20,2
66	Новоукраїнська	Кіровоградська	19,1	99644,7	5 217,0	0,0
67	Новоушицька	Хмельницька	25,0	78732,5	3 149,3	17,2
68	Носівська	Чернігівська	19,5	85410,0	4 380,0	9,0
69	Овруцька	Житомирська	34,7	140718,9	4 055,3	11,0
70	Окнянська	Одеська	15,8	81415,8	5 152,9	6,9
71	Олевська	Житомирська	33,7	106370,7	3 156,4	21,6
72	Олександрівська	Донецька	15,3	55263,6	3 612,0	13,7
73	Оріхівська	Запорізька	19,2	88110,7	4 589,1	6,9
74	Перещепинська	Дніпропетровська	21,2	80708,4	3 807,0	10,8
75	Печеніжинська	Івано-Франківська	17,2	19424,0	1 129,3	54,4
76	Пирятинська	Полтавська	17,0	116856,3	6 873,9	2,0
77	Підволочиська	Тернопільська	19,1	79444,5	4 159,4	4,6
78	Пісочинська	Харківська	33,6	185643,4	5 525,1	14,8
79	Піщанська	Дніпропетровська	19,4	92342,1	4 759,9	2,0
80	Покровська	Дніпропетровська	17,9	70679,9	3 948,6	7,5
81	Пологівська	Запорізька	24,1	172283,7	7 148,7	-5,7
82	Полонська	Хмельницька	33,2	112943,10	3 401,9	14,6
83	Приморська	Запорізька	17,9	66264,0	3 701,9	9,7
84	Радехівська	Львівська	17,8	81723,4	4 591,2	5,6
85	Радивилівська	Рівненська	15,9	67722,9	4 259,3	3,6
86	Радомисльська	Житомирська	24,5	113361,5	4 627,0	3,1
87	Слобожанська	Дніпропетровська	15,7	395060,7	25 163,1	-19,9
88	Снігурівська	Миколаївська	23,7	97556,3	4 116,3	5,7
89	Сновська	Чернігівська	23,0	100165,0	4 355,0	8,3
90	Соледарська	Донецька	21,6	140486,4	6 504,0	-9,6
91	Старосинявська	Хмельницька	19,6	78596,0	4 010,0	8,1
92	Сторожинецька	Чернівецька	38,7	97028,6	2 507,2	27,0
93	Тальнівська	Черкаська	15,4	83087,6	5 395,3	0,0
94	Теребовлянська	Тернопільська	29,7	100106,8	3 370,6	12,9
95	Тетіївська	Київська	21,2	99413,2	4 689,3	1,2

Закінчення табл. Г.4

Номер з/п	Назва ОТГ	Область	Чисельність населення на 1 січня 2020 р., тис. осіб	Доходи загального фонду (без трансфертів), тис. грн	Доходи загального фонду на одного мешканця, грн	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової / версної дотації у доходах), %
96	Тлумацька	Івано-Франківська	17,9	39797,1	2 223,3	27,8
97	Троїцька	Луганська	16,6	90382,0	5 444,7	0,0
98	Тростянецька	Сумська	21,7	120398,1	5 548,3	-1,1
99	Тульчинська	Вінницька	20,8	113682,4	5 465,5	-8,1
100	Тячівська	Закарпатська	19,6	128950,4	6 579,1	0,0
101	Узинська	Київська	17,9	68863,1	3 847,1	7,0
102	Ходорівська	Львівська	24,9	75442,0	3 029,8	22,9
103	Хорошівська	Житомирська	16,2	43746,5	2 700,4	25,0
104	Чаплинська	Херсонська	17,7	83926,3	4 741,6	2,6
105	Чемеровецька	Хмельницька	22,0	90890,8	4 131,4	4,4
106	Черкаська	Донецька	16,8	31085,0	1 850,3	42,7
107	Чернігівська	Запорізька	16,9	81262,0	4 808,4	5,5
108	Шполянська	Черкаська	23,1	153323,9	6 637,4	-4,6
109	Шумська	Тернопільська	20,9	52655,5	2 519,4	24,9
110	Якимівська	Запорізька	23,8	100750,2	4 233,2	11,8

Джерело: деякі показники виконання місцевих бюджетів ОТГ (110 ОТГ із 872 ОТГ) за 2020 рік. Група 1: 110 ОТГ з чисельністю населення більше 15 тис. осіб. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/779/%D0%93%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B01.pdf>

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1. Облік потенційних об'єктів майна відумерлої спадщини та безхазяйного майна на території об'єднаної громади в Україні, періодичність річна

Показник	Разом		Об'єкти власності, що не використовуються					
			Бездоглядне майно		Безхазяйне майно		Перспективні об'єкти відумерлої спадщини	
	Нерухоме майно	Земельні ділянки	Нерухоме майно	Земельні ділянки	Нерухоме майно	Земельні ділянки	Нерухоме майно	Земельні ділянки
Кількість об'єктів, од.								

Таблиця Д.2. Використання об'єктів відумерлої спадщини в громадах України, періодичність річна

Показник	Спосіб використання та надходження до бюджету		
	оренда, тис. грн	продаж, тис. грн	користування, од.
Об'єкти власності, щодо яких не винесено судових рішень, зокрема:		—	
нерухоме майно		—	
земельні ділянки		—	
Об'єкти відумерлої спадщини у комунальній власності громади, зокрема:			
нерухоме майно			
земельні ділянки			

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1. Розподіл потенційних бенефіціарів трансферу податку у громадах України, періодичність річна

Показник	Разом	За видом громадського формування					
		громадські організації	релігійні організації	благодійні організації	творчі спілки	обслуговуючі кооперативи	підприємства громадських об'єднань
Громадські формування із статусом юридичної особи, одиниць							
Громадські об'єднання, організації, що не мають статусу юридичної особи, одиниць							

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Е.2. Розподіл платників ПДФО у громадах України, періодичність річна

Показник	Разом	За інституціональним статусом у громаді, осіб		
		працевлаштовані та зареєстровані у громаді	незареєстровані, фактично проживають у громаді	непрацевлаштовані, зареєстровані у громаді
Платники, осіб				

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1. Оцінка надання послуг у громаді за звітний період (інформування)

Оцінка	Показник	Код	Значення
Кількісна	Кількість виявлених осіб протягом звітного періоду, які потребують надання послуги	R18.1	
	Кількість осіб, які отримували послугу протягом звітного періоду	R18.2	
	Відношення кількості осіб, які отримували послугу протягом звітного періоду, до кількості виявлених осіб протягом звітного періоду, які потребують надання послуги, %	K1	
	Обсяг послуг, зазначених в індивідуальних планах (годин)	R18.3	
	Обсяг фактично наданих послуг у звітному періоді, годин	R18.4	
	Обсяг фактично наданих послуг у розрахунку на одного отримувача (загальна кількість годин / кількість отримувачів)	K2	
	Якісна	Строки та терміни надання соціальної послуги відповідають зазначеним у договорі	R15.5
Наявність у договорі про надання соціальної послуги положень щодо дотримання принципу конфіденційності		R15.6	
Кількість скарг протягом звітного періоду		R15.7	
Кількість скарг у розрахунку на кількість отримувачів послуги		K3	
Кількість розглянутих скарг протягом звітного періоду		R15.8	
Частка розглянутих скарг, %		K4	
Здійснення моніторингу якості надання послуг		R15.9	
Проведення опитування отримувачів послуги		R15.10	
Приміщення відповідають санітарним та протипожежним вимогам		R15.11	
Наявність місць для паркування автотранспорту		R15.12	
Наявність ліфтів		R15.13	

Закінчення табл. Ж.1

Оцінка	Показник	Код	Значення
	Наявність пандусів	R15.14	
	Наявність інформаційних стендів	R15.15	
	Наявність буклетів (роздаткових матеріалів) про надання послуги	R15.16	
	Загальна кількість працівників суб'єкта, що надає соціальну послугу	R15.17	
	Навантаження працівників, обсяг фактично наданих послуг у розрахунку на одного працівника	K5	
	Кількість працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного року	R15.18	
	Частка працівників, які підвищили рівень кваліфікації протягом звітного року, %	K6	
	Кількість працівників, які мають документи про освіту (державного зразка)	R15.19	
	Частка працівників, які мають документи про освіту (державного зразка), %	K7	
	Кількість надавачів соціальної послуги, які мають особисті медичні книжки та проходять обов'язкові медичні огляди	R15.20	
	Частка надавачів соціальної послуги, які мають особисті медичні книжки та проходять обов'язкові медичні огляди, %	K8	
	Наявність графіка проведення робочих нарад з питань законодавства у сфері надання соціальних послуг	R15.21	
	Кількість заохочень (премії, відзнаки) для працівників, чия робота оцінюється позитивно	R15.22	
	Частка працівників, які були охоплені заохоченнями (преміями, відзнаками) для працівників, чия робота оцінюється позитивно, %	K9	

Джерело: авторська розробка на основі [2].

Таблиця Ж.2. Кількісні показники отримувачів та якісні характеристики надавачів послуг у громаді за звітний період

Код послуги	Кількісна оцінка		Якісна оцінка						
	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K ₆	K ₇	K ₈	K ₉
001.0									
002.0									
002.1									
003.0									
004.0									
005.0									
005.1									
006.0									
007.0									
008.1									
009.1									
009.2									
009.3									
010.1									
010.2									
011.0									
012.0									
013.0									
013.1									
014.0									
015.1									
015.2									
015.3									
015.3.1									
015.4									
016.0									
017.1									
017.2									
017.3									
017.4									
018.1									
018.2									
019.0									
020.0									
021.0									
022.0									
023.0									

Джерело: авторська розробка на основі [2].

ДОДАТОК И

Таблиця И.1. Розподіл кількості осіб, які отримували чи можуть отримувати медичні послуги, на території громади ТГ_i на базі річних даних (за 20__ рік)

Вік, років	Кількість осіб, разом	Кількість осіб, які						не отримували медичні послуги протягом року у ТГ _i
		зареєстровані у зареєстрованих ТГ _i	зареєстровані у інших ТГ _i	фактично проживають у ТГ _i	мають укладену декларацію з лікарем у ТГ _i	отримували медичні послуги протягом року у ТГ _i	отримували медичні послуги протягом року у ТГ _i	
Разом, осіб								
У тому числі:								
0—14								
14—18								
18—20								
20—24								
25—29								
30—34								
...								
55—59								
60—64								
65 і більше								
вік невідомий								

Обидві статі, чоловіки, жінки

Джерело: авторська розробка.

Таблиця И.2. Розподіл пацієнтів за групами хвороб у територіальній громаді ТГ_i на базі річних даних (за 20__ рік)

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вік, років	Кількість осіб, разом	Група хвороб					
		1	2	3	4	...	<i>n</i>
Разом, осіб							
у тому числі:							
0—14							
14—18							
18—20							
20—24							
25—29							
30—34							
...							
55—59							
60—64							
65 і більше							
вік невідомий							

Джерело: авторська розробка.

Таблиця І.3. Наявна та необхідна розрахункова кількість медичних спеціалістів на території громад на базі річних даних (за 20__ рік), осіб

Територіальна громада	Фах ₁ , кількість		Фах ₂ , кількість		Фах ₃ , кількість		...		Фах _m , кількість	
	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна
ТГ ₁										
ТГ ₂										
ТГ ₃										
...										
ТГ _n										
Разом, осіб										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця І.4. Відвідування пацієнтами з різних територіальних громад медичних спеціалістів, які працюють на території громади ТГ_r на базі річних даних (за 20__ рік), кількість відвідувань

Лікар	ТГ ₁	ТГ ₂	ТГ ₃	...	ТГ _n
Лікар ₁					
Лікар ₂					
Лікар ₃					
...					
Лікар _n					
Разом, відвідувань					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця І.5. Наявна та необхідна розрахункова кількість медичного обладнання у медичних закладах на території громад на базі річних даних (за 20__ рік), одиниць

Територіальна громада	Обладнання ₁ , кількість		Обладнання ₂ , кількість		Обладнання ₃ , кількість		...		Обладнання _m , кількість	
	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна	наявна	необхідна
ТГ ₁										
ТГ ₂										
ТГ ₃										
...										
ТГ _n										
Разом, одиниць										

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК К

Таблиця К.1. Коди класів професій за ДК 003:2010

Но- мер з/п	Код класу професії	Клас професії
1	111	Законодавці
2	112	Вищі посадові особи державних органів влади
3	114	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій
4	121	Керівники підприємств, установ та організацій
5	122	Керівники виробничих та інших основних підрозділів
6	123	Керівники функціональних підрозділів
7	131	Керівники малих підприємств без апарату управління
8	141	Менеджери (управителі) у сільському, мисливському, лісовому, рибному та водному господарствах
9	142	Менеджери (управителі) у добувній промисловості
10	143	Менеджери (управителі) в обробній промисловості та у виробництві електроенергії, газу та води
11	144	Менеджери (управителі) у будівництві, на транспорті, пошті та зв'язку
12	145	Менеджери (управителі) в торгівлі, готелях та закладах ресторанного господарства
13	146	Менеджери (управителі) у фінансовій діяльності
14	147	Менеджери (управителі) у сфері операцій з нерухомістю, здавання під найом та послуг юридичним особам
15	148	Менеджери (управителі) в освіті, охороні здоров'я та соціальній сфері
16	149	Менеджери (управителі) в інших видах економічної діяльності
17	211	Професіонали в галузі фізики, астрономії, метеорології та хімії
18	212	Професіонали в галузі математики та статистики
19	213	Професіонали в галузі обчислень (комп'ютеризації)
20	214	Професіонали в галузі архітектури та інженерної справи
21	221	Професіонали в галузі наук про життя та медичних наук
22	222	Професіонали в галузі медицини (крім медичних сестер)
23	223	Професійні медичні сестри та акушерки
24	231	Викладачі університетів та вищих навчальних закладів
25	232	Викладачі середніх навчальних закладів
26	233	Вчителі початкової школи та працівники дошкільних закладів (з дипломом про вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста)
27	234	Вчителі спеціалізованих навчальних закладів
28	235	Інші професіонали в галузі навчання
29	241	Професіонали в сфері державної служби, аудиту, бухгалтерського обліку, праці та зайнятості, маркетингу, ефективності підприємництва, раціоналізації виробництва та інтелектуальної власності

Но- мер з/п	Код класу професії	Клас професії
30	242	Професіонали в галузі правознавства, прокурорського нагляду, правосуд- дя та правоохоронної діяльності
31	243	Професіонали в сфері архівної справи, музеєзнавства, бібліотечної спра- ви, інформації та кінопрограм
32	244	Професіонали в галузі економіки, соціології, археографії, археології, гео- графії, кримінології та палеографії
33	245	Професіонали в галузі художньої творчості
34	246	Професіонали в галузі релігії
35	247	Професіонали з безпеки та якості
36	248	Професіонали в галузі туризму, готельної, ресторанної та санаторно- курортної справи
37	249	Професіонали, що не входять в інші класифікаційні угруповання
38	311	Технічні фахівці в галузі фізичних наук та техніки
39	312	Технічні фахівці в галузі обчислювальної техніки
40	313	Оператори оптичного та електронного устаткування
41	314	Фахівці, що керують суднами та літальними апаратами і забезпечують судноплавство та польоти
42	315	Інспектори з безпеки та якості
43	321	Фахівці в галузі біології та агрономії
44	322	Допоміжний персонал у галузі сучасної медицини, фізіотерапії, фармації та ветеринарії (крім медичних сестер)
45	323	Медичні сестри та акушерки, що асистують професіоналам
46	324	Фахівці, що практикують в галузі нетрадиційної медицини
47	331	Фахівці з початкової освіти
48	332	Фахівці з дошкільного виховання
49	333	Фахівці в галузі спеціалізованої (особливої) освіти
50	334	Інші фахівці в галузі освіти
51	341	Фахівці в галузі фінансів та торгівлі
52	342	Агенти з комерційного обслуговування та торговельні брокери
53	343	Технічні фахівці в галузі управління
54	344	Державні інспектори
55	345	Інспектори правоохоронних органів, кримінально-виконавчої служби, воєнізованої охорони, приватні детективи та фахівці з дізнання
56	346	Соціальні працівники
57	347	Декоратори, артисти, спортсмени та організатори у сфері культури та ми- стецтва
58	348	Допоміжний персонал релігійних організацій, який не має духовного сану
59	349	Лаборанти та техніки в інших видах економічної діяльності
60	351	Фахівці з переробки плодоовочевої продукції

Продовження табл. К.1

Но- мер з/п	Код класу професії	Клас професії
61	352	Фахівці з бродильного виробництва та виноробства
62	353	Фахівці з виробництва молочних продуктів
63	354	Фахівці з виробництва м'ясних продуктів
64	355	Фахівці з виробництва борошняних, кондитерських виробів та харчоконцентратів
65	356	Фахівці зі зберігання та переробки зерна
66	357	Фахівці з технології харчування
67	359	Інші фахівці в галузі харчової та переробної промисловості
68	411	Секретарі та службовці, що виконують операції за допомогою клавіатури
69	412	Службовці, зайняті з цифровими даними
70	413	Службовці, що займаються реєстрацією матеріальних цінностей та транспортуванням
71	414	Службовці, що зайняті в бібліотеці, на пошті та подібними роботами
72	419	Інші службовці, пов'язані з інформацією
73	421	Касири, касири в банках та білетери
74	422	Агенти з інформування клієнтів
75	511	Працівники, що надають послуги в дорозі
76	512	Доглядачі будинків та працівники закладів ресторанного господарства
77	513	Працівники, що здійснюють догляд за окремими особами
78	514	Інші працівники, пов'язані з наданням послуг окремим особам
79	515	Астрологи та ворожки
80	516	Працівники служб, що надають захисні послуги
81	521	Манекенники та інші моделі
82	522	Продавці в магазинах
83	523	Продавці, що ведуть торгівлю з лотків та на ринках
84	531	Працівники з надання послуг у сфері мистецтва
85	611	Садівники та землероби
86	612	Тваринники
87	613	Робітники сільського господарства, що займаються як землеробством, так і тваринництвом
88	614	Робітники, зайняті в лісовому господарстві
89	615	Робітники рибного промислу, мисливці та мисливці, що ставлять капкани
90	711	Гірники, вибуховики, різальники каменю та каменотеси
91	712	Будівельники будівель та споруд
92	713	Будівельники-лицювальники та подібні до них професійні назви робіт
93	714	Малярі та чистильники структурних частин будівель
94	721	Формувальники, зварники, прокатники, бляхарі та монтажники метало-конструкцій

Но- мер з/п	Код класу професії	Клас професії
95	722	Ковалі ручного кування та інструментальники
96	723	Механіки та монтажники механічного устаткування
97	724	Механіки та монтажники електричного та електронного устаткування
98	731	Робітники, що виконують високоточні роботи в металі та подібних ма- теріалах
99	732	Гончарі та виробники скляних виробів
100	733	Ремісники з ручного оброблення дерева, тканини, шкіри та подібних ма- теріалів
101	734	Друкарі та робітники подібних професій
102	741	Робітники з приготування харчових продуктів
103	742	Деревообробники та столяри-червонодеревники
104	743	Робітники-текстильники та швейники
105	744	Робітники-шкіряники та взуттьовики
106	811	Робітники, що обслуговують гірниче устаткування та устаткування для пе- рероблення корисних копалин
107	812	Робітники, що обслуговують рудо- та металопереробне устаткування
108	813	Робітники, що обслуговують установки скляного, керамічного виробни- цтва, та робітники на подібному устаткуванні
109	814	Робітники, що обслуговують деревообробні та папероробні установки
110	815	Робітники, що обслуговують хімічні установки
111	816	Робітники, що обслуговують установки з вироблення електроенергії, та робітники на подібному устаткуванні
112	817	Робітники, що обслуговують автоматизовані складальні лінії
113	821	Робітники, що обслуговують устаткування з виробництва метало- та міне- ралопродуктів
114	822	Робітники, що обслуговують устаткування з виробництва хімічних про- дуктів
115	823	Робітники, що обслуговують устаткування з виробництва продукції з гуми та пластика
116	824	Робітники, що обслуговують устаткування з виробництва продукції з де- ревини
117	825	Робітники, що обслуговують друкарські та палітурні машини, а також ма- шини для виробництва виробів з паперу
118	826	Робітники, що обслуговують машини з виробництва текстильних, хутря- них та шкіряних виробів
119	827	Робітники, що обслуговують устаткування з виробництва харчових та подібних продуктів
120	828	Складальники
121	829	Інші робітники з обслуговування та складання машин

Закінчення табл. К.1

Но- мер з/п	Код класу професії	Клас професії
122	831	Машиністи локомотивів та подібні до них робітники
123	832	Водії автотранспортних та мототранспортних засобів та інші робітники з обслуговування автотранспортної та мототранспортної техніки
124	833	Робітники, що обслуговують сільськогосподарські та інші пересувні установки
125	834	Суднова палубна команда
126	8990	Інші професійні назви робіт з обслуговування та експлуатації
127	912	Найпростіші професії з чищення взуття та інших вуличних послуг
128	913	Домашня прислуга, прибиральники та прачки
129	914	Доглядачі будинків та мийники вікон
130	915	Посильні, носії та швейцари
131	916	Збирачі сміття та подібні до них чорнороби
132	921	Найпростіші професії в сільському господарстві, рибальстві та подібних галузях
133	931	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві
134	932	Найпростіші професії в промисловості
135	933	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті
136	941	Комірники та вагарі

Джерело: авторська розробка на основі [3].

Таблиця К.2. Структура інтегрованої бази даних для профілювання професій

Код класу професій	Чисельність зареєстрованих зайнятих за професією	Середній розмір заробітної плати	Середня тривалість страхового стажу за професією	Середня щільність сплати ЄСВ за професією	Середня тривалість роботи за поточною професією	Частота переходів до поточної професій з інших, за кодами ДК 003.2010				
						111	112	114	...	941
111										
112										
114										
121										
122										
...										
...										
931										
932										
933										
941										

Продовження таблиці К.2

Код класу професій	Зайнятість за професіями за видами економічної діяльності (за ДК 009:2010)				Чисельність працюючих в особливих умовах праці, які дають право вийти на пенсію раніше звичайного віку	Чисельність осіб, які мають другу роботу	Професії, які найчастіше суміщують	Питома вага безробітних за професією (професійною групою)
	01	02	03	...				
111								
112								
114								
121								
122								
...								
...								
931								
932								
933								
941								

Продовження таблиці К.2

Код класу професій	Частота настання безробіття за професією, разів				Середня тривалість безробіття за професією	Частка довготривалих безробітних за професією	Частота безробіття пускників за професією (спеціальністю)	Частка безробітних з причин безробіття за професією		
	1	2	3	...				більше 10	власне бажання	за згодою сторін
111										
112										
114										
121										
122										
...										
...										
931										
932										
933										
941										

Продовження таблиці К.2

Код класу професій	Питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості	Середній розмір допомоги по безробіттю	Питома вага зайнятих та безробітних за професією і спеціальністю (за дипломом ЗФПО та ЗВО)		
			Освіта / Педагогіка	Культура та мистецтво	... Міжнародні відносини
111					
112					
114					
121					
122					
...					
...					
931					
932					
933					
941					

Продовження таблиці К.2

Код професії (професійної групи)	Питома вага зайнятих та безробітних за професією і кваліфікацією									
	Доктор наук	Доктор філософії / кандидат наук	Магістр	Спеціаліст	Бакалавр	Молодший спеціаліст	Молодший бакалавр	Робітнича спеціальність	Інше	Немає кваліфікації
111										
112										
114										
121										
122										
...										
931										
932										
933										
941										

Закінчення таблиці К.2

Код класу професій	Чисельність осіб, які в поточному періоді здобувають професію (для ПТНЗ)				Рівень травматизму за професією	Питома вага вакансій за професією	Питома вага зайнятих / осіб, що отримують мінімальну заробітну плату за професією
	611	612	613	8990			
111							
112							
114				...			
121							
122							
...							
...							
931							
932							
933							
941							

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.3. Макет таблиці «Чисельність зайнятих за професіями (професійними групами)»

Чисельність зайнятих за професіями (професійними групами)
Україна, область
Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)
Освітній рівень за дипломом
Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Но- мер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність зайнятих, разом, осіб	Чисельність зайнятих за статусом	
				в зайнятості, осіб	самозайняті
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших ос- новних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші про- фесії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
Разом					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.4. Макет таблиці «Середній розмір заробітної плати / доходу за професіями (професійними групами)»
Середній розмір заробітної плати / доходу за професіями (професійними групами)

Україна, область

Усе населення, міська поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Середній розмір заробітної плати / доходу, разом, грн	Середній розмір заробітної плати / доходу за статусом в зайнятості, грн	
				заробітна плата працюючих за наймом	дохід само-зайнятих
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
Разом					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.5. Макет таблиці «Середній страховий стаж за професіями (професійними групами)»
Середній страховий стаж за професіями (професійними групами)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)
Освітній рівень за дипломом
Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Но- мер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Середній страховий стаж, разом, років	Середній страховий стаж	
				за статусом в зайнятості, років	самозайняті
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагарі	941			
Разом					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.6. Макет таблиці «Середня щільність сплати ЄСВ за професійними групами (професійними групами)»

Середня щільність сплати ЄСВ за професійними групами

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Середня щільність сплати ЄСВ, разом, років	Середня щільність сплати ЄСВ за статусом в зайнятості, років	
				працюючі за наймом	самозайняті
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагарі	941			
	Загалом				

Джерело: авторська розробка.

**Таблиця К.7. Макет таблиці «Середня тривалість роботи за поточною професією (групою професій)»
Середня тривалість роботи за поточною професією (групою професій)**

Україна, область

*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (1-, 5-літні або інші)
Освітній рівень за дипломом*

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Середня тривалість перебування в професії, разом, місяців	Середня тривалість перебування в професії за статусом в зайнятості, місяців	
				працюючі за наймом	самозайняті
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагарі	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.8. Макет таблиці «Розподіл зайнятих за тривалістю роботи за поточною професією (професійною групою)»

Розподіл зайнятих за тривалістю роботи за поточною професією (професійною групою)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Тривалість роботи за поточною професією, років							
			менше 0,5	від 0,5 до 1	від 1 до 3	від 3 до 5	від 5 до 10	від 10 до 15	15 і більше	
1	Законодавці	111								
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112								
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114								
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121								
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122								
6	Керівники функціональних підрозділів	123								
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131								
...	...	...								
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933								
136	Комірники та вагари	941								
Разом										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.9. Макет таблиці «Частота комбінування професій (професійних груп) за поточним і попереднім місцем роботи»
Частота комбінування професій (професійних груп) за поточним і попереднім місцем роботи
 Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)
Освітній рівень за дипломом
Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва поточної професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Код попередньої професії (професійної групи)									
			1	2	3	4	5	...	135	136		
1	Законодавці	111										
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112										
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114										
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121										
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122										
6	Керівники функціональних підрозділів	123										
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131										
...	...	...										
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933										
136	Комірники та вагари	941										
	Разом											

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.10. Макет таблиці «Середня тривалість роботи на даному підприємстві за професіями (професійними групами)»

Середня тривалість роботи на даному підприємстві за професіями (професійними групами)
Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Середня тривалість роботи на даному підприємстві, разом, місяців	Середня тривалість роботи на даному підприємстві за статусом в зайнятості, місяців	
				працюючі за наймом	самозайняті
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
6	Керівники функціональних підрозділів	123			
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131			
...	...	...			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.1.1. Макет таблиці «Розподіл зайнятих за тривалістю роботи на даному підприємстві за професіями (професійними групами)»
Розподіл зайнятих за тривалістю роботи на даному підприємстві за професіями (професійними групами)
 Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)
Освітній рівень за дипломом
Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Тривалість роботи на даному підприємстві, років							
			менше 0,5	від 0,5 до 1	від 1 до 3	від 3 до 5	від 5 до 10	від 10 до 15	15 і більше	
1	Законодавці	111								
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112								
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114								
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121								
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122								
6	Керівники функціональних підрозділів	123								
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131								
...	...	...								
...	...	...								
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933								
136	Комірники та вагари	941								
	Разом									

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.12. Макет таблиці «Чисельність працюючих в особливих умовах праці, які дають право вийти на пенсію раніше звичайного віку, за професіями (професійними групами)»

Чисельність працюючих в особливих умовах праці, які дають право вийти на пенсію раніше звичайного віку, за професіями (професійними групами)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)
Освітній рівень за дипломом
Види економічної діяльності підприємства за КВЕД

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність працівників з особливими умовами праці, осіб	Частка до загальної чисельності працюючих за наймом, %
1	Законодавці	111		
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112		
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114		
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121		
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122		
6	Керівники функціональних підрозділів	123		
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131		
...	...	...		
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933		
136	Комірники та вагарі	941		
	Разом			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.13. Макет таблиці «Чисельність зайнятих, які мають другу роботу, за професіями (професійними групами)»

Чисельність зайнятих, які мають другу роботу, за професіями (професійними групами)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність осіб, які мають другу роботу	Частка до загальної чисельності зайнятих, %
1	Законодавці	111		
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112		
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114		
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121		
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122		
6	Керівники функціональних підрозділів	123		
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131		
...	...	...		
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933		
136	Комірники та вагари	941		
	Разом			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.14. Макет таблиці «Частота комбінування професій (професійних груп) за основним і іншим місцем роботи»

Частота комбінування професій (професійних груп) за основним і іншим місцем роботи
Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вікові групи (одно-, п'ятирічні або інші)

Освітній рівень за дипломом

Види економічної діяльності за КВЕД підприємства

Номер з/п	Назва професії (професійної групи) за основним місцем роботи	Код професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи) за іншою роботою								
			1	2	3	4	5	...	135	136	
1	Законодавці	111									
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112									
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114									
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121									
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122									
6	Керівники функціональних підрозділів	123									
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131									
...	...	...									
...	...	...									
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933									
136	Комірники та вагарі	941									
	Разом										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.15. Макет таблиці «Частота настання безробіття за професією (професійною групою)»
Частота настання безробіття за професією (професійною групою)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність осіб за кількістю випадків безробіття протягом трудового життя, тис. осіб										Частота настання безробіття, разів				
			1 раз	2 рази	3 рази	4 рази	5 разів	6 разів	7 разів	8 разів	9 разів	10 разів					
1	Законодавці	111															
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112															
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114															
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121															
	...	...															
	...	...															
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933															
136	Комірники та вагари	941															
	Разом																

Джерело: авторська розробка.

**Таблиця К.16. Макет таблиці «Середня тривалість безробіття за професією (професійною групою)»
Середня тривалість безробіття за професією (професійною групою)**

Україна, область

*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки*

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Тривалість безробіття (місяців), тис. осіб							Середня тривалість безробіття, місяців
			1 місяць	2 місяці	3 місяці	4 місяці	5 місяців	6 місяців	7 місяців	
1	Законодавці	111								
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112								
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114								
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121								
	...	...								
	...	...								
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933								
136	Комірники та ватарі	941								
	Разом									

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.17. Макет таблиці «Частка довготривалих безробітних за професією»

Частка довготривалих безробітних за професією

Україна, область

Усе населення, міська поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність за-реєстрованих безробітних, тис. осіб	Чисельність безробітних, що мають такий статус понад 12 місяців, тис. осіб	Частка довготривалих безробітних, %
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагарі	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.18. Макет таблиці «Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)»

Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Чисельність безробітних, випускників ЗВО, що відповідають за професією критерію «підходяща робота», тис. осіб	Частота безробіття випускників за професією (спеціальністю)
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.19. Макет таблиці «Питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості за професією»

Питома вага безробітних, які отримують допомогу від державної служби зайнятості за професією
Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність зареєстрованих безробітних, які отримують допомогу по безробіттю, тис. осіб	Чисельність зареєстрованих безробітних, які отримують допомогу по безробіттю, тис. осіб	Питома вага безробітних, які отримують допомогу від Державної служби зайнятості	Середній розмір допомоги по безробіттю, грн
1	Законодавці	111				
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112				
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114				
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121				
5	Керівники виробничих та інших нових підрозділів	122				
...	...	...				
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931				
134	Найпростіші професії в промисловості	932				
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933				
136	Комірники та вагари	941				
	Разом					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.20. Макет таблиці «Питома вага зайнятих та безробітних за професією за спеціальністю (за дипломом ЗВО)»

Питома вага зайнятих та безробітних за професією за спеціальністю (за дипломом ЗВО)
Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Зайняті, безробітні

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Питома вага зайнятих за професією за спеціальністю, %		
			Освіта / Педагогіка	Культура та мистецтво	Міжнародні відносини
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагарі	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.21. Макет таблиці «Питома вага зайнятих та безробітних за професією за кваліфікацією»

Питома вага зайнятих та безробітних за професією за кваліфікацією

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Зайняті, безробітні
Кваліфікація

Но- мер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професій- ної групи)	Питома вага зайнятих за професією і кваліфікацією																		
			Доктор наук	Доктор філософії / кандидат наук	Магістр	Спеціаліст	Бакалавр	Молодший спеціаліст	Молодший бакалавр	Робітнича спеціаль- ність	Інше	Немає кваліфікації									
1	Законодавці	111																			
2	Вищі посадові особи державних ор- ганів влади	112																			
3	Вищі посадові особи громадських і са- моврядувальних організацій	114																			
4	Керівники підприємств, установ та ор- ганізацій	121																			
5	Керівники виробничих та інших основ- них підрозділів	122																			
...	...	...																			
133	Найпростіші професії у видобувних га- лузях та будівництві	931																			
134	Найпростіші професії в промисловості	932																			
135	Вантажники та інші найпростіші про- фесії на транспорті	933																			
136	Комірники та вагари	941																			
	Разом																				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.22. Макет таблиці «Чисельність осіб, які в поточному періоді здобувають професію (для ПТНЗ)»

Чисельність осіб, які в поточному періоді здобувають професію (для ПТНЗ)

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи), яку здобувають особи									
			1	2	3	4	5	...	135	136		
1	Законодавці	111										
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112										
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114										
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121										
5	Керівники виробничих та інших ос-новних підрозділів	122										
6	Керівники функціональних підрозділів	123										
7	Керівники малих підприємств без апарату управління	131										
...	...	...										
...	...	...										
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933										
136	Комірники та вагарі	941										
	Разом											

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.23. Макет таблиці «Рівень травматизму за професією, за професійною групою»

Рівень травматизму за професією, за професійною групою

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність зайнятих за професією, тис. осіб	Кількість травматичних випадків на виробництві	
				за професією, тис.	у розрахунку на 1000 зайнятих за професією, од.
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.24. Макет таблиці «Питома вага вакансій за професією (професійною групою)»

Питома вага вакансій за професією

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Кількість вакансій за професією, тис. осіб	Чисельність зайнятих та безробітних за професією, тис. осіб	Питома вага вакансій у загальній кількості робочої сили за професією, %
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця К.25. Макет таблиці «Питома вага зайнятих, що отримують мінімальну заробітну плату, за професією»

Питома вага зайнятих, що отримують мінімальну заробітну плату, за професією

Україна, область

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Номер з/п	Назва професії (професійної групи)	Код професії (професійної групи)	Чисельність зайнятих за професією, тис. осіб	Чисельність зайнятих за професією, які отримують мінімальну заробітну плату, тис. осіб	Питома вага зайнятих, які отримують мінімальну заробітну плату, у загальній кількості зайнятих за професією, %
1	Законодавці	111			
2	Вищі посадові особи державних органів влади	112			
3	Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій	114			
4	Керівники підприємств, установ та організацій	121			
5	Керівники виробничих та інших основних підрозділів	122			
...	...	...			
...	...	...			
133	Найпростіші професії у видобувних галузях та будівництві	931			
134	Найпростіші професії в промисловості	932			
135	Вантажники та інші найпростіші професії на транспорті	933			
136	Комірники та вагари	941			
	Разом				

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.1. Населення ТГ віком 15 років і старше за статусом участі в складі робочої сили, за віковими групами та статтю

Територіальна громада

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вік населення, років	Разом, осіб	Статус участі у складі робочої сили, осіб		Рівень формальної (легальної) зайнятості населення, у відсотках	Рівень офіційного безробіття населення, у відсотках
		зайняті формально (легально)	офіційно безробітні		
Усе населення віком 15 років і старше					
У тому числі:					
15—70					
15—34					
15—64					
20—64					
15—59					
За віковими групами:					
15—24					
25—29					
30—34					
35—39					
40—49					
50—59					
60—70					
71 і старше					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Л.2. Формально (легально) зайняте населення ТГ віком 15—70 років за професійними групами, статтю та віковими групами, осіб

Територіальна громада
Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Професійна група	Формально (легально) зайняте населення віком 15—70 років	Розподіл за віковими групами, років																				
		15—34	15—64	20—64	15—59	15—24	25—29	30—34	35—39	40—49	50—59	60—70										
Разом, у тому числі																						
законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)																						
професіонали																						
фахівці																						
технічні службовці																						
працівники сфери торгівлі та послуг																						
кваліфіковані робітники сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства																						
кваліфіковані робітники з інструментом																						
робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин																						
найпростіші професії																						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Л.3. Формально (легально) зайняте населення ТГ віком 15—70 років за статусом зайнятості, статтю та віковими групами, осіб

Територіальна громада

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Статус зайнятості	Формально (легально) зайняте населення віком 15—70 років	Розподіл за віковими групами, років																				
		15—34	15—64	20—64	15—59	15—24	25—29	30—34	35—39	40—49	50—59	60—70										
Разом, у тому числі:																						
працюють на умовах трудового договору																						
фізичні особи — під- приємці, самозай- няті																						
інший статус																						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Л.4. Формально (легально) зайняте населення віком 15—70 років за місцем знаходження роботи та статусом зайнятості, осіб

Територіальна громада
Річна

Обидві статі

Статус зайнятості	Зайняті у ТГ			Проживають у ТГ, але зайняті поза її межами	
	Разом	З них проживають у ТГ	З них проживають поза межами ТГ	Разом	З них працюють в іншій ТГ, але в межах регіону проживання
Разом, у тому числі:					
працюють на умовах трудового договору					
фізичні особи — підприємці, самозайняті					
інший статус					

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Л.5. Середній розмір заробітної плати / доходу та сплаченого ПДФО за місцем знаходження роботи та статусом у зайнятості, тис. грн у розрахунку на одну особу

Територіальна громада
Річна

Обидві статті

Статус зайнятості	Зайняті у ТГ		Проживають у ТГ, але зайняті поза її межами	
	Разом	З них проживають у ТГ	Разом	З них працюють поза межами регіону проживання
		З них проживають поза межами ТГ		в іншій ТГ, але в межах регіону проживання
Разом				
заробітна плата / дохід				
сплачений ПДФО				
За статусом зайнятості, у тому числі:				
Працюють на умовах трудового договору				
заробітна плата				
сплачений ПДФО				
Фізичні особи — підприємці, самозайняті				
Дохід				
сплачений ПДФО				
Інший статус				
заробітна плата				
сплачений ПДФО				

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК М

Таблиця М.1. Розподіл військовозобов'язаних за регіоном адреси зареєстрованого місця проживання та місцем фактичного проживання

Україна, регіони
Річна*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість;
Обидві статі, чоловіки, жінки*

Регіон адреси зареєстрованого проживання	Місце фактичного проживання			
	разом	у тому ж населеному пункті, де зареєстроване проживання	в іншому населеному пункті того ж регіону	в іншому регіоні
Разом, у тому числі:				
Вінницька область				
Волинська область				
Дніпропетровська область				
Донецька область				
Житомирська область				
Закарпатська область				
Запорізька область				
Івано-Франківська область				
Київська область				
Кіровоградська область				
Луганська область				
Львівська область				
Миколаївська область				
Одеська область				
Полтавська область				
Рівненська область				
Сумська область				
Тернопільська область				
Харківська область				
Херсонська область				
Хмельницька область				
Черкаська область				
Чернівецька область				
Чернігівська область				
Місто Київ				

Джерело: авторська розробка.

**Таблиця М.2. Розподіл державних службовців, які є пацієнтами,
за регіоном місця роботи та місцем фактичного проживання**

Україна, регіони

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість

Обидві статі, чоловіки, жінки

Регіон місця роботи	Місце фактичного проживання			
	разом	у тому ж населеному пункті, де місце роботи	в іншому населеному пункті того ж регіону	в іншому регіоні
Разом, у тому числі:				
Вінницька область				
Волинська область				
Дніпропетровська область				
Донецька область				
Житомирська область				
Закарпатська область				
Запорізька область				
Івано-Франківська область				
Київська область				
Кіровоградська область				
Луганська область				
Львівська область				
Миколаївська область				
Одеська область				
Полтавська область				
Рівненська область				
Сумська область				
Тернопільська область				
Харківська область				
Херсонська область				
Хмельницька область				
Черкаська область				
Чернівецька область				
Чернігівська область				
Місто Київ				

Джерело: авторська розробка.

**Таблиця М.3. Розподіл виборців за регіоном місця народження
та виборчою адресою**

Україна, регіони

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість;

Обидві статі, чоловіки, жінки;

Вікові групи 18—34, 35—64 роки, 65 років і старше

Регіон місця народження	Виборча адреса виборця			
	разом	у населеному пункті народження	в іншому населеному пункті того ж регіону	в ін- шому регіоні
Разом, у тому числі:				
Вінницька область				
Волинська область				
Дніпропетровська область				
Донецька область				
Житомирська область				
Закарпатська область				
Запорізька область				
Івано-Франківська область				
Київська область				
Кіровоградська область				
Луганська область				
Львівська область				
Миколаївська область				
Одеська область				
Полтавська область				
Рівненська область				
Сумська область				
Тернопільська область				
Харківська область				
Херсонська область				
Хмельницька область				
Черкаська область				
Чернівецька область				
Чернігівська область				
Місто Київ				

Закінчення табл. М.3

Регіон місця народження	Виборча адреса виборця			
	разом	у населеному пункті народження	в іншому населеному пункті того ж регіону	в іншому регіоні
За кордоном, у тому числі:				
Австралія		X	X	X
...		X	X	X
Японія		X	X	X

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК Н

Таблиця Н.1. Розподіл ВПО — власників автомобілів за роком випуску та датою видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу

Україна
РічнаУсе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, рік	Рік випуску транспортного засобу					
	Разом	до 2014	2014—2016	2017—2018	2019—2020	2021—...
Разом,						
у тому числі:						
до 2014						
2014						
2015						
2016						
2017						
2018						
2019						
2020						
2021						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.2. Розподіл ВПО — власників автомобілів за типом транспортного засобу та датою видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу

Україна

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, рік	Разом	Тип транспортного засобу	
		легковий	У тому числі вантажний автобус
Разом,			
У тому числі:			
до 2014			
2014			
2015			
2016			
2017			
2018			
2019			
2020			
2021			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.3. Розподіл ВПО — власників нерухомого майна за типом об'єкта нерухомого майна та датою формування рішення

Україна, регіони

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата формування рішення, рік	Тип об'єкта нерухомого майна							
	Разом	У тому числі						
		житловий будинок	будівля	споруда	квартира	житлове приміщення	нежитлове приміщення	інше
Разом,								
у тому числі:								
до 2014								
2014								
2015								
2016								
2017								
2018								
2019								
2020								
2021								

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.4. Розподіл ВПО — власників нерухомого майна за датою формування рішення та підставою для внесення запису до Реєстру

Україна, регіони
Річна

*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки*

Дата формування рішення, рік	Разом	Підстава для внесення запису до Реєстру		
		купівля	спадок	дарунок
Разом, у тому числі:				
до 2014				
2014				
2015				
2016				
2017				
2018				
2019				
2020				
2021				

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.5. Розподіл ВПО — власників земельних ділянок за датою державної реєстрації та видом цільового призначення земельної ділянки

Україна, регіони

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Вид цільового призначення земель [13]	Дата державної реєстрації земельної ділянки, рік												
	Разом	У тому числі											
		до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021			
Разом, у тому числі землі:													
сільськогосподарського призначення													
житлової забудови													
громадської забудови													
природно-заповідного фонду													
іншого природоохоронного призначення													
оздоровчого призначення													
рекреаційного призначення													
історико-культурного призначення													
лісогосподарського призначення													
промисловості													
транспорту													
зв'язку													
енергетики													

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.6. Розподіл ВПО — власників земельних ділянок за площею та датою державної реєстрації земельної ділянки

Україна, регіони

Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата державної реєстрації земельної ділянки, рік	Разом	Площа земельної ділянки, га						
		У тому числі						
		до 0,01	0,01—0,05	0,05—1,0	1,0—10,0	10,0—50,0	50,0—100,0	понад 100,0*
Разом,								
у тому числі:								
до 2014								
2014								
2015								
2016								
2017								
2018								
2019								
2020								
2021								

Примітка: відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-І, з 01.07.2021 до 31.12.2023 максимальний розмір обігу земель сільськогосподарського призначення становить 100 га на людину, з 01.01.2024 максимальний розмір покупки може становити 10 тис. га.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.7. Розподіл ВПО — власників земельних ділянок за площею та видом цільового призначення земельної ділянки

Україна, регіони
Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Вид цільового призначення земель	Площа земельної ділянки, га						
	Разом	У тому числі					
		до 0,01	0,01— 0,05	0,05—1,0	1,0—10,0	10,0— 50,0	50,0— 100,0
Разом, у тому числі:							
сільськогосподарського призначення							
житлової забудови							
громадської забудови							
природно-заповідного фонду							
іншого природоохоронного призначення							
оздоровчого призначення							
рекреаційного призначення							
історико-культурного призначення							
лісгосподарського призначення							
промисловості							
транспорту							
зв'язку							
енергетики							

Примітка: відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-І, з 01.07.2021 до 31.12.2023 максимальний розмір обігу земель сільськогосподарського призначення становить 100 га на людину, з 01.01.2024 максимальний розмір покупки може становити 10 тис. га.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.8. Розподіл ВПО, які є юридичними особами, фізичними особами — підприємцями, керівниками громадських формувань, за датою державної реєстрації підприємства та видом діяльності юридичної особи (ФОП)

Україна, регіони
Річна

*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки*

Види діяльності юридичної особи (ФОП) [14]	Ра- зом	Дата проведення державної реєстрації підприємства, рік												
		до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021				
Разом, тому числі:														
сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство														
добувна промисловість і розроблення кар'єрів														
переробна промисловість														
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря														
водопостачання; каналізація, поводження з відходами														
будівництво														
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів														
транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність														
тимчасове розміщування й організація харчування														
інформація та телекомунікації														
фінансова та страхова діяльність														

Види діяльності юридичної особи (ФОП) [14]	Ра- зом	Дата проведення державної реєстрації підприємства, рік									
		У тому числі									
		до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
операції з нерухомим майном											
професійна, наукова та технічна діяльність											
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування											
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування											
освіта											
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги											
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок											
надання інших видів послуг											
діяльність домашніх господарств											
діяльність екстериторіальних організацій і органів											

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.9. Розподіл ВПО, які виїздили за кордон, за датою реєстрації у пункті пропуску під час перетину державного кордону України та кількістю перетинів

Україна
Річна

Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата реєстрації у пункті пропуску, рік	Разом	Кількість перетинів								
		один	два	три	чотири	п'ять	більше п'яти			
Разом, у тому числі:										
до 2014										
2014										
2015										
2016										
2017										
2018										
2019										
2020										
2021										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.10. Розподіл ВПО, які отримують допомогу по безробіттю, за підставою та датою надання статусу безробітного

Україна
Річна

*Усе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки*

Підстава надання статусу безробітного	Дата надання статусу безробітного, рік									
	Разом	У тому числі								
		до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Разом, у тому числі:										
звільнення										
закінчення навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти										
припинення навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти										
звільнення із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.11. Розподіл ВПО, які отримують житлові субсидії, за статусом, переліком послуг та датою першого призначення субсидії

Україна
РічнаУсе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Дата першого призначення субсидії, рік	Субсидія					
	Разом	Статус субсидії		Послуги, на оплату яких призначено субсидію		
		активна	неактивна	пільги з оплати житлово-комунальних послуг	витрат на управління багатоквартирним будинком	придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива
Разом,						
у тому числі:						
До 2014						
2014						
2015						
2016						
2017						
2018						
2019						
2020						
2021						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.12. Розподіл ВПО за переліком пільг, на які мають право, та обсягом користування пільгою

Україна
РічнаУсе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки

Перелік пільг, на які ВПО має право	Разом	Обсяг користування пільгою, %					
		У тому числі					
	100	99—75	74—50	49—25	24—10	менше 10	
Разом,							
у тому числі:							
...							
...							

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Н.13. Розподіл ВПО за регіоном фактичного місця проживання та місцем отримання медичної допомоги

Україна, регіони
РічнаУсе населення, міські поселення, сільська місцевість
Обидві статі, чоловіки, жінки
Всі вікові групи, 0—14 років, 15—34, 35—64 роки, 65 років і старше

Регіон адреси фактичного місця проживання ВПО	Місце отримання медичної допомоги		
	Разом	У тому числі	в іншому регіоні
	у тому ж населеному пункті, де зареєстроване проживання	в іншому населеному пункті того ж регіону	
Разом, у тому числі:			
Вінницька область			
Волинська область			
Дніпропетровська область			
Донецька область			
Житомирська область			
Закарпатська область			
Запорізька область			
Івано-Франківська область			
Київська область			
Кіровоградська область			
Луганська область			
Львівська область			
Миколаївська область			
Одеська область			

Регіон адреси фактичного місця проживання ВПО	Місце отримання медичної допомоги		
	Разом	У тому числі	
		у тому ж населеному пункті, де зареєстроване проживання	в іншому населеному пункті того ж регіону
Полтавська область			
Рівненська область			
Сумська область			
Тернопільська область			
Харківська область			
Херсонська область			
Хмельницька область			
Черкаська область			
Чернівецька область			
Чернігівська область			
Місто Київ			

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК П

Переліки показників окремих реєстрів (баз даних)

1. Реєстр біженців [4]. Показники:

1) прізвище, ім'я (імена, по батькові);

2) громадянство (підданство);

3) дата народження;

4) стать;

5) сімейний стан;

6) країна постійного проживання;

7) місце проживання;

8) найменування органу, що ухвалив рішення про визнання іноземця або особи без громадянства в Україні біженцем;

9) відомості про дітей.

2. Реєстр осіб, які визнані особами, які потребують додаткового захисту [5]. Показники:

1) прізвище, ім'я (імена, по батькові);

2) громадянство (підданство);

3) дата народження;

4) стать;

5) сімейний стан;

6) країна постійного проживання;

7) місце проживання;

8) найменування органу, що ухвалив рішення про визнання іноземця або особи без громадянства особою, яка потребує додаткового захисту;

9) відомості про дітей.

3. База даних осіб, які мають посвідку на постійне проживання [6].

Показники:

1) прізвище, ім'я, (імена, по батькові);

2) стать;

3) громадянство;

4) дата народження;

5) унікальний номер запису в Реєстрі;

6) підстава для отримання дозволу на імміграцію (код);

7) найменування територіального органу/територіального підрозділу ДМС, що здійснив оформлення посвідки (код);

8) місце народження.

4. База даних осіб, які мають посвідку на тимчасове проживання [7].

Показники:

1) прізвище, ім'я, (імена, по батькові);

2) стать;

3) громадянство;

4) дата народження;

5) унікальний номер запису в Реєстрі;

6) підстава для отримання посвідки (код);

7) найменування територіального органу/територіального підрозділу ДМС, що здійснив оформлення посвідки (код);

8) місце народження.

5. Централізована інформаційна система про осіб, які мають намір бути визнаними біженцем в Україні або особами, які потребують додаткового захисту [8]. Показники:

1) прізвище, і'мя (імена, по батькові);

2) дата в'їзду в Україну;

3) законність перетинання державного кордону;

- 4) стать;
- 5) дата, місяць, рік народження;
- 6) громадянство / підданство;
- 7) країна постійного проживання;
- 8) місце проживання в Україні;
- 9) наявність документів.

6. Реєстр виданих навчальними закладами запрошень на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства [9]. Показники:

- 1) прізвище;
- 2) ім'я;
- 3) дата народження;
- 4) громадянство;
- 5) країна постійного проживання;
- 6) країна отримання візи;

7) найменування та місцезнаходження навчального закладу, куди запрошено на навчання;

8) спеціальність;

9) освітньо-професійна, освітньо-наукова, наукова програма (післядипломна освіта);

10) програма академічної мобільності;

11) проходження мовної підготовки до навчання;

12) навчальний заклад, у якому проходить мовна підготовка.

7. База даних свідоцтв про закінчення підготовчого факультету, відділення (підрозділу) для іноземців та осіб без громадянства [10]. Показники:

1) порядковий реєстраційний номер;

2) прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові особи, якій видано документ;

- 3) номер та серія документа;
- 4) дата видачі документа;
- 5) підпис особи, яка видала документ.

8. База даних «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України» [11]. Показники:

- 1) дата і час перетинання державного кордону;
- 2) код назви пункту пропуску (пункту контролю);
- 3) назва підрозділу органу держприкордонслужби;
- 4) ділянка державного кордону;
- 5) напрямок перетинання;
- 6) прізвище, ім'я особи (латинськими буквами);
- 7) прізвище, ім'я особи (українською, тільки для громадян України);
- 8) прізвище, ім'я особи (російською, тільки для громадян РФ та РБ, які прямують через державний кордон за внутрішніми паспортами);
- 9) дата народження;
- 10) стать;
- 11) статус особи (видворений, не пропущений, біженець тощо);
- 12) дія відносно особи (пропуск, непропуск, передача, затримання, інформування, огляд);
- 13) мітка, що особа є водієм транспортного засобу (тільки в пунктах пропуску для автомобільного сполучення);
- 14) дані про реєстрацію громадян України в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- 15) громадянство;
- 16) вид документа;
- 17) серія, номер документа;
- 18) тип візи;
- 19) номер візи;
- 20) кратність візи;

- 21) термін дії візи;
- 22) мета прибуття / вибуття;
- 23) назва сторони, що приймає (тільки для іноземців);
- 24) адреса сторони, що приймає (тільки для іноземців);
- 25) дата передбачуваного виїзду (тільки для іноземців);
- 26) пункт пропуску (пункт контролю) передбачуваного виїзду (тільки для іноземців).

9. Інтегрована міжвідомча інформаційно-телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан» [12]. Об'єднує 35 реєстрів і баз даних, зокрема базу даних осіб, які перетнули державний кордон України.

ДОДАТОК Р

Таблиця Р.1. Розподіл іноземців та осіб без громадянства (ОБГ), які перебувають в Україні (в'їхали та не в'їхали з України), на кінець N року, за статусом перебування та громадянством України, річна

Обидві статі, чоловіки, жінки
 Всі вікові групи, 0—14 років, 15—64 роки, 65 років і старше
 Рік останнього в'їзду: усі роки, N рік, N – 1 рік, N – 2 рік, N – 3 рік, N – 4 рік, N – 5 рік і раніше

Громадянство	Категорії за статусом перебування								
	Разом	імігранти, які перебувають на обліку	іноземці та ОБГ, які перебувають на тимчасовому обліку	біженці	особи, які потребують додаткового захисту	особи, які мають довідку про звернення за захистом	особи, які мають візу	особи, які перебувають на основі безвізового в'їзду до 90 днів	мігранти з неурегульованим статусом (особи, які не належать до вищезазначених категорій)*
Разом									
Групи за громадянством									
Австралія									
...									
...									
...									
Особи без громадянства									
...									
Японія									

Примітка: * контингент включає тих, хто помер після в'їзду або нелегально вїхав з України.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Р.2. Розподіл іноземців та осіб без громадянства, які навчалися в ЗВО України та не виїхали з України після припинення навчання, на кінець N року за роком початку навчання та громадянством

Україна, області, міста з населенням 100 тис. осіб та більше

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Особи, які завершили навчання; особи, які були відраховані, переривали і не поновили навчання

Вікові групи: до 25 років, 25—29 років, 29 років і старше

Громадянство	Рік початку навчання (включаючи навчання на підготовчих факультетах)							
	Разом	N	N – 1	N – 2	N – 3	N – 4	N – 5	N – 6
Разом								
Групи за громадянством								
Австралія								
...								
...								
...								
Особи без громадянства								
...								
Японія								

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Р.3. Розподіл іноземців та осіб без громадянства (ОБГ), які завершили навчання в ЗВО України та не виїхали з України, на кінець N року, за статусом перебування та громадянством

Україна, області

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки
Вікові групи: до 25 років, 25—29 років, 29 років і старше

Громадянство	Категорії за статусом перебування								
	Разом	імігранти, які перебувають на обліку	іноземці та ОБГ, які перебувають на тимчасовому обліку	біженці	особи, які потребують додаткового захисту	особи, які мають довідку про звернення за захистом	особи, які мають діючу візу	особи, які перебувають на основі безвізового в'їзду до 90 днів	мігранти з неурегульованим статусом (особи, які не належать до вищезазначених категорій) та ін.*
Разом									
Групи за громадянством									
Австралія									
...									
...									
...									
Особи без громадянства									
...									
Японія									

Примітка: * контингент включає тих, хто помер після в'їзду або нелегально виїхав з України

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК С

Таблиця С.1. Розподіл іммігрантів за громадянством та віком, Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування
Обидві статі, чоловіки, жінки
Перебувають / не перебувають на території України

Громадянство	Вік, років									
	Разом, осіб	0—14	15—24	25—34	35—49	50—64	65—79	80 і старше	невідомо	
Разом										
Групи за громадянством										
Австралія										
...										
...										
...										
Особи без громадянства										
...										
Японія										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.2. Розподіл іммігрантів, зареєстрованих як безробітні, за віком та рівнем освіти, Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування
Обидві статі, чоловіки, жінки

Вік, років	Рівень освіти								
	Разом, осіб	базова середня освіта	профіль- на серед- ня освіта	професій- на (про- фесійно- технічна) освіта	перший (бака- лаврський) рівень ви- щої освіти	другий (магістер- ський) рівень ви- щої освіти	третій (освітньо- науковий) рівень вищої освіти	нау- ковий рівень вищої освіти	немає відомо- стей
Разом, у тому числі:									
До 20									
20—24									
25—29									
...									
55—59									
60—64									
вік невідомий									

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.3. Розподіл імігрантів, які є власниками автомобілів, за роком випуску та датою видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, Україна, річна

Категорії імігрантів за статусом перебування

Дата видачі свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, рік	Рік випуску транспортного засобу					
	Разом	до 2014	2014—2016	2017—2018	2019—2020	2021—
Разом, у тому числі:						
до 2014						
2014						
2015						
2016						
2017						
2018						
2019						
2020						
2021						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.4. Розподіл імігрантів — власників нерухомого майна за типом об'єкта нерухомого майна та датою формування рішення, Україна, річна

Категорії імігрантів за статусом перебування

Дата формування рішення, рік	Тип об'єкта нерухомого майна							
	Разом	жит-ловий будинок	будівля	споруда	квартира	житлове приміщення	нежитлове приміщення	інше
Разом, у тому числі:								
до 2014								
2014								
2015								
2016								
2017								
2018								
2019								
2020								
2021								

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.5. Розподіл імігрантів за переліком пільг, на які вони мають право, та обсягом користування пільгою, Україна, річна

Категорії імігрантів за статусом перебування

Перелік пільг, на які імігрант має право	Обсяг користування пільгою, %						
	Разом	100	99—75	74—50	49—25	24—10	менше 10
Разом, у тому числі:							
...							

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.6. Розподіл іммігрантів — власників земельних ділянок за площею та видом цільового призначення земельної ділянки, Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування

Вид цільового призначення земель	Площа земельної ділянки, га							
	Разом	до 0,01	0,01—0,05	0,05—1,0	1,0—10,0	10,0—50,0	50,0—100,0	більше 100,0
Разом, у тому числі землі:								
сільськогосподарського призначення								
житлової забудови								
громадської забудови								
природно-заповідного фонду								
іншого природоохоронного призначення								
оздоровчого призначення								
рекреаційного призначення								
історико-культурного призначення								
лісогосподарського призначення								
промисловості								
транспорту								
зв'язку								
енергетики								

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.7. Розподіл іммігрантів, які є юридичними особами, фізичними особами — підприємцями, керівниками громадських формувань, за датою державної реєстрації підприємства та видом діяльності юрособи (ФОП), Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування

Вид діяльності юридичної особи (ФОП)	Дата державної реєстрації підприємства, рік									
	Разом	до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Разом, у тому числі:										
сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство										
добувна промисловість і розроблення кар'єрів										
переробна промисловість										
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря										
водопостачання; каналізація, поводження з відходами										
будівництво										
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів										
транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність										
тимчасове розміщування й організація харчування										
інформація та телекомунікації										
фінансова та страхова діяльність										
операції з нерухомим майном										
професійна, наукова та технічна діяльність										

Закінчення табл. С.7

Вид діяльності юридичної особи (ФОП)	Дата державної реєстрації підприємства, рік										
	Разом	до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування											
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування											
освіта											
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги											
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок											
надання інших видів послуг											
діяльність домашніх господарств											
діяльність екстериторіальних організацій і органів											

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.8. Розподіл іммігрантів, які отримують допомогу по безробіттю, за підставою та датою надання статусу безробітного, Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування

Підстава надання статусу безробітного	Дата надання статусу безробітного, рік									
	Разом	до 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Разом, у тому числі:										
звільнення										
закінчення навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти										
припинення навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти										
звільнення із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби										

Джерело: авторська розробка.

Таблиця С.9. Розподіл іммігрантів, які отримують житлові субсидії, за статусом, переліком послуг та датою першого призначення субсидії, Україна, річна

Категорії іммігрантів за статусом перебування

Дата першого призначення субсидії, рік	Субсидія					
	Разом	Статус субсидії		Послуги, на оплату яких призначено субсидію		
		активна	неактивна	пільги з оплати житлово-комунальних послуг	витрат на управління багатоквартирним будинком	придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива
Разом, у тому числі:						
до 2014						
2014						
2015						
2016						
2017						
2018						
2019						
2020						
2021						

Джерело: авторська розробка.

ДОДАТОК Т

Таблиця Т.1. Розподіл громадян України, які станом на 1 січня певного року перебувають за кордоном, і дата виїзду яких — 1 жовтня попереднього року та раніше, за статтю та віком

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Населення, осіб		
	Разом	Чоловіки	Жінки
Разом, у тому числі:			
до 20			
20—24			
25—29			
30—34			
...			
55—59			
60—64			
65—69			
70 +			
вік невідомий			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.2. Розподіл громадян України, які станом на 1 липня певного року перебувають за кордоном, і дата виїзду яких — 1 квітня та раніше, за статтю та віком

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Населення, осіб		
	Разом	Чоловіки	Жінки
Разом, у тому числі:			
до 20			
20—24			
25—29			
30—34			
...			
55—59			
60—64			
65—69			
70 +			
вік невідомий			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.3. Розподіл громадян України, які станом на 1 січня певного року перебувають за кордоном, і дата виїзду яких — 1 січня попереднього року та раніше, за статтю та віком

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Населення, осіб		
	Разом	Чоловіки	Жінки
Разом, у тому числі:			
до 20			
20—24			
25—29			
30—34			
...			
55—59			
60—64			
65—69			
70 +			
вік невідомий			

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.4. Розподіл громадян України, які протягом року виїжджали за кордон, за тривалістю перебування і статтю

Україна, область

Річна

Усе населення

Всі вікові групи, 0—20 років, 21—60 років, 61 рік і старше

Тривалість, місяців	Місцезнаходження на кінець року					
	Повернулися в Україну після перебування за кордоном			Продовжують перебувати за кордоном		
	разом, осіб	чоловіки	жінки	разом, осіб	чоловіки	жінки
Разом, у тому числі:						
до 1 місяця						
1—3 місяця						
3—6 місяців						
6—12 місяців						
12 місяців і довше						

Примітка: якщо одна особа виїжджала за кордон упродовж року декілька разів, подається інформація про її найдовше перебування за межами країни.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.5. Розподіл громадян України, які протягом року виїжджали за кордон, за кількістю виїздів за кордон та віком

Україна, область

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вік, років	Кількість виїздів, здійснених упродовж року					
	Разом, осіб	1	2	3	...	10 і більше
Разом, у тому числі:						
до 20						
20—24						
25—29						
...						
60—64						
65—69						
70 +						
вік невідомий						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.6. Розподіл громадян України, які протягом року виїжджали за кордон, за типом візи і ділянкою державного кордону

Україна, область

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Ділянка кордону	Разом, осіб	Тип візи				
		тип візи 1 (назва)	тип візи 2 (назва)	...	тип візи N (назва)	безвізовий в'їзд
Разом, у тому числі:						
ділянка кордону 1 (назва)						
ділянка кордону 2 (назва)						
...						
ділянка кордону N (назва)						

Примітка: якщо одна особа виїжджала за кордон упродовж року декілька разів, подається інформація про її найдовше перебування за межами країни.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.7. Розподіл громадян України, які протягом року виїжджали за кордон, за метою вибуття і ділянкою державного кордону

Україна, область

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Ділянка кордону	Разом, осіб	Мета вибуття			
		мета 1 (назва)	мета 2 (назва)	...	мета N (назва)
Разом, у тому числі:					
Ділянка кордону 1 (назва)					
Ділянка кордону 2 (назва)					
...					
Ділянка кордону N (назва)					

Примітка: якщо одна особа виїжджала за кордон упродовж року декілька разів, подається інформація про її найдовше перебування за межами країни.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.8. Розподіл громадян України, які протягом року виїжджали за кордон, за тривалістю перебування і віком, 20__ рік

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Місцезнаходження на кінець року										
	Повернулись в Україну після перебування за кордоном					Продовжують перебувати за кордоном					
	разом, осіб	тривалість перебування за кордоном				разом, осіб	тривалість перебування за кордоном				
	до 1 місяця	1—3 місяця	3—6 місяців	6—12 місяців	12 місяців і довше		до 1 місяця	1—3 місяця	3—6 місяців	6—12 місяців	12 місяців і довше
Разом,											
у тому числі:											
до 20											
20—24											
25—29											
30—34											
...											
60—64											
65—69											
70 +											
вік невідомий											

Примітка: якщо одна особа виїжджала за кордон упродовж року декілька разів, подається інформація про її найдовше перебування за межами країни.

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.9. Розподіл отримувачів житлових субсидій, які перебували за кордоном протягом трьох місяців і довше, за статтю та віком

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Місцезнаходження на кінець року					
	Повернулися в Україну після перебування за кордоном протягом трьох місяців і довше			На кінець року перебувають за кордоном протягом трьох місяців і довше		
	разом, осіб	чоловіки	жінки	разом, осіб	чоловіки	жінки
Разом, у тому числі:						
до 20						
20—24						
...						
65—69						
70 +						
вік невідомий						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.10. Розподіл зареєстрованих безробітних, які перебували за кордоном протягом трьох місяців і довше, за статтю та віком

Україна, область

Річна

Усе населення

Вік, років	Місцезнаходження на кінець року					
	Повернулися в Україну після перебування за кордоном протягом трьох місяців і довше			На кінець року перебувають за кордоном протягом трьох місяців і довше		
	разом, осіб	чоловіки	жінки	разом, осіб	чоловіки	жінки
Разом, у тому числі:						
до 20						
20—24						
...						
65—69						
70 +						
вік невідомий						

Джерело: авторська розробка.

Таблиця Т.11. Розподіл отримувачів соціальних послуг, які протягом року виїжджали за кордон, за видами наданих послуг і тривалістю перебування за кордоном

Україна, область

Річна

Обидві статі, чоловіки, жінки

Вид послуги	Перебували за кордоном, осіб					
	Разом	Тривалість перебування, місяців				
		до 1	1—3	3—6	6—12	12 і довше
Разом, у тому числі:						
послуга 1 (назва)						
послуга 2 (назва)						
послуга 3 (назва)						
...						
послуга N (назва)						

Примітка: якщо одна особа виїжджала за кордон упродовж року декілька разів, подається інформація про її найдовше перебування за межами країни.

Джерело: авторська розробка.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ У ДОДАТКАХ

1. Фінансова спроможність бюджетів перспективних об'єднаних територіальних громад: порядок розрахунку / Центральний офіс реформ при Мінрегіоні. Київ, 2020. 32 с.
2. Удосконалена Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів: лист Міністерства фінансів України від 19.09.2013 № 31-05110-14-5/27486. URL: <https://www.ibser.org.ua/legislation/zakonodavstvo-z-ptmc/ocinka-byudzhetnyh-program> (дата звернення: 11.05.2021).
Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 15.09.2021).
3. Про затвердження Положення про посвідчення біженця: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
4. Про затвердження Положення про посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
5. Порядок оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на постійне проживання: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
6. Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
7. Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біжен-

- цем або особою, яка потребує додаткового захисту: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1146-11#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
8. Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 № 1541.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2005-13#n4> (дата звернення: 24.07.2021).
  9. Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 № 1541.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2004-13#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
  10. Про затвердження Положення про базу даних «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України»: наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 25.06.2007 № 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0765-07#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
  11. Про затвердження Положення про інтегровану міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон: наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства праці та соціальної політики України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України від 03.04.2008 № 284/287/214/150/64/175/266/75.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-08#Text> (дата звернення: 24.07.2021).
  12. Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель: наказ Державного комітету України зі земельних ресурсів від 23.07.2010 № 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
  13. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010). Держкомстат України. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html (дата звернення: 10.09.2021).

Наукове електронне видання

**ЕЛЕКТРОННІ РЕЄСТРИ:
НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ**

Авторський колектив:

Гладун Олександр Миколайович (наук. ред.),
Пугачова Марина Володимирівна (наук. ред.),
Макарова Олена Володимирівна, Заяць Тетяна Анатоліївна,
Звонар Віктор Павлович, Малиновська Олена Анатоліївна,
Остафійчук Ярослав Васильович, Цимбал Олександр Іванович,
Черенько Людмила Миколаївна, Калашнікова Тетяна Миколаївна,
Позняк Олексій Володимирович, Полякова Світлана Володимирівна,
Ткаченко Лідія Григорівна, Ярош Олег Михайлович,
Краєвська Галина Олександрівна, Майданік Ірина Петрівна,
Васильєв Олександр Анатолійович, Гнатюк Тетяна Олегівна,
Дяконенко Оксана Іванівна, Кримова Марія Олександрівна,
Реут Анна Георгіївна, Іващенко Сергій Васильович,
Откидач Максим Володимирович, Хвалинська Віта Володимирівна

Редактор А.І. Радченко

Комп'ютерна верстка, макетування Н.М. Тілікіної

Підписано до друку 24.12.2021.
22,05 обл.-вид. арк. Об'єм даних 2,3 Мб

Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
Україна, 01032, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60,
тел. (044) 486-62-38; e-mail: demography@idss.org.ua, <http://www.idss.org.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серії ДК № 1997 від 29.10.2004 р.